

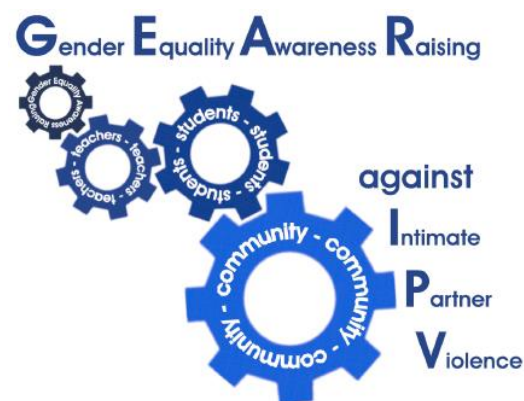
Gender Equality Awareness Raising against Intimate Partner Violence II

GEAR against IPV II

Έκθεση

**Εργαστήρια ευαισθητοποίησης
με έφηβους/-ες στην Κύπρο:
Έκθεση υλοποίησης και αξιολόγησης**

Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου

Νοέμβριος, 2016

Με τη συγχρηματοδότηση του
προγράμματος DAPHNE III της
Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ

Η έκθεση αυτή προετοιμάστηκε από το Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου, στο πλαίσιο και για τους σκοπούς του προγράμματος «**Ευαισθητοποίηση για την ισότητα των φύλων ενάντια στη βία μεταξύ ερωτικών συντρόφων II**» (GEAR against IPV II). Το έργο που οδήγησε σε αυτή την αναφορά συγχρηματοδοτήθηκε από το Πρόγραμμα DAPHNE III της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Συντάκτες

Στάλω Λέστα, Βοηθός ερευνήτρια
Χριστίνα Καϊλή, Συντονίστρια προγράμματος

Προτεινόμενη βιβλιογραφία

Lesta S., Kaili C. (2016). *GEAR against IPV II Awareness Raising Workshops with Adolescents in Cyprus: Implementation and Evaluation Report*. Nicosia: Mediterranean Institute of Gender Studies.

© 2016. Mediterranean Institute of Gender Studies. All rights reserved

Licensed to the European Union under conditions

**Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την αναφορά για αυτή τη χώρα,
επικοινωνήστε με**

Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου

46 Λεωφόρος Μακεδονίτισσας,

Τ.Θ. 24005, Λευκωσία 1703,

Κύπρος

Τηλ.: 357 22 842034/35/36/37

E-mail: info@medinstgenderstudies.org

Ιστότοπος: <http://www.medinstgenderstudies.org/>

Η παρούσα έκδοση συγχρηματοδοτήθηκε από το Πρόγραμμα DAPHNE III της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα περιεχόμενα αυτής της έκδοσης αποτελούν αποκλειστική ευθύνη των συγγραφέων και σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να εκληφθεί ότι απηχούν απόψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Ταυτότητα προγράμματος

Τίτλος: Gender Equality Awareness Raising *against* Intimate Partner Violence – II (**GEAR *against* IPV - II**)

Αρ. προγράμματος: JUST/2013/DAP/AG/5408

Εταίροι

- Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου (ΜΙΜΚΦ), Κύπρος
- Center for Education, Counselling and Research (CESI), Κροατία
- Association for Gender Equality and Liberty (ALEG), Ρουμανία
- Plataforma Unitària contra les Violències de Gènere, Ισπανία
- Το χαμόγελο του παιδιού, Ελλάδα

Συντονιστής: Ευρωπαϊκό δίκτυο κατά της βίας (ΕΔΚΒ), Ελλάδα

Εξωτερική αξιολόγηση: Καθ. Carol Hagemann-White

Ιστότοπος: www.gear-ipv.eu

Χρηματοδότηση: Με τη συγχρηματοδότηση του Προγράμματος DAPHNE III της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Περισσότερες πληροφορίες

⇒ Σχετικά με τις δραστηριότητες του προγράμματος σε άλλες συμμετέχουσες χώρες, παρακαλώ επικοινωνήστε με:

Κροατία: Center for Education, Counselling and Research

E-mail: cesi@cesi.hr

Κύπρος: Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου

E-mail: info@medinstgenderstudies.org

Ρουμανία: Association for Gender Equality and Liberty

E-mail: contact@aleg-romania.eu

Ισπανία: Plataforma Unitària contra les Violències de Gènere

E-mail: prouviolencia@pangea.org

⇒ Σχετικά με το πρόγραμμα και τις δραστηριότητές του στην Ελλάδα ή για οποιοδήποτε άλλο ζήτημα, μπορείτε να επισκεφτείτε την ιστοσελίδα του προγράμματος (www.gear-ipv.eu) ή να επικοινωνήσετε με το Ευρωπαϊκό δίκτυο κατά της βίας

Ευρωπαϊκό δίκτυο κατά της βίας (ΕΔΚΒ)

Ζαχαρίτσα 12, 11742, Αθήνα, Ελλάδα

Τηλ.: +30 210 92 25 491

Ηλεκτρονική διεύθυνση: info@antiviolence-net.eu

Ιστότοπος: www.antiviolence-net.eu

Ιστότοπος προγράμματος: www.gear-ipv.eu

Περιεχόμενα

Πρόλογος	II
Σύνοψη	1
Πλαίσιο	6
A. Υλοποίηση εργαστηρίων GEAR <i>against</i> IPV	8
A.1. Προετοιμασία των εργαστηρίων	8
A.2. Υλοποίηση των εργαστηρίων	11
A.2.1. Συμμετέχοντες/-ουσες	11
A.2.2. Βήματα στο σχεδιασμό, την υλοποίηση, την αναφορά και την καταγραφή των εργαστηρίων	12
A.2.3. Σχολεία και εργαστήρια που υλοποιήθηκαν	14
A.2.4. Διάρκεια των εργαστηρίων και των δραστηριοτήτων που υλοποιήθηκαν	15
A.2.5. Δουλειά από τους μαθητές για την υλοποίηση του εγχειρήματος	19
A.2.6. Άλλες δραστηριότητες	20
B. Αξιολόγηση των εργαστηρίων GEAR <i>against</i> IPV	21
B.1. Μέθοδος	21
B.2. Δείγμα	24
B.3. Αποτελέσματα αξιολόγησης των εφήβων	25
B.3.1. Συνάφεια των δραστηριοτήτων του εργαστηρίου GEAR <i>against</i> IPV	25
B.3.2. Αποτελεσματικότητα του εργαστηρίου GEAR <i>against</i> IPV	39
B.3.3. Υποκειμενική αξιολόγηση των εφήβων	64
B.4. Αποτελέσματα αξιολόγησης εκπαιδευτικών	70
B.4.1. Βοηθητικοί παράγοντες και εμπόδια	70
B.4.2. Προσωπική ικανοποίηση από το εργαστήριο και αυτο-αποτίμηση της επάρκειας των υπεύθυνων υλοποίησης	71
B.4.3. Οφέλη για τις εκπαιδευτικούς, τους/τις μαθητές/-ριες και το σχολείο	72
B.4.4. Προτάσεις εκπαιδευτικών για τροποποιήσεις και χρήσιμες εμπειρίες	72
Γ. Χρήσιμες εμπειρίες & προτάσεις για βελτιώσεις	74
Συμπέρασμα	75
Παραρτήματα	76
Φωτογραφίες από την υλοποίηση των εργαστηρίων	77
Υλικά που δημιουργήθηκαν για την πραγματοποίηση της εκστρατείας	98

Πρόλογος

Η έκθεση αυτή σχεδιάστηκε στο πλαίσιο και για τους σκοπούς του Προγράμματος «Ευαισθητοποίηση για την ισότητα των φύλων ενάντια στη βία μεταξύ ερωτικών συντρόφων II» (**GEAR against IPV II**).

Η προσέγγιση GEAR against IPV

Η προσέγγιση «Ευαισθητοποίηση για την ισότητα των φύλων ενάντια στη βία μεταξύ ερωτικών συντρόφων» άρχισε να αναπτύσσεται από το 2009 και να εφαρμόζεται από το 2010· πιο συγκεκριμένα, κατά την περίοδο 2009 – 2011, αναπτύχθηκαν αρχικά τα εθνικά πακέτα GEAR against IPV, για να χρησιμοποιηθούν σε 4 χώρες (Ελλάδα, Γερμανία, Αυστρία και Κροατία) και υλοποιήθηκαν σε τρεις από αυτές στο πλαίσιο του Προγράμματος «Ευαισθητοποίηση για την ισότητα των φύλων ενάντια στη βία μεταξύ ερωτικών συντρόφων» (**GEAR against IPV**). Κατά την περίοδο 2014-2016, σχεδιάστηκαν τρία ακόμα εθνικά πακέτα και η υλοποίησή τους έγινε σε 5 χώρες (Ελλάδα, Κροατία, Κύπρο, Ρουμανία και Ισπανία) στο πλαίσιο του Προγράμματος GEAR against IPV II· και τα δύο προγράμματα υλοποιήθηκαν με την οικονομική υποστήριξη του Προγράμματος DAPHNE III της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η προσέγγιση **GEAR against IPV** είναι μια συντονισμένη δράση πρωτογενούς και δευτερογενούς πρόληψης της βίας μεταξύ ερωτικών συντρόφων στις σχέσεις των εφήβων μέσω παρεμβάσεων, στο σχολικό ή σε άλλο πλαίσιο, οι οποίες καθοδηγούνται από ειδικά διαμορφωμένο εκπαιδευτικό υλικό και στοχεύουν στην ευαισθητοποίηση και την ενδυνάμωση μαθητών/-ριών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης από κατάλληλα καταρτισμένους/-ες εκπαιδευτικούς.

Κύριος στόχος είναι η προώθηση της δημιουργίας **υγιών και ισότιμων σχέσεων** ανάμεσα στα δύο φύλα και της ανάπτυξης **μηδενικής ανοχής στη βία** μέσα από την ευαισθητοποίηση των εφήβων ως προς:

α) τα χαρακτηριστικά των υγιών και των μη υγιών σχέσεων

β) την επίδραση που ασκούν στις σχέσεις τους οι στερεοτυπικές αντιλήψεις και οι κοινωνικά επιβεβλημένοι ρόλοι των δύο φύλων

γ) τον τρόπο με τον οποίο η άνιση κατανομή ισχύος ανάμεσα στα δύο φύλα συνδέεται με την εμφάνιση ψυχολογικής, σωματικής και/ή σεξουαλικής κακοποίησης των γυναικών/κοριτσιών και

δ) τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να συμβάλουν οι έφηβοι/-ες στην αποτροπή της εμφάνισης όλων των μορφών έμφυλης βίας.

Καθώς όλα σχεδόν τα παιδιά και οι έφηβοι/-ες πηγαίνουν σχολείο, **το εκπαιδευτικό σύστημα** όλων των βαθμίδων αποτελεί το ιδανικό πλαίσιο για μια τέτοια προσπάθεια, όπου κατάλληλα επιμορφωμένοι/-ες εκπαιδευτικοί μπορούν να διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο στην υλοποίηση τέτοιων παρεμβάσεων με στόχο το γενικό πληθυσμό. Είναι επομένως επιτακτική ανάγκη να υπάρχουν στα σχολεία προγράμματα που αφορούν τα στερεότυπα και την ισότητα των φύλων, ως μέσο πρόληψης της έμφυλης βίας.

Η προσέγγιση **GEAR against IPV** αποτελεί μια πρόταση συστηματικής παρέμβασης στο σχολικό (ή και σε άλλο) πλαίσιο, όπου κορίτσια και αγόρια καλούνται, μέσα από μια σειρά βιωματικών δραστηριοτήτων, να διερευνήσουν αλλά και να αναθεωρήσουν τα στερεότυπα του φύλλου που έχουν «κληρονομήσει» από την κουλτούρα τους και να προσεγγίσουν τις διαφορές ανάμεσα στα δύο

φύλλα ως ατομικές διαφορές και όχι ως χαρακτηριστικά υπεροχής του ενός φύλλου απέναντι στο άλλο.

Η προσέγγιση **GEAR against IPV** απευθύνεται σε:

- **μαθητές και μαθήτριες** (12+ ετών) δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης
- **έφηβους και έφηβες** αλλά και **νεαρά ενήλικα άτομα** που ανήκουν σε **ομάδες υψηλού κινδύνου** (π.χ. έχουν εκτεθεί σε ενδοοικογενειακή βία μεταξύ των γονιών τους ή έχουν υποστεί κακοποίηση και/ή παραμέληση κατά την παιδική τους ηλικία)
- **εκπαιδευτικούς δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης** και άλλους/-ες **επαγγελματίες** που εργάζονται στο εκπαιδευτικό πλαίσιο (π.χ. ψυχολόγους, κοινωνικούς/-ές λειτουργούς)
- **επαγγελματίες** και **φορείς** που δραστηριοποιούνται στο χώρο της προαγωγής και αγωγής της υγείας, της ισότητας των φύλων και της πρόληψης της έμφυλης βίας και **επαγγελματίες** που παρέχουν υπηρεσίες σε έφηβους/-ες που ανήκουν σε ομάδες υψηλού κινδύνου
- **κέντρα λήψης αποφάσεων** όπως υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας και σε **υπεύθυνους/-ες χάραξης πολιτικής** που ενδιαφέρονται για την προώθηση της ενσωμάτωσης της παρέμβασης GEAR against IPV στο πρόγραμμα σπουδών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Η προσέγγιση αυτή έχει ορισμένα μοναδικά χαρακτηριστικά, τα οποία πρέπει να τονιστούν· πιο συγκεκριμένα, η προσέγγιση GEAR against IPV:

- χρησιμοποιεί αποκλειστικά βιωματικές δραστηριότητες μέσω των οποίων οι έφηβοι/-ες δεν διδάσκονται αλλά καθοδηγούνται να διερευνήσουν τις προσωπικές τους στερεοτυπικές αντιλήψεις για τους ρόλους των δύο φύλων και την επίδραση που ασκούν στη ζωή τους, να «ανακαλύψουν» και να εξασκήσουν δεξιότητες που θα τους/τις βοηθήσουν να αναπτύσσουν υγιείς σχέσεις απαλλαγμένες από κάθε μορφή βίας
- επιτρέπει την πρόσβαση στο γενικό πληθυσμό παιδιών/εφήβων, ακόμα και σε απομακρυσμένες περιοχές
- έχει ήδη υλοποιηθεί και αξιολογηθεί πιλοτικά και φαίνεται πως είναι αποτελεσματική ως προς την αύξηση των γνώσεων των εφήβων και τη μεταβολή της ανοχής τους απέναντι στην έμφυλη βία
- εισάγει την ισότητα των φύλων στην εκπαίδευση ως στρατηγική πρόληψης της βίας, παρακινεί τους/τις εκπαιδευτικούς παρέχοντας τις απαραίτητες δεξιότητες και την τεχνογνωσία που απαιτούνται για την υλοποίηση τέτοιων προγραμμάτων πρωτογενούς πρόληψης
- όταν ενσωματώνεται στο σχολικό πρόγραμμα ενισχύει α) τον προληπτικό χαρακτήρα της παρέμβασης, καθώς περνάει το μήνυμα ότι τα σχολεία και οι εκπαιδευτικοί νοιάζονται και ενεργούν για την ισότητα των φύλων και την εξάλειψη της βίας από τις σχέσεις των εφήβων και β) τη βιωσιμότητα τέτοιων παρεμβάσεων, καθώς οι εκπαιδευτικοί αποτελούν μια μόνιμη «δύναμη κρούσης» στα σχολεία και, συνεπώς, μπορούν να υλοποιούν τέτοιες παρεμβάσεις σε μόνιμη βάση
- συνιστά ακριβή υλοποίηση του Άρθρου 14 της Σύμβασης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας του Συμβουλίου της Ευρώπης (2011). Στο άρθρο αυτό, που αφορά την εκπαίδευση, αναφέρεται ρητά ότι τέτοιο «εκπαιδευτικό υλικό για θέματα όπως η ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών, οι μη

στερεοτυπικοί ρόλοι των δύο φύλων, ο αμοιβαίος σεβασμός, η μη βίαιη επίλυση των συγκρούσεων στις διαπροσωπικές σχέσεις, η έμφυλη βία κατά των γυναικών και το δικαίωμα στην προσωπική ακεραιότητα, προσαρμοσμένο στις αναπτυσσόμενες δυνατότητες των μαθητών/-ριών» πρέπει συμπεριληφθεί όχι μόνο «στα επίσημα αναλυτικά προγράμματα και σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης», αλλά και «στη μη τυπική εκπαίδευση, σε πλαίσια αθλητικών, πολιτιστικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων και στα ΜΜΕ».

Οι βασικές δραστηριότητες της προσέγγισης GEAR against IPV Approach είναι:

A. Σεμινάρια επιμόρφωσης εκπαιδευτικών με στόχο:

- τη θεωρητική και εμπειρική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα που αφορούν τις στερεοτυπικές αντιλήψεις για τους ρόλους των φύλων, την ισότητα των φύλων και την έμφυλη βία στις σχέσεις των εφήβων
- την παροχή τεχνογνωσίας και την ανάπτυξη δεξιοτήτων για την υλοποίηση και την αξιολόγηση βιωματικών εργαστηρίων ευαισθητοποίησης εφήβων σε σχολικό ή άλλο πλαίσιο
- την ανάπτυξη δεξιοτήτων για να μπορούν να αναγνωρίσουν, να χειριστούν και να παραπέμπουν κατάλληλα περιστατικά κακοποίησης παιδιών και εφήβων που είναι πιθανό να αντιμετωπίσουν.

B. Εργαστήρια ευαισθητοποίησης εφήβων «Χτίζοντας υγιείς σχέσεις ανάμεσα στα δύο φύλα»

Μέσα από βιωματικές δραστηριότητες παρέχεται σε έφηβους/-ες η δυνατότητα **α)** να αποτιμήσουν και να αναθεωρήσουν –σε ένα ασφαλές περιβάλλον– τα στερεότυπα για το φύλο που αποτελούν την «πολιτιστική τους κληρονομιά» και **β)** να διερευνήσουν την επίδραση που ασκούν στις σχέσεις τους οι στερεοτυπικές αντιλήψεις για τα δύο φύλα και οι κοινωνικά επιβεβλημένοι ρόλοι των δύο φύλων καθώς και τον τρόπο με τον οποίο σχετίζεται η άνιση κατανομή ισχύος ανάμεσα στα δύο φύλα με τη βία κατά των γυναικών και κοριτσιών. Επιπλέον, παρέχονται στους/στις έφηβους/-ες τα κατάλληλα εφόδια με τα οποία θα μπορούν να αναγνωρίζουν –σε πρώιμο στάδιο– τα μη υγιή ή και βίαια χαρακτηριστικά μιας σχέσης, αλλά και η απαραίτητη ενδυνάμωση ώστε να είναι σε θέση να δημιουργούν υγιείς σχέσεις.

Επομένως, ο απώτερος στόχος των εργαστηρίων είναι έφηβοι/-ες με λιγότερη ανοχή στη ΒΕΣ, με περισσότερες γνώσεις για τα χαρακτηριστικά και τις συνέπειες της έμφυλης βίας, με «εφόδια προστασίας» από τη βία στις ρομαντικές και ερωτικές σχέσεις και άλλες μορφές έμφυλης βίας, τόσο όσον αφορά τον εαυτό τους όσο και άλλα άτομα του περιβάλλοντός τους.

Μακροπρόθεσμος στόχος των εργαστηρίων είναι οι σχέσεις των εφήβων να είναι υγιείς και να βασίζονται στην ισότητα και τον αμοιβαίο σεβασμό, καθώς σε μια τέτοια σχέση είναι αδύνατον να εμφανιστούν φαινόμενα έμφυλης βίας.

Για την επίτευξη των στόχων της προσέγγισης GEAR against IPV έχει διαμορφωθεί πλήρες επιμορφωτικό υλικό για να υποστηριχτεί η οργάνωση, η προετοιμασία, η υλοποίηση και η αξιολόγηση σεμιναρίων επιμόρφωσης εκπαιδευτικών και εργαστηρίων ευαισθητοποίησης εφήβων (στο σχολικό ή άλλο πλαίσιο) με στόχο την πρωτογενή πρόληψη της βίας μεταξύ ερωτικών συντρόφων.

Το **Γενικό Πακέτο GEAR against IPV** –που αποτελείται από μια **σειρά 4 εγχειριδίων**– έχει φτιαχτεί με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορεί να χρησιμοποιηθεί από σχετικές οργανώσεις και επαγγελματίες σαν **πρότυπο για την υλοποίηση ειδικά προσαρμοσμένων και πολιτισμικά κατάλληλων Εθνικών Πακέτων** για οποιαδήποτε χώρα.

Κατά την περίοδο 2010–2015, αναπτύχθηκαν και αξιολογήθηκαν **Εθνικά Πακέτα για 7 κράτη-μέλη της ΕΕ** (Αυστρία, Γερμανία, Ελλάδα, Ισπανία, Κροατία, Κύπρο και Ρουμανία), από τη μετάφραση, τη συμπλήρωση και την πολιτισμική προσαρμογή του **Βασικού Πακέτου**.

Η έκθεση αυτή περιγράφει την υλοποίηση και την αξιολόγηση των εργαστηρίων ευαισθητοποίησης GEAR against IPV με εφήβους, τα οποία διεξάχθηκαν από ειδικά καταρτισμένους/-ες¹ εκπαιδευτικούς στην Κύπρο, στο πλαίσιο του Προγράμματος «GEAR against IPV II».

---

¹ Τα αποτελέσματα των σεμιναρίων κατάρτισης περιγράφονται σε ξεχωριστή έκθεση με τίτλο: Σεμινάρια κατάρτισης εκπαιδευτικών στην Κύπρο: Υλοποίηση και αξιολόγηση (διαθέσιμη στο <http://gear-ipv.eu/training-awareness-raising/teachers-training-seminars>)

ΣΥΝΟΨΗ

Η προσέγγιση GEAR against IPV είναι μια συντονισμένη δράση για την πρωτογενή και δευτερογενή πρόληψη της Βίας μεταξύ Ερωτικών Συντρόφων στις σχέσεις των εφήβων μέσω παρεμβάσεων στο σχολικό και άλλα πλαίσια, με την καθοδήγηση ειδικά σχεδιασμένου εκπαιδευτικού υλικού και στόχο την ευαισθητοποίηση και την ενδυνάμωση των μαθητών/-ριών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης από ειδικά επιμορφωμένους/-ες εκπαιδευτικούς. Το πρόγραμμα έχει σαν κύριο στόχο την προαγωγή της δημιουργίας υγιών και ισότιμων σχέσεων ανάμεσα στα δύο φύλα και την ανάπτυξη μηδενικής ανοχής απέναντι στη βία.

Στην Κύπρο, υλοποιήθηκαν 8 εργαστήρια με μαθητές/-ριες σε 6 δημόσια σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης: 3 γυμνάσια και 3 λύκεια. Συμμετείχαν στα εργαστήρια συνολικά 178 μαθητές/-ριες, 76 αγόρια και 102 κορίτσια. Οι μαθητές/-ριες που συμμετείχαν ήταν από τις δύο πρώτες τάξεις του γυμνασίου και τις δύο πρώτες τάξεις του λυκείου και η πλειονότητά τους (70%) ήταν 12–15 ετών.

Στα εργαστήρια εφαρμόστηκε η προσέγγιση της μη τυπικής εκπαίδευσης, με τη χρήση μεθοδολογιών εμπειρικής μάθησης όπως παιχνίδια ρόλων, ανάλυση συγκεκριμένων περιπτώσεων, σχέδια, συζητήσεις και άλλες διαδραστικές προσεγγίσεις. Οι δραστηριότητες επιλέχθηκαν από τέσσερις διαφορετικές Ενότητες, ειδικότερα «Εισαγωγή», «Σtereότυπα για τους ρόλους των φύλων», «Εφηβικές σχέσεις» και «Βία μεταξύ ερωτικών συντρόφων». Από τους εκπαιδευτικούς ζητήθηκε να χρησιμοποιήσουν ως ελάχιστη διάρκεια για τα εργαστήρια τις 13 διδακτικές ώρες, ώστε να μείνει αρκετός χρόνος για να παρουσιαστούν ισότιμα οι δραστηριότητες από τις τέσσερις ενότητες και να υπάρξει περιθώριο για συντονισμό και συζήτηση με τους/τις μαθητές/-ριες. Η υλοποίηση των εργαστηρίων πραγματοποιήθηκε από τα τέλη Ιανουαρίου/αρχές Φεβρουαρίου μέχρι τον Απρίλιο/Μάιο του 2016, με εφαρμογή κατά μέσο όρο 17 δραστηριοτήτων ανά σχολείο.

Για να ελεγχθεί η επίδραση των εργαστηρίων στις γνώσεις και τις αντιλήψεις των μαθητών/-ριών, καθώς και την αυτο-αναφερόμενη στάση και συμπεριφορά τους, πραγματοποιήθηκε αξιολόγηση πριν και μετά από την παρέμβαση GEAR (υπολογισμένη βάσει της σύγκρισης των απαντήσεων που έδωσαν οι μαθητές/-ριες σε ερωτηματολόγια που συμπλήρωσαν πριν και μετά την υλοποίηση του εργαστηρίου). Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης αυτής υπολογίστηκαν στη βάση 159 -πριν, 137 -μετά και 135 μεικτών -πριν και -μετά ερωτηματολογίων. Η σύνοψη των αποτελεσμάτων παρουσιάζεται πιο κάτω και εκτός του ότι αποκαλύπτει τη μεγάλη αποτελεσματικότητα των εργαστηρίων GEAR against IPV, φανερώνει επίσης μια καθαρή εικόνα της πραγματικής κατάστασης που επικρατεί στην Κύπρο σχετικά με την έκταση της ανισότητας των φύλων και της ΒΕΣ στις σχέσεις των εφήβων.

Αποτελεσματικότητα του GEAR against IPV

Διάδοση των ανισοτήτων και της άνιση κατανομής ισχύος ανάμεσα στα φύλα

Συνολικά, οι έφηβοι/-ες αναγνωρίζουν ξεκάθαρα τη διάδοση των ανισοτήτων και την άνιση κατανομή ισχύος ανάμεσα στα φύλα στην κυπριακή κοινωνία. Στην πλειονότητά τους (Διάγραμμα 2β) οι έφηβοι/-ες αναγνωρίζουν μια σαφή διάκριση ευθυνών μέσα στην οικογένεια, με τις μητέρες να επιβαρύνονται με τη συντριπτική πλειονότητα των εργασιών του νοικοκυριού (όπως καθαριότητα, πλύσιμο πιάτων και ρούχων, σιδέρωμα κ.λπ.) και τη φροντίδα της οικογένειας (παιδιά, ασθενή μέλη της οικογένειας). Οι έφηβοι/-ες αναγνώρισαν επίσης τη μητέρα ως εκείνη που συνήθως αφήνει την εργασία της για να αναλάβει τη φροντίδα της οικογένειας (βλ. Πίνακα 10 και Διάγραμμα 3). Από την άλλη, σύμφωνα με τους κοινωνικά επιβεβλημένους ρόλους για τους άντρες, υπάρχει η προσδοκία να βγάζουν περισσότερα χρήματα από τις συζύγους/συντρόφους τους και θεωρούνται επίσης εκείνοι που φέρνουν χρήματα στο σπίτι (στην περίπτωση που αυτό το κάνει μόνο ένα άτομο). Επίσης, στις περισσότερες οικογένειες η αντιμετώπιση αγοριών και κοριτσιών φαίνεται πως σχετίζεται με το φύλο, καθώς τα αγόρια

απολαμβάνουν μεγαλύτερη ελευθερία από τα κορίτσια ενώ τα κορίτσια υποχρεώνονται να κάνουν περισσότερες οικιακές εργασίες από τα αγόρια (Πίνακας 11).

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των εφήβων (Πίνακας 12 και Διάγραμμα 4), οι εκπαιδευτικοί στο σχολείο επίσης αντιμετωπίζουν διαφορετικά τα αγόρια από τα κορίτσια, σύμφωνα με στερεοτυπικές αντιλήψεις για το φύλο. Για παράδειγμα, τα αγόρια είναι εκείνα στα οποία ανατίθεται το κουβάλημα πραγμάτων, θεωρούνται πιο ύποπτα όταν έχει γίνει κάποια ζημιά ή κλοπή, τιμωρούνται πιο αυστηρά αν δημιουργήσουν κάποιο πρόβλημα και συχνά τους ανατίθενται οι πιο βαρετές εργασίες. Αντίστροφα, στα κορίτσια ανατίθενται οι ευκολότερες εργασίες και περιμένουν από αυτά να είναι πιο ήσυχα στην τάξη.

Στερεότυπα για τους ρόλους των φύλων

Στο σύνολό τους, οι έφηβοι/-ες δεν εμφανίζονται να έχουν ισχυρές στερεοτυπικές στάσεις σχετικά με το φύλο, λαμβάνοντας υπόψη ότι η πλειονότητα (πάνω από 60%) απάντησε με μη στερεοτυπικό τρόπο στις περισσότερες προτάσεις για τις οποίες ελέγχθηκαν. Ωστόσο, μια πιο κριτική ματιά από τη σκοπιά του φύλου δείχνει ότι οι στερεοτυπικές συμπεριφορές είναι πολύ πιο διαδεδομένες στα αγόρια απ' ό,τι στα κορίτσια. Ειδικότερα, τα αγόρια είχαν πολύ πιο στερεοτυπικές αντιλήψεις σχετικά με (1) την ανάγκη τα αγόρια να δείχνουν δυνατά και σκληρά, (2) την ανάγκη τα κορίτσια να δείχνουν γλυκά και ευαίσθητα, (3) την άποψη ότι το αγόρι πρέπει να πληρώνει για όλα τα έξοδα σε ένα ραντεβού, (4) το ότι ο άντρας είναι η κεφαλή της οικογένειας, (5) το ότι τα κορίτσια είναι καλύτερα από τα αγόρια στις γλώσσες και τα καλλιτεχνικά, (6) το ότι οι επισκευές των ηλεκτρικών στο σπίτι είναι αποκλειστικά αντρική δουλειά και (7) το ότι το μπαλέτο είναι αποκλειστικά γυναικεία δραστηριότητα. Η διαφορά αυτή είναι σημαντική λόγω του ότι όσο μεγαλύτερος είναι ο βαθμός στον οποίο τα αγόρια ασπάζονται στερεοτυπικές αντιλήψεις για τα δύο φύλα, τόσο πιθανότερο είναι να παραβλέψουν τον έλεγχο ή τη βία, ιδίως εφόσον πιστεύουν ότι είναι ανάγκη να υπάρχει άνιση κατανομή ισχύος ανάμεσα στα δύο φύλα.

Εφηβικές σχέσεις

Ανεξάρτητα από το φύλο τους, το 49,7% των εφήβων (Αρ.=78) αναφέρουν ότι έχουν (ή είχαν στο παρελθόν) κάποια ρομαντική/ερωτική σχέση. Ωστόσο, αν λάβουμε υπόψη το 14% που δεν θέλησε να απαντήσει σ' αυτή την ερώτηση, μπορούμε με ασφάλεια να υποθέσουμε ότι το ποσοστό αυτό μπορεί να είναι υψηλότερο. Γενικά, φαίνεται πως τα αγόρια αρχίζουν να έχουν ρομαντικές σχέσεις σε νεότερη ηλικία, κατά μέσο όρο 11,94 ετών, ενώ τα κορίτσια αρχίζουν να έχουν σχέσεις λίγο μεγαλύτερα, κατά μέσο όρο σε ηλικία 12, 89 ετών (βλ. Πίνακες 16 και 17).

Στάσεις απέναντι στη βία μεταξύ ερωτικών συντρόφων

Μολονότι οι έφηβοι/-ες έδειξαν πολύ χαμηλή ανοχή απέναντι στη σωματική βία (να χτυπήσει κανείς το αγόρι ή το κορίτσι του) ήταν προφανές ότι τα αγόρια παρουσίασαν πιο αρνητικές στάσεις απέναντι στη σωματική κακοποίηση απ' ό,τι τα κορίτσια (βλ. Πίνακες 23 και 24). Η διαφορά στις στάσεις αγοριών και κοριτσιών ήταν ακόμα πιο έντονη στην περίπτωση της σεξουαλικής κακοποίησης, με τα αγόρια να παρουσιάζονται πιο ανεκτικά και πρόθυμα να δικαιολογήσουν τη σεξουαλική πίεση (βλ. Διάγραμμα 10β και Πίνακα 25). Συμπεριφορές που φαίνονταν να δικαιολογούν τη σεξουαλική πίεση (περισσότερο από άλλες) εστίαζαν στο ότι το «κορίτσι φορούσε προκλητικά ρούχα», «είχε σεξουαλικές σχέσεις στο παρελθόν» (με το αγόρι της ή με άλλο αγόρι), «είχε αφήσει το αγόρι της να τη φιλήσει/αγγίξει» και «έλεγε όχι ενώ το αγόρι ήξερε ότι εννοούσε ναι».

Επιπλέον, πρέπει να σημειωθούν οι στάσεις απόδοσης ευθυνών στο θύμα, οι οποίες εμφανίζονταν εξίσου και στα δύο φύλα. Πιο συγκεκριμένα, οι έφηβοι/-ες φαίνεται να συμφωνούσαν ότι το φλερτάρισμα αποτελεί πρόκληση (και δικαιολόγηση) προς τον σύντροφο για να ασκήσει βία και μοιράζονταν την αντίληψη ότι αν υπάρξει βία η ευθύνη είναι μάλλον του θύματος. Αξιοσημείωτο επίσης είναι ότι η αντίληψη πως η ζήλεια (είτε από αγόρια είτε από κορίτσια) είναι ένδειξη αγάπης (βλ. Πίνακα 26) ήταν η πιο διαδεδομένη αντίληψη πριν από την παρέμβαση GEAR, τόσο στα κορίτσια όσο και στα αγόρια.

Ο συνδυασμός των στάσεων μεγαλύτερης ανεκτικότητας/δικαιολόγησης της σεξουαλικής πίεσης και απόδοσης ευθυνών στο θύμα μπορεί δυνητικά να κρύβει σημαντικούς κινδύνους για τους/τις έφηβους/-ες. Καθώς τα αγόρια φαίνεται να είναι πιο πρόθυμα να δικαιολογήσουν τη σεξουαλική πίεση, είναι πιθανό να τη δικαιολογούν στις δικές τους σχέσεις, εκθέτοντας τις συντρόφους τους σε μη υγιείς σεξουαλικές συμπεριφορές. Επιπλέον, η στάση της απόδοσης ευθυνών στο θύμα δεν διαιωνίζει μόνο τη βία, αλλά έχει και την τάση να «τυφλώνει» τους/τις έφηβους/-ες όταν πρέπει να προστατέψουν κάποιο άτομο που μπορεί να είναι θύμα.

Αναγνώριση περιστατικών Βίας Μεταξύ Ερωτικών Συντρόφων

Η αναγνώριση περιστατικών βίας μεταξύ ερωτικών συντρόφων ήταν γενικά χαμηλή τόσο στα αγόρια όσο και στα κορίτσια, φανερώνοντας σημαντικά κενά στην ευαισθησία και τη γνώση τους. Είναι πολύ σημαντικό ότι οι έφηβοι/-ες έδειξαν να δυσκολεύονται επίσης να διακρίνουν ανάμεσα σε μύθους και πραγματικότητες σχετικά με τη ΒΕΣ, θεωρώντας συνήθως διάφορους μύθους ως αλήθειες, όπως για παράδειγμα ότι (1) *οι βίαιοι άνθρωποι είναι άτομα που δεν μπορούν να ελέγξουν το θυμό τους*, (2) *η αγάπη μπορεί να αλλάξει τη βίαιη συμπεριφορά κάποιου*, (3) *η ζήλεια είναι ένδειξη αγάπης*, (4) *τα περισσότερα κορίτσια πιστεύουν ότι πρέπει να κάνουν τις δύσκολες πριν συγκατατεθούν να κάνουν σεξ* και (5) *όταν ένα αγόρι αγγίζει ένα κορίτσι κι εκείνη λέει «όχι» συχνά εννοεί «ναι»*.

Ενώ οι απειλές σωματικής βίας, οι προσβολές και οι ταπεινώσεις αναγνωρίζονταν εύκολα και εμφανώς ως μορφές βίας, αγόρια και κορίτσια εξίσου έδειχναν να αγνοούν πως ορισμένες συμπεριφορές ελέγχου μπορεί να αποτελούν βία. Πιο συγκεκριμένα, συμπεριφορές όπως «*να συνοδεύεις το/τη σύντροφο όπου πηγαίνει*», «*να ελέγχεις τι μπορεί να φορέσει*» και «*να λες στο/στη σύντροφο ποιους ανθρώπους μπορεί να βλέπει*» είχαν από πολύ χαμηλή έως χαμηλή αναγνώριση ως βίαιες συμπεριφορές (ανεξάρτητα αν ασκούσαν από αγόρι ή από κορίτσι). Ωστόσο, αυτή η έλλειψη ευαισθητοποίησης θα μπορούσε να τους/τις βάλει σε κίνδυνο να εκτεθούν σε βία, επειδή ορισμένα μη υγιή πρότυπα στις σχέσεις τους μπορεί περάσουν απαρατήρητα.

Αυτο-αναφερόμενη θυματοποίηση και διάπραξη ΒΕΣ

Τέσσερα τοις εκατό (4%) των μαθητών/-ριών που συμμετείχαν στα εργαστήρια ανέφεραν ότι το κορίτσι/αγόρι τους είχε ασκήσει βία εις βάρος τους (προσβολές ή βρισιές, χτυπήματα, εξαναγκασμός σε σεξουαλικές πράξεις παρά τη θέλησή τους), ενώ 6% ανέφεραν ότι είχαν ασκήσει βία εις βάρος του/της συντρόφου τους. Αξίζει ωστόσο να σημειώσουμε το ποσοστό των μαθητών/-ριών που «δεν θέλησαν να απαντήσουν» σε καμία από τις δύο ερωτήσεις, το οποίο φτάνει στο 17,8% και 15% για τη θυματοποίηση και τη διάπραξη αντίστοιχα (βλ. Πίνακα 20). Ο συνδυασμός των δύο τιμών δείχνει ότι το ποσοστό των εφήβων που μπορεί να έχουν υπάρξει θύματα ΒΕΣ μπορεί κάλλιστα να φτάνει το 21,8% συνολικά (22,7% έναντι 21% για αγόρια και κορίτσια αντίστοιχα) ενώ το ανάλογο ποσοστό για τους/τις δράστες/-ριες μπορεί να φτάνει το 21% (25% έναντι 17,8% για αγόρια και κορίτσια αντίστοιχα).

Αποτελεσματικότητα του Εργαστηρίου GEAR against IPV

Όπως φάνηκε, το GEAR against IPV άσκησε αναμφισβήτητη επίδραση, όχι μόνο όσον αφορά την αύξηση των γνώσεων των εφήβων σχετικά με τις υγιείς και τις μη υγιείς σχέσεις, αλλά επίσης, πράγμα ιδιαίτερα σημαντικό, ως προς την αμφισβήτηση αντιλήψεων, συστημάτων πεποιθήσεων και στάσεων σχετικά με την ισότητα των φύλων, τα στερεότυπα για τους ρόλους των φύλων και τη βία μεταξύ ερωτικών συντρόφων.

Τροποποίηση των στάσεων των εφήβων σχετικά με τα στερεότυπα για τους ρόλους των φύλων

Μια σύγκριση των τιμών πριν και μετά δείχνει ότι το πρόγραμμα GEAR είχε σημαντικό αντίκτυπο στην αμφισβήτηση στερεοτυπικών αντιλήψεων και στάσεων σχετικά με τα φύλα και τους ρόλους τους. Όπως φαίνεται στα Διαγράμματα 7α, 7β και 7γ, στις τιμές μετά το εργαστήριο έγινε φανερή μια μεταστροφή

προς μη στερεοτυπικές συμπεριφορές, με τις πιο κυρίαρχες αλλαγές να παρατηρούνται σε σχέση με τα στερεότυπα που αφορούν τα αγόρια και τους άντρες, δηλαδή εκείνα που ήταν τα πιο κυρίαρχα. Πιο συγκεκριμένα, μετά την παρέμβαση GEAR μεγαλύτερο ποσοστό εφήβων απέρριπτε (1) ότι τα αγόρια πρέπει να φαίνονται δυνατά και σκληρά, (2) την άποψη ότι το αγόρι πρέπει να πληρώνει για όλα τα έξοδα σε ένα ραντεβού, (3) ότι ο άντρας είναι η κεφαλή της οικογένειας, (4) ότι οι ηλεκτρολογικές επισκευές στο σπίτι είναι αποκλειστικά αντρική δουλειά και (5) ότι το μπαλέτο είναι γυναικεία δραστηριότητα.

Τροποποίηση των γνώσεων των εφήβων σχετικά με τη ΒΕΣ

Είναι αξιοσημείωτο ότι το πρόγραμμα GEAR είχε επίσης ιδιαίτερα θετική επιρροή στην ενίσχυση της επίγνωσης των εφήβων για τη βία μεταξύ ερωτικών συντρόφων. Μετά την παρέμβαση, αυξήθηκε σημαντικά η αναγνώριση χαρακτηριστικών συμπεριφορών ελέγχου οι οποίες φαίνεται ότι στο παρελθόν περνούσαν απαρατήρητες (όπως «να συνοδεύεις το/τη σύντροφο όπου πηγαίνει», «να ελέγχεις τι μπορεί να φοράει», «να λες στο/στη σύντροφο ποια άτομα μπορεί να βλέπει» και «να απειλείς ότι θα πεθάνεις αν τυχόν εγκαταλείψει τη σχέση»). Αυτό μπορεί να σημαίνει ότι οι έφηβοι/-ες που συμμετείχαν στο πρόγραμμα θα είναι σε καλύτερη θέση για να αναγνωρίζουν τα πρώιμα προειδοποιητικά σημάδια της κακοποίησης, πράγμα που θα τους επιτρέπει να χτίζουν υγιέστερες ερωτικές σχέσεις. Επιπλέον, καθώς τα κενά των γνώσεων μειώνονταν, οι έφηβοι/-ες αποκτούσαν επίσης καλύτερα εφόδια για να μπορούν να αναγνωρίζουν κοινούς μύθους και πραγματικότητες της ΒΕΣ, γεγονός που επίσης τους/τις φέρνει σε καλύτερη θέση για να προστατεύουν τον εαυτό τους και τους άλλους από τη βία.

Στάσεις απέναντι στη βία μεταξύ ερωτικών συντρόφων

Αναφορικά με τις στάσεις απέναντι στη ΒΕΣ, παρατηρήθηκαν κάποιες μικρές (αλλά όχι στατιστικά σημαντικές) μεταβολές στις βαθμολογίες -μετά αναφορικά με τη σωματική βία, πιθανώς επειδή οι στάσεις απέναντι στη σωματική βία έδειχναν εξ αρχής χαμηλή ανοχή. Αντίθετα, σε ό,τι αφορούσε τη σεξουαλική κακοποίηση, το πρόγραμμα GEAR φάνηκε πως είχε μεγάλο αντίκτυπο στην ανατροπή των αντιλήψεων των εφήβων. Χαρακτηριστικά, μετά την παρέμβαση GEAR, οι στάσεις αγοριών και κοριτσιών άλλαξαν, δείχνοντας λιγότερη ανοχή απέναντι στη σεξουαλική βία (βλ. Πίνακα 25 και Διάγραμμα 10β), με ένα πολύ μεγαλύτερο ποσοστό να απορρίπτει συμπεριφορές όπως «κορίτσι που φοράει προκλητικά ρούχα», «είχε σεξουαλικές σχέσεις στο παρελθόν», «έχει αφήσει το αγόρι της να τη φιλήσει/αγγίξει» και «λέει όχι ενώ το αγόρι ξέρει ότι εννοεί ναι» ως δικαιολογίες για την άσκηση πίεσης σε ένα κορίτσι προκειμένου να κάνει σεξ. Επιπλέον, οι αντιλήψεις των εφήβων για την απόδοση ευθυνών στο θύμα άλλαξαν επίσης σημαντικά, στην κατεύθυνση υγιέστερων στάσεων. Μολονότι τα αγόρια συνέχισαν να δείχνουν λιγότερο υγιείς στάσεις από τα κορίτσια μετά από την παρέμβαση, η μεταβολή των αντιλήψεών τους (στην κατεύθυνση της μικρότερης ανεκτικότητας και της μη απόδοσης ευθυνών στο θύμα) ήταν ωστόσο σημαντική.

Προσωπική ικανοποίηση των εφήβων από το Εργαστήριο

Συνολικά, οι έφηβοι/-ες φάνηκαν να απολαμβάνουν ιδιαίτερα το πρόγραμμα GEAR και να είναι απόλυτα ικανοποιημένοι/-ες από αυτό. Η μέση βαθμολογία ικανοποίησης ήταν πολύ υψηλή σε όλες τις διαστάσεις που εξετάστηκαν και ειδικότερα σε ό,τι αφορά την οργάνωση του εργαστηρίου (μέση τιμή = 8,94 στα 10), την επάρκεια του/της καθηγητή/-ριάς τους (μέση βαθμολογία = 8,93) και τη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε (μέση βαθμολογία = 8,86). Έμμεσες μετρήσεις ικανοποίησης φανερώνονται επίσης στο γεγονός ότι πολύ μεγάλο ποσοστό των μαθητών/-ριών (88%) ανέφεραν ότι θα ήθελαν να συμμετάσχουν σε άλλο παρόμοιο εργαστήριο στο μέλλον, ενώ το 92,5% δήλωσε ότι θα το σύστηναν σε φίλους/-ες τους.

Αγόρια και κορίτσια αναγνώρισαν ότι απέκτησαν σημαντικές γνώσεις τόσο για την ισότητα των φύλων όσο και για τη βία στις σχέσεις (95,2% και 91% των εφήβων αντίστοιχα, αναγνωρίζοντας ότι έμαθαν τουλάχιστον κάτι καινούργιο). Επιπλέον, θεώρησαν ότι το εργαστήριο GEAR ήταν πολύ χρήσιμο για τις προσωπικές τους σχέσεις, την καθημερινότητά τους και, κυρίως, σε ό,τι αφορά την προστασία των ίδιων

και άλλων από τη βία. Πάνω από 80% των μαθητών/-ριών που συμμετείχαν στο πρόγραμμα δήλωσαν ότι τους/τις βοήθησε να αναγνωρίσουν αν η σχέση τους ήταν υγιής ή όχι, αν μια σχέση είναι βίαιη ή όχι και να ξέρουν τι πρέπει να κάνουν αν οι ίδιοι/-ες ή κάποιος/-α που αγαπούν υφίσταται βία. **Αξιολόγηση εκπαιδευτικών**

Όπως ορθά αναμενόταν, οι εκπαιδευτικοί αντιμετώπισαν όντως πίεση χρόνου και δυσκολίες στην προσπάθεια να βρουν επαρκή διδακτικό χρόνο στο πρόγραμμά τους για την υλοποίηση του προγράμματος. Επιπλέον, άλλα εμπόδια για την υλοποίηση ήταν η ματαίωση συναντήσεων εξαιτίας απρόβλεπτων σχολικών δραστηριοτήτων και των υποχρεώσεων των μαθητών στα τέλη της χρονιάς. Από την άλλη, η προθυμία του ΜΙΜΚΦ να προσφέρει την απαραίτητη υποστήριξη τόσο στη φάση του σχεδιασμού όσο και της υλοποίησης των εργαστηρίων, καθώς και το κατάλληλα δομημένο υλικό των εγχειριδίων φαίνεται ότι ήταν παράγοντες που διευκόλυναν σημαντικά την υλοποίηση του προγράμματος.

Οι εκπαιδευτικοί δήλωσαν ότι το πρόγραμμα GEAR είχε πολλαπλά οφέλη, όχι μόνο για τους/τις μαθητές/-ριες, αλλά και για τους/τις εκπαιδευτικούς και το σχολείο τους. Αναφορικά με τα οφέλη για τους/τις εκπαιδευτικούς, εκείνες που υλοποίησαν το πρόγραμμα ανέφεραν ότι εμπλούτισαν τις γνώσεις τους σε ζητήματα σχετικά με τα στερεότυπα για τους ρόλους των φύλων, την ισότητα των φύλων και την έμφυλη βία στις εφηβικές σχέσεις, ενώ απέκτησαν ικανότητες και δεξιότητες για την υλοποίηση και την αξιολόγηση εργαστηρίων ευαισθητοποίησης εφήβων. Τέλος, εξίσου σημαντικό ήταν ότι οι εκπαιδευτικοί αναγνώρισαν πως τα εργαστήρια GEAR αύξησαν ιδιαίτερα την ικανότητα και την αυτοπεποίθησή τους στην αναγνώριση, την αντιμετώπιση και την κατάλληλη παραπομπή περιπτώσεων κακοποίησης παιδιών και εφήβων.

Σχετικά με τα οφέλη για τα σχολεία, οι εκπαιδευτικοί που υλοποίησαν το πρόγραμμα αναγνώρισαν ότι το GEAR αφορά άμεσα τους στόχους του σχολείου για την προαγωγή του σεβασμού στα ανθρώπινα δικαιώματα και ότι επέτρεψε στο σχολείο τους να πραγματώσει τον θεμελιώδη του ρόλο της δημιουργίας ενός ανοιχτού περιβάλλοντος που να εισάγει την έννοια του δημοκρατικού πολίτη, να ασπάζεται τις οικουμενικές αξίες, τις ίσες ευκαιρίες, το σεβασμό για τη διαφορετικότητα, την εναντίωση στις διακρίσεις και να προάγει την πλήρη ανάπτυξη της ανθρώπινης προσωπικότητας και το σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Πλαίσιο

Υλικό

Η οργάνωση, η υλοποίηση και η αξιολόγηση των Εργαστηρίων Ευαισθητοποίησης Εφήβων βασίστηκαν στο κυπριακό **Τεύχος III**: Εγχειρίδιο εκπαιδευτικού «GEAR against IPV» και το κυπριακό **Τεύχος IV**: Βιβλίο Δραστηριοτήτων για Μαθητές και μαθήτριες «GEAR against IPV».²

Στη βάση της αναθεωρημένης έκδοσης των Γενικών Τευχών III και IV «GEAR against IPV» στην αγγλική γλώσσα, το Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου μετέφρασε τα Τεύχη III και IV στα ελληνικά και συμπλήρωσε και προσάρμοσε πολιτισμικά (όπου ήταν απαραίτητο) συγκεκριμένες ενότητες, ακολουθώντας τις οδηγίες που περιλαμβάνονταν στα Γενικά Τεύχη III και IV (που εμφανίζονται με πορτοκαλί γράμματα). Επομένως, η πολιτισμικά προσαρμοσμένη κυπριακή³ έκδοση των Τευχών III και IV διαμορφώθηκε και χρησιμοποιήθηκε για την οργάνωση, την υλοποίηση και την αξιολόγηση των Εργαστηρίων.

Το Τεύχος III (Εγχειρίδιο Εκπαιδευτικού) παρέχει όλες τις πληροφορίες και το υλικό που χρειάζονται οι εκπαιδευτικοί για την οργάνωση, την υλοποίηση βήμα-βήμα, την καταγραφή και την αξιολόγηση των εργαστηρίων στην τάξη. Το μεγαλύτερο μέρος του Εγχειριδίου αποτελείται από μια σειρά 45 εμπειρικών δραστηριοτήτων δομημένων σε τρεις ενότητες, συν την εισαγωγική ενότητα:

Ενότητα 1. Εισαγωγή και ορισμός στόχων (3 δραστηριότητες)

Ενότητα 2. Στερεότυπα για τους ρόλους των φύλων και ισότητα των φύλων (27 δραστηριότητες συν την περιγραφή πέντε προτεινόμενων δραστηριοτήτων για ομάδες εργασίας που μπορούν να διεξαχθούν μέσα ή έξω από το σχολείο)

Ενότητα 3. Υγιείς και μη υγιείς σχέσεις (6 δραστηριότητες)

Ενότητα 4. Βία μεταξύ ερωτικών συντρόφων (12 δραστηριότητες)

Για τη διευκόλυνση του/της εκπαιδευτικού, οι δραστηριότητες παρουσιάζονται με την ίδια δομή: σύντομη εισαγωγή, μαθησιακοί στόχοι, διάρκεια, υλικό και προετοιμασία, προτεινόμενη βήμα-βήμα διαδικασία, προσδοκώμενο αποτέλεσμα και συμβουλές για τον/την εκπαιδευτικό. Η ενότητα «Υλικό και προετοιμασία» αναφέρεται στο υλικό που περιλαμβάνεται στο Τεύχος IV και που είναι απαραίτητο για την υλοποίηση κάθε δραστηριότητας.

Στα Παραρτήματα, περιλαμβάνονται τα εργαλεία για την αξιολόγηση των εργαστηρίων, καθώς και χρήσιμες θεωρητικές και πρακτικές πληροφορίες σχετικά με τα συγκεκριμένα ζητήματα με τα οποία ασχολείται κάθε ενότητα του Τεύχους, ώστε να μπορούν οι εκπαιδευτικοί –προτού προχωρήσουν στην υλοποίηση– να είναι κατάλληλα πληροφορημένοι για ζητήματα τα οποία είναι πιθανό να μη γνωρίζουν επαρκώς [π.χ. (Αν)ισότητα των φύλων, Τι είναι η βία μεταξύ ερωτικών συντρόφων, Πώς αντιδρούμε όταν υποψιαζόμαστε/μας αποκαλύπτεται παιδική κακοποίηση και παραμέληση & BEΣ].

Το Τεύχος IV (Βιβλίο δραστηριοτήτων για μαθητές και μαθήτριες) περιλαμβάνει, σε μορφή έτοιμη για χρήση, όλο το υλικό (φύλλα εργασίας και ενημερωτικά έντυπα) που είναι απαραίτητο για την υλοποίηση κάθε δραστηριότητας που περιγράφεται στο Τεύχος III.

² Το υλικό υπάρχει διαθέσιμο για κατέβασμα εδώ: www.gear-ipv.eu/download

³ Διαθέσιμο στη διεύθυνση: www.gear-ipv.eu/educational-material/national-packages

Το Τεύχος αυτό έχει δομηθεί με τέτοιο τρόπο ώστε να διευκολύνει το άτομο που κάνει την υλοποίηση να εντοπίζει και να αναπαράγει το σχετικό υλικό για κάθε δραστηριότητα. Μέρη του υλικού μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην τάξη, ενώ υπάρχει επίσης υλικό που μπορεί να δοθεί για δουλειά στο σπίτι στους/στις μαθητές/-ριες που συμμετέχουν στα εργαστήρια. Τέλος, περιλαμβάνει πληροφοριακό υλικό και υλικό αυτό-αξιολόγησης το οποίο μπορεί να διανεμηθεί στους/στις έφηβους/-ες για δική τους χρήση, είτε στο παρόν είτε στο μέλλον.

Σεμινάρια κατάρτισης με εκπαιδευτικούς

Πραγματοποιήθηκαν δύο σεμινάρια κατάρτισης με εκπαιδευτικούς, σχολικούς συμβούλους και ψυχολόγους: το πρώτο τον Ιανουάριο του 2016 και το δεύτερο τον Ιούνιο του 2016. Συνολικά 28 άτομα παρακολούθησαν τα σεμινάρια, 17 τον Ιανουάριο και 11 τον Ιούνιο. Ο στόχος των σεμιναρίων ήταν να προσφέρουν στους/στις εκπαιδευτικούς θεωρητική και εμπειρική κατάρτιση και να ενισχύσουν τις ικανότητες και τις δεξιότητές τους στα ζητήματα της ισότητας των φύλων, της έμφυλης βίας, συμπεριλαμβανομένης της βίας μεταξύ ερωτικών συντρόφων, και τους ρόλους των φύλων και τα στερεότυπα για αυτούς. Τα σεμινάρια κατάρτισης αποτέλεσαν ουσιώδες μέρος της προετοιμασίας των εκπαιδευτικών για την υλοποίηση της προσέγγισης GEAR και των εργαστηρίων σε σχολικό και άλλο περιβάλλον.

Τα σεμινάρια κατάρτισης με εκπαιδευτικούς υλοποιήθηκαν σε τρεις ημέρες κατάρτισης με συνολική διάρκεια 21 ωρών. Δύο από τις τρεις ημέρες κατάρτισης ήταν αφιερωμένες σε ομαδική και διαδραστική δουλειά μέσω προσομοίωσης. Την τρίτη ημέρα, η εστίαση ήταν ειδικότερα στην ισότητα των φύλων και την έμφυλη βία στην Κύπρο και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων που σχετίζονται με την αναγνώριση, την αντιμετώπιση και την κατάλληλη παραπομπή περιπτώσεων κακοποίησης. Οι συμμετέχοντες/-ουσες έδειξαν υψηλό επίπεδο δέσμευσης στην παρακολούθηση της κατάρτισης, παρά το γεγονός ότι πραγματοποιήθηκε κατά κύριο λόγο σε μη εργάσιμες ημέρες.

Τα σεμινάρια κατάρτισης δομήθηκαν στη βάση της πολιτιστικά προσαρμοσμένης κυπριακής έκδοσης των εγχειριδίων GEAR III και IV.

A. Υλοποίηση εργαστηρίων GEAR *against* IPV

A.1. Προετοιμασία για τα εργαστήρια

Εξασφάλιση άδειας

Μέσω επίσημων επαφών στάλθηκε πρόσκληση στο Υπουργείο Παιδείας για συνεργασία στο πρόγραμμα GEAR against IPV, τόσο στη Διεύθυνση Μέσης Γενικής Εκπαίδευσης όσο και στη Διοίκηση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Κύπρου. Η πρόσκληση αυτή περιλάμβανε επίσης το αίτημα να δοθεί άδεια για την υλοποίηση του προγράμματος GEAR against IPV σε σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Έχοντας λάβει την επιστολή με την πρόσκληση, το Υπουργείο Παιδείας έδωσε την άδεια τόσο για την κατάρτιση εκπαιδευτικών όσο και για την υλοποίηση εργαστηρίων ευαισθητοποίησης με μαθητές/-ριες στα σχολεία. Πρέπει να σημειωθεί ότι η διαδικασία για την παραχώρηση της άδειας πήρε περισσότερο χρόνο από ό,τι αναμενόταν λόγω εσωτερικών διαδικασιών του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα μια μικρή καθυστέρηση στην υλοποίηση των σεμιναρίων κατάρτισης για εκπαιδευτικούς και των εργαστηρίων για μαθητές/-ριες. Ωστόσο, με την υποστήριξη των συντονιστών του προγράμματος, οι δραστηριότητες υλοποιήθηκαν όπως είχε σχεδιαστεί μόλις εξασφαλίστηκε η άδεια.

Επιλογή υπεύθυνων υλοποίησης

Πέντε υπεύθυνες υλοποίησης επιλέχθηκαν αφού είχαν συμμετάσχει στο σεμινάριο κατάρτισης εκπαιδευτικών τον Ιανουάριο του 2016.⁴ Την 3η ημέρα του σεμιναρίου κατάρτισης εκπαιδευτικών, πραγματοποιήθηκε μια ειδική συνάντηση στην οποία περιγράφηκαν οι διαδικασίες για την υλοποίηση του προγράμματος GEAR στην τάξη. Αυτό έδωσε στους/στις εκπαιδευτικούς την ευκαιρία να συζητήσουν με τους/τις εκπαιδευτές/-ριες και τον/τη συντονιστή/-ρια του προγράμματος τυχόν ερωτήσεις ή ανησυχίες τους σχετικά με το ρόλο τους ως υπεύθυνων υλοποίησης. Τα κριτήρια για την επιλογή των υπεύθυνων υλοποίησης βασίστηκαν στις κατευθυντήριες οδηγίες που δίνονται στο πρόγραμμα με προτεραιότητα στους/στις εκπαιδευτικούς που διδάσκουν στη Β΄ τάξη του γυμνασίου.

Η πρόσκληση συμμετοχής ήταν ανοιχτή για όλους/-ες τους/τις εκπαιδευτικούς της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Δόθηκε περιθώριο μίας εβδομάδας ώστε να έχουν το χρόνο να σκεφτούν οι εκπαιδευτικοί που ήταν αναποφάσιμοι. Η υλοποίηση των εργαστηρίων ευαισθητοποίησης στα σχολεία έγινε εθελοντικά από τους/τις εκπαιδευτικούς που εξέφρασαν την προθυμία τους να εφαρμόσουν το πρόγραμμα.

Προετοιμασία και οργάνωση των εργαστηρίων από τις υπεύθυνες υλοποίησης

Οι υπεύθυνες υλοποίησης παροτρύνθηκαν να ακολουθήσουν τα παρακάτω βήματα για την οργάνωση των εργαστηρίων τους:

- διερεύνηση της δυνατότητας να υλοποιηθούν τα εργαστήρια στο πλαίσιο ή εκτός του κανονικού σχολικού προγράμματος ή με ένα συνδυασμό και των δύο
- επιλογή μαθητών και μαθητριών
- προσωπική προετοιμασία εκπαιδευτικών
- επιλογή δραστηριοτήτων προς υλοποίηση
- σχεδιασμός του προγράμματος του εργαστηρίου

---

⁴ Τα αποτελέσματα των σεμιναρίων κατάρτισης περιγράφονται σε ξεχωριστή Έκθεση με τίτλο: Σεμινάρια κατάρτισης εκπαιδευτικών στην Κύπρο: Υλοποίηση και αξιολόγηση (διαθέσιμη στη διεύθυνση <http://gear-ipv.eu/training-awareness-raising/teachers-training-seminars>).

Σε σχέση με την υλοποίηση των εργαστηρίων **στο πλαίσιο ή εκτός του κανονικού σχολικού προγράμματος**, προτάθηκε η διοργάνωσή τους, όταν αυτό ήταν εφικτό, κυρίως εντός του σχολικού προγράμματος. Με τον τρόπο αυτό, όλοι οι μαθητές και οι μαθήτριες θα είχαν την ευκαιρία να συμμετάσχουν, αλλά έτσι δίνεται επίσης ένα ισχυρό προληπτικό μήνυμα, δηλαδή ότι οι εκπαιδευτικοί και τα σχολεία ενδιαφέρονται ενεργά για την πρόληψη της έμφυλης βίας και την προαγωγή των υγιών εφηβικών σχέσεων. Ο συνδυασμός του Εργαστηρίου στο πλαίσιο του σχολικού προγράμματος με κάποιες δραστηριότητες που θα διεξαχθούν εκτός του προγράμματος, ή και εκτός του σχολείου, ενθαρρύνεται επίσης, επειδή τέτοιες δραστηριότητες δεν αυξάνουν μόνο τη διάρκεια του εργαστηρίου αλλά προσφέρουν και στους/στις μαθητές/-ριες την ευκαιρία να διευρύνουν τις γνώσεις τους με δραστηριότητες που υπερβαίνουν το σχολικό πλαίσιο (π.χ. εκπαιδευτικές επισκέψεις σε σχετικούς οργανισμούς), να οργανώσουν και/ή να συμμετάσχουν σε δράσεις με στόχο τη διάδοση πληροφοριών σχετικά με το εργαστήριο και την εμπειρία από τη συμμετοχή τους ή να εμπλακούν σε δραστηριότητες όπως είναι οι καλλιτεχνικές (π.χ. κολάζ, αφίσες, σχέδια, φωτογραφία, δημιουργία μουσικής/βίντεο, θεατρικές παραγωγές).

Η προσωπική προετοιμασία των εκπαιδευτικών περιλάμβανε την εξοικείωση με όλο το περιεχόμενο των Τευχών ΙΙΙ και ΙV που τους δόθηκαν κατά τη διάρκεια της κατάρτισής τους (ώστε να μπορούν να επιλέξουν τις δραστηριότητες που θα υλοποιηθούν), να διαβάσουν τις θεωρητικές πληροφορίες πλαισίου (Παράρτημα Α στο Τεύχος ΙΙΙ) ιδίως αν θεώρησαν ότι δεν είναι έμπειρες σε ζητήματα ισότητας των φύλων και βίας μεταξύ ερωτικών συντρόφων, και να προετοιμαστούν για να αντιδράσουν κατάλληλα σε περίπτωση που αποκαλυφθεί περίπτωση κακοποίησης από μαθητή/-ρια κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου.

Ο αριθμός των **δραστηριοτήτων** που επιλέχθηκαν για το Εργαστήριο «GEAR against IPV» βασίστηκε στη διάρκεια που όρισε κάθε εκπαιδευτικός για το εργαστήριό της· πράγμα που, με τη σειρά του, βασίστηκε στην άδεια της σχετικής Αρχής (π.χ. της διεύθυνσης του σχολείου, του Υπουργείου) αλλά και στις δυνατότητες της ίδιας της εκπαιδευτικού. Κάποιες φορές, η αρχική διάρκεια χρειάστηκε να τροποποιηθεί λόγω απροσδόκων εμποδίων και άλλων εξωγενών παραγόντων που προέκυψαν κατά τη διάρκεια της υλοποίησης και οι οποίοι επηρέασαν τη διαθεσιμότητα του/της εκπαιδευτικού και των μαθητών και μαθητριών.

Για την επιλογή των δραστηριοτήτων, είχε υποδειχθεί στις εκπαιδευτικούς να επιλέξουν ανάμεσα σε δραστηριότητες που είχαν τον ίδιο στόχο και ανάμεσα σε δραστηριότητες με τις οποίες ένιωθαν πιο άνετα. Άλλα κριτήρια που τέθηκαν για την επιλογή των δραστηριοτήτων ήταν: α) να επιλεγούν δραστηριότητες από όλες τις Ενότητες του Τεύχους ΙΙΙ [με υποχρεωτικές τις δραστηριότητες 1.2 και 1.3 της Ενότητας 1 (*Προσδοκίες & στόχοι και Κανόνες*)] και β) να επιλέξουν κάποιες «εφεδρικές δραστηριότητες», που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν στην περίπτωση που κάποιες άλλες επιλεγμένες δραστηριότητες δεν λειτουργούσαν καλά στην τάξη (π.χ. μπορεί να τύχει κάποια δραστηριότητα να μην αρέσει στους/στις μαθητές/-ριες). Υποδείχθηκε επίσης στους/στις εκπαιδευτικούς να ενθαρρύνουν τους μαθητές και τις μαθήτριες να διοργανώνουν δραστηριότητες εκτός του σχολικού προγράμματος ή και έξω από το σχολικό περιβάλλον και να δημιουργήσουν υλικό που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για την υλοποίηση μιας εκστρατείας για την ευαισθητοποίηση των συνομηλίκων τους.

Παρακολούθηση και αναφορά

Οι μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν για την παρακολούθηση των εργαστηρίων από το Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου περιλάμβαναν, εκτός από τη συνεχή επικοινωνία με τις υπεύθυνες υλοποίησης (μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, τηλεφώνου και συναντήσεων) τη συμπλήρωση μιας σειράς σύντομων Φορμών Αναφοράς από τις υπεύθυνες υλοποίησης, στο ξεκίνημα, κατά τη διάρκεια και στο τέλος της υλοποίησης των εργαστηρίων. Οι Φόρμες Αναφοράς που έπρεπε να συμπληρωθούν σε διαφορετικές φάσεις από τις υπεύθυνες υλοποίησης ήταν τα εξής:

Φόρμα Αναφοράς Γ1: Σχεδιασμός της υλοποίησης του εργαστηρίου.

Στο έντυπο αυτό, κάθε υπεύθυνη υλοποίησης έπρεπε να δώσει (πριν από την έναρξη του εργαστηρίου) κάποιες γενικές πληροφορίες (π.χ. το όνομα, την ειδικότητά της και στοιχεία επικοινωνίας, το όνομα και τη διεύθυνση του σχολείου) και πληροφορίες για τα χαρακτηριστικά του εργαστηρίου που σκοπεύει να υλοποιήσει, όπως: την τάξη στην οποία θα γίνει το εργαστήριο (π.χ. 1η Γυμνασίου), τον εκτιμώμενο αριθμό μαθητών/-ριών που θα συμμετάσχουν, την ημερομηνία έναρξης και τέλους του εργαστηρίου, αν το εργαστήριο θα υλοποιηθεί στο πλαίσιο ή όχι του σχολικού προγράμματος ή και τα δύο, τον εκτιμώμενο αριθμό συναντήσεων και τη διάρκεια του εργαστηρίου, ποιες δραστηριότητες σκοπεύει να υλοποιήσει (συμπεριλαμβανομένων και των «εφεδρικών» δραστηριοτήτων). Ο στόχος αυτού του εντύπου είναι κάθε υπεύθυνος/-η υλοποίησης να δώσει στο Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου κάποιες προκαταρκτικές πληροφορίες για τα χαρακτηριστικά του εργαστηρίου που σκοπεύει να υλοποιήσει και, συνεπώς, να δώσει στο Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου τη δυνατότητα να προσφέρει βοήθεια στις εκπαιδευτικούς, προτάσεις για βελτιώσεις ή διορθωτικές ενέργειες σε περίπτωση παρανοήσεων (π.χ. αν το σχέδιο δεν είναι ισορροπημένο, λόγω της παράλειψης ή της συμπερίληψης λίγων δραστηριοτήτων από κάποια Ενότητα). Επιπλέον, στη βάση της Φόρμας Γ1, το Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου προετοίμασε το απαραίτητο υλικό για τις επιλεγμένες δραστηριότητες, καθώς και για την αξιολόγηση του Εργαστηρίου και το έστειλε στον/στην υπεύθυνο/-η υλοποίησης.

Φόρμα Αναφοράς Γ2: Περιγραφή της υλοποίησης των δραστηριοτήτων του εργαστηρίου.

Ο στόχος της Φόρμας Αναφοράς Γ2 ήταν να δώσει κάθε εκπαιδευτικός συγκεκριμένες πληροφορίες σχετικά με το περιεχόμενο κάθε συνάντησης που πραγματοποιήσει με τους/τις μαθητές/-ριες. Ποιο συγκεκριμένα, τους ζητήθηκε να δώσουν πληροφορίες σχετικά με τον αριθμό των ατόμων που συμμετείχαν σε κάθε συνάντηση, τις δραστηριότητες που πραγματοποιήθηκαν, τυχόν τροποποιήσεις που έγιναν στο υλικό ή στη διαδικασία που ακολούθησαν, τυχόν δυσκολίες που αντιμετώπισε η εκπαιδευτικός ή οι μαθητές/-ριες, τα οφέλη που υπήρξαν, σχόλια κ.λπ. Η Φόρμα Αναφοράς Γ2 έπρεπε να συμπληρώνεται στο τέλος κάθε συνάντησης με τους/τις μαθητές/-ριες (μία φόρμα ανά συνάντηση). Για τις συναντήσεις στις οποίες η εκπαιδευτικός μοίρασε ερωτηματολόγια (μέτρηση -πριν, μέτρηση -μετά) έπρεπε επίσης να συμπληρώσει το 2ο μέρος της Φόρμας Αναφοράς Γ2, με τίτλο «Γ2αξ. Φόρμα Αναφοράς Αξιολογήσεων» (μαζί με τη Φόρμα αυτή, οι υπεύθυνες υλοποίησης έπρεπε επίσης να στείλουν στο Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου τα συμπληρωμένα ερωτηματολόγια - πριν των μαθητών/-ριών).

Φόρμα αναφοράς Γ3: Συνολικά αποτελέσματα από την υλοποίηση του Εργαστηρίου.

Ο στόχος της Φόρμας Αναφοράς Γ3 ήταν κάθε εκπαιδευτικός να αναφέρει τα συνολικά αποτελέσματα όλου του εργαστηρίου που είχε διεξαγάγει και να αξιολογήσει το εργαστήριο συνολικά. Για παράδειγμα, οι υπεύθυνες για την υλοποίηση έπρεπε να δώσουν πληροφορίες σχετικά με τους/τις συντονιστές/-ριες και τα εμπόδια που συνάντησαν κατά τη διάρκεια της υλοποίησης του σεμιναρίου, στη βάση της εμπειρίας που απέκτησαν από το εργαστήριο, να δώσουν «χρήσιμες συμβουλές» σε συναδέλφους που σχεδιάζουν να υλοποιήσουν ένα τέτοιο εργαστήριο, κ.λπ. Η Γ3 Φόρμα Αναφοράς έπρεπε να συμπληρωθεί μία φορά, το συντομότερο δυνατό μετά από τη λήξη της υλοποίησης του εργαστηρίου.

Στο τέλος κάθε εργαστηρίου, μαζί με αυτή τη συμπληρωμένη Φόρμα, κάθε υπεύθυνη υλοποίησης έπρεπε να στείλει και τα εξής στο Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου:

- συμπληρωμένα τα ερωτηματολόγια -μετά των μαθητών/-ριών
- Φύλλα από τον πίνακα παρουσιάσεων και φύλλα εργασίας που ολοκληρώθηκαν κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου
- φωτογραφίες και/ή βίντεο
- κατάλογο με τις απουσίες των συμμετεχόντων/-ουσών
- υλικό που δημιουργήθηκε από τους/τις έφηβους/-ες για την εκστρατεία ευαισθητοποίησης συνομηλίκων

A.2. Υλοποίηση των εργαστηρίων

A.2.1. Συμμετέχοντες/-ουσες

Υπεύθυνες υλοποίησης

Τα εργαστήρια υλοποιήθηκαν από **5 γυναίκες εκπαιδευτικούς**, που διεξήγαγαν 8 εργαστήρια. Οι ειδικότητες των εκπαιδευτικών που υλοποίησαν τα εργαστήρια ήταν:

- Ελληνική γλώσσα και λογοτεχνία (φιλόλογοι) (2 εκπαιδευτικοί)
- Μουσική
- Οικιακή οικονομία (2 εκπαιδευτικοί)

Όλες οι υπεύθυνες υλοποίησης είχαν προηγουμένως περάσει από κατάρτιση,⁵ στο σεμινάριο κατάρτισης εκπαιδευτικών τον Ιανουάριο 2016.

Κάθε εκπαιδευτικός ανέλαβε την υλοποίηση των Εργαστηρίων σε εθελοντική βάση, αφού είχε πρώτα πάρει την έγκριση της διεύθυνσης του σχολείου.

Έφηβοι και έφηβες

Συνολικά, 178 μαθητές και μαθήτριες συμμετείχαν στα εργαστήρια. Οι μαθητές/-ριες πήγαιναν στην 1η και τη 2α γυμνασίου και την 1η και τη 2α λυκείου. Από τους/τις 178 μαθητές/-ριες που συμμετείχαν, οι 161 συμπλήρωσαν το -πριν και -μετά ερωτηματολόγιο και επομένως τα στοιχεία που παρουσιάζονται στο κεφάλαιο Β «Αξιολόγηση εργαστηρίων GEAR against IPV» υπολογίστηκαν με βάση τις απαντήσεις 161 μαθητών/-ριών. Είναι αξιοσημείωτο ότι δεν υπήρξαν αποχωρήσεις και το σύνολο των 178 μαθητών/-ριών παρακολούθησαν τα εργαστήρια από την αρχή μέχρι την ολοκλήρωσή τους.

Τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των μαθητών/-ριών παρουσιάζονται στον Πίνακα 1. Την ομάδα αποτελούσαν 76 αγόρια και 102 κορίτσια. Ωστόσο, δεδομένου του ότι οι εκπαιδευτικοί δεν έδωσαν ιδιαίτερα λεπτομερείς πληροφορίες για την ηλικία και την εθνικότητα στις Φόρμες Αναφοράς τους, τα δεδομένα για αυτά τα δημογραφικά στοιχεία έχουν υπολογιστεί από τα ερωτηματολόγια -πριν και μετά-. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 1, οι μαθητές/-ριες είχαν ηλικία από 12 έως 19 ετών (TA = 1,47) [αγόρια: M = 14,38, TA = 1,43· κορίτσια: M = 14,6, TA = 1,52] και η συντριπτική πλειοψηφία ήταν κυπριακής εθνικότητας.

⁵ Τα αποτελέσματα των σεμιναρίων κατάρτισης περιγράφονται σε ξεχωριστή Έκθεση με τίτλο: Σεμινάρια κατάρτισης εκπαιδευτικών στην Κύπρο: Υλοποίηση και αξιολόγηση (διαθέσιμη στη διεύθυνση <http://gear-ipv.eu/training-awareness-raising/teachers-training-seminars>).

Πίνακας 1. Δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων/-ουσών στα εργαστήρια

Δημογραφικά χαρακτηριστικά		Συμμετέχοντες/-ουσες	
		Αρ.	%
Φύλο	Αγόρια	76	42.7
	Κορίτσια	102	57.3
Ηλικία	12	2	1.2
	13	55	34.2
	14	35	21.7
	15	18	11.2
	16	33	20.5
	17	17	10.6
	17+	1	0.6
	Δεν δίνεται	-	-
Εθνικότητα	Κυπριακή	129	81.6
	Ελληνική	12	7.6
	Βουλγαρική	4	2.5
	Ρουμανική	3	1.9
	Συριακή	2	1.3
	Βρετανική	1	0.6
	Γαλλο-κυπριακή	1	0.6
	Ιορδανική	1	0.6
	Ιρακινή	1	0.6
	Ουκρανική	1	0.6
	Πολωνική	1	0.6
	Πολωνο-κυπριακή	1	0.6
	Ρωσο-κυπριακή	1	0.6
	Δεν δίνεται	3	

Α.2.2. Βήματα για το σχεδιασμό, την υλοποίηση, την αναφορά και την παρακολούθηση των εργαστηρίων

Κατά τη διάρκεια του σεμιναρίου εκπαιδευτικών, όλοι/-ες οι εκπαιδευόμενοι/-ες έλαβαν ένα έντυπο και ένα ηλεκτρονικό αντίγραφο των κυπριακών τευχών ΙΙΙ και ΙV του «GEAR against IPV», με βάση τα οποία, οι υπεύθυνοι υλοποίησης σχεδίασαν και πραγματοποίησαν τα εργαστήρια. Η διαδικασία που ακολουθήθηκε για την υλοποίηση, την παρακολούθηση και την αναφορά για τα εργαστήρια, καθώς και για την παροχή υποστήριξης στις εκπαιδευτικούς κατά τη διάρκεια της υλοποίησης, οργανώθηκε σε 6 στάδια.

Στάδιο 1: αμέσως μετά το τέλος του πρώτου Σεμιναρίου Εκπαιδευτικών, το Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου έστειλε σε κάθε υπεύθυνη υλοποίησης μια ηλεκτρονική εκδοχή της Φόρμας Αναφοράς Γ1 (μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου), για να συμπληρώσουν τις προκαταρκτικές πληροφορίες που ήταν απαραίτητες για την προετοιμασία των υλικών για την παρέμβαση και των ερωτηματολογίων αξιολόγησης. Ειδικότερα, κάθε εκπαιδευτικός, μόλις είχε συγκεντρώσει την ομάδα των μαθητών/-ριών, έδωσε στο Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου πληροφορίες σχετικά με:

1. τον αναμενόμενο αριθμό συμμετεχόντων/-ουσών ανά φύλο, τάξη, τμήμα
2. τις αναμενόμενες ημερομηνίες έναρξης και λήξης του εργαστηρίου
3. τις δραστηριότητες που σκόπευαν να υλοποιήσουν (συμπεριλαμβανομένων των «εφεδρικών δραστηριοτήτων»)
4. τον αριθμό των σχεδιασμένων συναντήσεων του εργαστηρίου, στο πλαίσιο ή όχι του κανονικού σχολικού προγράμματος ή και τα δύο, τις (διδασκτικές) ώρες

Το Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου έκανε σχόλια και προτάσεις στις εκπαιδευτικούς σχετικά με το σχεδιασμό που είχαν κάνει (π.χ. να επιλέξουν περισσότερες ή λιγότερες δραστηριότητες, να συμπεριλάβουν συγκεκριμένες δραστηριότητες, σχόλια για το μέγεθος και την κατά φύλο αναλογία στις ομάδες, κ.λπ.).

Στάδιο 2: οι παραπάνω πληροφορίες χρησιμοποιήθηκαν από το Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου για να προετοιμάσει και να στείλει στις υπεύθυνες υλοποίησης:

1. αντίγραφα των ερωτηματολογίων -πριν και μετά- την παρέμβαση για τους/τις μαθητές/-ριες (ανάλογα με τον αριθμό που χρειαζόταν για κάθε εργαστήριο), μαζί με οδηγίες.
2. αντίγραφα των φύλων εργασίας και των ενημερωτικών εντύπων για τους/τις μαθητές/-ριες τα οποία ήταν απαραίτητα για την υλοποίηση όλων των δραστηριοτήτων που είχαν επιλέξει να πραγματοποιήσουν οι εκπαιδευτικοί. Όλες οι απαραίτητες προετοιμασίες –π.χ. όταν το υλικό έπρεπε να κοπεί ή να τυπωθεί σε αυτοκόλλητες ετικέτες ή σε χρωματιστό χαρτί– είχαν γίνει και όλο το υλικό που ήταν απαραίτητο για κάθε δραστηριότητα είχε σταλεί στις εκπαιδευτικούς με οργανωμένο και εύκολο στη χρήση τρόπο.
3. αντίγραφα μιας επιστολής πρόσκλησης προς τους/τις μαθητές/-ριες για την υλοποίηση του υλικού της εκστρατείας (βλ. κεφάλαιο Α.2.5.)
4. φακέλους για τη συλλογή των -προ και μετά- ερωτηματολογίων
5. φυλλάδια του προγράμματος για εκπαιδευτικούς που ζήτησαν επιπλέον αντίγραφα για να τα μοιράσουν στα σχολεία τους

Όσον αφορά άλλα υλικά που ήταν απαραίτητα για την υλοποίηση των δραστηριοτήτων στην τάξη (π.χ. πίνακες παρουσιάσεων, έγχρωμους μαρκαδόρους, σελοτέιπ), το Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου αγόρασε το υλικό και το διένειμε στις εκπαιδευτικούς μαζί με το υλικό για τα εργαστήρια που αναφέρθηκε παραπάνω. Το Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου διαβεβαίωσε τις υπεύθυνες υλοποίησης ότι εάν χρειαζόνταν επιπλέον υλικό για την υλοποίηση δραστηριοτήτων θα τους το παρείχε.

Στάδιο 3: οι εκπαιδευτικοί μοίρασαν το προ της παρέμβασης ερωτηματολόγιο (προ-ερωτηματολόγιο) στους/στις μαθητές/-ριες πριν από την έναρξη των εργαστηρίων ή στο ξεκίνημα της πρώτης συνάντησης.

Στάδιο 4: οι εκπαιδευτικοί έστειλαν στο Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου τα ερωτηματολόγια -πριν αμέσως μετά τη συμπλήρωσή τους από τους/τις μαθητές/-ριες.

Στάδιο 5: Φόρμες Αναφοράς Γ2 στάλθηκαν ηλεκτρονικά στις υπεύθυνες υλοποίησης για την παρακολούθηση της υλοποίησης με σκοπό τον εντοπισμό τυχόν προβλημάτων ή ατελειών σε πρώιμο στάδιο ώστε να γίνουν διορθωτικές ενέργειες. Η διαδικασία της παρακολούθησης περιλάμβανε επίσης επικοινωνία με τις υπεύθυνες υλοποίησης μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή τηλεφώνου και επισκέψεις στα σχολεία.

Στάδιο 6: μόλις τελείωσε το Εργαστήριο σε κάθε σχολείο (Ιανουάριος-Μάιος 2016), οι υπεύθυνες έστειλαν στο Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου:

1. τα μετα- ερωτηματολόγια συμπληρωμένα από τους/τις μαθητές/-ριες
2. συμπληρωμένα τα φύλλα από τις παρουσιάσεις και τα φύλλα εργασίας από την υλοποίηση των δραστηριοτήτων⁶
3. το υλικό που είχαν προετοιμάσει οι μαθητές/-ριες για την πραγματοποίηση της εκστρατείας
4. άλλο υλικό ή αποτελέσματα των εργαστηρίων όπως τραγούδια, αφίσες, βίντεο
5. ένα αρχείο με τα ονόματα και τις παρουσίες ή τις απουσίες των συμμετεχόντων/-ουσών
6. φωτογραφίες⁷ και βίντεο (αν υπήρχαν) από την υλοποίηση

⁶ Παραδείγματα συμπληρωμένων φύλλων παρουσιάσεων υπάρχουν στο Παράρτημα 1.

7. Φόρμα αναφοράς Γ3, συμπληρωμένη από την υπεύθυνη υλοποίησης.

Επιπρόσθετες πρωτοβουλίες:

- Στο τέλος των εργαστηρίων, το Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου οργάνωσε 3 ομάδες συζήτησης με μαθητές/-ριες που είχαν πάρει μέρος στα εργαστήρια (σε τρία διαφορετικά σχολεία στη Λευκωσία) στο πλαίσιο της προετοιμασίας ενός βίντεο που θα παρουσιάζει την υλοποίηση του προγράμματος στην Κύπρο. Τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και οι μαθητές/ριες έδειξαν ιδιαίτερο ενθουσιασμό και εξέφρασαν την ευγνωμοσύνη τους που τους είχε δοθεί η ευκαιρία να συμμετάσχουν στο πρόγραμμα αυτό.

---

⁷ Δείγματα φωτογραφιών (με σκιασμένα τα πρόσωπα των ανηλίκων) υπάρχουν επίσης στο Παράρτημα 1.

A.2.3. Σχολεία και εργαστήρια που υλοποιήθηκαν

Στην Κύπρο, υλοποιήθηκαν 8 εργαστήρια για μαθητές και μαθήτριες σε **6 δημόσια σχολεία** δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (τύποι σχολείων: 3 γυμνάσια και 3 λύκεια). Τέσσερα (4) σχολεία βρίσκονταν στη Λευκωσία και 2 στη Λάρνακα (βλ. Πίνακα 2).

Στο Γυμνάσιο Αγίου Ιωάννη Χρυσοστόμου στη Λευκωσία (τάξεις Β3 και Β4) επιλέχθηκαν δύο τμήματα και τα εργαστήρια έγιναν με τους μαθητές και τις μαθήτριες ολόκληρου του τμήματος, μέσα στο πλαίσιο του σχολικού προγράμματος. Τα εργαστήρια διεξάχθηκαν στο πλαίσιο των ωρών της Οικιακής Οικονομίας.

Στο περιφερειακό Γυμνάσιο στο Ακάκι (επαρχιακή Λευκωσία) έγινε επιλογή από μαθητές/-ριες της Α΄ και της Β΄ τάξης του σχολείου στη βάση εθελοντικής συμμετοχής. Το εργαστήριο πραγματοποιήθηκε έξω από το πλαίσιο του σχολικού προγράμματος λόγω δυσκολιών στη διασφάλιση επαρκούς διδακτικού χρόνου μέσα στο πρόγραμμα και δυσκολιών εξεύρεσης κατάλληλης ώρας για τους/τις μαθητές/ριες διαφορετικών τάξεων. Όλες οι συναντήσεις έγιναν ακριβώς μετά το σχολικό πρόγραμμα, ενώ τόσο η εκπαιδευτικός όσο και οι μαθητές/-ριες επέδειξαν εξαιρετική επιμονή και αφοσίωση στο πρόγραμμα.

Στο Γυμνάσιο Διανέλλου & Θεοδότου στη Λευκωσία έγινε επιλογή από τη Β΄ τάξη στο πλαίσιο του μαθήματος της Μουσικής κατά τη διάρκεια του σχολικού προγράμματος. Οι μαθητές/-ριες της τάξης ήταν διαφορετικής εθνικής προέλευσης.

Στο Λύκειο Απόστολος Βαρνάβας στη Λευκωσία, έγινε επιλογή μαθητών/-ριών από όλα τα τμήματα της Β΄ τάξης του σχολείου με εθελοντική συμμετοχή, μέσα στο πλαίσιο του σχολικού προγράμματος και κατά τη διάρκεια των ωρών του σχολείου – συγκεκριμένα στο μάθημα της Οικιακής Οικονομίας.

Στο Λύκειο Βεργίνας στη Λάρνακα επιλέχθηκαν δύο τάξεις: ένα τμήμα της Α΄ τάξης –τμήμα Ελληνικής Λογοτεχνίας– και ένα τμήμα της Β΄ τάξης – τμήμα επιλογής Ψυχολογίας. Το εργαστήριο πραγματοποιήθηκε με μαθητές/-ριες όλου του τμήματος, μέσα στο σχολικό πρόγραμμα – κατά τη διάρκεια των κανονικών ωρών του σχολείου. Η Β΄ τάξη –το τμήμα επιλογής Ψυχολογίας– αποτελείτο αποκλειστικά από μαθήτριες (με έναν μόνο μαθητή) κι έτσι, σε συνεννόηση με την εκπαιδευτικό, οι δραστηριότητες GEAR που απαιτούν μεικτή ομάδα δεν επιλέχθηκαν.

Στο Παγκύπριο Λύκειο Λάρνακας έγινε επιλογή από την Α΄ τάξη στο πλαίσιο του μαθήματος της Ελληνικής Λογοτεχνίας, στις κανονικές ώρες του σχολείου. Η συμμετοχή ήταν ισορροπημένη ως προς το φύλο.

Πίνακας 2. Χαρακτηριστικά των Εργαστηρίων GEAR against IPV, ως προς τους/τις υπεύθυνους/-ες υλοποίησης και τους/τις μαθητές/-ριες, ανά σχολείο

Όνομα σχολείου και περιοχή	Αρ. υπεύθυνων υλοποίησης	Ολόκληρο τμήμα	Εντός/εκτός σχολικού προγράμματος	Τάξη	Τμήμα	Ηλικια κό φάσμα	Συμμετέχοντες/-ουσες		
							Αρ.		
							Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο
Γυμνάσιο Αγίου Ιωάννη Χρυσοστόμου, Λευκωσία	1	Ναι	Εντός	B	B3	12-14	14	15	29
Γυμνάσιο Αγίου Ιωάννη Χρυσοστόμου, Λευκωσία	1 (η ίδια όπως παραπάνω)	Ναι	Εντός	B	B4	13-14	14	15	29
Γυμνάσιο Ακακίου, Λευκωσία	1	Μαθητές/-ριες από διάφορα τμήματα	εκτός	A+B	μεικτό	13-14	5	21	26
Γυμνάσιο Διανέλλου & Θεοδότου, Λευκωσία	1	Ναι	Εντός & εκτός	B	B4	13-14	12	9	21
Λύκειο Αποστόλου Βαρνάβα, Λευκωσία	1	Μαθητές/-ριες από διάφορα τμήματα	Εντός & εκτός	B	μεικτό	16-17	9	8	17
Λύκειο Βεργίνας, Λάρνακα	1	Ναι	Εντός	B	B2E2	15-17	1	16	17
Λύκειο Βεργίνας, Λάρνακα	1 (η ίδια όπως παραπάνω)	Ναι	Εντός	A	A43	13-14	9	6	15
Παγκύπριο Λύκειο, Λάρνακα	1 (η ίδια όπως παραπάνω)	Ναι	Εντός	A	A3	15-19	12	12	24
Σύνολο	5						76	102	178

A.2.4. Διάρκεια των εργαστηρίων και δραστηριότητες που υλοποιήθηκαν

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 3, η διάρκεια των εργαστηρίων στην Κύπρο ήταν από 13 έως 24 διδακτικές ώρες ($M = 15,25$ $TA = 3,62$) σε διαφορετικά σχολεία. Η διδακτική ώρα στα κυπριακά σχολεία διαρκεί περίπου 45 λεπτά, πράγμα που σημαίνει ότι η πραγματική διάρκεια των εργαστηρίων ήταν από 9 ώρες & 45' έως 18 ώρες ($M = 11,43$ $TA = 2,71$) σε διαφορετικά σχολεία. Στις εκπαιδευτικούς είχε δοθεί η οδηγία η ελάχιστη διάρκεια των εργαστηρίων να είναι 13 διδακτικές ώρες (9 ώρες & 45' πραγματική διάρκεια) ενώ δεν είχε καθοριστεί μέγιστη διάρκεια. Τα χαρακτηριστικά των εργαστηρίων δείχνουν ότι τα περισσότερα σχολεία προτίμησαν να υλοποιήσουν την ελάχιστη διάρκεια (ή κοντά στην ελάχιστη συνιστώμενη διάρκεια) λόγω του ότι η εξεύρεση διαθέσιμου χρόνου για την υλοποίηση του προγράμματος μέσα στο αναλυτικό πρόγραμμα αποτελούσε μεγάλη δυσκολία σε όλες τις περιπτώσεις. Μόνο ένα από τα σχολεία ήταν σε θέση να αφιερώσει σημαντικά περισσότερο χρόνο από τον ελάχιστο συνιστώμενο, φτάνοντας στην αξιοσημείωτη διάρκεια των 24 διδακτικών περιόδων. Οργανώθηκαν συνολικά 90 συναντήσεις στα 6 σχολεία (8 εργαστήρια), δίνοντας ένα σύνολο 122 διδακτικών ωρών (91 ώρες & 30' σε πραγματική διάρκεια).

Τα **εργαστήρια ξεκίνησαν** σε διαφορετικό χρόνο, ανάλογα με τις διαθεσιμότητες που υπήρχαν σε κάθε σχολείο. Τα περισσότερα ξεκίνησαν στα τέλη Ιανουαρίου ή τις αρχές Φεβρουαρίου, με εξαίρεση ένα σχολείο το οποίο ξεκίνησε τον Απρίλιο. Όλα τα εργαστήρια **είχαν ολοκληρωθεί** μέχρι τον Απρίλιο/Μάιο

του 2016 εκτός από ένα σχολείο όπου τα εργαστήρια ολοκληρώθηκαν στις αρχές Μαρτίου.

Η υλοποίηση των εργαστηρίων κράτησε από **1 μήνα** (σε 1 σχολείο) μέχρι 4 μήνες (σε 3 σχολεία). Η μέση διάρκεια υλοποίησης ήταν 2,5 μήνες (TA = 1,23, Μέση = 2,3 μήνες) και η πιο συχνή διάρκεια ήταν 4 μήνες.

Ο αριθμός των δραστηριοτήτων που υλοποιήθηκαν έφτασε από 14 έως 22 (M = 17,63, TA = 2,33) σε διαφορετικά σχολεία.

Σε όλα τα σχολεία οι εκπαιδευτικοί εξασφάλισαν την υλοποίηση δραστηριοτήτων και από τις τέσσερις Ενότητες (Εισαγωγή, Στερεότυπα για τους ρόλους των φύλων, Εφηβικές σχέσεις και Βία μεταξύ ερωτικών συντρόφων) και ακολούθησαν τη σειρά των ενοτήτων. Οι συγκεκριμένες δραστηριότητες που υλοποιήθηκαν από όλα τα σχολεία παρουσιάζονται στον Πίνακα 4, όπου μπορεί κανείς να δει, ανάλογα με τη συχνότητά τους, ποιες δραστηριότητες από αυτές που επέλεξαν οι εκπαιδευτικοί ήταν οι πιο δημοφιλείς. Όπως φαίνεται, οι πιο δημοφιλείς δραστηριότητες ήταν οι εξής:

- «Προσδοκίες και στόχοι» και «Κανόνες» από την Ενότητα 1, οι οποίες υλοποιήθηκαν σε όλα τα εργαστήρια
- Από την Ενότητα 2 – Μέρος 1: «Η “φυλακή” του φύλου μας» (υλοποιήθηκε σε όλα τα εργαστήρια), «Πώς είναι να είσαι κορίτσι... πώς είναι να είσαι αγόρι» (υλοποιήθηκε σε 7/8 εργαστήρια), «Κοινωνικοί ρόλοι των φύλων» (υλοποιήθηκε σε 6/8 εργαστήρια), «Βιολογικό και κοινωνικό φύλο» (υλοποιήθηκε σε 5 εργαστήρια) και «Δημιουργία στερεοτύπων φύλου» (υλοποιήθηκε σε 5 εργαστήρια)
- Από την Ενότητα 2 – Μέρος 2: «Το συνεχές των επώδυνων συμπεριφορών για κορίτσια και αγόρια» (υλοποιήθηκε σε 7 εργαστήρια), «Τα πλεονεκτήματα του να είσαι άνδρας» (υλοποιήθηκε σε 6 εργαστήρια)
- Από την Ενότητα 3: «Εφηβικές σχέσεις» (υλοποιήθηκε σε όλα τα εργαστήρια) και «Υγιείς και μη υγιείς σχέσεις – Αναγνωρίζοντας τις προειδοποιητικές ενδείξεις» (υλοποιήθηκε σε 7/8 εργαστήρια) και «Η Άννα και ο Δημήτρης» (υλοποιήθηκε σε 5 εργαστήρια)
- Και τέλος, από την Ενότητα 4 – Μέρος 1: «Μύθος ή πραγματικότητα;» (υλοποιήθηκε σε 7 εργαστήρια)
- Από την Ενότητα 4 – Μέρος 2: «Τι μπορούμε να κάνουμε εμείς για να σταματήσει η ΒΕΣ: μια εργαλειοθήκη στρατηγικών παρέμβασης» (υλοποιήθηκε σε 6/8 εργαστήρια)

Πρέπει να σημειωθεί πως μολοντί μεγάλο κομμάτι των δραστηριοτήτων που υλοποιήθηκαν από τις εκπαιδευτικούς ήταν εκείνες που είχαν βιώσει και οι ίδιες κατά τη διάρκεια των προσομοιώσεων στο σεμινάριο κατάρτισης εκπαιδευτικών, ωστόσο εντάχθηκαν και ορισμένες νέες δραστηριότητες κατά τη διάρκεια των εργαστηρίων για μαθητές/-ριες, οι οποίες ήταν όπως φαίνεται ιδιαίτερα δημοφιλείς για την πλειονότητα των εκπαιδευτικών. Οι νέες αυτές δραστηριότητες (που δεν είχαν χρησιμοποιηθεί στην προσομοίωση) ήταν οι «Δημιουργία στερεοτύπων φύλου» και «Η Άννα και ο Δημήτρης». Καθώς οι δραστηριότητες αυτές φαίνεται ότι άρεσαν ιδιαίτερα τόσο τις εκπαιδευτικούς όσο και τους/τις μαθητές/-ριες, θα μπορούσαν να ενταχθούν στη μελλοντική κατάρτιση των εκπαιδευτικών.

Πίνακας 3. Χαρακτηριστικά των Εργαστηρίων GEAR against IPV, ως προς τη διάρκεια και τις δραστηριότητες, ανά σχολείο

Όνομα σχολείου και περιοχή	Διάρκεια εργαστηρίου					Δραστηριότητες									
	Ημ/νία έναρξης ⁸	Ημ/νία λήξης ⁹	Αρ. συναντήσεων	Αρ. διδακτικών ωρών. ¹⁰	Πραγματική διάρκεια	Σχεδιάστηκαν					Υλοποιήθηκαν				
						Ενότητα				Συνολικός αρ. δραστηριοτήτων ¹¹	Ενότητα				Συνολικός αρ. δραστηριοτήτων
						1	2	3	4		1	2	3	4	
Γυμνάσιο Διανέλλου & Θεοδότου, Λευκωσία	03 Φεβ 16	31 Μαΐ 16	12	24	18	3	11	4	7	25	3	10	3	6	22
Λύκειο Αποστόλου Βαρνάβα, Λευκωσία	9 Φεβ 16	3 Μαρ 16	8	13	9.75	3	7	2	3	15	3	7	2	2	14
Γυμνάσιο Αγίου Ιωάννη Χρυσοστόμου, Λευκωσία - B3	26 Ιαν 16	23 Μαΐ 16	10	15	11.25	3	9	4	4	20	3	8	3	3	17
Γυμνάσιο Αγίου Ιωάννη Χρυσοστόμου, Λευκωσία - B4	28 Ιαν 16	25 Μαΐ 16	10	15	11.25	3	9	4	4	20	3	8	3	3	17
Γυμνάσιο Ακακίου, Λευκωσία	11 Απρ 16	27 Μαΐ 16	8	13	9.75	3	7	3	5	18	3	6	3	4	16
Λύκειο Βεργίνας, Λάρνακα - 2Ε2	10 Φεβ 16	20 Απρ 16	14	14	10.5	4	15	3	8	30	4	7	2	5	18
Λύκειο Βεργίνας, Λάρνακα - Α4.3	25 Φεβ 16	20 Απρ 16	14	14	10.5	3	15	3	8	29	3	8	2	5	18
Παγκύπριο Λύκειο, Λάρνακα	11 Φεβ 16	19 Απρ 16	14	14	10.5	4	13	3	7	27	4	8	2	5	19
Ελαχ.	26 Ιαν 16	3 Μαρ 16	8	13	9.75	3	7	2	4	15	3	7	2	2	14
Μεγ.	11 Απρ 16	31 Μαΐ 16	14	24	18	4	15	4	8	30	4	10	3	6	22
Σύνολο			90	122	91.5	26	62	20	33	184	26	62	20	33	141

⁸ Στη βάση της ημερομηνίας κατά την οποία συμπληρώθηκε το ερωτηματολόγιο Ε(-πριν)

⁹ Στη βάση της ημερομηνίας κατά την οποία συμπληρώθηκε το ερωτηματολόγιο Ε(-μετά)

¹⁰ Η διδακτική ώρα διαρκεί 45 λεπτά

¹¹ Περιλαμβάνονται και οι επιλεγμένες «εφεδρικές δραστηριότητες».

Πίνακας 4. Συχνότητα των δραστηριοτήτων που υλοποιήθηκαν σε 8 εργαστήρια

Αριθμός και τίτλος δραστηριότητας	Συχνότητα
Ενότητα 1	
1.1: Παιχνίδι με ονόματα: τι σημαίνει το όνομά σου;	1
1.2: Προσδοκίες και στόχοι	8
1.3: Κανόνες	8
Ενότητα 2	
Μέρος 1	
2.1.1 Πώς είναι να είσαι κορίτσι... πώς είναι να είσαι αγόρι...	7
2.1.2 Κοινωνικοί ρόλοι των φύλων	6
2.1.3 Τι μου αρέσει – τι δεν μου αρέσει	1
2.1.4 Άνδρες, γυναίκες και κοινωνία	0
2.1.5 Ανακαλύπτοντας τον εαυτό μας	0
2.1.6 Βιολογικό και κοινωνικό φύλο	5
2.1.7 Συμφωνώ – διαφωνώ	3
2.1.8 Επαγγέλματα, ρόλοι & δραστηριότητες ανδρών και γυναικών	3
2.1.9 Στο τέλος λέει...	0
2.1.10 Κοινωνικό, όχι βιολογικό φύλο	1
2.1.11 Η «φυλακή» του φύλου μας	8
2.1.12 Αληθινός άνδρας και αληθινή γυναίκα	0
2.1.13 Βήμα μπροστά	2
2.1.14 Μύθοι για τις γυναίκες και τους άνδρες και οι επιπτώσεις τους	0
2.1.15 Το μονοπάτι της ζωής	0
2.1.16 Παροιμίες και αποφθέγματα	0
2.1.17 Δημιουργία στερεοτύπων φύλου	5
2.1.18 Η βιομηχανία της διαφήμισης	0
2.1.19 Αυτή είναι η μουσική μου	3
2.1.20 Απόδοση του κοινωνικού φύλου	0
2.1.21 Παιχνίδι ρόλων	3
2.1.22 Για φαντάσου να...	1
Μέρος 2	
2.2.1 Τα πλεονεκτήματα του να είσαι άνδρας	6
2.2.2 Ο χάρτης της ισχύος	2
2.2.3 Παγωμένες εικόνες	0
2.2.4 Το συνεχές των επώδυνων συμπεριφορών για κορίτσια και αγόρια	7
2.2.5 Κυριαρχική συμπεριφορά	0

Αριθμός και τίτλος δραστηριότητας	Συχνότητα
Ομάδες εργασίας – ασκήσεις	
Άσκηση 1: «Το κοινωνικό φύλο μέσα από τα μάτια του Τύπου»	4
Άσκηση 2: «Το κοινωνικό φύλο μέσα από τα μάτια του σχολείου»	1
Άσκηση 3: «Το κοινωνικό φύλο μέσα από τα μάτια των ΜΜΕ»	2
Άσκηση 4: «Το κοινωνικό φύλο μέσα από τα μάτια του διαδικτύου»	1
Άσκηση 5: «Παιχνίδι ρόλων... σχετικά με την ισότητα και την ... ανισότητα»	0
Ενότητα 3	
3.1. Τι είναι η αγάπη;	1
3.2. Εφηβικές σχέσεις	8
3.3. Υγιείς και μη υγιείς σχέσεις – αναγνωρίζοντας τις ενδείξεις	7
3.4. Πρόσωπα και πράγματα	3
3.5. Η πραγματική αντιμετώπιση ενός προβλήματος	0
3.6. Γνωρίζοντας το σώμα μας	1
Ενότητα 4	
Μέρος 1	
4.1.1. Ορισμός και μορφές της Βίας στις Σχέσεις/(ΒΕΣ)	1
4.1.2. Η Άννα και ο Δημήτρης	5
4.1.3. Τι είναι η έμφυλη βία	2
4.1.4. Περιστατικά βίας	1
4.1.5. Ο τροχός της ισχύος και του ελέγχου και ο τροχός της ισότητας	0
4.1.6. Ευαισθητοποίηση των νέων στις προειδοποιητικές ενδείξεις της ΒΕΣ και στους τρόπους που μπορούν να προσφέρουν βοήθεια	4
4.1.7. Μύθος η πραγματικότητα;	7
4.1.8. Μύθοι για τη βία	0
Μέρος 2	
4.2.1 Τι μπορούμε να κάνουμε εμείς για να σταματήσει η ΒΕΣ: μια εργαλειοθήκη στρατηγικών παρέμβασης	6
4.2.2 Παίρνοντας θέση	3
4.2.3 Από τη βία στο σεβασμό σε μια ερωτική σχέση	1
4.2.4 Κοίτα, άκου και μάθε – Ο δρόμος για την επίτευξη καλής επικοινωνίας	3

A.2.5. Δουλειά των μαθητών/ριών για την υλοποίηση της εκστρατείας

Μετά τη δική τους ευαισθητοποίηση, προτάθηκε στους/στις συμμετέχοντες/-ουσες στα εργαστήρια «Χτίζοντας υγιείς σχέσεις ανάμεσα στα δύο φύλα» να σχεδιάσουν και να δημιουργήσουν μηνύματα και προϊόντα που θα χρησιμοποιούνταν για την υλοποίηση μιας εκστρατείας ευαισθητοποίησης με στόχο την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση όλων των εφήβων στην Κύπρο για τη βία μεταξύ ερωτικών συντρόφων και τις υγιείς σχέσεις (βλ. στο Παράρτημα 2α την πρόσκληση που μοιράστηκε στους/στις έφηβους/-ες).

Έτσι, οι μαθητές/-ριες κλήθηκαν να δημιουργήσουν προϊόντα για να μεταδώσουν τα μηνύματα της εκστρατείας στους συνομηλίκους τους: μηνύματα για το χτίσιμο υγιών, ισότιμων σχέσεων βασισμένων στον αμοιβαίο σεβασμό και απαλλαγμένων από κάθε μορφή βίας. Οι μαθητές/-ριες μπορούσαν να επιλέξουν ελεύθερα τη μορφή του προϊόντος που ήθελαν να δημιουργήσουν (κείμενο, σχέδιο, κολάζ, αφίσα, τραγούδι, θεατρικό έργο, ταινία κ.λπ.).

Τα τελικά προϊόντα είχαν διάφορες μορφές:

- Σχέδια και κολάζ (που έδειχναν ή σύγκριναν έκφυλα στερεότυπα, περιλάμβαναν δημιουργικά συνθήματα κατά της βίας και υπέρ της ισότητας των φύλων, υγιείς σχέσεις, το καράβι των σχέσεων κ.λπ.)
- Αφίσες με μηνύματα κατά της βίας, του σεξισμού και του ρατσισμού.
- Δοκίμια (κείμενα που περιέγραφαν την εμπειρία από τα εργαστήρια, τις γνώσεις που είχαν αποκτήσει, ανησυχίες και ιδέες).
- Παρουσιάσεις με σλάιντς ή φωτογραφίες, που έδειχναν ομαδικές δουλειές από τα εργαστήρια.
- Πρωτότυπα ή διασκευασμένα τραγούδια (για τον έρωτα, τις σχέσεις και τη βία).
- Τρισδιάστατες δημιουργίες (για την ισότητα των φύλων και τις υγιείς σχέσεις).

Ο διαγωνισμός:

Όλοι/-ες οι μαθητές/-ριες που συμμετείχαν στα εργαστήρια παρακινήθηκαν να δημιουργήσουν αρκετά προϊόντα για την εκστρατεία, κάποια από τα οποία υποβλήθηκαν για το διαγωνισμό του προγράμματος.

Για την επιλογή του νικητή, το ΜΙΜΚΦ συγκρότησε επιτροπή, η οποία αξιολόγησε τα προϊόντα/δημιουργίες που υποβλήθηκαν από τους/τις μαθητές/-ριες. Την επιτροπή αποτελούσαν οι δύο εκπαιδευτριες της κατάρτισης εκπαιδευτικών, δύο μέλη του προσωπικού του ΜΙΜΚΦ και ένα αγόρι κι ένα κορίτσι που είχαν ήδη καταρτιστεί στην εκπαίδευση συνομηλίκων σχετικά με τη βία μεταξύ ερωτικών συντρόφων σε προηγούμενο πρόγραμμα που είχε υλοποιήσει το ΜΙΜΚΦ. Η σκοπιά των νέων στην επιλογή του/της νικητή του διαγωνισμού θεωρήθηκε ιδιαίτερα σημαντική.

Οι νικητές του διαγωνισμού:

Αναγνωρίζοντας την ποικιλία και την ποιότητα των έργων που είχαν υποβληθεί από τους μαθητές/-ριες για το διαγωνισμό, το ΜΙΜΚΦ αποφάσισε να επιλέξει 3 νικητές στο διαγωνισμό:

1η θέση: «Το καράβι των σχέσεων», Ζωγραφιά σε τοίχο του σχολείου, Γυμνάσιο Αγίου Χρυσοστόμου, Λευκωσία.

2η θέση: «Αγάπη μόνο!», ομαδική ζωγραφιά, Γυμνάσιο Διανέλλου και Θεοδότου, Λευκωσία.

3η θέση: «Αν ήμουν κορίτσι», τραγούδι, Γυμνάσιο Διανέλλου και Θεοδότου, Λευκωσία.

Τα αποτελέσματα του διαγωνισμού παρουσιάστηκαν στο διεθνές συνέδριο του προγράμματος GEAR against IPV στις 21 Ιουνίου 2016. Οργανώθηκε ομαδική έκθεση σε συνδυασμό με το συνέδριο στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου στη Λευκωσία, όπου παρουσιάστηκαν όλες οι δημιουργίες των μαθητών/-ριών και ανακοινώθηκαν οι νικητές του διαγωνισμού.

Η εκστρατεία:

Οι δημιουργίες των μαθητών/-ριών που συμμετείχαν στα εργαστήρια ευαισθητοποίησης χρησιμοποιήθηκαν για την υλοποίηση μιας εκστρατείας ενάντια στη ΒΕΣ/ βία στις ρομαντικές σχέσεις/έμφυλη βία και τη σεξουαλική βία. Η εκστρατεία είχε στόχο να προαγάγει την ευαισθητοποίηση σε ένα ευρύτερο κοινό εφήβων και νέων ανθρώπων με τη χρήση μηνυμάτων δημιουργημένων από συνομήλικά τους άτομα, «στη δική τους γλώσσα». Για την επίτευξη αυτού του στόχου χρησιμοποιήθηκαν όλα τα πρόσφορα μέσα (π.χ. Facebook, YouTube, Twitter, νεανικές διαδικτυακές πλατφόρμες, ιστότοποι, τηλεόραση, ραδιοφωνικές εκπομπές, κοινοτικά φεστιβάλ και φόρουμ ενάντια στην έμφυλη βία) και το ΜΙΜΚΦ συνεχίζει να διαδίδει τα μηνύματα της εκστρατείας μέσω των δραστηριοτήτων του και μετά το πέρας του προγράμματος GEAR against IPV.

(Οι δημιουργίες των μαθητών/-ριών παρουσιάζονται στο Παράρτημα 2β).

A.2.6. Άλλες δραστηριότητες που πραγματοποιήθηκαν

Πραγματοποιήθηκαν κάποιες ακόμα δραστηριότητες από τους/τις μαθητές/-ριες που συμμετείχαν στα εργαστήρια με την υποστήριξη των καθηγητών/-ριών τους και του Μεσογειακού Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου. Στις δραστηριότητες αυτές περιλαμβάνονταν:

- Στο τέλος του εργαστηρίου οργανώθηκε στο Γυμνάσιο Διανέλλου και Θεοδότου στη Λευκωσία έκθεση όπου παρουσιάστηκαν τα σχέδια και οι αφίσες που είχαν δημιουργηθεί κατά τη διάρκεια των εργαστηρίων. Η μικρή έκθεση στήθηκε στην είσοδο του σχολείου.
- Δύο μεγάλες τοιχογραφίες δημιουργήθηκαν στους τοίχους του εργαστηρίου της Οικιακής Οικονομίας στο Γυμνάσιο Αγίου Χρυσοστόμου στη Λευκωσία, με πρόσωπο στην αυλή του σχολείου. Στον ένα τοίχο απεικονίζεται το καράβι των σχέσεων και στον άλλο υψωμένα χέρια με μηνύματα/συνθήματα υπέρ της ισότητας των φύλων και κατά της βίας.
- Ο ραδιοφωνικός σταθμός ANT1 κάλεσε τρεις ομάδες μαθητών (από το Γυμνάσιο Διανέλλου και Θεοδοσίου, το Γυμνάσιο Αγίου Ιωάννη Χρυσοστόμου και το Περιφερειακό Γυμνάσιο Ακακίου) για να παίξουν στο στούντιο τραγούδια που είχαν γράψει/διασκευάσει για τις υγιείς σχέσεις και τα έμφυλα στερεότυπα και να δώσουν συνεντεύξεις στους παραγωγούς (Δεκέμβριος 2016-Ιανουάριος 2017).

B. Αξιολόγηση Εργαστηρίων GEAR *against* IPV

B.1. Μέθοδος

Η αξιολόγηση των εργαστηρίων περιλάμβανε τη συλλογή δεδομένων από τους **μαθητές** και από τις **υπεύθυνες υλοποίησης** των εργαστηρίων. Ο σχεδιασμός, τα εργαλεία και η διαδικασία της αξιολόγησης περιγράφονται στις ενότητες που ακολουθούν.

Επισημαίνεται ότι στην έκθεση αυτή περιγράφεται μόνο η -πριν και -μετά αξιολόγηση καθώς δεν συλλέχθηκαν επαναληπτικές μετρήσεις και δεν συγκροτήθηκε ομάδα ελέγχου.

Αξιολόγηση από τους/τις έφηβους/-ες

Σχεδιασμός της αξιολόγησης.

Χρησιμοποιήθηκε ένας απλός, θεματικός σχεδιασμός,¹² με ανεξάρτητη μεταβλητή το χρονικό «διάστημα» (πριν και μετά από το Εργαστήριο). Με άλλα λόγια, συλλέχθηκαν στοιχεία από τους/τις έφηβους/-ες που συμμετείχαν στα εργαστήρια με **προ- και μετά- ερωτηματολόγια**.

Ο κύριος στόχος της αξιολόγησης ήταν να ελέγξει αν τα εργαστήρια GEAR against IPV II για μαθητές και μαθήτριες είχαν πετύχει τους στόχους τους, δηλαδή να ελέγξουν αν είχε επιτευχθεί η επιθυμητή τροποποίηση στις **γνώσεις, τις στάσεις και την αυτο-αναφερόμενη συμπεριφορά των μαθητών/-ριών**, αναφορικά με τα έμφυλα στερεότυπα και τη βία στις ερωτικές και ρομαντικές σχέσεις. Η μέτρηση έγινε μέσω της σύγκρισης των απαντήσεων των μαθητών/-ριών στα προ- και μετά- ερωτηματολόγια τα οποία συμπλήρωσαν οι ίδιοι/-ες πριν και μετά του εργαστηρίου.

Εργαλεία και διαδικασία αξιολόγησης.

Τα εργαλεία της αξιολόγησης¹³ και τα βήματα της διαδικασίας που ακολουθήθηκε προκειμένου να αξιολογηθούν τα Εργαστήρια GEAR against IPV περιγράφονται παρακάτω: οι έφηβοι/-ες που συμμετείχαν στα εργαστήρια συμπλήρωσαν:

- το **προ- ερωτηματολόγιο [Ε(πριν)]** πριν από το ξεκίνημα του εργαστηρίου ή στην αρχή της πρώτης συνάντησης του εργαστηρίου [η διανομή των προ- ερωτηματολογίων Ε(πριν) έγινε από τις **26 Ιανουαρίου μέχρι τις 11 Απριλίου**, σε διαφορετικά σχολεία, ανάλογα με τη στιγμή που άρχισε το εργαστήριο σε κάθε σχολείο]
- το **μετα- ερωτηματολόγιο -μετά [Ε(μετά)]** στην τελευταία συνάντηση του εργαστηρίου ή μερικές ημέρες αργότερα (το πολύ 7 ημέρες αργότερα, μόνο για μαθητές/-ριες που δεν το είχαν συμπληρώσει στην τελευταία συνάντηση): τα ερωτηματολόγια Ε(μετά) συμπληρώθηκαν από τις 3 Μαΐου μέχρι τις 27 Μαΐου, σε διαφορετικά σχολεία, ανάλογα με το πότε τελείωσαν τα εργαστήρια σε κάθε σχολείο.

¹² Στην πραγματικότητα, ο σχεδιασμός της αξιολόγησης ήταν ένα μεικτό (1 x 2) παραγοντικό, με μεταβλητή μεταξύ των υποκειμένων την «ομάδα μαθητών» και μεταβλητή των ίδιων των υποκειμένων το «χρονικό διάστημα» (πριν και μετά).

¹³ Τα Ερωτηματολόγια αξιολόγησης υπάρχουν στο Τεύχος III και είναι διαθέσιμα στο: www.gear-ipv.eu/download

Στον Πίνακα 5 παρουσιάζονται οι ημερομηνίες κατά τις οποίες συμπληρώθηκαν από τους/τις έφηβους/-ες τα προ-ερωτηματολόγια [Ε(πριν)] και τα μετα-ερωτηματολόγια [Ε(μετά)] σε κάθε σχολείο.

Πίνακας 5. Ημερομηνίες συμπλήρωσης ερωτηματολογίων -πριν και -μετά ανά σχολείο

Όνομα σχολείου	Ημερομηνία συμπλήρωσης ερωτηματολογίων	
	Ε(πριν)	Ε(μετά)
Γυμνάσιο Αγίου Ιωάννη Χρυσοστόμου, Λευκωσία - Β3	26 Ιαν 16	23 Μαΐ 16
Γυμνάσιο Αγίου Ιωάννη Χρυσοστόμου, Λευκωσία – Β4	28 Ιαν 16	25 Μαΐ 16
Γυμνάσιο Ακακίου, Λευκωσία	11 Απρ 16	27 Μαΐ 16
Γυμνάσιο Διανέλλου & Θεοδότου, Λευκωσία	2 Φεβ 16	1 Ιουν 16
Λύκειο Αποστόλου Βαρνάβα, Λευκωσία	9 Φεβ 16	3 Μαρ 16
Λύκειο Βεργίνας, Λάρνακα	10 Φεβ 16	20 Απρ 16
Λύκειο Βεργίνας, Λάρνακα	25 Φεβ 16	20 Απρ 16
Παγκύπριο Λύκειο, Λάρνακα	11 Φεβ 16	19 Απρ 16

Το ελάχιστο και το μέγιστο διάστημα ανάμεσα στη συμπλήρωση των Ε(πριν) και Ε(μετά) ήταν από 3 εβδομάδες έως 4 μήνες, σε διαφορετικά σχολεία.

Το ερωτηματολόγιο -πριν είχε στόχο να μετρήσει, πριν από την υλοποίηση του εργαστηρίου, τις γνώσεις, τις στάσεις και την αυτο-αναφερόμενη συμπεριφορά των εφήβων αναφορικά με τα έμφυλα στερεότυπα και τα ζητήματα ΒΕΣ, καθώς και τα δημογραφικά τους χαρακτηριστικά. Πιο συγκεκριμένα, είχε στόχο να μετρήσει:

- δημογραφικά χαρακτηριστικά
- στερεοτυπικές στάσεις και συμπεριφορές σχετικά με τους ρόλους των φύλων/ανισότητα των φύλων:
  - ο προσωπικές στερεοτυπικές στάσεις των μαθητών/-ριών ως προς το φύλο,
  - ο στερεοτυπική αυτο-αναφερόμενη συμπεριφορά (για τον εαυτό τους και των άλλων προς εκείνους/-ες)
- ΒΕΣ/βία στις ρομαντικές σχέσεις: πληροφορίες σχετικά με
  - ο τη γνώση σχετικά με μορφές βίας και μύθους ή γεγονότα για τη βία,
  - ο τις στάσεις αναφορικά με τη βία,
  - ο την αυτο-αναφερόμενη έκθεση σε βία και
  - ο την αυτο-αναφερόμενη άσκηση βίας.

Επιπρόσθετα, το ερωτηματολόγιο -πριν είχε επίσης στόχο να μετρήσει την ανισότητα των φύλων στην Κύπρο μέσα από την καταγραφή των απόψεων των μαθητών/-ριών για διάφορα θέματα σχετικά με:

- την έκταση της ανισότητας των φύλων στη χώρα, συγκεκριμένα πόσο πατριαρχική είναι η δομή της κοινωνίας
- την έκταση της συμπεριφοράς διακρίσεων στο σχολείο από τους/τις εκπαιδευτικούς

Τα προ-ερωτηματολόγια - είχαν στόχο να μετρήσουν τις πιθανές τροποποιήσεις στις γνώσεις, τις στάσεις και την αυτο-αναφερόμενη συμπεριφορά των εφήβων σε σχέση με τα έμφυλα στερεότυπα και τα ζητήματα ΒΕΣ, αμέσως μετά την υλοποίηση των εργαστηρίων.

Το μετα-ερωτηματολόγιο περιλάμβανε επίσης ερωτήσεις που είχαν στόχο να υπολογίσουν πόσο **ικανοποιημένοι/-ες ήταν οι έφηβοι/-ες από το εργαστήριο**. Πιο συγκεκριμένα, ζητήθηκε από τους/τις έφηβους/-ες να **αξιολογήσουν την υπεύθυνη υλοποίησης του εργαστηρίου** καθώς και το **εργαστήριο** αναφορικά με τον **προσωπικό τους βαθμό ικανοποίησης** ως προς το περιεχόμενο, τη διαδικασία και το υλικό που χρησιμοποιήθηκε, την προσωπική τους εμπειρία από τη συμμετοχή στο εργαστήριο, τη χρησιμότητά του κατά την εκτίμησή τους, τις γνώσεις που απέκτησαν από τη συμμετοχή τους και το βαθμό στον οποίο εκπληρώθηκαν οι προσδοκίες τους.

Οι τομείς που αποτιμήθηκαν και τα ανάλογα ερωτήματα στα δύο ερωτηματολόγια συνοψίζονται στον Πίνακα 6.

Πίνακας 6. Περιεχόμενα των ερωτηματολογίων αξιολόγησης για έφηβους/-ες

Τομείς που αποτιμήθηκαν	Ε(πριν)	Ε(μετά)
	Χρόνος	
	Πριν το εργαστήριο	Τέλος του εργαστηρίου
Έμφυλα στερεότυπα/Ανισότητα		
▪ Προσωπικές στερεοτυπικές συμπεριφορές ως προς το φύλο	Ερ.1 - 2	Ερ.6 - 7
▪ Έκταση ανισότητας των φύλων/στερεοτύπων σε κάθε χώρα	Ερ.3 Ερ.5 – Ερ.7	
▪ Έκταση συμπεριφοράς διακρίσεων ως προς το φύλο από εκπαιδευτικούς στο σχολείο	Ερ.4	
▪ Αυτο-αναφερόμενη στερεοτυπική συμπεριφορά ως προς το φύλο (για τον εαυτό τους και από άλλους προς εκείνους/-ες)	Ερ.8	Ερ.8
ΒΕΣ/Βία στις ρομαντικές σχέσεις		
▪ Γνώσεις (μορφές βίας & μύθοι/γεγονότα)	Ερ.9 Ερ.13	Ερ.9 Ερ.13
▪ Στάσεις απέναντι στη σωματική, ψυχολογική και σεξουαλική βία	Ερ.10 - 12 Ερ.14 - 15	Ερ.10 – 12 Ερ.14 - 15
▪ Αυτο-αναφερόμενη έκθεση σε βία των μαθητών/-ριών (έμμεση & άμεση μέτρηση)	Ερ 16 - 17	Ερ 16 - 17
▪ Αυτο-αναφερόμενη άσκηση βίας	Ερ 18	Ερ 18
Δημογραφικές πληροφορίες & ύπαρξη σχέσης		
▪ Ηλικία, φύλο, εθνικότητα	Δ.Ερ. 1-3	Δ.Ερ. 1-3
▪ Ύπαρξη ρομαντικής ή ερωτικής σχέσης	Δ.Ερ. 4-6	
Αξιολόγηση εργαστηρίου (συμπληρώθηκε μόνο από την ομάδα παρέμβασης)		
▪ Αξιολόγηση της υπεύθυνης υλοποίησης, των διαδικασιών, του περιεχομένου, του υλικού και της διάρκειας του εργαστηρίου		Ερ.1-2 Ερ.5
▪ Αυτο-αποτίμηση της προσωπικής ικανοποίησης από το εργαστήριο (για τον εαυτό και τους άλλους), της χρησιμότητάς του και της εκπλήρωσης των προσδοκιών		
▪ Αυτο-αποτίμηση της αποκτηθείσας γνώσης		Ερ.3 - 4

Η σύγκριση της μέτρησης -πριν με τη μέτρηση -μετα μπορεί να αποκαλύψει την αποτελεσματικότητα του εργαστηρίου, συγκεκριμένα κάθε αύξηση των γνώσεων των μαθητών/-ριών καθώς και κάθε τροποποίηση των στάσεων που είχαν αρχικά καθώς και των αυτο-αναφερόμενων συμπεριφορών τους σε σχέση με την ανισότητα των φύλων και τη ΒΕΣ στο τέλος του εργαστηρίου. Η αυτο-αναφερόμενη συμπεριφορά (Ερ. 8, 16, 17, 18 προ- και μετά-) μετρήθηκε δύο φορές προκειμένου να εξασφαλιστούν κατά το δυνατόν ακριβέστερες μετρήσεις (η αντίσταση των μαθητών/-ριών μπορεί να ήταν μεγαλύτερη πριν το εργαστήριο απ' ό,τι μετά).

Τα αποτελέσματα των σχετικών γνώσεων και στάσεων των μαθητών/-ριών αναμένεται να βελτιωθούν (περισσότερες σωστές απαντήσεις, λιγότερο στερεοτυπικές και ανεκτικές προς τη βία στάσεις) στο ερωτηματολόγιο Ε(πριν) σε σχέση με το Ε(μετά).

Κωδικοί ταύτισης.

Για να μπορέσουν να ταυτιστούν τα δύο ερωτηματολόγια που θα συμπληρώνονταν από τον/την ίδιο/ίδια έφηβο/-η χωρίς να τεθεί σε κίνδυνο η ανωνυμία τους, κάθε ερωτηματολόγιο περιλάμβανε οδηγίες προς τους/τις έφηβους/-ες ώστε να δημιουργήσουν τον προσωπικό τους κωδικό αναγνώρισης στην επάνω δεξιά γωνία. Οι οδηγίες τους/τις καθοδηγούσαν για ώστε να φτιάξουν τον προσωπικό τους δψήφιο κωδικό συμπληρώνοντας:

- το 3^ο γράμμα του ονόματος της μητέρας τους
- το 3^ο γράμμα του ονόματος του πατέρα τους
- το μήνα γέννησης (01-12)
- τα τελευταία 2 ψηφία του τηλεφωνικού τους αριθμού.

Οδηγίες δημιουργίας προσωπικού Κωδικού					
Συμπλήρωσε κάθε πλαίσιο με τα αντίστοιχα στοιχεία					
α.	3 ^ο γράμμα του ονόματος της μητέρας σου				
β.	3 ^ο γράμμα του ονόματος του πατέρα σου				
γ.	μήνας γέννησης (01-12)				
δ.	2 τελευταία ψηφία του τηλεφώνου σου				
	α	β	γ	γ	δ δ
	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Επισημαίνεται ότι στους Πίνακες όπου γίνεται σύγκριση των στοιχείων -πριν και -μετά, έχουν περιληφθεί τα στοιχεία μόνο από τα ερωτηματολόγια με όμοιους κωδικούς. Αυτό απέδωσε 135 ταυτισμένες μετρήσεις, οι οποίες αποτέλεσαν τη βάση για τον υπολογισμό όλων των συγκρίσεων προ- και μετά-.

Αξιολόγηση από τις υπεύθυνες υλοποίησης

Ζητήθηκε επίσης από τις υπεύθυνες υλοποίησης των εργαστηρίων να αξιολογήσουν το εργαστήριό τους κατά το τέλος της υλοποίησης [Γ3 Φόρμα Αναφοράς, στο Τεύχος III].

Πιο συγκεκριμένα, ζητήθηκε από τις υπεύθυνες υλοποίησης μετά το τέλος των εργαστηρίων να περιγράψουν τυχόν:

- παράγοντες που δυσχέραναν ή διευκόλυναν τη διεξαγωγή του εργαστηρίου (βλ. κεφάλαιο B.4.1),
- προτάσεις για τροποποιήσεις και εμπειρίες που απέκτησαν (βλ. κεφάλαιο B.4.4)
- οφέλη για τους/τις μαθητές/-ριες, τις υπεύθυνες υλοποίησης και το σχολείο από την υλοποίηση του εργαστηρίου (βλ. κεφάλαιο B.4.3).

Από τις υπεύθυνες υλοποίησης ζητήθηκε επίσης να αποτιμήσουν, σε κλίμακα 11 σημείων (0 = καθόλου, 10 = απόλυτα) διάφορες όψεις (βλ. κεφάλαιο B.4.2) που αφορούσαν:

- * πόσο ικανοποιημένες έμειναν από το εργαστήριο
- * την επάρκειά τους ως συντονιστριών και
- * πόσο ικανοποιημένοι/-ες έμειναν οι μαθητές/-ριες από το εργαστήριο (από τη δική τους σκοπιά).

Β.2. Δείγμα

Έφηβοι/-ες

Στον Πίνακα 7 παρουσιάζεται ο συνολικός αριθμός εφήβων που συμμετείχαν (βλ. Κεφάλαιο Α.2.1) στα Εργαστήρια GEAR against IPV, καθώς και πόσοι/-ες από αυτούς/-ες απάντησαν το ερωτηματολόγιο αξιολόγησης πριν από την παρέμβαση [Ε(πριν)] και στο τέλος [Ε(μετά)] του εργαστηρίου

Πίνακας 7. Αριθμός συμμετεχόντων/-ουσών σε 8 Εργαστήρια, αριθμός πληροφορητών και ποσοστά απόκρισης στα ερωτηματολόγια -πριν και -μετά, ανά φύλο

		Συμμετέχοντες /-ουσες σε Εργαστήρια (Αρ.)	Ε(πριν)		Ε(μετά)	
			Αρ.	Ποσοστό απόκρισης	Αρ.	Ποσοστό απόκρισης
Φύλο	Αγόρια	76	70	92.11%	65	85.5%
	Κορίτσια	102	88	86.27%	71	69.6%
	Απόντες/- ούσες		1		1	
Σύνολο		178	159	89.3%	137	77. 0%

Όπως περιγράφεται στο Κεφάλαιο Α.2.1, στα 8 εργαστήρια **συμμετείχαν 178 μαθητές/-ριες** και είναι αξιοσημείωτο ότι κανείς/-μία δεν αποσύρθηκε. Συνολικά, α) 135 μαθητές/-ριες συμπλήρωσαν ερωτηματολόγια -πριν και -μετά, β) 24 συμπλήρωσαν μόνο το ερωτηματολόγιο -πριν, γ) 2 συμπλήρωσαν μόνο το ερωτηματολόγιο -μετά και δ) 17 δεν συμπλήρωσαν κανένα από τα ερωτηματολόγια. Ο λόγος για τη μη συμπλήρωση φαίνεται πως είχε να κάνει με την αδυναμία των μαθητών/-ριών να παραβρεθούν στην πρώτη ή την τελευταία συνάντηση του εργαστηρίου, στις οποίες μοιράστηκαν τα ερωτηματολόγια. Ειδικά κατά τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου -μετά, ορισμένοι/-ες μαθητές/-ριες αναγκάστηκαν να χάσουν αυτή τη συνάντηση λόγω του ότι πλησίαζε η εξεταστική περίοδος και ήταν απασχολημένοι/-ες με άλλες υποχρεώσεις. Αυτό φάνηκε ιδιαίτερα καθαρά σε μία από τις ομάδες στη Λάρνακα, όπου μόνο 3 μαθητές/-ριες μπόρεσαν να συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιο -μετά. Επιπλέον, η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου -μετά κάποια άλλη μέρα (μετά την τελευταία μέρα των εργαστηρίων) ήταν επίσης δύσκολη, λόγω του γεγονότος ότι η περίοδος των εξετάσεων για τους/τις μαθητές/-ριες είχε ήδη αρχίσει.

Στην ανάλυση ανά φύλο, τα ταυτισμένα ερωτηματολόγια για τα αγόρια και τα κορίτσια ήταν 64 και 70 αντίστοιχα (ένας/μία μαθητής/-ρια δεν συμπεριέλαβε πληροφορίες για το φύλο του/της κι έτσι αποκλείστηκε από τα –πριν/-μετά στοιχεία που αναλύθηκαν ανά φύλο). Συνεπώς, η σύγκριση των αποτελεσμάτων πριν και μετά από την παρέμβαση που παρουσιάζεται στο Κεφάλαιο Β.3.2 (Αποτελεσματικότητα του Εργαστηρίου GEAR against IPV), έχει υπολογιστεί στη βάση 134 έγκυρων ερωτηματολογίων, 70 από κορίτσια και 64 από αγόρια. Για τα υπόλοιπα κεφάλαια, όπου τα αποτελέσματα βασίζονται μόνο στις ερωτήσεις -πριν ή -μετά, χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία από ολόκληρο το δείγμα, δηλαδή 159 έγκυρα ερωτηματολόγια -πριν και 137 -μετά.

Αναφορικά με το φύλο, οι αριθμοί ήταν **70 αγόρια και 88 κορίτσια** στα **-πριν** (158 έγκυρα ερωτηματολόγια ανά φύλο) και **65 αγόρια και 71 κορίτσια** στα **-μετά** (136 έγκυρα ερωτηματολόγια ανά φύλο).

Υπεύθυνες υλοποίησης

Από όλες τις υπεύθυνες υλοποίησης, συγκεκριμένα 5 εκπαιδευτικούς, ζητήθηκε να συμπληρώσουν τη Φόρμα Αναφοράς Γ3 με την ολοκλήρωση του εργαστηρίου. Το ποσοστό απόκρισης για αυτή την αναφορά ήταν πολύ χαμηλό επειδή η ολοκλήρωση των εργαστηρίων συνέπεσε με το τέλος του ακαδημαϊκού έτους. Η περίοδος αυτή ήταν ιδιαίτερα φορτωμένη για τις εκπαιδευτικούς που υλοποίησαν τα εργαστήρια, καθώς είχαν πολλές υποχρεώσεις και προθεσμίες για τις τελικές εξετάσεις των σχολείων

και την ολοκλήρωση του τρίτου τριμήνου. Ωστόσο, οι υπεύθυνες υλοποίησης είχαν ήδη δώσει στο ΜΙΜΚΦ γραπτές και προφορικές πληροφορίες σχετικά με την υλοποίηση των εργαστηρίων στα σχολεία τους, οι οποίες αποτέλεσαν τη βάση για την Ενότητα Β4 αυτής της έκθεσης σχετικά με την συνολική αξιολόγηση των εργαστηρίων από τις εκπαιδευτικούς.

Β.3. Αποτελέσματα αξιολόγησης των εφήβων

Β.3.1. Συνάφεια των δραστηριοτήτων του εργαστηρίου GEAR against IPV

Αρκετές ερωτήσεις συμπεριλήφθηκαν στα ερωτηματολόγια προ- προκειμένου να μετρήσουν το βαθμό στον οποίο οι διάφοροι στόχοι του Εργαστηρίου GEAR against IPV ήταν όντως σε αντιστοιχία με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των εφήβων.

Πιο συγκεκριμένα, οι μετρήσεις που έγιναν, οι οποίες θα παρουσιαστούν στις επόμενες ενότητες, αφορούσαν την οπτική των εφήβων σχετικά με τις κοινωνικές προσδοκίες από τους άνδρες και τις γυναίκες και το βαθμό της ισότητας των φύλων στο περιβάλλον της οικογένειας και του σχολείου στην Κύπρο· μετρήθηκαν επίσης οι αυτο-αναφερόμενες εμπειρίες των μαθητών/-ριών από περιπτώσεις κατά τις οποίες είχαν υποστεί ή είχαν ασκήσει συμπεριφορές έμφυλων διακρίσεων ή/και ΒΕΣ. Τέλος, και εξίσου σημαντικό, διερευνήθηκε το ποσοστό των εφήβων που έχουν ήδη ξεκινήσει την πρώτη τους ρομαντική/ερωτική σχέση καθώς και η έκθεση σε ΒΕΣ στις σχέσεις των ίδιων και των συνομηλίκων τους. Περιπεύει να πούμε ότι, ιδανικά, οι παρεμβάσεις πρωτογενούς πρόληψης της ΒΕΣ πρέπει να ξεκινούν στη μικρότερη δυνατή ηλικία, πριν από την έναρξη των σχέσεων των εφήβων και προτού υποστούν ή διαπράξουν ΒΕΣ.

Τα αποτελέσματα που ακολουθούν, πέραν του ότι αποκαλύπτουν τη μεγάλη συνάφεια του Εργαστηρίου GEAR against IPV, προσφέρουν επίσης μια σαφή εικόνα της πραγματικής κατάστασης στην Κύπρο σε σχέση με την έκταση της ανισότητας των φύλων και της ΒΕΣ στις σχέσεις των εφήβων.

Έκταση της ανισότητας των φύλων στην Κύπρο

Κοινωνικές προσδοκίες. Ζητήθηκε από τους/τις έφηβους/-ες (Ερ.6-πριν) να βαθμολογήσουν (σε κλίμακα από το 0 = καθόλου μέχρι το 10 = απόλυτα) τη σημασία που αποδίδει η κοινωνία μας στην επίτευξη 4 στόχων, τόσο για τους άνδρες όσο και για τις γυναίκες. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 8 και το Διάγραμμα 1, η «**ιεραρχία της γυναίκας**» περιλαμβάνει στην κορυφή το να γίνει μητέρα, αλλά ακολουθούν από κοντά η επαγγελματική επιτυχία και ο γάμος. Αυτό αντανάκλα το γεγονός ότι οι γυναίκες αισθάνονται την κοινωνική πίεση να αναλάβουν πολλούς ρόλους και να επιτύχουν εξίσου στην επαγγελματική και την προσωπική ζωή. Η «**ιεραρχία του άνδρα**» είναι περισσότερο διχοτομημένη, με τους ρόλους που σχετίζονται με την επαγγελματική και οικονομική επιτυχία να προπορεύονται καθαρά· και στους δύο αυτούς στόχους αποδίδεται πολύ μεγαλύτερη αξία τόσο από το γάμο όσο και από την τεκνοποίηση.

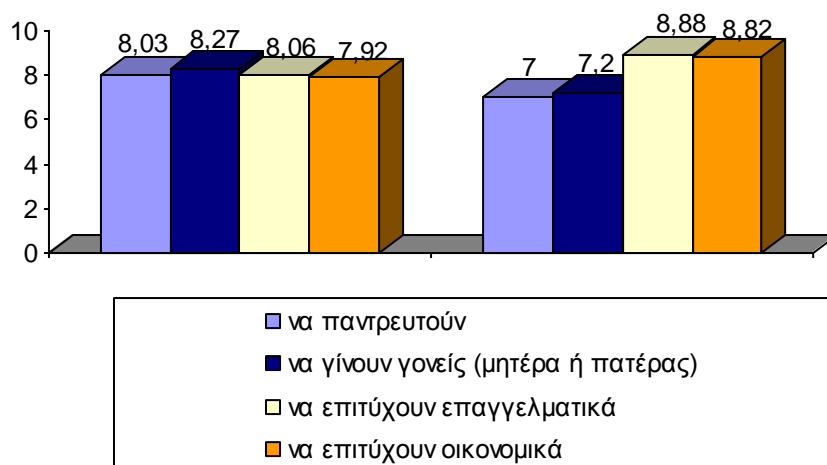

Πίνακας 8. Μέση βαθμολογία της σημασίας των 4 στόχων για άνδρες και γυναίκες (Ερ. 6-προ, Αρ.=159)

Σε κλίμακα από το 0 ως το 10 (0 = καθόλου ... 10 = απόλυτα), βαθμολογήστε καθέναν από τους παρακάτω στόχους, ανάλογα με το πόσο σημαντικούς τους θεωρεί η κοινωνία μας για τους άνδρες και τις γυναίκες αντίστοιχα	Μέσο		Sig.
	για τις γυναίκες	Για τους άνδρες	Ταυτισμένοι έλεγχοι t
να παντρευτούν	8.03	7.00	0.000
να γίνουν γονείς (μητέρα ή πατέρας)	8.27	7.20	0.000
να επιτύχουν επαγγελματικά	8.06	8.88	0.000
να επιτύχουν οικονομικά	7.92	8.82	0.000

* Οι στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις απαντήσεις για τις γυναίκες και τους άνδρες σημειώνονται με κόκκινο

Διάγραμμα 1: Προσλαμβανόμενη σημασία 4 στόχων για γυναίκες και άνδρες (Συνολικό επίπεδο ΜΕΣΩΝ τιμών στα 10)

Ανισότητα των φύλων στην οικογένεια.

Με στόχο να μετρηθούν οι αναπαραστάσεις των εφήβων σχετικά με τους ρόλους και την (αν)ισότητα των φύλων στην Κύπρο το 2015, τους ζητήθηκε με τρεις ομάδες ερωτήσεων να διατυπώσουν την άποψή τους σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο κατανέμονται τα καθήκοντα (Ερ. 3-πριν) και η ισχύς (Ερ. 7-πριν) στην οικογένεια, καθώς και σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζονται τα κορίτσια/οι γυναίκες και τα αγόρια/οι άνδρες (Ερ. 5-πριν) στην οικογένεια.

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των εφήβων (Πίνακας 9 και Διάγραμμα 2α) όταν τους ζητήθηκε να υποδείξουν ποιος/-α (μητέρα, πατέρας ή και οι δύο εξίσου) είναι υπεύθυνος/-η στις περισσότερες οικογένειες στην Κύπρο για διάφορες δουλειές που έχουν να κάνουν με το νοικοκυριό, φαίνεται ότι στις περισσότερες οικογένειες είναι σαφώς κυρίως

...**δουλειά μόνο της μητέρας**... το σιδέρωμα, το πλύσιμο των ρούχων και το πλύσιμο των πιάτων.

Άλλες δραστηριότητες στις οποίες ο πατέρας δεν θεωρείται ότι συμμετέχει **αποκλειστικά** και τις οποίες ένα σημαντικό ποσοστό αποδίδει μόνο στη μητέρα ήταν το καθάρισμα του σπιτιού, το μαγείρεμα, η φροντίδα των άρρωστων μελών της οικογένειας, τα ψώνια για το σπίτι και η βοήθεια στα παιδιά για τα μαθήματά τους.

...**δουλειά μόνο του πατέρα**... να κάνει ηλεκτρολογικές επισκευές στο σπίτι και να πλένει το αυτοκίνητο. Ομοίως με τα παραπάνω, θεωρείται ότι ο πατέρας ασχολείται πιο *αποκλειστικά* με το να βγάζει τα σκουπίδια και να πληρώνει τους λογαριασμούς και όχι ότι μοιράζεται αυτές τις δουλειές με τη μητέρα.

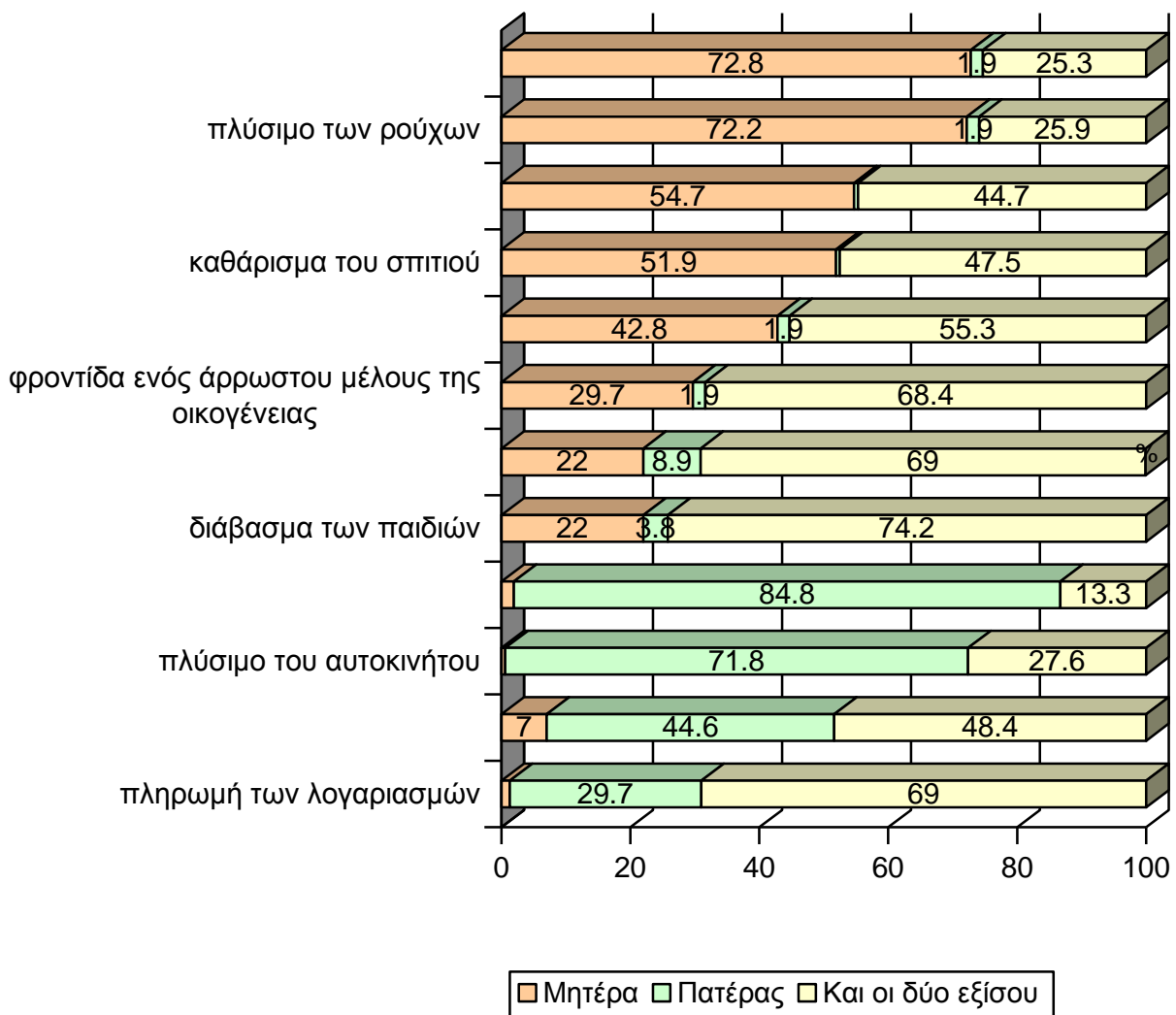
...**δουλειές που τις αναλαμβάνουν εξίσου κι οι δύο** είναι η εξόφληση των λογαριασμών, η βοήθεια στα παιδιά για τα μαθήματά τους, το μαγείρεμα, η φροντίδα άρρωστων μελών της οικογένειας, τα ψώνια στο σουπερμάρκετ.

Είναι ενδιαφέρον πως αν οι βαθμολογίες που αποδίδονται στο «εξίσου και οι δύο» συγχωνευτούν με τη βαθμολογία για τη μητέρα και για τον πατέρα (Διάγραμμα 2β) εμφανίζεται ένας ξεκάθαρος διαχωρισμός υποχρεώσεων. Εμφανώς, η μητέρα επιβαρύνεται, όπως φαίνεται, με τη συντριπτική πλειονότητα από τις δουλειές του σπιτιού (καθάρισμα, πλύσιμο πιάτων και ρούχων, σιδέρωμα, βοήθεια στα παιδιά με τα μαθήματα, ψώνια σουπερμάρκετ και φροντίδα των άρρωστων μελών της οικογένειας) ενώ ο πατέρας αναλαμβάνει να πληρώνει τους λογαριασμούς, να βγάζει τα σκουπίδια, να πλένει το αυτοκίνητο και να κάνει ηλεκτρολογικές επισκευές στο σπίτι.

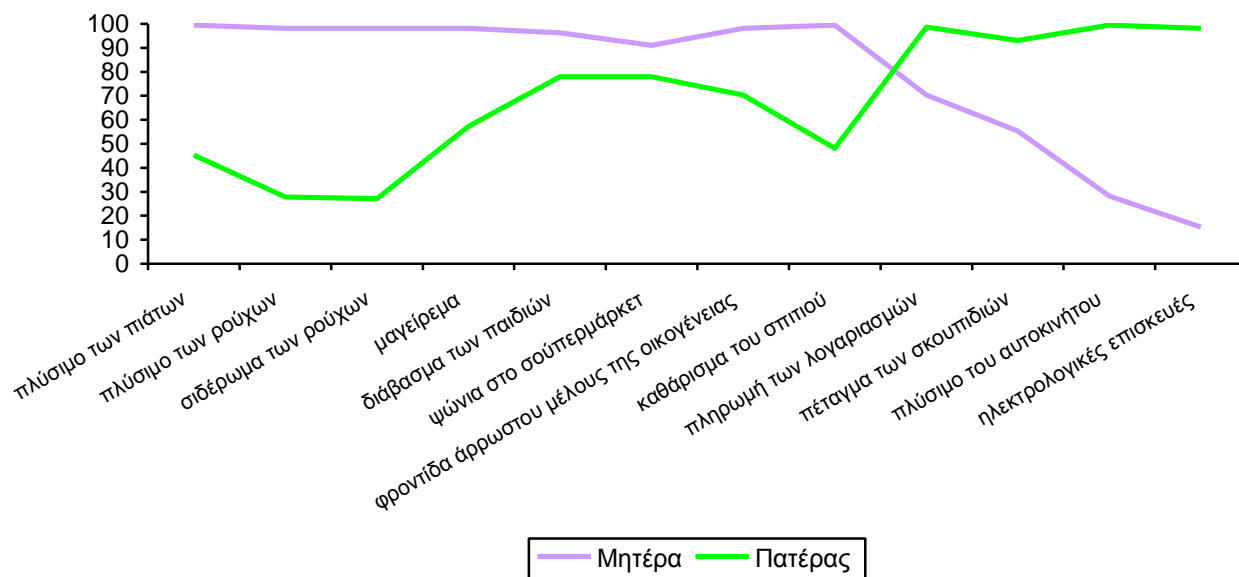
Πίνακας 9. Ποσοστό απαντήσεων των εφήβων σχετικά με την (άν)ιση κατανομή καθηκόντων στην οικογένεια (Ερ..3-πριν, Αρ.=157)

Στις περισσότερες οικογένειες στη χώρα ΜΑΣ, ποιος νομίζεις πως είναι υπεύθυνος για:	Απάντηση (%)		
	μητέρα	πατέρας	και οι δύο εξίσου
το πλύσιμο πιάτων;	54.7	0.6	44.7
το πλύσιμο ρούχων	72.2	1.9	25.9
το σιδέρωμα των ρούχων;	72.8	1.9	25.3
το μαγείρεμα;	42.8	1.9	55.3
να βοηθάει τα παιδιά στο διάβασμα	22.0	3.8	74.2
τα ψώνια στο σουπερμάρκετ;	22.0	8.9	69.0
τη φροντίδα ενός άρρωστου μέλους της οικογένειας;	29.7	1.9	68.4
το καθάρισμα του σπιτιού;	51.9	0.6	47.5
την πληρωμή των λογαριασμών;	1.3	29.7	69.0
το πέταγμα των σκουπιδιών;	7.0	44.6	48.4
το πλύσιμο του αυτοκινήτου;	0.6	71.8	27.6
την επισκευή των ηλεκτρικών του σπιτιού;	1.9	84.8	13.3

Διάγραμμα 2α: Κατανομή των καθηκόντων στην οικογένεια (συνολική μέση βαθμολογία, ανάλογα με τη συνάφεια για κάθε φύλο)

Διάγραμμα 2β: Κατανομή καθηκόντων στην οικογένεια (παρουσιάζοντας μόνο τα αποτελέσματα για μητέρα και πατέρα)

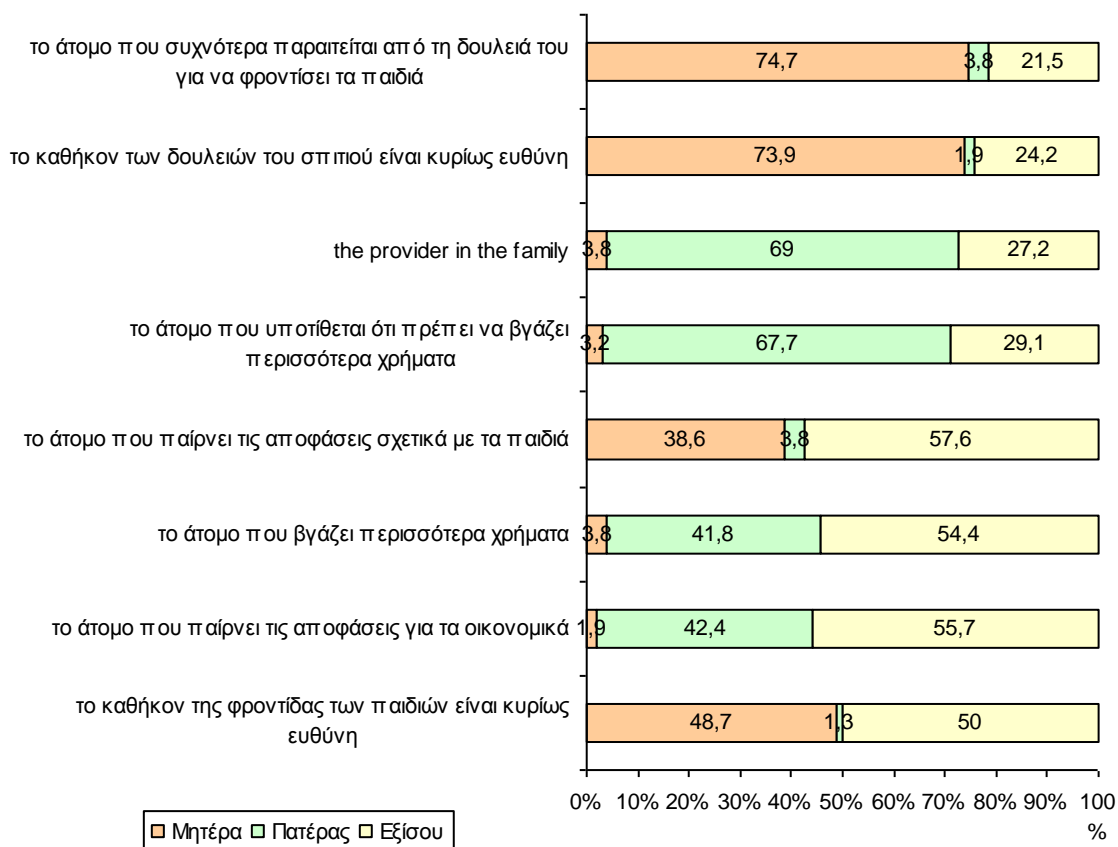
Οι μαθητές/-ριες θεωρούν ότι η ισχύς (Ερ.7-πριν) δεν είναι ισότιμα κατανεμημένη στην οικογένεια (Πίνακας 10 και Διάγραμμα 3), καθώς μόνο οι μισοί/-ές ή και λιγότερο παραδέχονται ότι οι αποφάσεις και οι υποχρεώσεις στην οικογένεια μοιράζονται ίσα. Αυτό στο οποίο συμφωνεί η πλειονότητα των μαθητών/-ριών είναι ότι στις γυναίκες συχνά ανατίθεται η ευθύνη για τις οικιακές εργασίες και ότι είναι εκείνες που αφήνουν τη δουλειά τους για να φροντίζουν τα παιδιά. Από την άλλη, για τους άνδρες υπάρχει η προσδοκία να βγάζουν περισσότερα χρήματα από τις συζύγους/συντρόφους τους και θεωρούνται επίσης εκείνοι που συντηρούν οικονομικά την οικογένεια (στην περίπτωση που το κάνει μόνο ένα άτομο). Ενώ οι οικονομικές αποφάσεις, οι αποφάσεις που αφορούν τα παιδιά, το επαρκές εισόδημα και οι ευθύνες που αφορούν τη φροντίδα των παιδιών θεωρείται ότι μοιράζονται ισότιμα, αυτό ισχύει μόνο για τους/τις μισούς/-ες μαθητές/-ριες. Είναι προφανές ότι οι υπόλοιποι/-ες αναγνωρίζουν μια έμφυλη διάκριση και σε αυτές τις υποχρεώσεις, με τη μητέρα να αναλαμβάνει την υποχρέωση να φροντίζει τα παιδιά και να παίρνει αποφάσεις που αφορούν τα παιδιά, ενώ ο πατέρας είναι εκείνος που βγάζει περισσότερα χρήματα και έχει την εξουσία να παίρνει τις οικονομικές αποφάσεις.

Πίνακας 10. Ποσοστό απαντήσεων των εφήβων σχετικά με την (άν)ιση κατανομή ισχύος στην οικογένεια (Ερ.7-πριν, Αρ.=159)

Για καθεμία από τις παρακάτω προτάσεις, παρακαλώ τσέκαρε το κουτάκι που κατά τη γνώμη σου, περιγράφει καλύτερα την κατάσταση στη χώρα μας:	Απαντήσεις (%)		
	Μητέρα	Πατέρας	Εξίσου
Στις περισσότερες οικογένειες:			
το άτομο που παίρνει τις αποφάσεις για τα οικονομικά είναι:	1.9	42.4	55.7
το άτομο που παίρνει τις αποφάσεις σχετικά με τα παιδιά είναι:	38.6	3.8	57.6
το καθήκον της φροντίδας των παιδιών είναι κυρίως ευθύνη:	48.7	1.3	50.0
το άτομο που συχνότερα παραιτείται από τη δουλειά του για να φροντίσει τα παιδιά είναι:	74.7	3.8	21.5
εάν μόνο ένα άτομο συντηρεί οικονομικά την οικογένεια, αυτό το άτομο συνήθως είναι:	3.8	69.0	27.2
Στα περισσότερα ζευγάρια/οικογένειες:	Γυναίκα	Άνδρας	Εξίσου

το άτομο που βγάζει περισσότερα χρήματα είναι:	3.8	41.8	54.4
το άτομο που υποτίθεται ότι πρέπει να βγάζει περισσότερα χρήματα από το άλλο είναι:	3.2	67.7	29.1
το καθήκον των δουλειών του σπιτιού είναι κυρίως ευθύνη:	73.9	1.9	24.2

Διάγραμμα 3: Κατανομή της ισχύος στην οικογένεια (συνολική βαθμολογία ανάλογα με τη συνάφεια ανά φύλο)

Η αντιμετώπιση των αγοριών και των κοριτσιών στις περισσότερες οικογένειες φαίνεται επίσης πως σχετίζεται με το φύλο, καθώς τα αγόρια να έχουν περισσότερη ελευθερία από τα κορίτσια ενώ τα κορίτσια υποχρεώνονται να κάνουν περισσότερες οικιακές δουλειές απ' ό,τι τα αγόρια (Πίνακας 11).

Πίνακας 11. Ποσοστό απαντήσεων των εφήβων σχετικά με την (άν)ιση αντιμετώπιση κοριτσιών/γυναικών και αγοριών/ανδρών στην οικογένεια (Ερ. 5-πριν, Αρ.=159)

Για καθεμία από τις παρακάτω προτάσεις, σημείωσε τι ΚΑΤΑ ΤΗ ΓΝΩΜΗ ΣΟΥ «ισχύει» ή «δεν ισχύει» στη ΧΩΡΑ ΜΑΣ, τσεκάροντας το αντίστοιχο κουτάκι:	Απάντηση (%)	
	Ισχύει	Δεν ισχύει
Στις περισσότερες οικογένειες τα αγόρια έχουν μεγαλύτερη ελευθερία από τα κορίτσια της ίδιας ηλικίας	60.8	39.2
Στις περισσότερες οικογένειες τα κορίτσια έχουν μεγαλύτερη ελευθερία από τα αγόρια της ίδιας ηλικίας	8.2	91.8
Στις περισσότερες οικογένειες τα αγόρια είναι υποχρεωμένα να κάνουν περισσότερες δουλειές στο σπίτι από τα κορίτσια της ίδιας ηλικίας	13.9	86.1
Στις περισσότερες οικογένειες τα κορίτσια είναι υποχρεωμένα να κάνουν περισσότερες δουλειές στο σπίτι από τα αγόρια της ίδιας ηλικίας	65.6	34.4
Υπάρχουν γυναίκες που δεν εργάζονται γιατί δεν τους το επιτρέπει ο σύζυγός τους	57.6	42.4
Υπάρχουν άνδρες που δεν εργάζονται γιατί δεν τους το επιτρέπει η σύζυγός τους	8.2	91.8

Ανισότητα των φύλων στο σχολείο.

Με στόχο να μετρηθούν οι αναπαραστάσεις των εφήβων για την ανισότητα των φύλων στο σχολείο, τους ζητήθηκε να υποδείξουν σχετικά με μια σειρά προτάσεων (Ερ.4-πριν) αν αυτό που περιγράφει κάθε πρόταση συμβαίνει εξίσου σε μαθητές και μαθήτριες ή αν συμβαίνει συχνότερα στα αγόρια ή τα κορίτσια. Σύμφωνα με τις απαντήσεις των εφήβων (Πίνακας 12 και Διάγραμμα 4), φαίνεται ότι οι εκπαιδευτικοί στο σχολείο αντιμετωπίζουν διαφορετικά τα αγόρια από τα κορίτσια, σύμφωνα με στερεοτυπικές αντιλήψεις που εξακολουθεί να θεωρείται ότι ισχύουν για κάθε φύλο. Για παράδειγμα, τα αγόρια είναι εκείνα στα οποία ανατίθεται να κουβαλήσουν κάτι, στα οποία πέφτουν οι περισσότερες υποψίες όταν κάτι έχει σπάσει ή έχει κλαπεί, τιμωρούνται αυστηρότερα όταν κάνουν φασαρία και τους ανατίθενται συχνά οι πιο βαρετές δουλειές. Αντίθετα, στα κορίτσια ανατίθενται συνήθως οι ευκολότερες δουλειές και υπάρχει η προσδοκία να είναι πιο ήσυχα στην τάξη. Σε ό,τι αφορά, ωστόσο, τις ακαδημαϊκές επιδόσεις, οι εκπαιδευτικοί φαίνεται πως δεν κάνουν διακρίσεις, καθώς δεν πιστεύουν ότι τα αγόρια ούτε τα κορίτσια (1) χρειάζεται να διαβάζουν περισσότερο για να πάρουν τους ίδιους βαθμούς με το αντίθετο φύλο, (2) επαινούνται περισσότερο όταν έχουν καλή σχολική επίδοση, (3) παίρνουν ψηλότερη βαθμολογία για ίδιες επιδόσεις ή (4) αναμένεται να έχουν καλύτερη σχολική επίδοση.

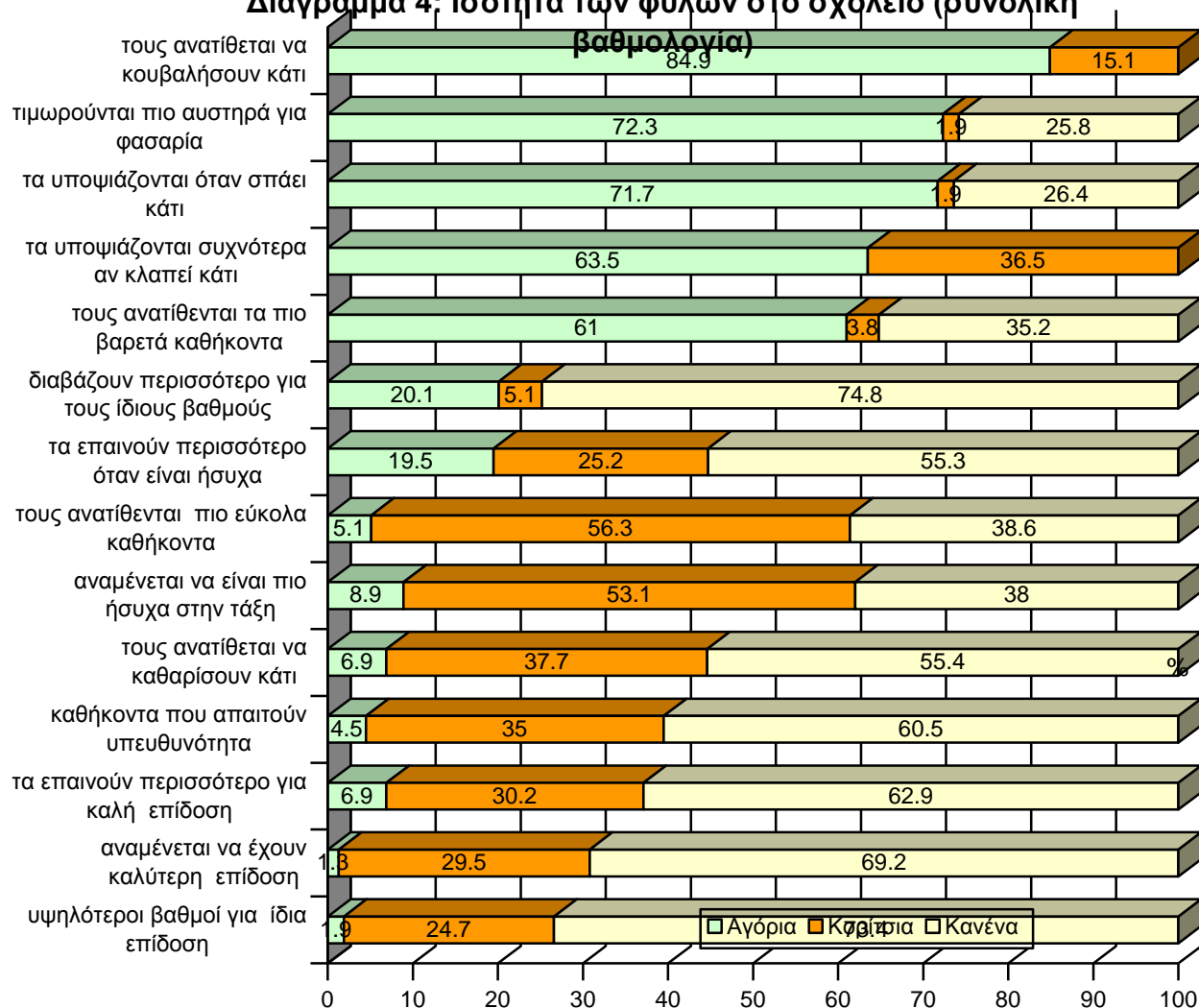
Πίνακας 12. Ποσοστό απαντήσεων σχετικά με την συμπεριφορά έμφυλων διακρίσεων των εκπαιδευτικών στο σχολείο απέναντι σε μαθητές και μαθήτριες (Ερ.4-πριν, Αρ.=159)

Για καθένα από τα παρακάτω, σημείωσε αν υπάρχει διαφορετική αντιμετώπιση των αγοριών και των κοριτσιών από τους/τις καθηγητές/-ριες στο σχολείο:	Αγόρια	Κορίτσια	Κανένα Αγόρια = Κορίτσια
Αγόρια ή κορίτσια αναμένεται ότι θα έχουν καλύτερη σχολική επίδοση;	1.3	29.5	69.2
τιμωρούνται πιο αυστηρά όταν κάνουν φασαρία;	72.3	1.9	25.8
τους ανατίθενται τα πιο βαρετά καθήκοντα;	61.0	3.8	35.2
τους ανατίθενται τα πιο εύκολα καθήκοντα;	5.1	56.3	38.6
τα υποψιάζονται όταν σπάει κάτι;	71.7	1.9	26.4
τους ανατίθεται να καθαρίσουν κάτι, αν χρειαστεί;	6.9	37.7	55.3
τους ανατίθενται καθήκοντα που απαιτούν υπευθυνότητα;	4.5	35.0	60.5
τα υποψιάζονται συχνότερα αν κλαπεί κάτι;	63.5	36.5	-

τους ανατίθεται να κουβαλήσουν κάτι, αν χρειαστεί;	84.9	15.1	-
χρειάζεται να διαβάζουν περισσότερο προκειμένου να πάρουν ίδιους βαθμούς με το αντίθετο φύλο;	20.1	5.0	74.8
τα επαινούν περισσότερο όταν έχουν καλή σχολική επίδοση;	6.9	30.2	62.9
τα επαινούν περισσότερο όταν είναι ήσυχα στην τάξη;	19.5	25.2	55.3
παίρνουν ψηλότερους βαθμούς για την ίδια επίδοση;	1.9	24.7	73.4
αναμένεται να είναι πιο ήσυχα στην τάξη;	8.9	53.1	38.0

** Σημαντικές διαφορές παρατηρήθηκαν στις τιμές με κόκκινο χρώμα

Διάγραμμα 4: Ισότητα των φύλων στο σχολείο (συνολική βαθμολογία)

Αυτο-αναφερόμενη συμπεριφορά έμφυλων διακρίσεων.

Οι μετρήσεις αυτές έγιναν πριν από και στο τέλος του εργαστηρίου για να φανεί αν η ευαισθητοποίηση των εφήβων θα άλλαζε τη βαθμολογία τους· αυτό μπορεί να συμβεί επειδή, πριν από την ευαισθητοποίησή τους, ο μαθητής/-ριες μπορεί να είχαν εντονότερες αντιστάσεις για να αποκαλύψουν προσωπικές εμπειρίες και/ή μπορεί να μην αναγνώριζαν συγκεκριμένες πράξεις ως συμπεριφορά διακρίσεων. Όταν ζητήθηκε από τους/τις έφηβους/-ες να αναφέρουν συμπεριφορές διακρίσεων εις βάρος τους (Πίνακας 13), αγόρια και κορίτσια ανέφεραν ότι τέτοιες συμπεριφορές συμβαίνουν σπάνια (ή τουλάχιστον μόνο μερικές φορές). Είναι αξιοσημείωτο ότι δεν υπήρχαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στον τρόπο με τον οποίο αγόρια και κορίτσια απάντησαν στην ερώτηση κάτι που δείχνει ότι η συμπεριφορά διακρίσεων δεν συμβαίνει υπέρ ή εις βάρος ενός συγκεκριμένου φύλου. Εντούτοις, είναι ενδιαφέρον ότι οι μέσες τιμές σε συνολικό επίπεδο μειώθηκαν σημαντικά στη μέτρηση μετά το εργαστήριο, με αγόρια και κορίτσια να αναγνωρίζουν λιγότερο τη συμπεριφορά διακρίσεων.

Όταν τους ζητήθηκε να δώσουν συγκεκριμένα παραδείγματα από περιπτώσεις διακρίσεων, πολύ λίγοι μαθητές και μαθήτριες απάντησαν στην ερώτηση αυτή, τόσο στις μετρήσεις πριν το εργαστήριο όσο και μετά. Οι απαντήσεις (συνολικά 11, από τις μετρήσεις πριν και μετά) εστίασαν σε περιστατικά που είχαν ήδη ελεγχθεί στις Ερωτήσεις 4 και 5 πιο πάνω, αναφέροντας συγκεκριμένα ότι «τα αγόρια έχουν περισσότερη ελευθερία», «τα κορίτσια υποχρεώνονται να κάνουν περισσότερες δουλειές του σπιτιού», «τα αγόρια μπορεί να μην κάνουν δουλειές του σπιτιού αλλά πλένουν το αυτοκίνητο», «τα αγόρια επιλέγονται για το κουβάλημα βαριών πραγμάτων ή για δουλειές που χρειάζονται σωματική δύναμη» και «τα αγόρια τιμωρούνται συχνότερα όταν δημιουργούνται προβλήματα».

Πίνακας 13. Μέση βαθμολογία των εφήβων σε κλίμακα 5 βαθμίδων (0=ποτέ, 1=σπάνια, 2=κάποιες φορές, 3=συχνά, 4=πολύ συχνά) σχετικά με τη συχνότητα που έχουν δεχτεί συμπεριφορά έμφυλων διακρίσεων εις βάρος ή υπέρ τους (Ερ.8α -πριν & 8α-μετά, Αρ_{αγορ}=63, Αρ_{κορ}=68, Αρ_{σύνολο}=134)

Σου έχει ποτέ κάποιος/-α μιλήσει ή συμπεριφερθεί:	Φύλο				Σύνολο	
	Αγόρια		Κορίτσια			
	Πριν	Μετά	Πριν	Μετά	Πριν	Μετά
Με ευνοϊκό τρόπο μόνο και μόνο επειδή είσαι κορίτσι/αγόρι;	1.54	1.19	1.75	1.56	1.65	1.37
Με άδικο τρόπο μόνο και μόνο επειδή ήσασταν κορίτσι/αγόρι;	1.63	1.30	1.48	1.23	1.56	1.26

** Οι ταυτισμένοι έλεγχοι t έδειξαν σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις τιμές προ και μετά σε συνολικό επίπεδο και στις τιμές -πριν και -μετά για τα αγόρια. Ο έλεγχος χ^2 δεν δείχνει σημαντικές διαφορές στον τρόπο με τον οποίο απάντησαν σε αυτή την ερώτηση αγόρια και κορίτσια.

Ζητήθηκε επίσης από τους/τις έφηβους/-ες να αναφέρουν δική τους συμπεριφορά που περιλάμβανε διακρίσεις υπέρ ή εις βάρος κάποιου αγοριού ή κοριτσιού σε δύο διαφορετικές στιγμές (Ερ. 8 ερωτηματολόγιο προ- και μετά-, Πίνακας 14). Γενικά, τα αγόρια και τα κορίτσια ανέφεραν ότι σπάνια κάνουν διακρίσεις με βάση το φύλο στη συμπεριφορά τους. Οι αναφορές διακρίσεων στη συμπεριφορά ήταν ελαφρά υψηλότερες για συμπεριφορές υπέρ ενός κοριτσιού (εξίσου από τα αγόρια και από τα κορίτσια), ωστόσο αυτό συνέβαινε από σπάνια έως κάποιες φορές. Είναι αξιοσημείωτο ότι μετά το τέλος του προγράμματος, μικρότερος αριθμός αγοριών και κοριτσιών ανέφεραν ότι είχαν κάνει ποτέ διακρίσεις στη συμπεριφορά τους υπέρ ή εις βάρος κάποιου/-ας με βάση το φύλο του/της.

Πίνακας 14. Μέση βαθμολογία των εφήβων σε κλίμακα 5 βαθμίδων (0=ποτέ, 1=σπάνια, 2=κάποιες φορές, 3=συχνά, 4=πολύ συχνά) σχετικά με τη συχνότητα που έχουν κάνει έμφυλες διακρίσεις στη συμπεριφορά τους εις βάρος ή υπέρ κοριτσιών ή αγοριών (Ερ.8β -πριν & 8β-μετά, Αρ_{αγορ}=63, Αρ_{κορ}=70, Αρ_{σύνολο}=134)

Έχεις ποτέ συμπεριφερθεί, μιλήσει ή σκεφτεί με τρόπο που ήταν:	Φύλο				Σύνολο	
	Αγόρια		Κορίτσια			
	Πριν	Μετά	Πριν	Μετά	Πριν	Μετά
ευνοϊκός για ένα κορίτσι μόνο και μόνο επειδή ήταν κορίτσι;	1.68	1.51	1.77	0.93	1.36	1.19
άδικος για ένα κορίτσι μόνο και μόνο επειδή ήταν κορίτσι;	0.95	1.03	0.66	0.57	0.8	0.8
ευνοϊκός για ένα αγόρι μόνο και μόνο επειδή ήταν αγόρι;	1.22	1.11	0.94	0.77	1.08	0.93
άδικος για ένα αγόρι μόνο και μόνο επειδή ήταν αγόρι;	1.10	1.00	0.90	0.61	0.99	0.80

** Σημαντικές διαφορές (ταυτισμένοι έλεγχοι t) παρατηρήθηκαν στις τιμές προ και μετά των κοριτσιών (κόκκινοι χαρακτήρες)

** Σημαντικές διαφορές (ακριβής έλεγχος του Fisher) παρατηρήθηκαν σε αγόρια και κορίτσια (τιμές -πριν και -μετά μόνο για τη 2^η πρόταση, με μπλε χαρακτήρες)

** Σημαντικές διαφορές (ταυτισμένοι έλεγχοι t) παρατηρήθηκαν στις τιμές -πριν και -μετά σε συνολικό επίπεδο (κόκκινοι χαρακτήρες)

Ξεκίνημα ρομαντικών ή ερωτικών σχέσεων

Σχετικά με την ύπαρξη ρομαντικής ή ερωτικής σχέσης για αγόρια και κορίτσια, αυτή μετρήθηκε με την ερώτηση Δ.Ερ.4 στο ερωτηματολόγιο πριν-. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 15, 47,1% των αγοριών και 51,7% των κοριτσιών απάντησαν ότι είχαν κάποια ρομαντική ή ερωτική σχέση μέχρι εκείνη τη στιγμή, ενώ 15,7% των αγοριών και 12,6% των κοριτσιών προτίμησαν την επιλογή «δεν θέλω να απαντήσω». Ανεξάρτητα από το φύλο τους, το 49,7% των εφήβων (Αρ.=78) απάντησαν ότι είχαν ερωτική ή ρομαντική σχέση σε σύγκριση με το 36,3% που απάντησαν αρνητικά· ωστόσο, το 14% των εφήβων που ρωτήθηκαν, δεν θέλησαν να απαντήσουν την ερώτηση.

Πίνακας 15. Απαντήσεις των εφήβων σχετικά με την ύπαρξη ρομαντικής ή ερωτικής σχέσης (Δ.Ερ.4-πριν), ανά φύλο (Αρ.=158)

Είχες ποτέ στη ζωή σου μέχρι σήμερα, κάποια ρομαντική ή ερωτική σχέση;	Αρ.			%		
	Κορίτσια	Αγόρια	Σύνολο	Κορίτσια	Αγόρια	Σύνολο
Ναι	45	33	78	51.7	47.1	49.7
Δεν θέλω να απαντήσω – Δ.Θ.Α.	11	11	22	12.6	15.7	14.0
Όχι	31	26	57	35.6	37.1	36.3
Κενό	1	-	1			
Σύνολο	88	70	158	100,00	100,00	100,00

Πίνακας 16. Απαντήσεις των εφήβων σχετικά με την ύπαρξη ρομαντικής ή ερωτικής σχέσης (Δ.Ερ.4-πριν), ανά ηλικία (Αρ.=159)

Ηλικία αποκρινόμενων	Αρ.				%			
	Ναι	Δ.Θ.Α.	Όχι	Σύνολο	Ναι	Δ.Θ.Α.	Όχι	Σύνολο
12	0	1	1	2	0.00	4.55	1.75	1.27
13	25	8	21	54	32.05	36.36	36.84	34.39
14	12	6	16	34	15.38	27.27	28.07	21.66
15	12	1	5	18	15.38	4.55	8.77	11.46
16	21	3	9	33	26.92	13.64	15.79	21.02
17	8	3	5	16	10.26	13.64	8.77	10.19
Κενά				2				
Σύνολο	78	22	57	159	100,00	100,00	100,00	100,00

Πίνακας 17. Απαντήσεις των εφήβων σχετικά με την ύπαρξη ρομαντικής ή ερωτικής σχέσης, ανά φύλο και ηλικία (Αρ.=158)

Ηλικία αποκρινόμενων	Απαντήσεις (Αρ.)						Απαντήσεις (%)					
	Ναι		Δ.Θ.Α.		Όχι		Ναι		Δ.Θ.Α.		Όχι	
	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια
12					1	1					9.1	3.8
13	10	15	6	2	13	8	22.2	45.5	54.5	18.2	41.9	30.8
14	8	4	3	3	9	7	17.8	12.1	27.3	27.3	29.0	26.9
15	8	4	1	0	2	3	17.8	12.1	9.1	0.0	6.5	11.5
16	12	9	1	2	3	6	26.7	27.3	9.1	18.2	9.7	23.1
17	7	1	0	3	4	1	15.6	3.0	0.0	27.3	12.9	3.8
Κενά												
Σύνολο	45	33	11	11	31	26	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Φαίνεται γενικά ότι τα αγόρια αρχίζουν τις ρομαντικές σχέσεις σε νεότερη ηλικία (Πίνακας 17). Η μέση ηλικία στην οποία είχαν ξεκινήσει την πρώτη τους ρομαντική σχέση τα αγόρια (Πίνακας 16, σύμφωνα με εκείνους που ήθελαν να απαντήσουν στην ερώτηση αυτή Αρ.=31, έγκυρα listwise) ήταν τα 11, 94 (ΤΑ = 2,34), ενώ η αντίστοιχη μέση ηλικία για τα κορίτσια (Αρ.=34, έγκυρα listwise) ήταν 12,89 (ΤΑ = 2,26). Η μέση ηλικία που είχε τότε η φίλη ή ο φίλος τους ήταν 12,19 για τα αγόρια (ΤΑ = 2,57) και 13,74 για τα κορίτσια (ΤΑ=2,69).

Ο συνδυαστικός πίνακας της ηλικίας των μαθητών/-ριών όταν άρχισαν την πρώτη τους σχέση με την ηλικία του/της συντρόφου τους την ίδια περίοδο (Πίνακας 18), δείχνει καθαρά ότι αγόρια και κορίτσια προτιμούν να βγαίνουν με σύντροφο της ίδιας ηλικίας. Ιδίως τα κορίτσια προτιμούν επίσης σύντροφο που να είναι ένα ή δύο χρόνια μεγαλύτερος (29% των κοριτσιών έναντι 19% των αγοριών είχαν ρομαντική σχέση με μεγαλύτερο άτομο).

Πίνακας 18. Αριθμοί εφήβων που είχαν σχέση, (Δ.Ερ.5 & 6-πριν), ανά φύλο, ανά ηλικία και ανά ηλικία συντρόφου την περίοδο που άρχισαν την πρώτη τους ρομαντική σχέση (Αρ_{αγόρια}=27, Αρ_{κορίτσια}=34)

Ηλικία συντρόφου	Ηλικία πληροφορητών/-ριών όταν άρχισαν την πρώτη τους ρομαντική σχέση																					
	Κορίτσια											Αγόρια										
	≤9	10	11	12	13	14	15	16	17	Δ.Θ.Α.	Σύνο λο	≤9	10	11	12	13	14	15	16	17	Δ.Θ.Α.	Σύνο λο
≤9	2										2	4										4
10		2									2		2									2
11			2								2			2								2
12				3							3				4							4
13			1	1	3						5				3	3	1					7
14						4	1				5				1	1	2					4
15				1	1	2	2				6							2				2
16							3	1	1		5				1				1			2
17							1	1			2											
17 ⁺								2			2											
Δ.Θ.Α.											11											5
Σύνολο											45											33

Έκταση ΒΕΣ στις σχέσεις των εφήβων στην Κύπρο

Έμμεσες και άμεσες μετρήσεις της αυτο-αναφερόμενης έκθεσης των μαθητών/-ριών σε ΒΕΣ και άσκηση ΒΕΣ έγιναν σε δύο διαφορετικές στιγμές: συγκεκριμένα, οι ίδιες ερωτήσεις απαντήθηκαν από τους/τις μαθητές/-ριες πριν και μετά το Εργαστήριο για να ελεγχθεί αν η ευαισθητοποίησή τους μέσω του Εργαστηρίου θα τροποποιούσε τις απαντήσεις τους. Αναμενόταν ότι οι αναφορές θα αυξάνονταν μετά το Εργαστήριο λόγω του ότι οι μαθητές/-ριες α) θα ήταν σε θέση να αναγνωρίζουν καλύτερα τις πράξεις βίας ως τέτοιες και β) θα ενδυναμώνονταν αρκετά ώστε να αποκαλύψουν περιπτώσεις κακοποίησης. Ζητήματα εμπιστευτικότητας¹⁴ μπορεί επίσης να επιδεινώσουν τις απαντήσεις των μαθητών/-ριών και στις δύο μετρήσεις. Για λόγους απλοποίησης της παρουσίασης, στους πίνακες που ακολουθούν απεικονίζεται μόνο η μία από τις μετρήσεις. Στον πίνακα και τα διαγράμματα παρουσιάζονται τα στοιχεία της μέτρησης -πριν, λόγω του ότι το ποσοστό μαθητών/-ριών που απαντούσαν «Δεν θέλω να απαντήσω» αυξήθηκε σημαντικά κατά τη μέτρηση -μετά, αντανακλώντας το γεγονός ότι μετά την παρέμβαση οι μαθητές/-ριες ένιωθαν ίσως λιγότερο άνετα να απαντήσουν σε αυτή την ερώτηση.

Έμμεση μέτρηση: Αυτο-αναφερόμενη έκθεση σε ΒΕΣ.

Οι μαθητές/-ριες ρωτήθηκαν αν γνωρίζουν, μεταξύ των συνομηλίκων και/ή φίλων τους, ένα ή περισσότερα ζευγάρια στα οποία το αγόρι ή το κορίτσι κακοποιεί τη/το σύντροφό της/του (βλ. Πίνακα 19, Διαγράμματα 5α, 5β, 5γ). Το μεγαλύτερο ποσοστό μαθητών/-ριών (30,4% σε συνολικό επίπεδο) ανέφεραν ότι γνώριζαν περιπτώσεις στις οποίες ένα αγόρι προσβάλλει ή βρίζει την κοπέλα του. Επισημαίνεται ότι μεγαλύτερος αριθμός αγοριών παρά κοριτσιών (37,5% έναντι 20,4%) ανέφεραν ότι γνώριζαν τέτοια περιστατικά. Υπήρξαν επίσης πολλές αναφορές περιστατικών λεκτικής βίας από ένα κορίτσι προς το αγόρι του, ενώ η γνώση περιστατικών σωματικής και σεξουαλικής βίας ήταν σημαντικά μικρότερη. Είναι αξιοσημείωτο ότι σεξουαλική βία αναφέρθηκε συχνότερα από αγόρι προς κορίτσι παρά το αντίστροφο ενώ η επίγνωση σωματικής βίας ήταν υψηλότερη με κορίτσια στο ρόλο του δράστη (πιθανώς επειδή το να ασκήσει ένα κορίτσι σωματική βία κάνει μεγαλύτερη εντύπωση απ' ό,τι το να ασκήσει προφορική βία).

¹⁴ Αν και τα ερωτηματολόγια ήταν ανώνυμα και οι καθηγήτριες είχαν την οδηγία να συγκεντρώσουν τα ερωτηματολόγια των μαθητών/-ριών σε έναν μεγάλο φάκελο, ο οποίος θα σφραγιζόταν μπροστά σε όλη την τάξη μόλις ολοκληρωνόταν η συμπλήρωση, υπάρχει πάντα η πιθανότητα κάποιοι/-ες μαθητές/-ες να μην είχαν πειστεί ότι η καθηγήτριά τους δεν θα διάβαζε τις απαντήσεις τους.

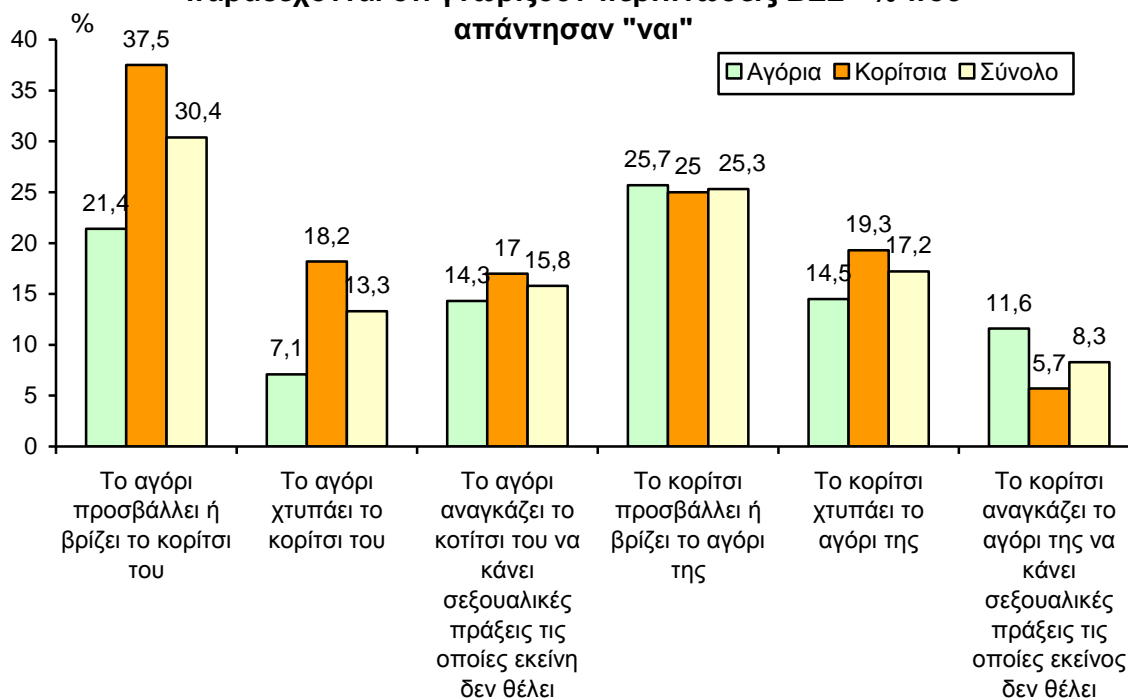
Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά με συγκεκριμένα ποσοστά επίγνωσης, στο ερωτηματολόγιο -πριν, 13,2% δήλωσαν ότι γνωρίζουν ένα αγόρι που *χτυπάει την κοπέλα του*, 15,8% ένα αγόρι που *εξαναγκάζει την κοπέλα του να κάνει σεξουαλικές πράξεις τις οποίες εκείνη δεν θέλει* και 30,4% ένα αγόρι που *την προσβάλλει ή τη βρίζει*. Τα σχετικά ποσοστά για βία από το κορίτσι προς το αγόρι ήταν 17,2% για σωματική βία, 8,3% για σεξουαλική βία και 25,3% για ψυχολογική βία. Αν λάβουμε υπόψη το ποσοστό των μαθητών/-ριών που δήλωσαν ότι δεν ήθελαν να απαντήσουν σε αυτές τις ερωτήσεις (14.6%, 12.7% και 13.3% για σωματική, ψυχολογική και σεξουαλική βία κατά κοριτσιών και 8.3%, 8.9% και 11.5% για βία κατά αγοριών), τα ποσοστά γνώσης περιστατικών βίας μεταξύ ερωτικών συντρόφων μπορεί να είναι υψηλότερα από αυτά που υποστηρίζουν αυτοί/-ές οι μαθητές/-ριες. Αυτό φαίνεται στο Διάγραμμα 5γ, όπου το σύνολο των ποσοστών που δήλωσαν «ναι» και «δεν θέλω να απαντήσω» έχουν αθροιστεί για να καταδειχτεί η πιθανή επίγνωση τέτοιων συμβάντων.

Πίνακας 19. Ποσοστά μαθητών/-ριών που δηλώνουν αν γνωρίζουν ή όχι κάποιο ζευγάρι στην ηλικία τους στο οποίο το αγόρι ή το κορίτσι κακοποιεί το/τη σύντροφό του και που δεν ήθελαν να απαντήσουν στην ερώτηση (Δ.Θ.Α.), ανά φύλο. (Ερ.16-προ) (Αραγόρια=64, Αρκορίτσια=70)

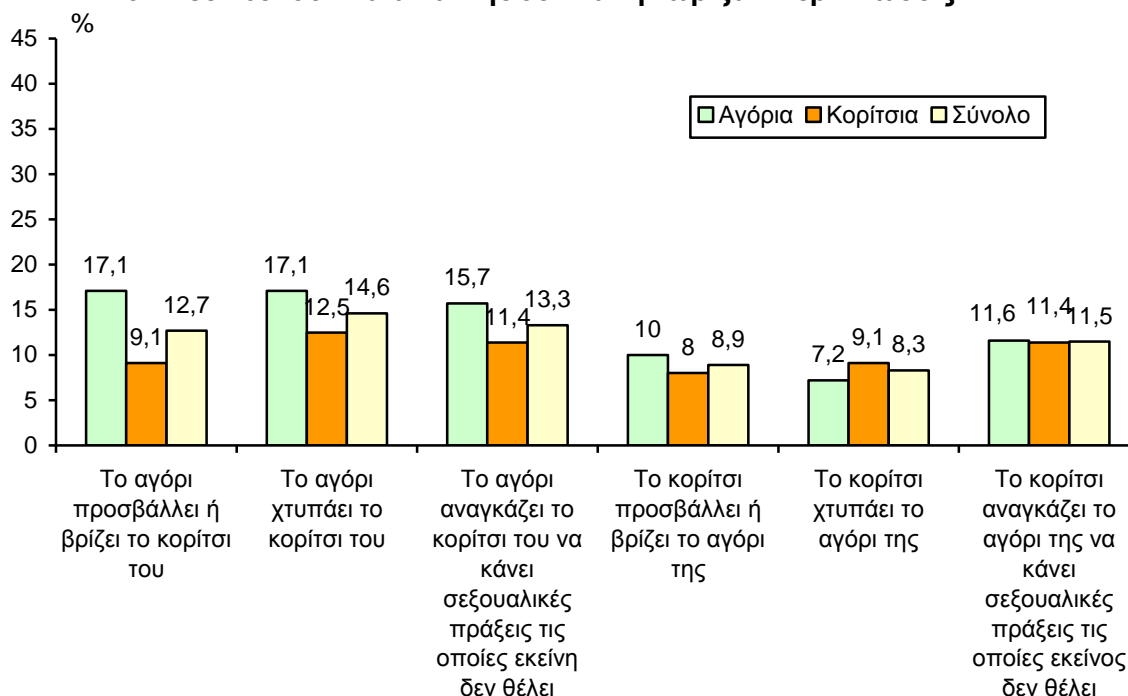
Μεταξύ των γνωστών και φίλων σου, στο σχολείο, στη γειτονιά ή αλλού, γνωρίζεις ένα ή περισσότερα ζευγάρια στα οποία να συμβαίνει κάτι από τα παρακάτω;	Απάντηση	Φύλο		Σύνολο %
		Αγόρια** %	Κορίτσια** %	
Το αγόρι να προσβάλλει ή να βρίζει το κορίτσι του	Όχι	61.4	53.4	57.0
	Ναι	21.4	37.5	30.4
	Δ.Θ.Α.	17.1	9.1	12.7
Το αγόρι να χτυπάει το κορίτσι του	Όχι	75.7	69.3	72.2
	Ναι	7.1	18.2	13.3
	Δ.Θ.Α.	17.1	12.5	14.6
Το αγόρι να αναγκάζει το κορίτσι του να κάνει σεξουαλικές πράξεις που εκείνη δεν θέλει	Όχι	70.0	71.6	70.9
	Ναι	14.3	17.0	15.8
	Δ.Θ.Α.	15.7	11.4	13.3
Το κορίτσι προσβάλλει ή να βρίζει το αγόρι της	Όχι	64.3	67.0	65.8
	Ναι	25.7	25.0	25.3
	Δ.Θ.Α.	10.0	8.0	8.9
Το κορίτσι να χτυπάει το αγόρι της	Όχι	78.3	71.6	74.5
	Ναι	14.5	19.3	17.2
	Δ.Θ.Α.	7.2	9.1	8.3
Το κορίτσι να αναγκάζει το αγόρι της να κάνει σεξουαλικές πράξεις τις οποίες εκείνος δεν θέλει	Όχι	76.8	83.0	80.3
	Ναι	11.6	5.7	8.3
	Δ.Θ.Α.	11.6%	11.4	11.5

** δεν παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές (έλεγχος χ^2) ανάμεσα στις τιμές αγοριών και κοριτσιών

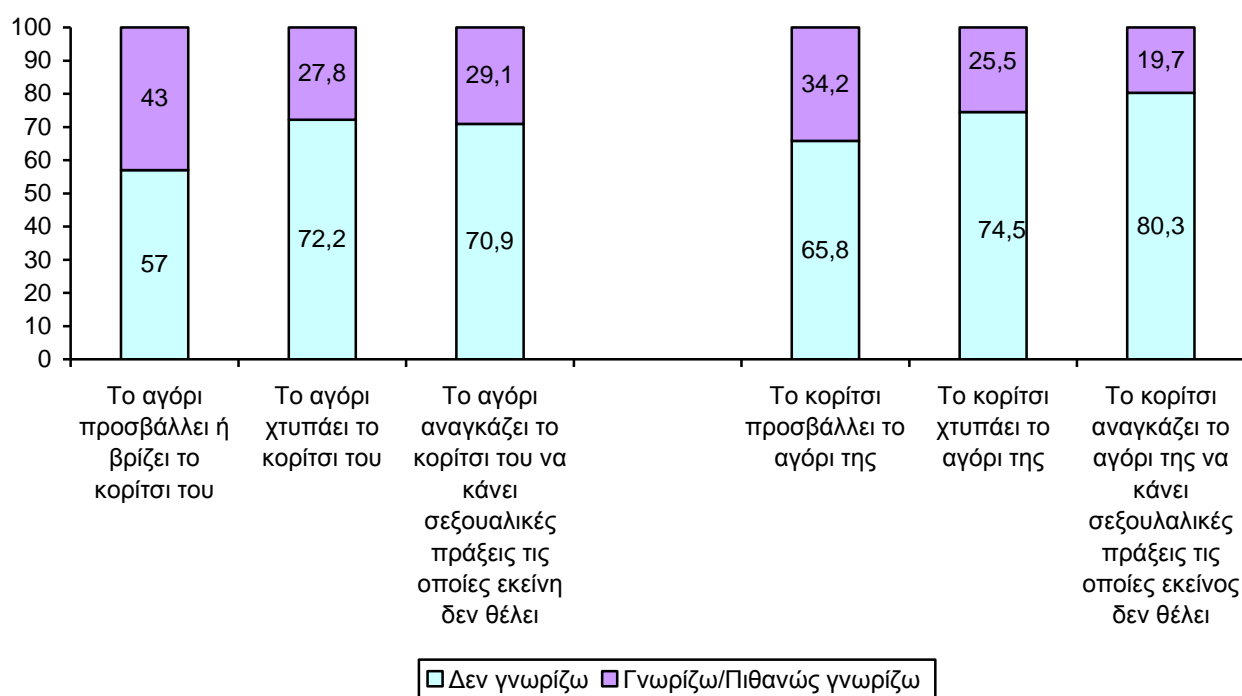
Διάγραμμα 5α: Ποσοστά αγοριών και κοριτσιών που παραδέχονται ότι γνωρίζουν περιπτώσεις ΒΕΣ - % που απάντησαν "ναι"

Διάγραμμα 5β: Ποσοστά αγοριών και κοριτσιών που δήλωσαν ότι "δεν θέλουν να απαντήσουν" αν γνώριζαν περιπτώσεις ΒΕΣ

Διάγραμμα 5γ: Πιθανή γνώση περιπτώσεων ΒΕΣ (συνδυασμός απαντήσεων "ναι" και "ΔΘΑ")- Συνολικά αποτελέσματα

Άμεση μέτρηση: Αυτο-αναφερόμενη θυματοποίηση και άσκηση ΒΕΣ.

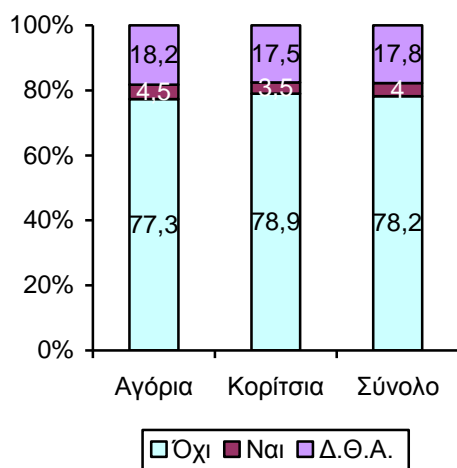
Τόσο η θυματοποίηση όσο και η άσκηση οποιασδήποτε μορφής ΒΕΣ μετρήθηκαν επίσης μέσω των δύο ερωτήσεων που περιλαμβάνονται στον Πίνακα 20, τις οποίες οι μαθητές/-ριες απάντησαν στα ερωτηματολόγια -πριν και -μετά. Οι τιμές στον Πίνακα 20 αντιπροσωπεύουν, χάριν απλότητας, τις μετρήσεις μόνο από τα ερωτηματολόγια -πριν, καθώς οι τιμές -πριν και -μετά ήταν πολύ κοντινές.

Από όλα τα παιδιά που δήλωσαν ότι είχαν κάποια σχέση ($A_p=78$), το 4% ανέφεραν ότι το κορίτσι/αγόρι τους είχε υπάρξει βίαιο απέναντί τους (τα είχε προσβάλλει ή βρίζει, χτυπήσει ή εξαναγκάσει να κάνουν σεξουαλικές πράξεις ενάντια στη θέλησή τους), ενώ το 6% ανέφεραν ότι είχαν υπάρξει βίαια απέναντι στο/στη σύντροφό τους. Αξίζει να παρατηρήσουμε ότι το ποσοστό των μαθητών/-ριών που απάντησαν «Δεν θέλω να απαντήσω» και στις δύο ερωτήσεις είναι 17,8% και 15% για τη θυματοποίηση και την άσκηση αντίστοιχα. Ο συνδυασμός των δύο αυτών τιμών («ναι» και «δεν θέλω να απαντήσω») δείχνει ότι το ποσοστό των μαθητών/-ριών που μπορεί να έχουν πέσει θύματα ΒΕΣ φτάνει το 21,8% σε συνολικό επίπεδο (22,7% έναντι 21% για αγόρια και κορίτσια αντίστοιχα) ενώ το 21% μπορεί να έχουν υπάρξει δράστες (25% έναντι 17,8% για αγόρια και κορίτσια αντίστοιχα).

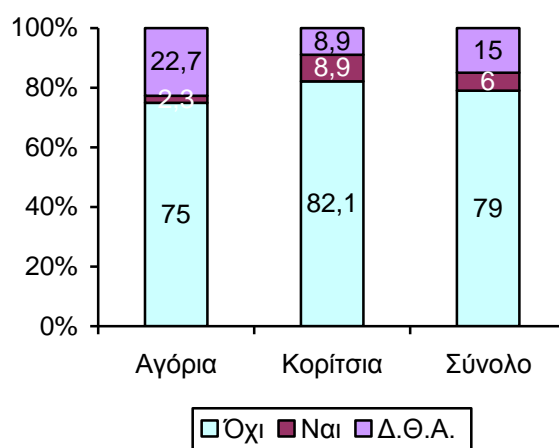
Πίνακας 20. Ποσοστά μαθητών/-ριών που έχουν σχέση και δηλώνουν αν έχουν ή όχι υποστεί κάποιας μορφής κακοποίηση από το/τη σύντροφό τους ή αν έχουν κακοποιήσει το/τη σύντροφό τους, ανά φύλο· Δ.Θ.Α. σημαίνει Δεν θέλω να απαντήσω (Ερ.17-πριν & Ερ.18-πριν) (Αρ.αγόρια=44, Αρ.κορίτσια=57)

	Απάντηση	Φύλο		Σύνολο
		Αγόρια	Κορίτσια	
Εσένα μήπως σου έχει συμβεί ποτέ το αγόρι/κορίτσι σου να σου κάνει κάτι από τα παραπάνω;	Όχι	77.3	78.9	78.2
	Ναι	4.5	3.5	4.0
	Δ.Θ.Α.	18.2	17.5	17.8
Εσύ μήπως έχεις κάνει ποτέ κάτι από τα παραπάνω στο αγόρι/κορίτσι σου;	όχι	75.0	82.1	79.0
	Ναι	2.3	8.9	6.0
	Δ.Θ.Α.	22.7	8.9	15.0

Διάγραμμα 6α: Σου έχει κάνει ποτέ ο/η σύντροφός σου κάτι από τα παραπάνω;

Διάγραμμα 6β: Έχεις κάνει ποτέ κάτι από τα παραπάνω στο/στη σύντροφό σου;

B.3.2. Αποτελεσματικότητα του Εργαστηρίου GEAR against IPV

Τροποποίηση των στάσεων των εφήβων

Στερεοτυπικές στάσεις ως προς τους ρόλους των φύλων.

Δύο ομάδες ερωτήσεων χρησιμοποιήθηκαν για να αποτιμηθούν οι στερεοτυπικές στάσεις των εφήβων ως προς τους ρόλους των φύλων πριν από την παρέμβαση καθώς και η πιθανή τροποποίησή τους μετά από την παρέμβαση. Στην πρώτη ομάδα ερωτήσεων (Ερ.1-πριν, Ερ.6-μετά), ζητήθηκε από τους/τις μαθητές/-ριες να αποτιμήσουν τις 20 προτάσεις που παρουσιάζονταν στον Πίνακα 21 και το Διάγραμμα 7, επισημαίνοντας για την καθεμία αν, **κατά τη γνώμη τους**, είναι **σωστή** ή **λάθος**.

Όταν τα αποτελέσματα αναλυθούν σε συνολικό επίπεδο, οι έφηβοι δεν φαίνεται να έχουν ισχυρές στερεοτυπικές αντιλήψεις, καθώς η πλειονότητά τους (πάνω από 60%) απάντησε με μη στερεοτυπικό τρόπο στις περισσότερες (14 από τις 20) από τις προτάσεις στις οποίες ελέγχθηκαν. Χαρακτηριστικά, οι πιο στερεοτυπικές απόψεις που εμφανίστηκαν αφορούσαν τα αγόρια και τους άνδρες και συγκεκριμένα

ότι «τα αγόρια πρέπει να δείχνουν δυνατά και σκληρά» και «πρέπει να πληρώσουν όλα τα έξοδα σε ένα ραντεβού», και ότι οι άνδρες θεωρούνται «η κεφαλή της οικογένειας» και «εκείνοι που κάνουν τις ηλεκτρολογικές επισκευές στο σπίτι». Αντίστροφα, σε συνολικό επίπεδο, οι στερεοτυπικές απόψεις για τις γυναίκες και τα κορίτσια ήταν σχετικά λιγοστές. Ειδικότερα, η πλειονότητα των μαθητών/-ριών (πάνω από 70%) απορρίπτουν το ότι «οι αληθινές γυναίκες δεν βρίζουν», ότι το «καθάρισμα του σπιτιού είναι γυναικεία δουλειά», ότι «τα κορίτσια πρέπει να δείχνουν αδύναμα και ευαίσθητα», ότι «τα κορίτσια είναι καλύτερα από τα αγόρια στη γλώσσα και στις τέχνες» και ότι «οι μητέρες δεν πρέπει να εργάζονται».

Ωστόσο, μια πιο κριτική ματιά από έμφυλη οπτική δείχνει ότι οι στερεοτυπικές στάσεις είναι περισσότερο κυρίαρχες στα αγόρια παρά στα κορίτσια που συμμετείχαν στα εργαστήρια. Τα αγόρια ήταν πιο επιρρεπή σε απόψεις όπως (1) τα αγόρια πρέπει να δείχνουν δυνατά και σκληρά, (2) τα κορίτσια πρέπει να δείχνουν αδύναμα και ευαίσθητα, (3) το αγόρι πρέπει να πληρώνει όλα τα έξοδα σε ένα ραντεβού, (4) ο άνδρας είναι η κεφαλή της οικογένειας, (5) τα κορίτσια είναι καλύτερα από τα αγόρια στη γλώσσα και στις τέχνες, (6) οι ηλεκτρολογικές επισκευές στο σπίτι είναι αποκλειστικά ανδρική δουλειά και (7) το μπαλέτο είναι αποκλειστικά γυναικεία δραστηριότητα.

Επίσης σημαντικό είναι πως, όπως φαίνεται από τη σύγκριση των τιμών -πριν και -μετά, το πρόγραμμα GEAR είχε πράγματι σημαντικό αντίκτυπο στην αλλαγή των στερεοτυπικών αντιλήψεων και στάσεων τόσο στα αγόρια όσο και στα κορίτσια. Όπως φαίνεται στα Διαγράμματα 71, 7β και 7γ, στις τιμές -μετά είναι ορατή μια σημαντική μεταβολή προς μη στερεοτυπικές στάσεις, με τις πιο εμφανείς αλλαγές να παρατηρούνται σε σχέση με στερεότυπα που αφορούν τα αγόρια και τους άνδρες. Ειδικότερα, μετά την παρέμβαση GEAR, μεγαλύτερο ποσοστό εφήβων απέρριπταν το ότι (1) τα αγόρια πρέπει να δείχνουν δυνατά και σκληρά, (2) το αγόρι πρέπει να πληρώνει όλα τα έξοδα σε ένα ραντεβού, (3) ο άνδρας είναι η κεφαλή της οικογένειας, (4) οι ηλεκτρολογικές επισκευές στο σπίτι είναι αποκλειστικά ανδρική δουλειά και (5) το μπαλέτο είναι αποκλειστικά γυναικεία δραστηριότητα. Οι αλλαγές αυτές επισημαίνονται με κόκκινα βέλη στο Διάγραμμα 7α.

Πίνακας 21. Ποσοστό μαθητών/-ριών που απάντησαν «σωστό» ή «λάθος» σε προτάσεις που αφορούσαν έμφυλα στερεότυπα, βάσει χρόνου (πριν και μετά το Εργαστήριο) και ανά φύλο μαθητών/-ριών (Ερ.1-πριν, Ερ.6-μετά, Αρ_{αγόρια}=64, Αρ_{κορίτσια}=70)

Για καθεμία από τις ακόλουθες προτάσεις, σημείωσε τι ΚΑΤΑ ΤΗ ΓΝΩΜΗ ΣΟΥ είναι «σωστό» ή «λάθος»:	Χρόνος	Αγόρια		Κορίτσια		Σύνολο	
		Σωστό %	Λάθος %	Σωστό %	Λάθος %	Σωστό %	Λάθος %
Οι αληθινοί άνδρες δεν κλαίνε (Λ*)	Πριν	18.8	81.1	4.4	95.6	11.4	88.6
	Μετά	17.2	82.8	10.0	90.0	13.4	86.6
Οι αληθινές γυναίκες δεν βρίζουν (Λ)	Πριν	22.2	78.8	32.4	67.6	27.5	72.5
	Μετά	32.8	67.2	26.1	73.9	29.3	70.7
η επισκευή των ηλεκτρολογικών του σπιτιού είναι καθαρά ανδρική δουλειά (Λ)	Πριν	49.2	50.8	39.1	60.9	43.9	56.1
	Μετά	40.6	59.4	22.9	77.1	31.3	68.7
Το καθάρισμα του σπιτιού είναι καθαρά γυναικεία δουλειά (Λ)	Πριν	31.3	68.8	21.4	78.6	26.1	73.9
	Μετά	34.4	65.6	20.0	80.0	26.9	73.1
Μηχανικοί αυτοκινήτου μπορούν να γίνουν και οι γυναίκες (Σ*)	Πριν	65.6	34.4	75.4	24.6	70.7	29.3
	Μετά	67.2	32.8	78.6	21.4	73.1	26.9
Οικιακοί βοηθοί μπορούν να γίνουν και οι άνδρες (Σ)	Πριν	68.8	31.2	62.9	37.1	65.7	34.3
	Μετά	65.1	34.9	74.3	25.7	69.9	30.1
Μια μητέρα δεν πρέπει να εργάζεται (Λ)	Πριν	6.3	93.7	1.4	98.6	3.8	96.2
	Μετά	10.9	89.1	8.6	91.4	9.7	90.3
Το καθήκον να φέρνει χρήματα στο σπίτι το έχει ο άνδρας (Λ)	Πριν	15.6	84.4	10.0	90.0	12.7	87.3
	Μετά	21.9	78.1	15.7	84.3	18.7	81.3

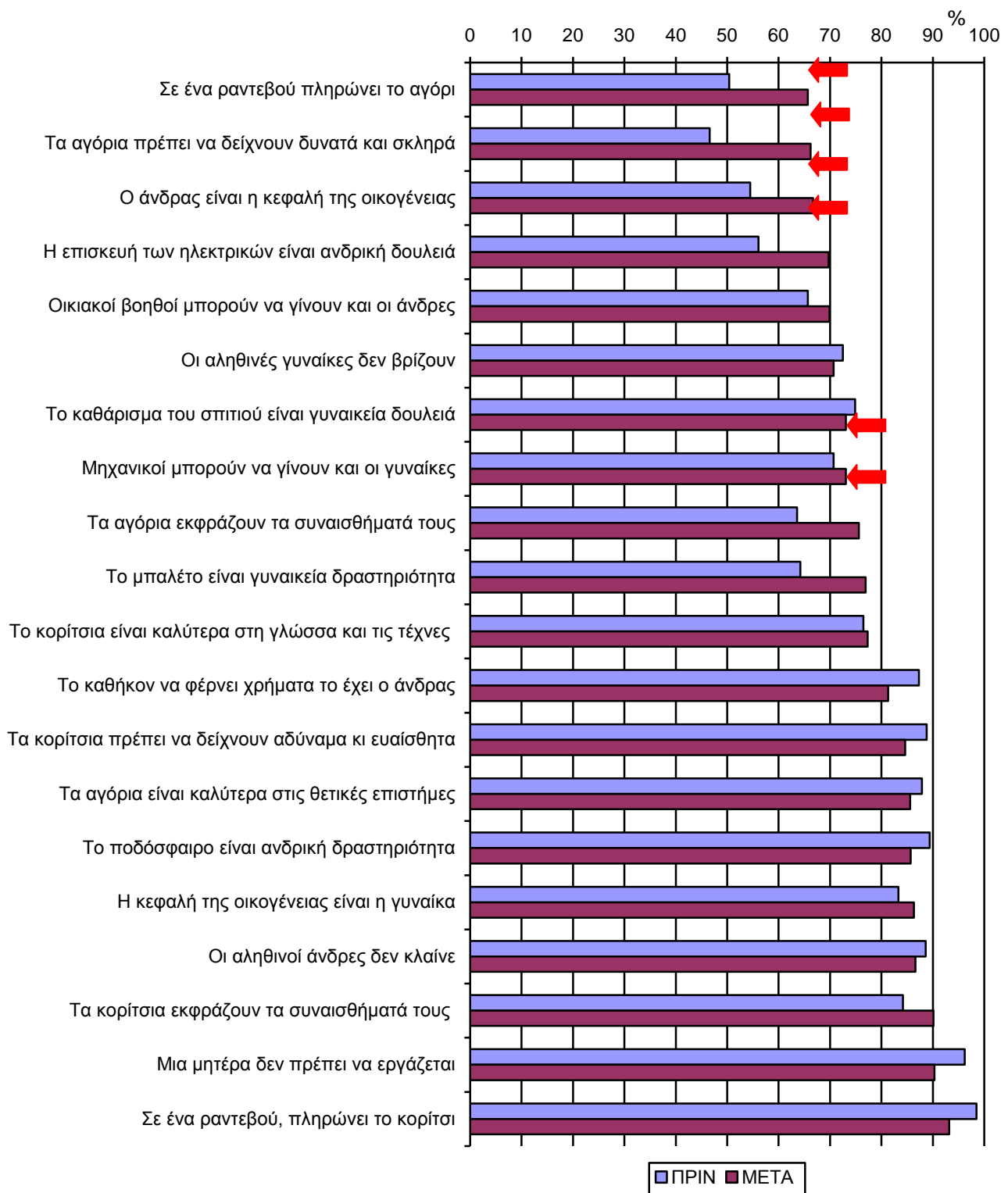
Τα αγόρια εκφράζουν στους άλλους τα συναισθήματά τους (Σ)	Πριν	61.9	38.1	65.2	34.8	63.6	36.4
	Μετά	82.3	17.7	69.6	30.4	75.6	24.4
Τα κορίτσια εκφράζουν στους άλλους τα συναισθήματά τους (Σ)	Πριν	79.4	20.6	88.6	11.4	84.2	15.8
	Μετά	88.7	11.3	91.3	8.7	90.1	9.9
Σε ένα ραντεβού αναμένεται το αγόρι να πληρώσει όλα τα έξοδα (Λ)	Πριν	62.5	37.5	37.7	62.3	49.6	50.4
	Μετά	46.0	54.0	25.7	74.3	35.3	65.7
Σε ένα ραντεβού αναμένεται το κορίτσι να πληρώσει όλα τα έξοδα (Λ)	Πριν	1.6	98.4	1.4	98.6	1.5	98.5
	Μετά	11.1	88.9	2.9	97.1	6.8	93.2
Τα αγόρια είναι καλύτερα από τα κορίτσια στις θετικές επιστήμες και τα μαθηματικά (Λ)	Πριν	15.9	84.1	8.7	91.3	12.1	87.9
	Μετά	19.4	80.6	10.0	90.0	14.4	85.6
Τα κορίτσια είναι καλύτερα από τα αγόρια στη γλώσσα και στις τέχνες (Λ)	Πριν	29.0	71.0	18.6	81.4	23.5	76.5
	Μετά	29.0	71.0	17.1	82.9	22.7	77.3
Η γυναίκα είναι η κεφαλή της οικογένειας (Λ)	Πριν	11.1	88.9	21.7	78.1	16.7	83.3
	Μετά	16.4	83.6	11.4	88.6	13.7	86.3
Ο άνδρας είναι η κεφαλή της οικογένειας (Λ)	Πριν	57.8	42.2	34.3	65.7	45.5	54.5
	Μετά	45.2	54.8	22.9	77.1	33.3	66.7
Τα αγόρια πρέπει να δείχνουν δυνατά και σκληρά (Λ)	Πριν	60.9	39.1	46.4	53.6	53.4	46.6
	Μετά	42.9	57.1	25.7	74.3	33.8	66.2
Τα κορίτσια πρέπει να δείχνουν αδύναμα και ευαίσθητα (Λ)	Πριν	17.2	82.8	5.7	94.3	11.2	88.8
	Μετά	23.4	76.6	10.0	90.0	16.4	83.6
Το ποδόσφαιρο είναι αποκλειστικά ανδρική δραστηριότητα (Λ)	Πριν	11.1	88.9	10.1	89.9	10.6	89.4
	Μετά	17.5	82.5	11.4	88.6	14.3	85.7
Το μπαλέτο είναι αποκλειστικά γυναικεία δραστηριότητα (Λ)	Πριν	50.0	50.0	22.9	77.1	35.8	64.2
	Μετά	35.9	64.1	11.4	88.6	23.1	76.9

* Η επιθυμητή απάντηση, που δείχνει μη στερεοτυπική στάση, επισημαίνεται με (Σ) ή (Λ) δίπλα στην πρόταση

** Έγινε έλεγχος McNemar για τη σύγκριση των τιμών πριν και μετά σε συνολικό επίπεδο. Οι στατιστικά σημαντικές αξίες επισημαίνονται με μπλε

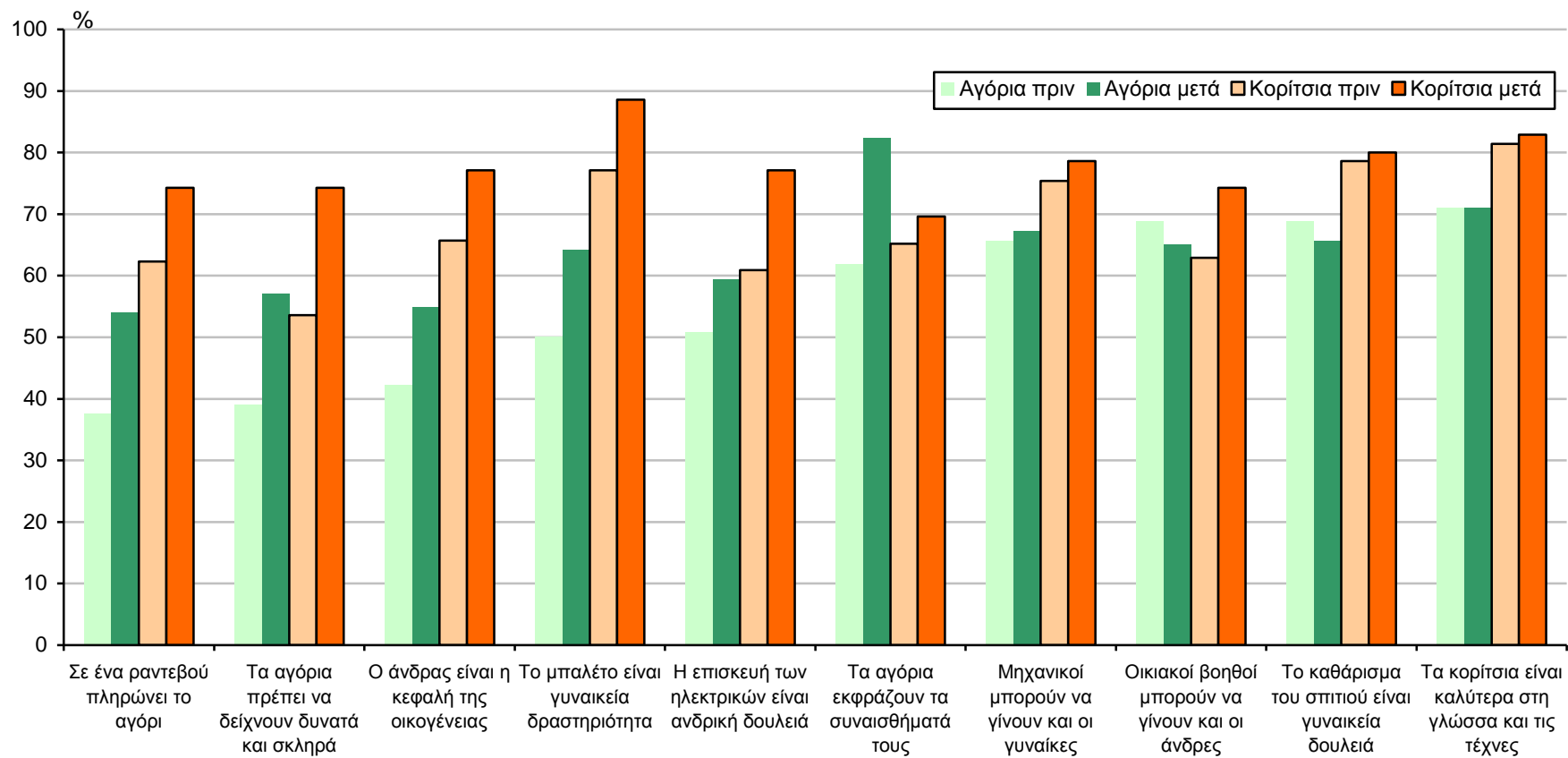
** Οι στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των τιμών προ- και μετά- αγοριών και κοριτσιών σημειώνονται με κόκκινο

Διάγραμμα 7α: Στερεοτυπικές στάσεις ως προς το φύλο - ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ τιμές -πριν και -μετά σε αύξουσα σειρά (%)

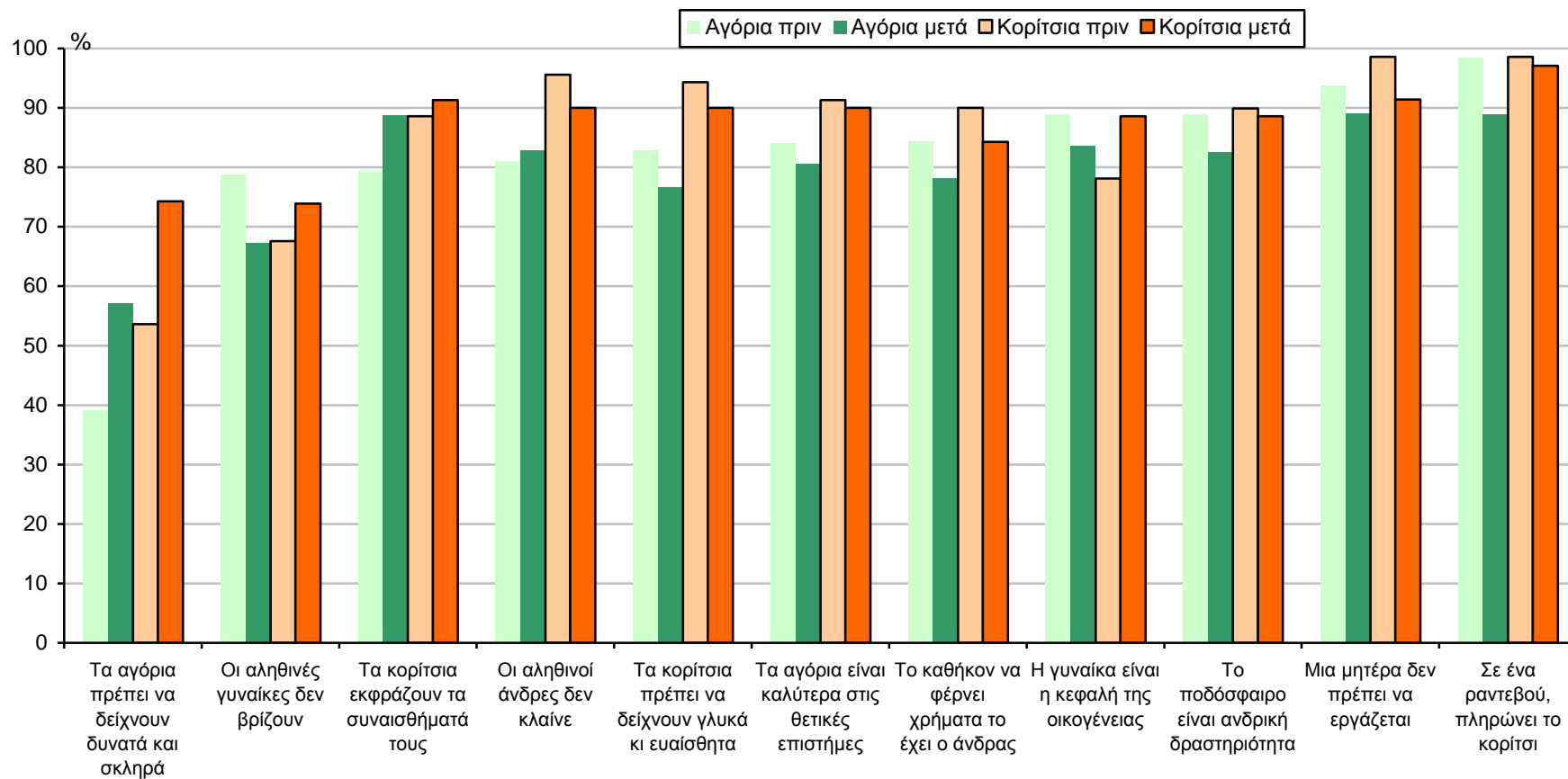

Η στατιστική σημασία (έλεγχος McNemar) ανάμεσα στις βαθμολογίες πριν και μετά επισημαίνεται με κόκκινα βέλη

Διάγραμμα 7B: Στερεοτυπικές αντιλήψεις αγοριών και κοριτσιών

Διάγραμμα 7γ: Στεροτυπικές αντιλήψεις αγοριών και κοριτσιών

Στη δεύτερη ομάδα ερωτήσεων (Ερ.2-πριν, Ερ.7-μετά) που είχαν στόχο να μετρήσουν τις στερεοτυπικές ως προς το φύλο στάσεις, ζητήθηκε από τους/τις εφήβους/-ες να βαθμολογήσουν σε κλίμακα 5 βαθμίδων (1 = Διαφωνώ απόλυτα – Διαφωνώ – Δεν είμαι σίγουρος/-η – Συμφωνώ – Συμφωνώ απόλυτα = 5) το βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας τους με τις 14 δηλώσεις που παρουσιάζονται στον Πίνακα 22 και τα Διαγράμματα 8α και 8β.

Πριν από την υλοποίηση του προγράμματος GEAR, οι στερεοτυπικές στάσεις σχετικά με τους ρόλους των φύλων εμφανίζονταν από χαμηλές έως μέτριες σε συνολικό επίπεδο, με τους/τις εφήβους/-ες να αναφέρουν είτε ότι διαφωνούν ήταν ότι δεν είναι σίγουροι/-ες κατά πόσο κάθε πρόταση ήταν σωστή ή όχι. Οι μόνες στερεοτυπικές στάσεις που φάνηκαν σχετίζονταν με τις γυναίκες και τα κορίτσια και αφορούσαν το ότι «τα κορίτσια περιμένουν από τα αγόρια να τις προστατέψουν όταν χρειαστεί» (μέσος όρος_{πριν}=3,97), «δεν πειράζει αν η μητέρα μένει στο σπίτι και φροντίζει τα παιδιά» (μέσος όρος_{πριν}=3,95) και «οι γυναίκες είναι καλύτερες στη φροντίδα των παιδιών από τους άνδρες» (μέσος όρος_{πριν}=3,54).

Ωστόσο, όταν οι στερεοτυπικές στάσεις αναλυθούν ανά φύλο, είναι φανερό ότι τα αγόρια έχουν περισσότερες στερεοτυπικές αντιλήψεις από τα κορίτσια σχετικά με τους ρόλους των φύλων. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 22 και το Διάγραμμα 8β, ο βαθμός «συμφωνίας» των κοριτσιών σε όλες τις προτάσεις είναι σημαντικά χαμηλότερος από των αγοριών (οι στατιστικές διαφορές ανάμεσα στις τιμές αγοριών και κοριτσιών σημειώνονται με μπλε).

Ιδιαίτερα αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι οι περισσότερες στερεοτυπικές αντιλήψεις των κοριτσιών μειώθηκαν σημαντικά μετά την παρέμβαση GEAR, ενώ οι αντιλήψεις των αγοριών έμειναν κατά κύριο λόγο ίδιες. Οι μοναδικές εξαιρέσεις ήταν ο χαμηλός βαθμός συμφωνίας των αγοριών με τις προτάσεις: «Τα κορίτσια περιμένουν από τα αγόρια να τις προστατέψουν όταν χρειαστεί», «Οι γυναίκες είναι καλύτερες στη φροντίδα των παιδιών από τους άνδρες» και «Είναι πιο αποτελεσματικό όταν ο πατέρας επιβάλλει την πειθαρχία σε σύγκριση με τη μητέρα».

Παρά το γεγονός ότι οι απόψεις των αγοριών δεν άλλαξαν εμφανώς, σε συνολικό επίπεδο, μετά την παρέμβαση GEAR, παρατηρήθηκαν σημαντικές αλλαγές απόψεων που έχουν να κάνουν με τον αντίκτυπο του προγράμματος στην αμφισβήτηση στερεοτύπων. Συγκεκριμένα, οι τιμές σε 7 προτάσεις άλλαξαν σημαντικά, όπως επισημαίνεται με τα κόκκινα κουτάκια στο Διάγραμμα 8α. Στις προτάσεις αυτές περιλαμβάνονταν: «Το καθήκον να φροντίζει τα παιδιά το έχει η γυναίκα», «Δεν πειράζει αν ο πατέρας μένει στο σπίτι και φροντίζει τα παιδιά», «Είναι πολύ σημαντικό για τις γυναίκες να παντρεύονται και να κάνουν παιδιά», «Είναι πολύ σημαντικό για τους άνδρες να παντρεύονται και να κάνουν παιδιά», «Οι γυναίκες είναι καλύτερες στη φροντίδα των παιδιών από τους άνδρες», «Είναι πιο αποτελεσματικό όταν ο πατέρας επιβάλλει την πειθαρχία σε σύγκριση με τη μητέρα», «Τα κορίτσια περιμένουν από τα αγόρια να τις προστατέψουν όταν χρειαστεί».

Πίνακας 22. Μέσες τιμές (1 = διαφωνώ απόλυτα ... 5 = συμφωνώ απόλυτα) των εφήβων σχετικά με τη συμφωνία ή διαφωνία τους με προτάσεις που περιγράφουν (μη) στερεοτυπικούς ρόλους για γυναίκες και άνδρες, βάσει χρόνου (πριν και μετά το Εργαστήριο) και φύλο (Ερ.2-πριν, Ερ.7-μετά, Αρ_{αγόρια}=64, Αρ_{κορίτσια}=70, Αρ_{σύνολο}=135)

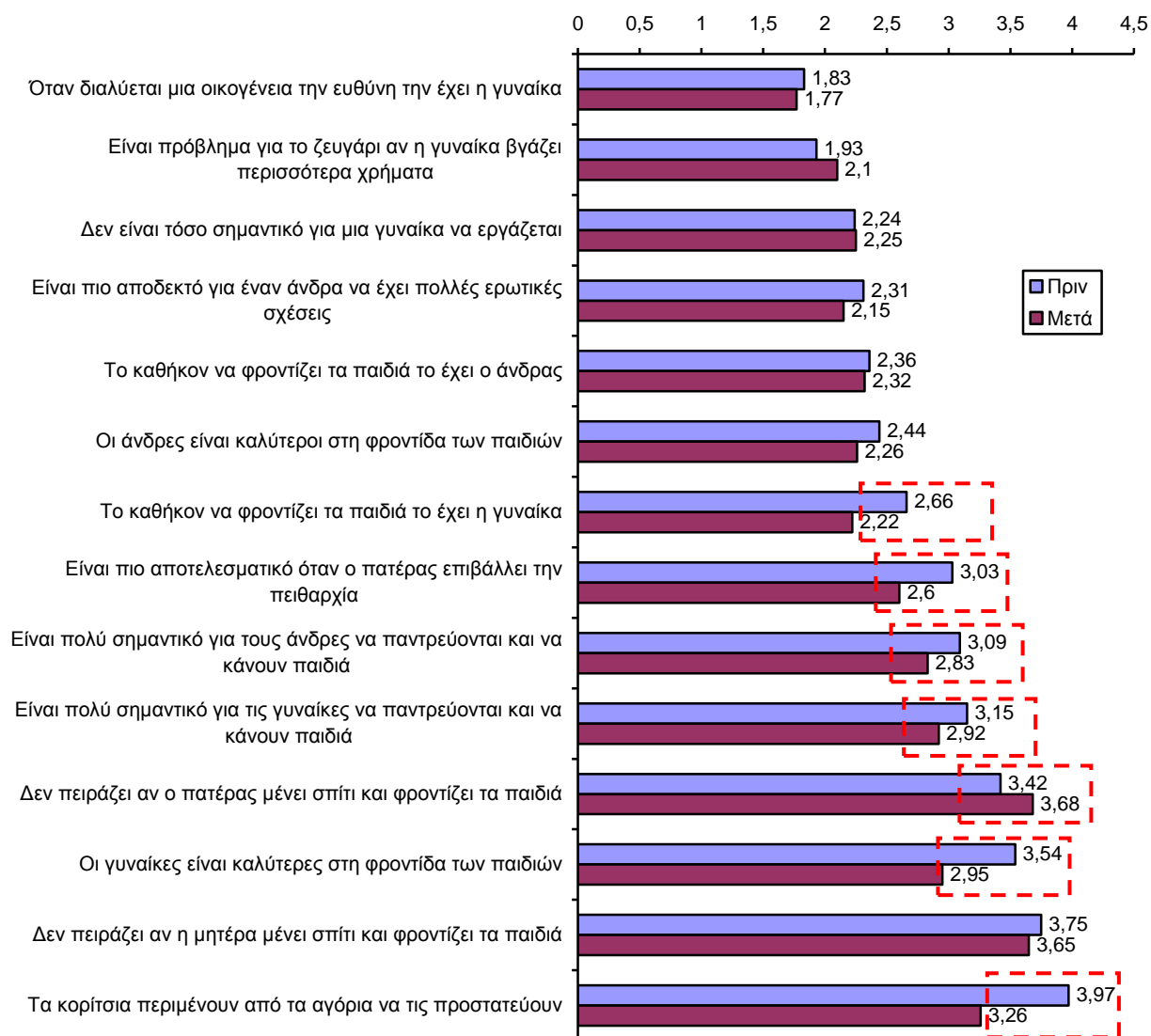
Αξιολόγησε κατά πόσο συμφωνείς ή διαφωνείς με τις παρακάτω προτάσεις, τσεκάροντας την απάντηση που περιγράφει καλύτερα τη ΓΝΩΜΗ ΣΟΥ.	Φύλο				Σύνολο	
	Αγόρια		Κορίτσια			
	Πριν	Μετά	Πριν	Μετά	Πριν	Μετά
Δεν είναι τόσο σημαντικό για μια γυναίκα να εργάζεται, όσο είναι για τους άνδρες	2.36	2.44	2.13	1.89	2.24	2.25
Το καθήκον να φροντίζει τα παιδιά το έχει η γυναίκα	2.73	2.39	2.61	2.04	2.66	2.22
Το καθήκον να φροντίζει τα παιδιά το έχει ο άνδρας	2.47	2.63	2.31	2.00	2.36	2.32
Δεν πειράζει αν ο πατέρας μένει στο σπίτι και φροντίζει τα παιδιά και η μητέρα πηγαίνει στη δουλειά	3.46	3.59	3.42	3.77	3.42	3.68

Δεν πειράζει αν η μητέρα μένει στο σπίτι και φροντίζει τα παιδιά και ο πατέρας πηγαίνει στη δουλειά	3.84	3.56	3.66	3.75	3.75	3.65
Είναι πολύ σημαντικό για τις γυναίκες να παντρεύονται και να κάνουν παιδιά	3.21	3.11	3.09	2.75	3.15	2.92
Είναι πολύ σημαντικό για τους άνδρες να παντρεύονται και να κάνουν παιδιά	3.14	2.95	2.99	2.74	3.09	2.83
Οι γυναίκες είναι καλύτερες στη φροντίδα των παιδιών από τους άνδρες	3.58	3.21	2.55	2.71	3.54	2.95
Οι άνδρες είναι καλύτεροι στη φροντίδα των παιδιών από τις γυναίκες	2.38	2.38	2.49	2.16	2.44	2.26
Είναι πιο αποτελεσματικό όταν ο πατέρας επιβάλλει την πειθαρχία σε σύγκριση με τη μητέρα	3.32	2.98	2.76	2.24	3.03	2.60
Αποτελεί πρόβλημα για ένα ζευγάρι αν η γυναίκα βγάζει περισσότερα χρήματα σε σύγκριση με τον άνδρα	1.97	2.13	1.90	1.99	1.93	2.10
Όταν διαλύεται μια οικογένεια την ευθύνη την έχει η γυναίκα	1.90	1.98	1.75	1.57	1.83	1.77
Είναι περισσότερο αποδεκτό για έναν άνδρα να έχει πολλές ερωτικές σχέσεις σε αντίθεση με μια γυναίκα	2.48	2.34	2.09	1.91	2.31	2.15
Τα κορίτσια περιμένουν από τα αγόρια να τις προστατέψουν όταν χρειαστεί	4.21	3.56	3.75	2.97	3.97	3.26

** Οι στατιστικά σημαντικές διαφορές (ταυτισμένοι έλεγχοι t) ανάμεσα στις τιμές πριν και μετά σημειώνονται με κόκκινο

*** Οι στατιστικά σημαντικές διαφορές (χ^2) ανάμεσα σε αγόρια και κορίτσια (τιμές πριν ή/και μετά) παρατηρήθηκαν στις δηλώσεις που επισημαίνονται με μπλε

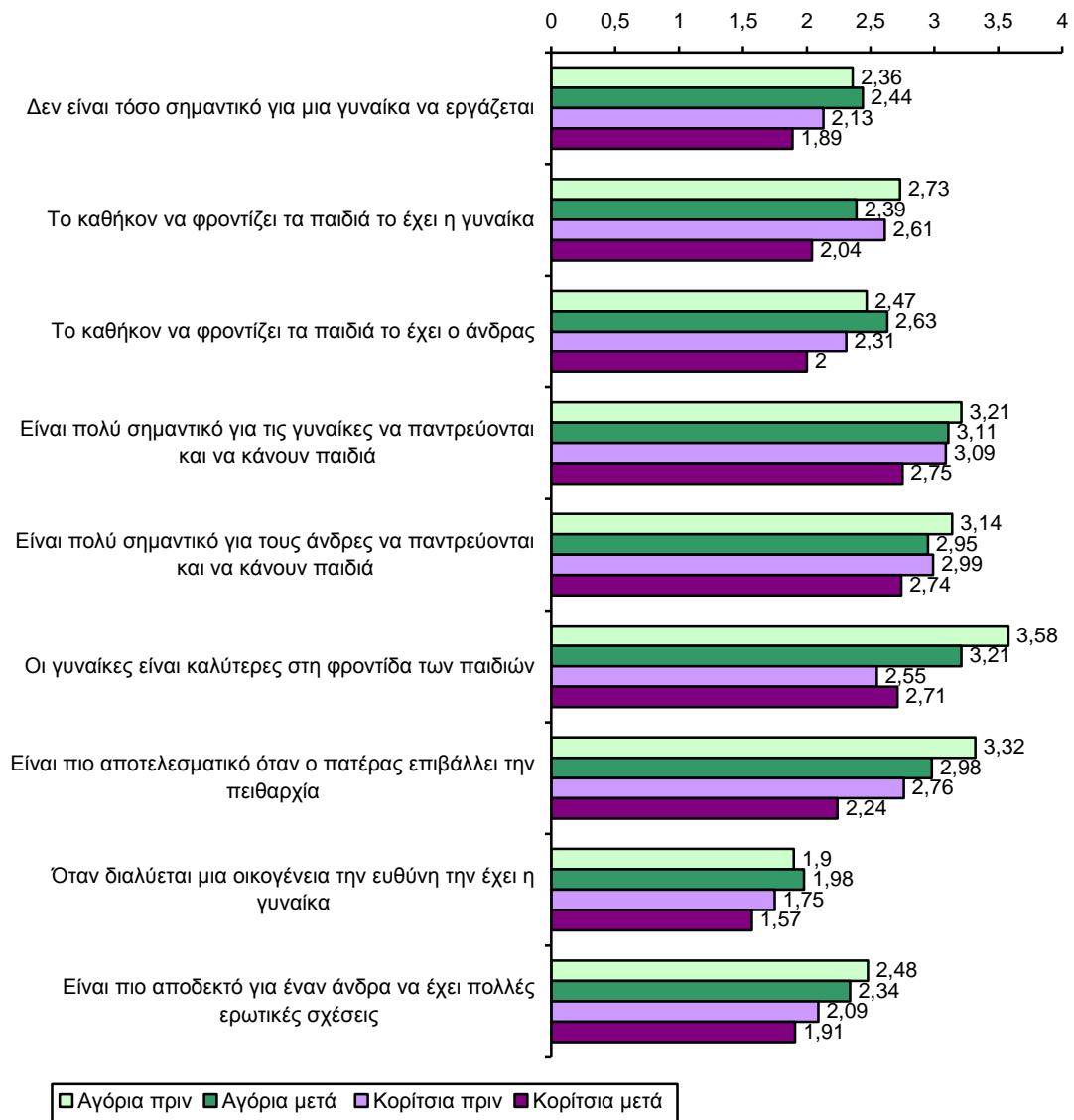
Chart 8a: Degree of Agreement/Disagreement on Statements Regarding Stereotypical Gender Roles (Total level Mean Ratings out of 5) -Sorted in ascending order

**Οι σημαντικές διαφορές (ταυτισμένες τιμές t) ανάμεσα στις τιμές –πριν και –μετά επισημαίνονται στα κόκκινα τετράγωνα

Διάγραμμα 8β: Διαφορές στις αντιλήψεις αγοριών και κοριτσιών για τους στερεοτυπικούς (Εμφανίζονται μόνο οι προτάσεις με στατιστικά σημαντικές διαφορές) - Μέσες τιμές στα 5

Στάσεις απέναντι στη βία μεταξύ ερωτικών συντρόφων.

Αρκετές ομάδες ερωτήσεων χρησιμοποιήθηκαν για να αποτιμηθεί η ανεκτικότητα της στάσης των εφήβων απέναντι στη ΒΕΣ πριν την παρέμβαση, καθώς και η πιθανή τροποποίησή της μετά από αυτή.

Σε δύο πανομοιότυπες ομάδες ερωτήσεων (Ερ.14α & β-πριν, Ερ.14α & β-μετά), οι οποίες παρουσιάζονται πιο κάτω (Πίνακες 23 και 24, Διάγραμμα 9), ζητήθηκε από τους/τις έφηβους/-ες να βαθμολογήσουν το κατά πόσο συμφωνούν όσον αφορά τις συνθήκες κάτω από τις οποίες πιστεύουν ότι ένα αγόρι ή ένα κορίτσι (Ερ.14β-πριν, Ερ.14β-μετά) έχει το δικαίωμα να χτυπήσει το κορίτσι ή το αγόρι του· σε μια τρίτη ομάδα ερωτήσεων (Ερ.15-προ, Ερ.15-μετά) ζητήθηκε από τους/τις έφηβους/-ες να βαθμολογήσουν το κατά πόσο συμφωνούν όσον αφορά τις συνθήκες κάτω από τις οποίες πιστεύουν ότι ένα αγόρι έχει το δικαίωμα να πιάσει ένα κορίτσι να κάνει σεξ μαζί του (βλ. Πίνακα 25, Διάγραμμα 10). Η επιθυμητή στάση των εφήβων σε όλες τις ερωτήσεις που ακολουθούν είναι η έντονη διαφωνία με τις όλες τις προτάσεις που αναγνωρίζουν σε ένα αγόρι ή ένα κορίτσι το δικαίωμα να χτυπήσει την κοπέλα ή το αγόρι του για οποιονδήποτε λόγο· συγκεκριμένα, στην κλίμακα των 5 βαθμίδων (1 = διαφωνώ απόλυτα ... 5 = συμφωνώ απόλυτα) όσο πιο κοντά στο 1 τόσο λιγότερο ανεκτική προς τη βία είναι η στάση που δηλώνεται και το αντίστροφο, όσο πιο κοντά στο 5 τόσο περισσότερο ανεκτική είναι η στάση. Με άλλα λόγια, η μείωση στη μέση βαθμολογία από το ερωτηματολόγιο -πριν ως το ερωτηματολόγιο -μετά αποτελεί ένδειξη ότι η στάση των εφήβων τροποποιήθηκε σε θετική κατεύθυνση, συγκεκριμένα ότι αντιτίθενται εντονότερα στη σωματική βία (στις Ερ. 14α και 14β) και τη σεξουαλική πίεση (στην Ερ. 15).

Οι βαθμολογίες -πριν σε συνολικό επίπεδο δείχνουν σχετικά χαμηλή ανεκτικότητα απέναντι στην άσκηση σωματικής βίας (μέσες τιμές από 1,69 έως 2,44) ανεξάρτητα από την κατάσταση. Η σωματική βία έχει συζητηθεί επανειλημμένως και οι έφηβοι/-ες έχουν μάθει να τη θεωρούν κάτι μη αποδεκτό. Θα είχε ενδιαφέρον να ελεγχόταν πώς θα είχαν αντιδράσει οι έφηβοι/-ες στην ανεκτικότητα απέναντι στη ΒΕΣ, αν η βίαιη συμπεριφορά που ελεγχόταν περιλάμβανε βρισιές, προσβολές και φωνές προς το/τη σύντροφο (αντί για χτυπήματα).

Η μεγαλύτερη ανεκτικότητα απέναντι στην άσκηση σωματικής βίας εμφανίστηκε σε περιπτώσεις έλλειψης σεβασμού και πίστης τόσο για τα αγόρια όσο και για τα κορίτσια, ενώ ακόμα και τότε οι τιμές έτειναν στο χαμηλότερο άκρο της κλίμακας (η μέση τιμή για τα αγόρια που ασκούν ΒΕΣ ήταν στο 2,34 και το 2,70 και για τα κορίτσια που ασκούν ΒΕΣ στο 2,25 και 2,72, για έλλειψη σεβασμού και απιστία αντίστοιχα). Αντίθετα, οι χαμηλότερες τιμές ανεκτικότητας για την άσκηση σωματικής βίας αφορούσαν τη ζήλεια (μέση τιμή 1,69 για κορίτσια και αγόρια). Η χαμηλή ανεκτικότητα απέναντι στη ΒΕΣ ήταν λίγο πολύ ίση είτε την ασκούσε αγόρι προς την κοπέλα του είτε κορίτσι προς το αγόρι του (βλ. Διάγραμμα 9). Οι μόνες σημαντικές διαφορές που σημειώθηκαν (επισημαίνονται στο Διάγραμμα 9 με πορτοκαλί βέλη) ήταν οι περιπτώσεις «κάνει το/τη σύντροφο να νευριάζει», «δεν υπακούει/τη το σύντροφο» και «δεν φροντίζει το/τη σύντροφο όπως θα έπρεπε», στις οποίες υπήρχε μεγαλύτερη ανοχή για το κορίτσι που ασκεί βία στο σύντροφό του.

Στην ανάλυση των αποτελεσμάτων από τη σκοπιά του φύλου, τα αγόρια φάνηκαν να δείχνουν μεγαλύτερη ανεκτικότητα απέναντι στη ΒΕΣ (σωματική βία) από τα κορίτσια, ανεξάρτητα αν τη βία ασκούσε το αγόρι ή το κορίτσι (σημαντικές διαφορές στις αντιλήψεις αγοριών και κοριτσιών επισημαίνονται με μπλε στους Πίνακες 23 και 24).

Αναφορικά με τις διαφορές ανάμεσα στις τιμές -πριν και -μετά σε σχέση με τις στάσεις απέναντι στη ΒΕΣ, παρατηρήθηκαν κάποιες ελαφριές μεταβολές (όχι όμως στατιστικά σημαντικές) στις τιμές μετά την παρέμβαση GEAR. Αυτό θα μπορούσε να αποδοθεί στο γεγονός ότι α) οι τιμές ήταν ήδη χαμηλές (έτειναν στη χαμηλή ανεκτικότητα) και β) συνήθως η διαδικασία για να αλλάξουν καθαυτές οι στάσεις απέναντι στη βία είναι μεγαλύτερη, κάτι που θα μπορούσε να ανιχνευθεί στα στοιχεία μόνο αν είχαν γίνει επαναληπτικές μετρήσεις. Η μόνη σημαντική αλλαγή που μπορεί να σημειωθεί ήταν αναφορικά με την άσκηση σωματικής βίας στην περίπτωση της απιστίας· η αντίληψη αυτή μεταστράφηκε προς μια

υγιέστερη στάση (μικρότερη ανεκτικότητα) τόσο στην περίπτωση που η βία ασκείται από αγόρι όσο και από κορίτσι (επισημαίνεται με κόκκινο στους Πίνακες 23 και 24).

Πίνακας 23. Μέσες τιμές (1 = διαφωνώ απόλυτα ... 5 = συμφωνώ απόλυτα) των εφήβων αναφορικά με τις συνθήκες κάτω από τις οποίες πιστεύουν ότι ένα αγόρι έχει το δικαίωμα να χτυπήσει την κοπέλα του, βάσει χρόνου (πριν και μετά το Εργαστήριο) και φύλου των μαθητών/-ριών (Ερ.14α-πριν, Ερ.14α-μετά, Αρ.αγόρια=64 Αρ.κορίτσια=74)

Ένα αγόρι έχει το δικαίωμα να χτυπήσει το κορίτσι του:	Χρόνος	Φύλο		Σύνολο
		Αγόρια	Κορίτσια	
αν η συμπεριφορά της τον νευριάζει	Πριν	2.02	1.59	1.79
	Μετά	2.18	1.74	1.95
αν δεν τον υπακούει	Πριν	1.98	1.52	1.74
	Μετά	1.93	1.65	1.78
αν μάθει ότι τον απάτησε	Πριν	2.70	2.03	2.34
	Μετά	2.38	1.81	2.08
αν υποψιάζεται ότι τον απατάει	Πριν	2.06	1.62	1.83
	Μετά	2.16	1.60	1.87
αν δεν τον φροντίζει «όπως θα έπρεπε»	Πριν	1.81	1.59	1.69
	Μετά	2.05	1.64	1.83
αν δεν τον σέβεται	Πριν	2.34	1.76	2.03
	Μετά	2.25	1.64	1.92
αν ασχολείται περισσότερο με τις φίλες της απ' ό,τι μ' αυτόν	Πριν	1.98	1.55	1.75
	Μετά	2.02	1.59	1.79
αν θέλει να τον χωρίσει	Πριν	1.93	1.58	1.75
	Μετά	2.00	1.64	1.81
αν τη ζηλεύει	Πριν	1.97	1.53	1.73
	Μετά	2.02	1.66	1.82
αν εκείνη τον ζηλεύει	Πριν	1.87	1.54	1.69
	Μετά	2.00	1.70	1.84

**Οι προτάσεις με στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις τιμές προ και μετά των αγοριών και των κοριτσιών [ακριβής έλεγχος του Fisher (χ^2)] επισημαίνονται με μπλε

** Οι προτάσεις με στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις τιμές προ και μετά σε συνολικό επίπεδο (ταυτισμένοι έλεγχοι t) σημειώνονται με κόκκινο

Πίνακας 24. Μέσες τιμές (1 = διαφωνώ απόλυτα ... 5 = συμφωνώ απόλυτα) των εφήβων αναφορικά με τις συνθήκες κάτω από τις οποίες πιστεύουν ότι ένα κορίτσι έχει το δικαίωμα να χτυπήσει το αγόρι του, βάσει χρόνου (πριν και μετά το Εργαστήριο) και φύλου των μαθητών/-ριών (Ερ.14β-πριν, Ερ.14β-μετά, Αρ.αγόρια=64, Αρ.κορίτσια=70)

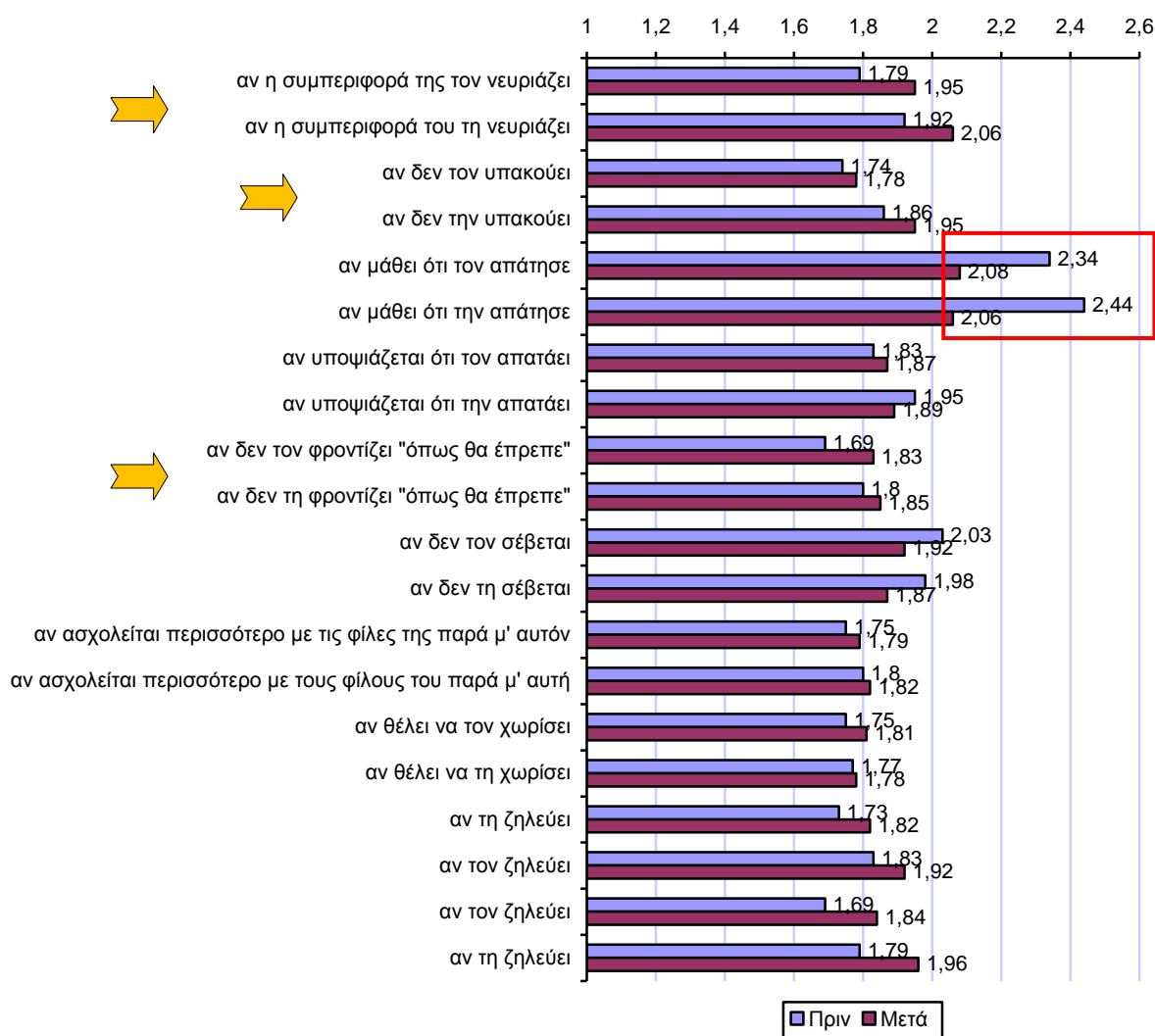
Ένα κορίτσι έχει το δικαίωμα να χτυπήσει το αγόρι του:	Χρόνος	Φύλο		Σύνολο
		Αγόρια	Κορίτσια	
αν η συμπεριφορά του τη νευριάζει	Πριν	2.06	1.78	1.92
	Μετά	2.45	1.71	2.06
αν δεν την υπακούει	Πριν	2.06	1.68	1.86
	Μετά	2.30	1.64	1.95
αν μάθει ότι την απάτησε	Πριν	2.72	2.17	2.44
	Μετά	2.38	1.78	2.06
αν υποψιάζεται ότι την απατάει	Πριν	2.15	1.77	1.95
	Μετά	2.16	1.65	1.89
αν δεν τη φροντίζει «όπως θα έπρεπε»	Πριν	1.90	1.71	1.80
	Μετά	2.05	1.68	1.85
αν δεν τη σέβεται	Πριν	2.25	1.75	1.98
	Μετά	2.08	1.68	1.87
αν ασχολείται περισσότερο με τους φίλους του απ' ό,τι μ' αυτή	Πριν	1.98	1.64	1.80
	Μετά	2.07	1.60	1.82

αν θέλει να τη χωρίσει	Πριν	1.92	1.64	1.77
	Μετά	2.00	1.60	1.78
αν τον ζηλεύει	Πριν	2.00	1.67	1.83
	Μετά	2.15	1.71	1.92
αν εκείνος τη ζηλεύει	Πριν	1.89	1.70	1.79
	Μετά	2.23	1.73	1.96

**Οι προτάσεις με στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις τιμές ΜΕΤΑ αγοριών και κοριτσιών [ακριβής έλεγχος του Fisher (χ^2)] επισημαίνονται με μπλε (δεν παρατηρήθηκαν σημαντικές διαφορές στις τιμές - πριν).

**Οι στατιστικές διαφορές (ταυτισμένοι έλεγχοι t) ανάμεσα στις τιμές πριν και μετά επισημαίνονται με κόκκινο.

Διάγραμμα 9: Ανοχή στάσεων των εφήβων απέναντι στη ΒΕΣ με δράστες αγόρια ή κορίτσια- Συνολικά αποτελέσματα πριν και μετά (μέσος όρος στα 5)

** Οι σημαντικές διαφορές (ταυτισμένοι έλεγχοι t) ανάμεσα στις τιμές –πριν και –μετά επισημαίνονται στο κόκκινο πλαίσιο

** Οι σημαντικές διαφορές (ταυτισμένοι έλεγχοι t) για να ελεγχθεί αν υπάρχει περισσότερη ή λιγότερη ανοχή όταν η βία ασκείται από ένα αγόρι προς το κορίτσι του ή από ένα κορίτσι προς το αγόρι της σημειώνονται με τα πορτοκαλί βέλη

Σε σύγκριση με τη σωματική βία μεταξύ ερωτικών συντρόφων, η ανεκτικότητα στη σεξουαλική βία εμφανίζεται μεγαλύτερη. Οι μέσες τιμές για τη σεξουαλική βία σε συνολικό επίπεδο κυμαίνονται από 1,72 έως 2,46, με μεγαλύτερη συγκέντρωση μέσων τιμών πάνω από το (ή κοντά στο) 2. Επιπλέον, συγκριτικά, οι μέσες τιμές για τη σωματική βία έναντι της σεξουαλικής βίας βρίσκονται στο 1,83 έναντι 2,01 αντίστοιχα, κάτι που αντανάκλα πιο αρνητικές συμπεριφορές σε σχέση με τη σεξουαλική κακοποίηση.

Συμπεριφορές που φαινόταν να δικαιολογούν τη σεξουαλική βία (περισσότερο από άλλες) εστίαζαν περισσότερο στο ότι «το κορίτσι φορούσε προκλητικά ρούχα», «είχε κάνει σεξ στο παρελθόν» (είτε με το αγόρι της είτε με άλλο αγόρι), «είχε αφήσει το αγόρι της να τη φιλήσει/αγγίξει» και «έλεγε όχι ενώ το αγόρι ήξερε ότι εννοούσε ναι». Πράγματι, υπήρχε μεγάλη διαφορά ως προς το πώς έδειχναν ανεκτικότητα απέναντι στη σεξουαλική βία τα αγόρια και τα κορίτσια, με τα αγόρια να φανερώνουν πολύ πιο αρνητικές συμπεριφορές (πιο ανεκτικές) σε όλες τις περιπτώσεις που ελέγχθηκαν (βλ. Διάγραμμα 10β και Πίνακα 25 – οι τονισμένες με μπλε προτάσεις).

Είναι σημαντικό πως, όπως φαίνεται, το πρόγραμμα GEAR είχε σημαντική επίδραση στην αμφισβήτηση αυτών των αντιλήψεων σχετικά με τη σεξουαλική βία, αν λάβουμε υπόψη ότι μετά την παρέμβαση οι τιμές τόσο των αγοριών όσο και των κοριτσιών μειώθηκαν σημαντικά φανερώνοντας μικρότερη ανεκτικότητα στη σεξουαλική βία (οι διαφορές των τιμών πριν και μετά σημειώνονται με κόκκινο στον Πίνακα 25 και με κόκκινα κουτάκια στο Διάγραμμα 10β). Η μόνη στερεοτυπική αντίληψη που παρέμεινε σε σχετικά υψηλό επίπεδο ήταν η δικαιολόγηση της σεξουαλικής κακοποίησης όταν το κορίτσι φοράει προκλητικά ρούχα (μέση τιμή = 2,27).

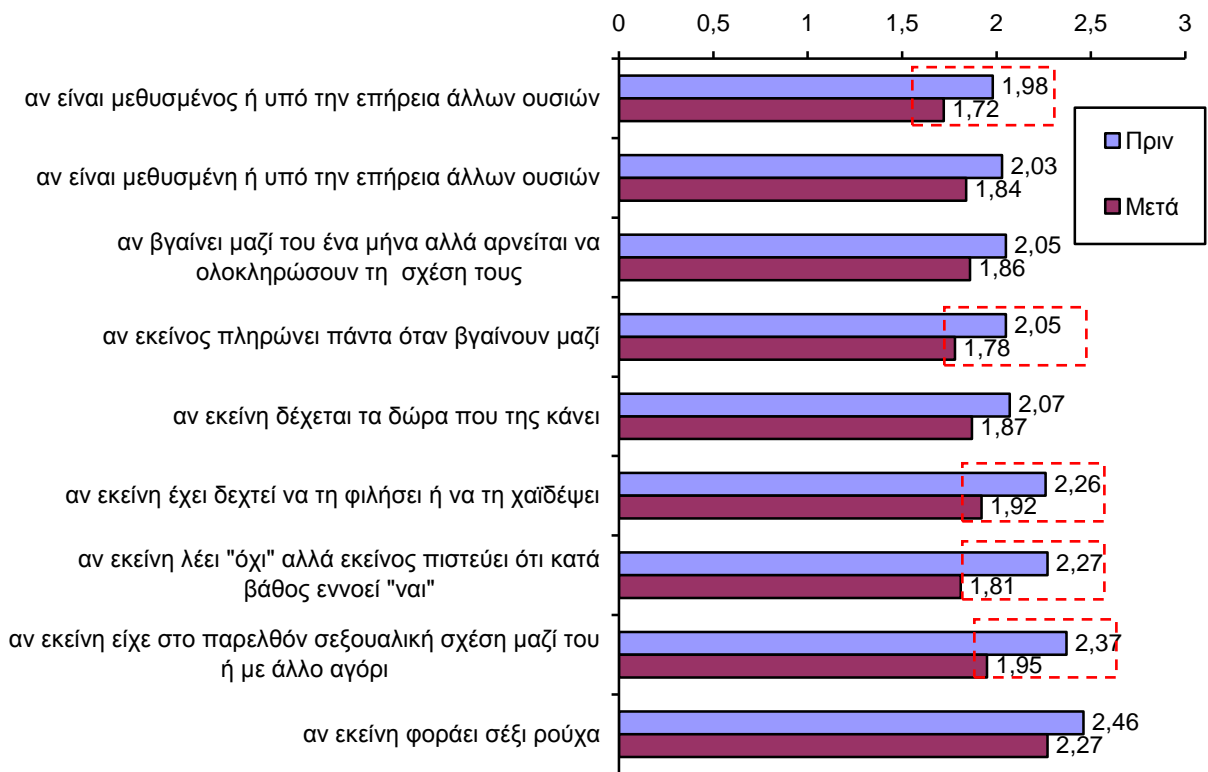
Πίνακας 25. Μέσες τιμές (1 = διαφωνώ απόλυτα ... 5 = συμφωνώ απόλυτα) των εφήβων αναφορικά με τις συνθήκες κάτω από τις οποίες πιστεύουν ότι ένα αγόρι έχει το δικαίωμα να πιέσει ένα κορίτσι να κάνει σεξ μαζί του, βάσει χρόνου (πριν και μετά το Εργαστήριο) και φύλου των μαθητών/-ριών (Ερ.15-προ, Ερ.15-μετά, Αρ.αγόρια=64, Αρ.κορίτσια=70)

Ένα αγόρι έχει το δικαίωμα να πιέσει την κοπέλα του να κάνει σεξ μαζί του:	Χρόνος	Φύλο		Σύνολο
		Αγόρια	Κορίτσια	
αν εκείνη φοράει σέξι ρούχα	Πριν	3.05	1.91	2.46
	Μετά	2.89	1.71	2.27
αν εκείνη είναι μεθυσμένη ή υπό την επήρεια άλλων ουσιών	Πριν	2.43	1.66	2.03
	Μετά	2.17	1.56	1.84
αν εκείνη του λέει «όχι» αλλά εκείνος πιστεύει πως, κατά βάθος, εννοεί «ναι»	Πριν	2.70	1.86	2.27
	Μετά	2.23	1.43	1.81
αν εκείνη βγαίνει μαζί του ένα μήνα αλλά αρνείται ολοκληρώσουν τη σχέση τους	Πριν	2.52	1.63	2.05
	Μετά	2.22	1.54	1.86
αν εκείνη είχε στο παρελθόν σεξουαλική σχέση μαζί του ή με κάποιο άλλο αγόρι	Πριν	2.83	1.91	2.37
	Μετά	2.45	1.49	1.95
αν εκείνη έχει δεχτεί να τη φιλήσει ή να τη χαιδέψει	Πριν	2.65	1.88	2.26
	Μετά	2.32	1.54	1.92
αν εκείνη δέχεται τα δώρα που της κάνει	Πριν	2.48	1.68	2.07
	Μετά	2.26	1.51	1.87
αν εκείνος πληρώνει πάντα εκείνος όταν βγαίνουν μαζί	Πριν	2.50	1.63	2.05
	Μετά	2.12	1.49	1.78
αν εκείνος είναι μεθυσμένος ή υπό την επήρεια άλλων ουσιών	Πριν	2.34	1.63	1.98
	Μετά	1.97	1.49	1.72

* Οι στατιστικές διαφορές (ταυτισμένοι έλεγχοι t) στις συνολικές τιμές πριν και μετά σημειώνονται με κόκκινο

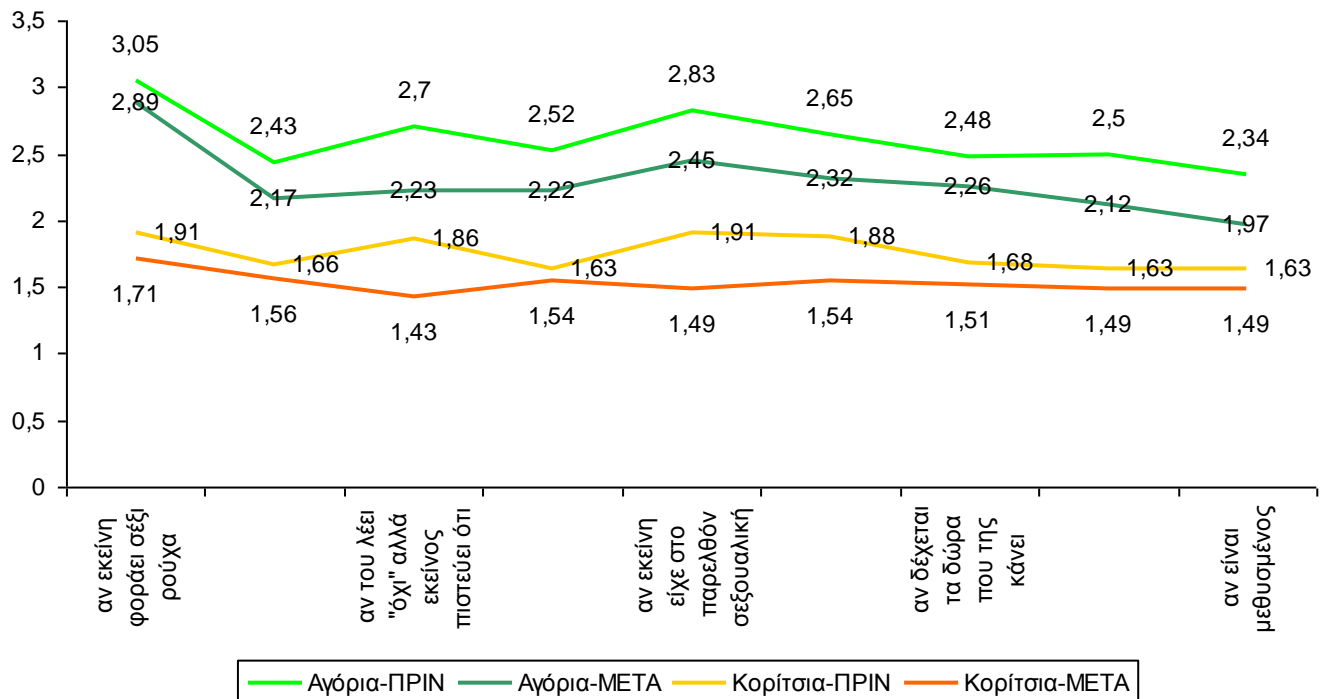
* Οι στατιστικές διαφορές (ακριβής έλεγχος χ^2 του Fisher) ανάμεσα στις τιμές αγοριών και κοριτσιών σημειώνονται με μπλε

Διάγραμμα 10α: Ανοχή της σεξουαλικής βίας από ένα αγόρι προς το κορίτσι του (συνολικό επίπεδο σε αύξουσα σειρά)

**Οι σημαντικές διαφορές στις τιμές –πριν και –μετά (ταυτισμένοι έλεγχοι t) φαίνονται στα κόκκινα κουτάκια

Διάγραμμα 10β: Ανοχή σεξουαλικής βία (από αποτελέσματα -πριν και -μετά αγοριών και κοριτσιών)

Ζητήθηκε επίσης από τους/τις έφηβους/-ες να εκφράσουν την άποψή τους για τις 5 προτάσεις που σχετίζονται με στάσεις ανεκτικές προς τη βία, οι οποίες παρουσιάζονται στον Πίνακα 26, σε κλίμακα 5 βαθμίδων (1=διαφωνώ απόλυτα, 2=διαφωνώ, 3=δεν είμαι σίγουρος/-η, 4=συμφωνώ, 5=συμφωνώ απόλυτα). Πρέπει να σημειωθεί ότι κατά τη μέτρηση -πριν, οι έφηβοι/-ες εμφάνιζαν κοινές απόψεις απόδοσης ευθύνης στο θύμα, πράγμα που σημαίνει τιμές στις περισσότερες προτάσεις οι οποίες πλησίαζαν ή περνούσαν το 3 (δεν είμαι σίγουρος/-η). Ειδικότερα, οι έφηβοι/-ες έδειχναν να συμφωνούν ότι το φλερτ αποτελεί πρόκληση (και δικαιολόγηση) για να ασκήσει ο σύντροφος βία και είχαν την άποψη ότι αν υπάρξει βία η ευθύνη ανήκει μάλλον στο θύμα. Χαρακτηριστικά, η αντίληψη πως η ζήλεια (είτε από αγόρι είτε από κορίτσι) είναι ένδειξη αγάπης ήταν η πιο κυρίαρχη αντίληψη πριν από την παρέμβαση GEAR, στα αγόρια όσο και στα κορίτσια (η μέση βαθμολογία ήταν 3,79–3,78 και 3,59–3,58 αντίστοιχα). Όπως και σε προηγούμενες ερωτήσεις, τα αγόρια φάνηκαν να έχουν ισχυρότερες αντιλήψεις απόδοσης ευθυνών στο θύμα απ' ό,τι τα κορίτσια, με εξαίρεση το ζήτημα της ζήλειας που είχε υψηλή βαθμολογία και στα δύο φύλα.

Μετά την παρέμβαση, οι έφηβοι/-ες εμφάνισαν υγιέστερες στάσεις απέναντι στη βία (μικρότερη ανοχή και λιγότερη απόδοση ευθυνών στο θύμα). Οι τιμές μειώθηκαν σημαντικά τόσο στα αγόρια όσο και στα κορίτσια σε όλες τις προτάσεις που ελέγχθηκαν. Μολονότι τα αγόρια συνέχισαν να δείχνουν λιγότερο υγιείς στάσεις από τα κορίτσια μετά την παρέμβαση, η μεταβολή στις αντιλήψεις τους (στην κατεύθυνση στάσεων λιγότερο ανεκτικών και με λιγότερη απόδοση ευθυνών στο θύμα) ήταν εμφανής, ιδίως στο ζήτημα της ζήλειας.

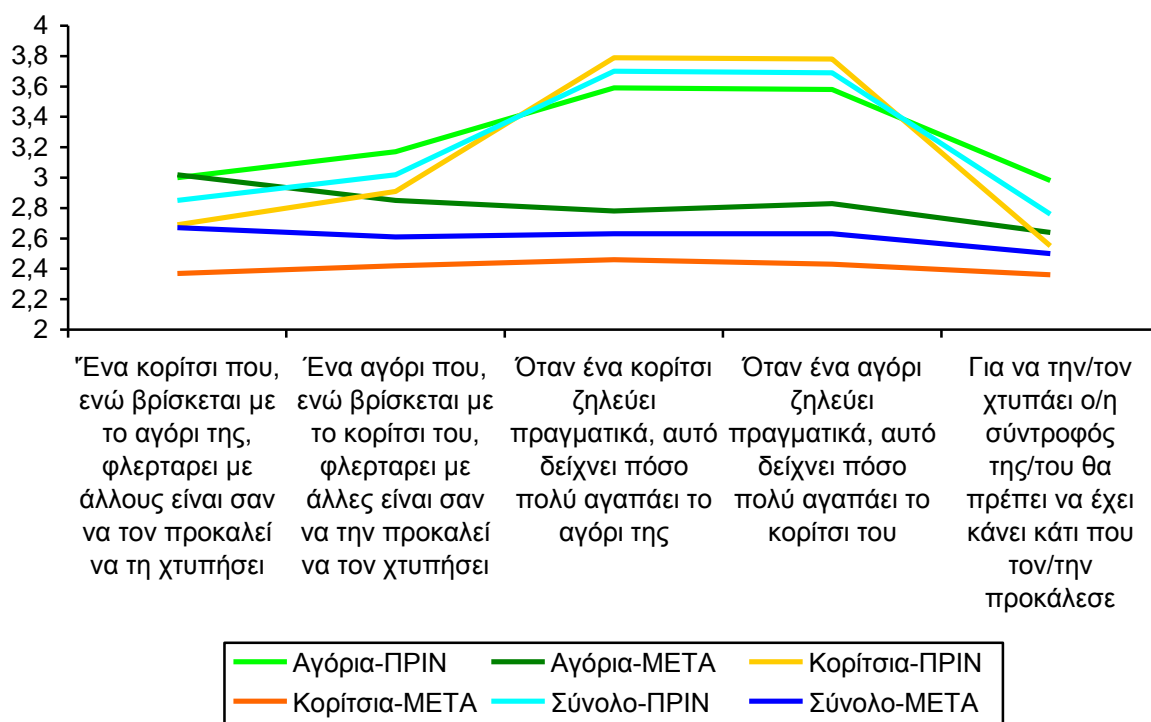
Πίνακας 26. Μέσες τιμές (1 = διαφωνώ απόλυτα ... 5 = συμφωνώ απόλυτα) των εφήβων σχετικά με ανεκτικές προς τη βία στάσεις, βάσει χρόνου (πριν και μετά το Εργαστήριο) και φύλου (Ερ.10-πριν, Ερ.10-μετά, Αρ.αγόρια=60, Αρ.κορίτσια=69)

Αξιολόγησε κατά πόσο συμφωνείς ή διαφωνείς με τις παρακάτω προτάσεις, τσεκάροντας την απάντηση που περιγράφει καλύτερα τη γνώμη σου	Χρόνος	Φύλο		Σύνολο
		Αγόρια	Κορίτσια	
Ένα κορίτσι που, ενώ βρίσκεται με το αγόρι της, φλερτάρει με άλλους είναι σαν να τον προκαλεί να τη χτυπήσει	Πριν	3.00	2.69	2.85
	Μετά	3.02	2.37	2.67
Ένα αγόρι που, ενώ βρίσκεται με το κορίτσι του, φλερτάρει με άλλους είναι σαν να την προκαλεί να τον χτυπήσει	Πριν	3.17	2.91	3.02
	Μετά	2.85	2.42	2.61
Όταν ένα κορίτσι ζηλεύει πραγματικά, αυτό δείχνει πόσο πολύ αγαπάει το αγόρι της	Πριν	3.59	3.79	3.70
	Μετά	2.78	2.46	2.63
Όταν ένα αγόρι ζηλεύει πραγματικά, αυτό δείχνει πόσο πολύ αγαπάει το κορίτσι του	Πριν	3.58	3.78	3.69
	Μετά	2.83	2.43	2.63
Για να την/τον χτυπάει ο/η σύντροφός της/του θα πρέπει να έχει κάνει κάτι που τον/την προκάλεσε	Πριν	2.98	2.55	2.76
	Μετά	2.64	2.36	2.50

* Οι στατιστικές διαφορές (έλεγχος χ^2) ανάμεσα σε αγόρια και κορίτσια επισημαίνονται με μπλε

* Οι στατιστικές διαφορές (ταυτισμένοι έλεγχος t) τιμών -πριν και -μετά επισημαίνονται με κόκκινο

Διάγραμμα 11: Γενική ανοχή στη ΒΕΣ (βαθμολογία αγοριών και κοριτσιών)

Ζητήθηκε επίσης από τους/τις έφηβους/-ες να αξιολογήσουν αν καθεμία από τις επτά προτάσεις που φαίνονται στους Πίνακες 27α και β είναι σωστή ή λάθος. Κάθε πρόταση αξιολογήθηκε δύο φορές, μία όταν η βία ασκείται από τον προς τη σύντροφο και το αντίστροφο. Η πρώτη ομάδα προτάσεων (Ερ.11α+β) αφορά τις πεποιθήσεις των εφήβων σχετικά με τις βίαιες συμπεριφορές ως αιτία για τη διάλυση μιας σχέσης, ενώ η δεύτερη αφορά τις πεποιθήσεις των εφήβων για την απόδοση ευθύνης στο θύμα.

Σχετικά με τους λόγους που δικαιολογούν το τέλος μιας σχέσης (Πίνακας 27α και Διάγραμμα 12α), κατά τη μέτρηση πριν την παρέμβαση, υψηλές τιμές συγκεντρώθηκαν στις περισσότερες επιθυμητές απαντήσεις, κάτι που δείχνει ότι οι έφηβοι/-ες δεν δέχονται τη ΒΕΣ. Ειδικότερα, η σωστή αναγνώριση των λόγων για τη διάλυση μιας σχέσης ήταν υψηλότερη για συμπεριφορές τις οποίες υφίσταται ένα κορίτσι (δηλαδή, που ασκούνται από ένα αγόρι) σε σύγκριση με τις συμπεριφορές τις οποίες υφίσταται ένα αγόρι. Για παράδειγμα, οι έφηβοι/-ες αναγνώρισαν σχεδόν καθολικά (97,8%) πως το να χτυπήσει ένα αγόρι την κοπέλα του είναι απόλυτα έγκυρος λόγος για να λήξει η σχέση. Η τάση αυτή ήταν ίδια σε όλες τις προτάσεις που ελέγχθηκαν, πράγμα που δείχνει ότι οι έφηβοι/-ες αντιδρούν πιο θετικά όταν το θύμα είναι κορίτσι παρά αγόρι. Η μη ανοχή της βίαιης συμπεριφοράς ήταν επίσης υψηλή για την προφορική βία (93% και 87,1% για θύμα κορίτσι και αγόρι αντίστοιχα) και τη σεξουαλική βία κατά των κοριτσιών (79,1%). Αντίθετα, υπήρξε πολύ μεγαλύτερη ανεκτικότητα απέναντι στην πρόταση «το κορίτσι πιέζει το αγόρι της να κάνουν σεξ ενώ εκείνος δεν θέλει», καθώς μόνο το 57,6% των εφήβων το θεώρησαν επαρκή λόγο για να χαλάσει η σχέση.

Πρέπει να σημειωθεί ότι οι διαφορές ανάμεσα στον τρόπο με τον οποίο απαντούν τα αγόρια και τα κορίτσια σε σχέση με την ανοχή απέναντι σε βίαιες συμπεριφορές, οι οποίες ελέγχθηκαν στην Ερ. 11, ήταν λίγες και συγκεντρώνονταν στα «αν το κορίτσι χτυπάει το αγόρι της» (69.4% των αγοριών και 84,1% των κοριτσιών το θεώρησαν επαρκή λόγο για τη διάλυση της σχέσης) και «το κορίτσι πιέζει το

αγόρι της να κάνουν σεξ ενώ εκείνος δεν θέλει», όπου σημειώθηκε η εντυπωσιακή διαφορά 40,3% έναντι 72,5% (για τα αγόρια και τα κορίτσια αντίστοιχα).

Με δεδομένες τις ήδη σχετικά υψηλές τιμές μη ανεκτικότητας στη μέτρηση -πριν, οι αντιλήψεις δεν άλλαξαν σημαντική μετά την παρέμβαση GEAR. Η μόνη σημαντική αλλαγή παρατηρήθηκε σε σχέση με την ανεκτικότητα για την περίπτωση «ένα κορίτσι πιέζει το αγόρι της να κάνουν σεξ ενώ εκείνος δεν θέλει», με τις στάσεις να μεταβάλλονται δείχνοντας λιγότερη ανεκτικότητα (επισημαίνεται με κόκκινο στον Πίνακα 27α).

Όσον αφορά τις αντιλήψεις απόδοσης ευθυνών στο θύμα (λόγοι για να μην λήξει η σχέση), όπως φαίνεται στον Πίνακα 27β και το Διάγραμμα 12β, η σωστή αναγνώριση ήταν εξίσου υψηλή για θύματα αγόρια και κορίτσια. Όπως παραπάνω (Πίνακας 27α), οι διαφορές στις αντιλήψεις αγοριών και κοριτσιών δεν ήταν σημαντικές, με εξαίρεση το αγόρι θύμα σε περιπτώσεις σωματικής βίας (η σωστή αναγνώριση ήταν στο 79% και το 92% για αγόρια και κορίτσια αντίστοιχα). Επιπλέον, οι διαφορές στις τιμές πριν και μετά ήταν επίσης αμελητέες, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η σωστή αναγνώριση ήταν εξαρχής υψηλή (προτού να γίνει η παρέμβαση).

Πίνακας 27α. Ποσοστό μαθητών/-ριών που απάντησαν «σωστό» ή «λάθος» σε προτάσεις που αφορούσαν συμπεριφορές του/της συντρόφου που ένα αγόρι/κορίτσι θα θεωρούσε λόγο να τελειώσει τη σχέση μαζί του/της, βάσει χρόνου (πριν και μετά το Εργαστήριο) και φύλου (Ερ.11α+β-πριν, Ερ.11α+β-μετά, Αρ.αγόρια=64, Αρ.κορίτσια=70)

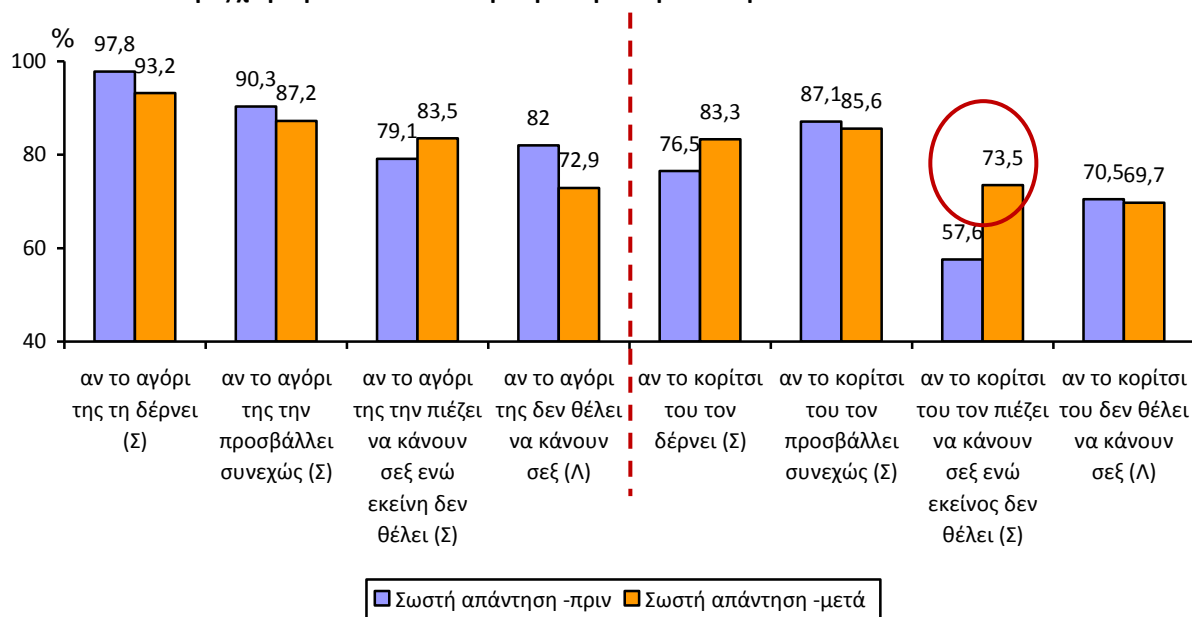
		Χρόνος	Αγόρια		Κορίτσια		Σύνολο		
			Σωστό	Λάθος	Σωστό	Λάθος	Σωστό	Λάθος	
α. Ένα ΚΟΡΙΤΣΙ πρέπει να χωρίσει:	αν το αγόρι της τη δέρνει (Σ*)	Πριν	98.4	1.6	97.1	2.9	97.8	2.2	
		Μετά	95.2	4.8	91.4	8.6	93.2	6.8	
	αν το αγόρι της την προσβάλλει συνεχώς (Σ)	Πριν	90.5	9.5	90.0	10.0	90.3	9.7	
		Μετά	82.3	17.7	91.4	8.6	87.2	12.8	
	αν το αγόρι της την πιέζει να κάνουν σεξ ενώ εκείνη δεν θέλει (Σ)	Πριν	74.6	25.4	82.9	17.1	79.1	20.9	
		Μετά	80.6	19.4	87.1	12.9	83.5	16.5	
	αν το αγόρι της δεν θέλει να κάνουν σεξ (Λ)	Πριν	17.7	82.3	18.6	81.4	18.0	82.0	
		Μετά	33.9	66.1	20.0	80.0	27.1	72.9	
	β. Ένα ΑΓΟΡΙ πρέπει να χωρίσει:	αν το κορίτσι του τον δέρνει (Σ)	Πριν	69.4	30.6	84.1	15.9	76.5	23.5
			Μετά	78.7	21.3	87.1	12.9	83.3	16.7
αν το κορίτσι του τον προσβάλλει συνεχώς (Σ)		Πριν	85.5	14.5	88.4	11.6	87.1	12.9	
		Μετά	78.7	21.3	91.4	8.6	85.6	14.4	
αν το κορίτσι του τον πιέζει να κάνουν σεξ ενώ εκείνος δεν θέλει (Σ)		Πριν	40.3	59.7	72.5	27.5	57.6	42.4	
		Μετά	63.9	36.1	82.9	17.1	73.5	26.5	
αν το κορίτσι του δεν θέλει να κάνουν σεξ (Λ)		Πριν	29.0	71.0	29.0	71.0	29.5	70.5	
		Μετά	39.3	60.7	21.4	78.6	30.3	69.7	

* Η επιθυμητή απάντηση, που δείχνει χαμηλή ανεκτικότητα στη βίαιη συμπεριφορά, σημειώνεται με (Σ) = Σωστό ή (Λ) = Λάθος, δίπλα στην πρόταση

* Οι στατιστικές διαφορές (έλεγχος McNemar) στις τιμές πριν και μετά σε συνολικό επίπεδο επισημαίνονται με κόκκινο

* Οι στατιστικές διαφορές (χ^2) στις τιμές πριν και μετά μεταξύ αγοριών και κοριτσιών επισημαίνονται με μπλε

Διάγραμμα 12α: Συμπεριφορές του/της συντρόφου που θα έπρεπε να θεωρηθούν λόγος χωρισμού - ΣΥΝΟΛΙΚΗ βαθμολογία -πριν και -μετά

** Οι σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις τιμές πριν και μετά σημειώνονται με τον κόκκινο κύκλο

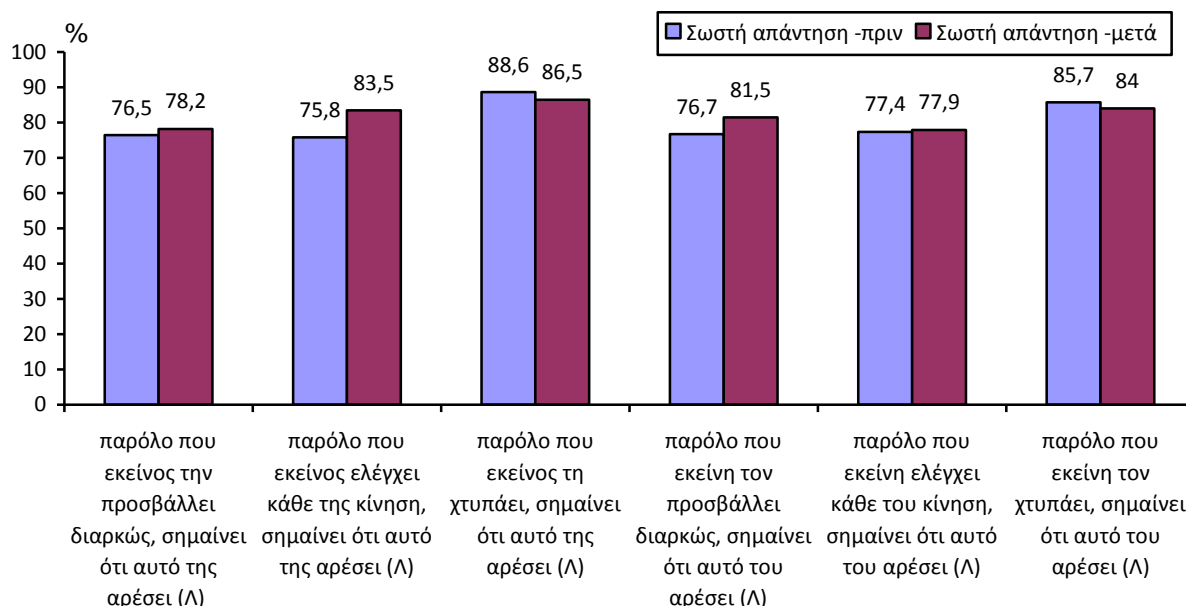
Πίνακας 27β. Ποσοστό μαθητών/-ριών που απάντησαν «σωστό» ή «λάθος» στις προτάσεις που αφορούσαν την εξήγηση για τη διατήρηση μιας βίαιης σχέσης, βάσει χρόνου (πριν και μετά το Εργαστήριο) και φύλου (Ερ.12α+β-πριν, Ερ.12α+β-μετά Αρ.αγόρια=64, Αρ.κορίτσια=70)

		Χρόνος	Αγόρια		Κορίτσια		Σύνολο	
			Σωστό	Λάθος	Σωστό	Λάθος	Σωστό	Λάθος
α. Για να μην ΤΟΝ χωρίζει	παρόλο που εκείνος την προσβάλλει διαρκώς, σημαίνει ότι αυτό της αρέσει (Λ*)	Πριν	24.2	75.8	23.2	76.8	23.5	76.5
		Μετά	29.0	71.0	14.3	85.7	21.8	78.2
	παρόλο που εκείνος ελέγχει κάθε της κίνηση, σημαίνει ότι αυτό της αρέσει (Λ)	Πριν	22.6	77.4	26.1	73.9	24.2	75.8
		Μετά	21.0	79.0	11.4	88.6	16.5	83.5
	παρόλο που εκείνος τη χτυπάει σημαίνει ότι αυτό της αρέσει (Λ)	Πριν	14.5	85.5	7.2	92.8	11.4	88.6
		Μετά	22.6	77.4	5.7	94.3	13.5	86.5
β. Για να μην ΤΗΝ χωρίζει	παρόλο που εκείνη την προσβάλλει διαρκώς, σημαίνει ότι αυτό του αρέσει (Λ)	Πριν	29.0	71.0	17.1	82.9	23.3	76.7
		Μετά	21.9	78.1	13.0	87.0	18.5	81.5
	παρόλο που εκείνη ελέγχει κάθε του κίνηση, σημαίνει ότι αυτό του αρέσει (Λ)	Πριν	22.6	77.4	22.9	77.1	22.6	77.4
		Μετά	31.1	68.9	14.5	85.5	22.1	77.9
	παρόλο που εκείνη τον χτυπάει σημαίνει ότι αυτό του αρέσει (Λ)	Πριν	21.0	79.0	7.1	92.9	14.3	85.7
		Μετά	26.2	73.8	7.2	92.8	16.0	84.0

* Η επιθυμητή απάντηση, που δείχνει στάση μη απόδοσης ευθυνών στο θύμα, σημειώνεται με (Σ)=Σωστό ή (Λ)=Λάθος δίπλα στην πρόταση

** Δεν παρατηρήθηκε στατιστική σημασία (έλεγχος McNemar) στις τιμές πριν και μετά σε συνολικό επίπεδο

Διάγραμμα 12β: Δηλώσεις σχετικά με την απόδοση ευθύνης στο θύμα ΣΥΝΟΛΙΚΗ βαθμολογία -πριν και -μετά)

Τροποποίηση των γνώσεων των εφήβων

Γνώση των μορφών ΒΕΣ.

Αναφορικά με τις μορφές ΒΕΣ, ζητήθηκε από τους έφηβους/-ες να αξιολογήσουν αν καθεμία από τις 10 συμπεριφορές που παρουσιάζονται στον Πίνακα 28α και 28β είναι μορφή βίας (σωστό) ή όχι (λάθος). Κάθε πρόταση αξιολογήθηκε δύο φορές, μία όταν η περιγραφόμενη συμπεριφορά ήταν από το σύντροφο προς τη σύντροφο (Πίνακας 28α) και μία όταν η ίδια συμπεριφορά ήταν από τη προς το σύντροφο (Πίνακας 28β).

Ενώ οι απειλές σωματικής βίας, οι προσβολές και οι ταπεινώσεις ήταν οι συμπεριφορές που αναγνωρίστηκαν πιο εμφανώς ως βίαιες (εξίσου για τα δύο φύλα), οι περιπτώσεις ελέγχου, ζήλειας και ψυχολογικής χειραγώγησης είχαν χαμηλή αναγνώριση. Οι έφηβοι/-ες έδειξαν να αγνοούν ότι ορισμένες ελεγκτικές συμπεριφορές μπορεί να συνιστούν βία, όντας έτσι σε κίνδυνο να εκτεθούν σε βία επειδή ορισμένα μη υγιή χαρακτηριστικά στη σχέση τους μπορεί να περάσουν απαρατήρητα. Πιο συγκεκριμένα, συμπεριφορές όπως «συνοδεύει τον/τη σύντροφο όπου πηγαίνει», «λέει πως, αν ποτέ τον/την αφήσει θα πεθάνει» και «ελέγχει τι πρέπει να φοράει και τι όχι» είχαν πολύ χαμηλή έως χαμηλή αναγνώριση ως βίαιες συμπεριφορές (ανεξάρτητα αν προέρχονταν από αγόρι ή από κορίτσι). Επιπλέον, τα «λέει στο/στη σύντροφο ποια άτομα μπορεί να βλέπει» και «του βάζει συνέχεια τις φωνές» (όταν η συμπεριφορά προέρχεται από κορίτσι) είχαν επίσης μέτρια αναγνώριση ως βίαιες συμπεριφορές.

Δεν παρατηρήθηκαν διαφορές σε σχέση με το βαθμό που αγόρια και κορίτσια αναγνώρισαν περιστατικά βίας μεταξύ ερωτικών συντρόφων. Οι μόνες διαφορές παρατηρήθηκαν σε σχέση με τα *της λέει τι πρέπει να φοράει και τι όχι* (41,9% έναντι 66,7% για αγόρια και κορίτσια αντίστοιχα), *τον απειλεί ότι θα τον βλάψει σωματικά* (68,3% έναντι 87,1%) και *την απειλεί ότι θα τη βλάψει σωματικά* (74,2% έναντι 92,2%).

Είναι αξιοσημείωτο ότι το πρόγραμμα GEAR φαίνεται πως είχε αναμφισβήτητη επίδραση στην αλλαγή του επιπέδου επίγνωσης των εφήβων σχετικά με τη βία μεταξύ ερωτικών συντρόφων. Η ορθή αναγνώριση σημαντικών συμπεριφορών ελέγχου (δηλαδή παραδειγμάτων που είχαν τη χαμηλότερη αναγνώριση στο ερωτηματολόγιο -πριν) που στο παρελθόν θα είχαν περάσει απαρατήρητες, αυξήθηκε σημαντικά μετά την παρέμβαση. Ειδικότερα:

- Η αναγνώριση του «συνοδεύει τον/τη σύντροφο παντού και πάντα, όπου και να πηγαίνει» ως κακοποίησης αυξήθηκε από το 23,8% στο 54,1% όταν ασκείται από το αγόρι και από το 26,2% στο 57,9% όταν ασκείται από το κορίτσι
- Η αναγνώριση του «λέει πως, αν ποτέ τον/την αφήσει θα πεθάνει» ως κακοποίησης αυξήθηκε από το 34,4% στο 65,4% όταν ασκείται από το αγόρι και από το 38,2% στο 62,4% όταν ασκείται από το κορίτσι
- Η αναγνώριση του «λέει τι πρέπει να φοράει και τι όχι» ως κακοποίησης αυξήθηκε από το 54,5% στο 71,2% όταν ασκείται από το αγόρι και από το 48,9% στο 70,5% όταν ασκείται από το κορίτσι
- Με τον ίδιο τρόπο, η αναγνώριση του «του/της λέει ποια άτομα μπορεί να βλέπει και ποια όχι» αυξήθηκε από το 67,4% στο 80,9% όταν ασκείται από το αγόρι και από το 62,3% στο 78% όταν ασκείται από το κορίτσι

Πίνακας 28α. Ποσοστό μαθητών/-ριών που θεωρούν βίαιες («σωστό») ή μη βίαιες («λάθος») 10 συμπεριφορές από το σύντροφο προς τη σύντροφο, βάσει χρόνου (πριν και μετά από το Εργαστήριο) και φύλου (Ερ.9α -πριν, Ερ.9α -μετά Αρ.-αγόρια=64, Αρ.-κορίτσια=70)

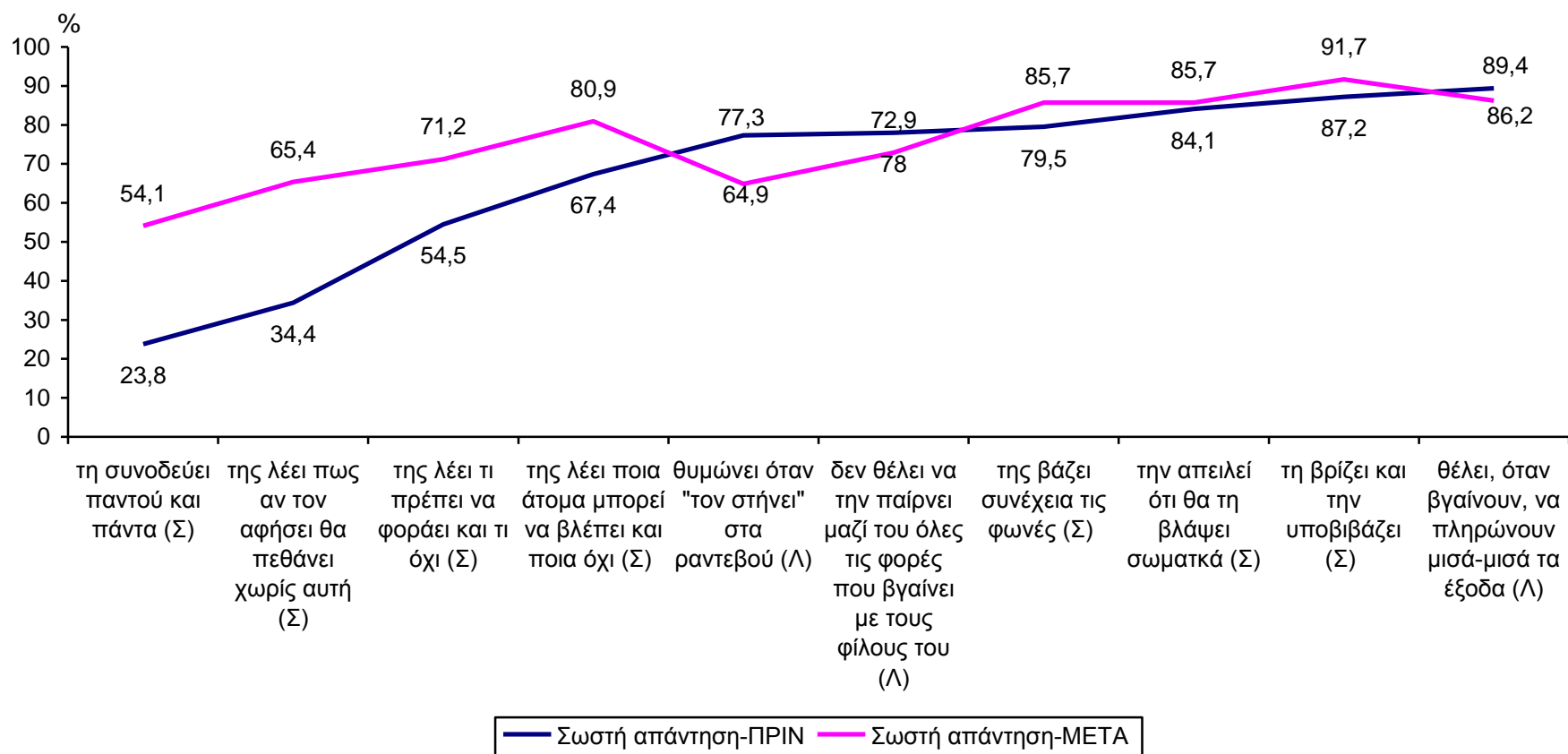
Είναι μια μορφή βίας όταν, σε μια σχέση, ΕΚΕΙΝΟΣ :	Χρόνος	Αγόρια		Κορίτσια		Σύνολο	
		Σωστό	Λάθος	Σωστό	Λάθος	Σωστό	Λάθος
της βάζει συνέχεια τις φωνές (Σ*)	Πριν	75.8	24.2	82.7	17.3	79.5	20.5
	Μετά	83.9	16.1	87.1	12.9	85.7	14.3
δεν θέλει να την παίρνει μαζί του όλες τις φορές που βγαίνει με τους φίλους του (Λ*)	Πριν	21.0	79.0	23.2	76.8	22.0	78.0
	Μετά	24.2	75.8	30.0	70.0	27.1	72.9
της λέει πως, αν ποτέ τον αφήσει, θα πεθάνει χωρίς αυτήν (Σ)	Πριν	29.0	71.0	39.7	60.3	34.4	65.6
	Μετά	61.3	38.7	70.0	30.0	65.4	34.6
τη βρίζει και την υποβιβάζει (Σ)	Πριν	83.6	16.4	91.3	8.7	87.2	12.8
	Μετά	90.3	9.7	92.9	7.1	91.7	8.3
θυμώνει όταν «τον στήνει» στα ραντεβού (Λ)	Πριν	29.0	71.00	17.4	82.6	22.7	77.3
	Μετά	35.0	65.0	34.3	65.7	35.1	64.9
τη συνοδεύει παντού και πάντα, όπου και να πηγαίνει (Σ)	Πριν	25.0	75.0	23.2	76.8	23.8	76.2
	Μετά	53.2	46.8	55.7	44.3	54.1	45.9
θέλει, όταν βγαίνουν, να πληρώνουν μισά-μισά τα έξοδα (Λ)	Πριν	16.1	83.9	5.8	94.2	10.6	89.4
	Μετά	16.7	83.3	17.1	82.9	13.8	86.2
της λέει ποια άτομα μπορεί να βλέπει και ποια όχι (Σ)	Πριν	59.7	40.3	73.9	26.1	67.4	32.6
	Μετά	78.7	21.3	82.6	17.4	80.9	19.1
της λέει τι πρέπει να φοράει και τι όχι (Σ)	Πριν	41.9	58.1	66.7	33.3	54.5	45.5
	Μετά	66.1	33.9	75.4	24.6	71.2	28.8
την απειλεί ότι θα τη βλάψει σωματικά (Σ)	Πριν	74.2	25.8	92.2	7.8	84.1	15.9
	Μετά	82.3	17.7	90.0	10.0	85.7	14.3

* Η σωστή απάντηση σημειώνεται με (Σ)= Σωστό ή (Λ)=Λάθος, δίπλα στην πρόταση

**Οι στατιστικά σημαντικές διαφορές (έλεγχος McNemar) στη βαθμολογία πριν και μετά σε συνολικό επίπεδο επισημαίνονται με κόκκινο

**Οι στατιστικά σημαντικές διαφορές (έλεγχος χ^2) μεταξύ αγοριών και κοριτσιών επισημαίνονται με μπλε

**Διάγραμμα 13α: Αναγνώριση ορισμένων συμπεριφορών ΑΓΟΡΙΟΥ προς το κορίτσι του ως βίαιων
(με αύξουσα σειρά)**

Πίνακας 28β. Ποσοστό μαθητών/-ριών που θεωρούν βίαιες («σωστό») ή μη βίαιες («λάθος») 10 συμπεριφορές από τη σύντροφο προς το σύντροφο, βάσει χρόνου (πριν και μετά από το Εργαστήριο) και φύλου (Ερ.9β -πριν, Ερ.9β -μετά Αρ.αγόρια=64, Αρ.κορίτσια=70)

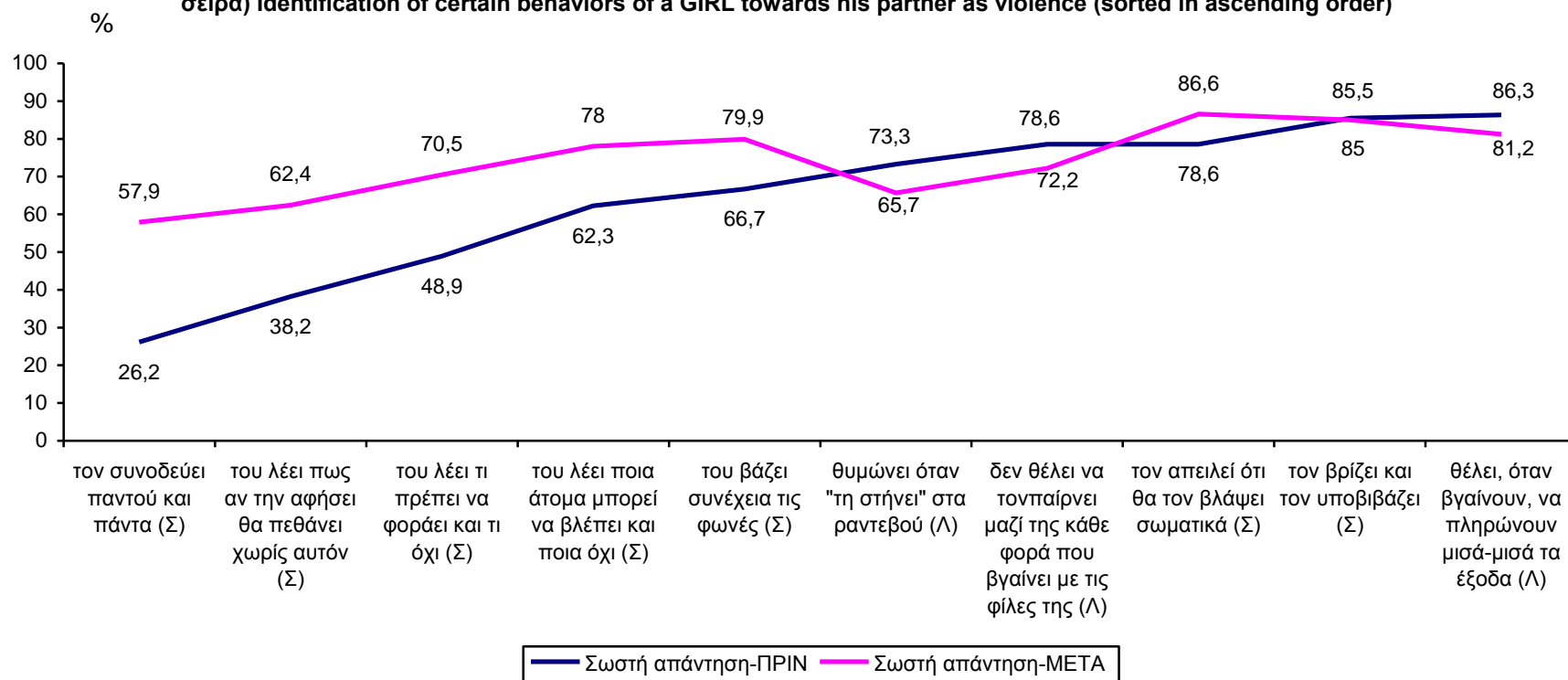
Είναι μια μορφή βίας όταν, σε μια σχέση, ΕΚΕΙΝΗ :	Χρόνος	Αγόρια		Κορίτσια		Σύνολο	
		Σωστό	Λάθος	Σωστό	Λάθος	Σωστό	Λάθος
του βάζει συνέχεια τις φωνές (Σ*)	Πριν	68.9	31.1	64.3	35.7	66.7	33.3
	Μετά	76.2	23.8	82.9	17.1	79.9	20.1
δεν θέλει να τον παίρνει μαζί της όλες τις φορές που βγαίνει με τις φίλες της (Λ*)	Πριν	23.3	76.7	20.0	80.0	21.4	78.6
	Μετά	27.0	73.0	28.6	71.4	27.8	72.2
του λέει πως, αν ποτέ την αφήσει, θα πεθάνει χωρίς αυτόν (Σ)	Πριν	36.1	63.9	40.6	59.4	38.2	61.8
	Μετά	54.0	46.0	70.0	30.0	62.4	37.6
τον βρίζει και τον υποβιβάζει (Σ)	Πριν	83.6	16.4	87.0	13.0	85.5	14.5
	Μετά	77.4	22.6	92.9	7.1	85.0	15.0
θυμώνει όταν «τη στήνει» στα ραντεβού (Λ)	Πριν	31.7	68.3	22.9	77.1	26.7	73.3
	Μετά	34.9	65.1	34.3	65.7	34.3	65.7
τον συνοδεύει παντού και πάντα, όπου και να πηγαίνει (Σ)	Πριν	25.4	74.6	27.1	72.9	26.2	73.8
	Μετά	56.5	43.5	60.0	40.0	57.9	42.1
θέλει, όταν βγαίνουν, να πληρώνουν μισά-μισά τα έξοδα (Λ)	Πριν	16.7	83.3	11.4	88.6	13.7	86.3
	Μετά	20.6	79.4	15.9	84.1	18.8	81.2
του λέει ποια άτομα μπορεί να βλέπει και ποια όχι (Σ)	Πριν	58.3	41.7	65.2	34.8	62.3	37.7
	Μετά	71.0	29.0	84.1	15.9	78.0	22.0
του λέει τι πρέπει να φοράει και τι όχι (Σ)	Πριν	43.3	56.7	54.3	45.7	48.9	51.1
	Μετά	64.5	35.5	75.4	24.6	70.5	29.5
τον απειλεί ότι θα τον βλάψει σωματικά (Σ)	Πριν	68.3	31.7	87.1	12.9	78.6	21.4
	Μετά	81.0	19.0	91.4	8.6	86.6	13.4

* Η σωστή απάντηση σημειώνεται με (Σ)= Σωστό ή (Λ)=Λάθος, δίπλα στην πρόταση

**Οι στατιστικά σημαντικές διαφορές (έλεγχος McNemar) στη βαθμολογία πριν και μετά σε συνολικό επίπεδο επισημαίνονται με κόκκινο

**Οι στατιστικά σημαντικές διαφορές (έλεγχος χ^2) μεταξύ αγοριών και κοριτσιών επισημαίνονται με μπλε

Διάγραμμα 13β: Αναγνώριση ορισμένων συμπεριφορών ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ προς το αγόρι της ως βίαιων (με αύξουσα σειρά) Identification of certain behaviors of a GIRL towards his partner as violence (sorted in ascending order)

Γενικές γνώσεις για τη ΒΕΣ.

Αναφορικά με τις γενικές τους γνώσεις για τη ΒΕΣ, ζητήθηκε από τους/τις έφηβους/-ες να αξιολογήσουν μια σειρά προτάσεων που περιλάμβαναν τους πιο συνηθισμένους μύθους σχετικά με τη ΒΕΣ. Οι μαθητές/-ριες έπρεπε να αξιολογήσουν αν καθεμία από τις 19 προτάσεις σχετικά με τη βία στον Πίνακα 29 είναι *σωστές* ή *λάθος*.

Είναι πολύ σημαντικό ότι, όπως φάνηκε, οι έφηβοι/-ες δυσκολεύονταν να ξεχωρίσουν τους μύθους και τις πραγματικότητες σχετικά με τη ΒΕΣ, και δέχονταν συχνά ορισμένους μύθους ως πραγματικότητες, όπως για παράδειγμα ότι:

- η ζήλεια είναι ένδειξη αγάπης
- οι βίαιοι άνθρωποι είναι άτομα που δεν μπορούν να ελέγξουν το θυμό τους
- η αγάπη μπορεί να αλλάξει τη βίαιη συμπεριφορά ενός ανθρώπου
- η κατάχρηση ουσιών είναι η αιτία της βίας σε μια σχέση
- τα περισσότερα κορίτσια πιστεύουν ότι πρέπει να κάνουν τις δύσκολες πριν συναινέσουν να κάνουν σεξ
- όταν ένα αγόρι αγγίζει ένα κορίτσι κι εκείνη λέει «όχι», συχνά εννοεί «ναι»

Συνολικά, αγόρια και κορίτσια φάνηκε να έχουν παρόμοιες αντιλήψεις σχετικά με τη βία μεταξύ ερωτικών συντρόφων, να δέχονται και να απορρίπτουν τους ίδιους μύθους, πράγμα που φανερώνει παρόμοια κενά γνώσεων. Οι μόνες διαφορές που παρατηρήθηκαν ήταν γύρω από το ότι τα κορίτσια αναγνώριζαν ευκολότερα ότι:

- δεν είναι εύκολο να βγει κανείς από τη βίαιη σχέση (75,7% έναντι 54,7%)
- η καταστροφή προσωπικών αντικειμένων και ιδιοκτησίας είναι μορφή βίας (85,8% έναντι 73,4%)
- η βία δεν είναι μόνο σωματική (90% έναντι 73,4%)
- οι γυναίκες δεν είναι βίαιες από τη φύση τους (97,1% έναντι 82,9%)

Πρέπει να σημειωθεί ότι μετά την υλοποίηση του προγράμματος GEAR, τα κενά στις γνώσεις φάνηκαν να μειώνονται. Συγκεκριμένα, το GEAR φάνηκε να έχει θετική επίδραση στην αμφισβήτηση αντιλήψεων σχετικά με τους συνηθισμένους μύθους που οι έφηβοι/-ες θεωρούσαν αληθινούς. Αλλαγές παρατηρήθηκαν ειδικότερα στο ότι αγόρια και κορίτσια απέρριπταν πια ότι:

- η ζήλεια είναι ένδειξη αγάπης (από 42,4% σε 67,2%)
- τα περισσότερα κορίτσια πιστεύουν ότι πρέπει να κάνουν τις δύσκολες πριν συναινέσουν να κάνουν σεξ (από 41,4% σε 60,3%)
- τα περισσότερα αγόρια πιστεύουν πως όταν ένα κορίτσι αρνείται να κάνει σεξ μαζί τους, απλά «κάνει τη δύσκολη» (από 44,8% σε 59,2%)
- όταν ένα αγόρι αγγίζει ένα κορίτσι κι εκείνη λέει «όχι», συχνά εννοεί «ναι» (από 61,9% σε 79,5%)
- τα κορίτσια δεν ασκούν ποτέ σωματική βία στους συντρόφους τους (από 73,7% σε 85,9%)

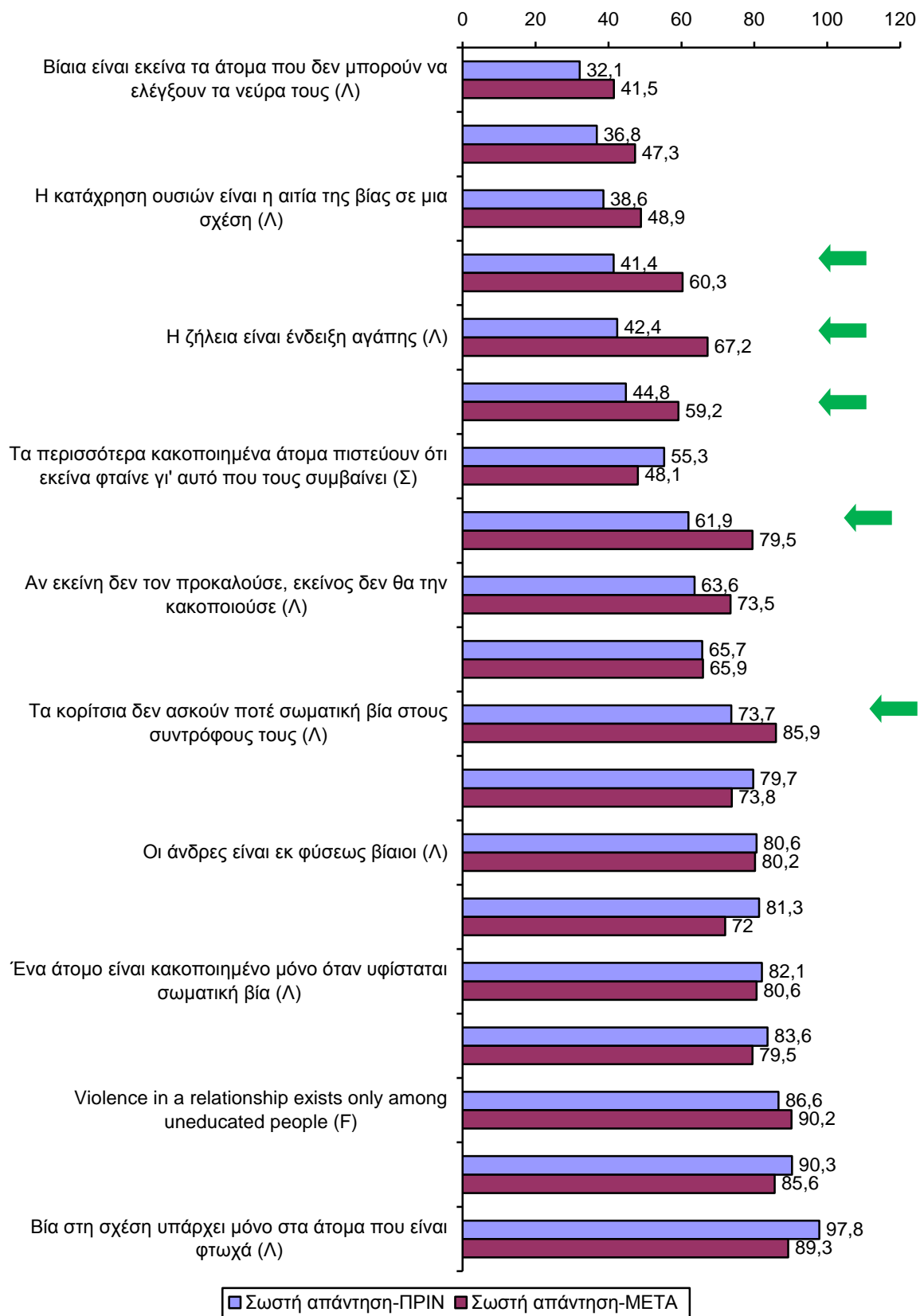

Πίνακας 29. Ποσοστά των απαντήσεων των μαθητών/-ριών (σωστό ή λάθος) πάνω σε ζητήματα που σχετίζονται με τη βία μεταξύ ερωτικών συντρόφων, βάσει χρόνου (πριν και μετά από το Εργαστήριο) και φύλου (Ερ.13 -πριν, Ερ.13 -μετά Αρ.αγόρια=64, Αρ.κορίτσια=70)

Για κάθε μία από τις παρακάτω προτάσεις, σημείωσε τι ΚΑΤΑ ΤΗ ΓΝΩΜΗ ΣΟΥ , είναι «Σωστό» ή «Λάθος»:	Χρόνος	Αγόρια		Κορίτσια		Σύνολο	
		Σωστό	Λάθος	Σωστό	Λάθος	Σωστό	Λάθος
Βία στη σχέση υπάρχει μόνο στα άτομα που είναι φτωχά (Λ*)	Πριν	1.6	98.4	2.9	97.1	2.2	97.8
	Μετά	19.4	80.6	2.9	97.1	10.7	89.3
Βία στη σχέση υπάρχει μόνο στα άτομα που έχουν χαμηλή μόρφωση (Λ)	Πριν	15.6	84.4	11.4	88.6	13.4	86.6
	Μετά	17.7	82.3	2.9	97.1	9.8	90.2
Θύματα βίας στις σχέσεις είναι κυρίως γυναίκες (Σ*)	Πριν	81.3	18.8	81.4	18.6	81.3	18.7
	Μετά	66.1	33.9	77.1	22.9	72.0	28.0
Ένα άτομο είναι κακοποιημένο μόνο όταν υφίσταται σωματική βία (Λ)	Πριν	26.6	73.4	10.0	90.0	17.9	82.1
	Μετά	26.2	73.8	13.2	86.8	19.4	80.6
Η καταστροφή προσωπικών αντικειμένων και ιδιοκτησίας δεν είναι μορφή βίας (Λ)	Πριν	26.6	73.4	14.5	85.5	20.3	79.7
	Μετά	34.4	65.6	18.8	81.2	26.2	73.8
Βίαια είναι εκείνα τα άτομα που δεν μπορούν να ελέγξουν τα νεύρα τους (Λ)	Πριν	71.9	28.1	64.3	35.7	67.9	32.1
	Μετά	47.5	52.5	68.1	31.9	58.5	41.5
Αν εκείνη δεν τον προκαλούσε, εκείνος δεν θα την κακοποιούσε (Λ)	Πριν	39.7	60.3	33.3	66.7	36.4	63.6
	Μετά	32.3	67.7	21.4	78.6	26.5	73.5
Από την εμφάνιση ενός ατόμου και μόνο μπορείς να καταλάβεις αν είναι βίαιο ή όχι (Λ)	Πριν	23.4	76.6	10.0	90.0	16.4	83.6
	Μετά	24.2	75.8	17.1	82.9	20.5	79.5
Η ζήλεια είναι ένδειξη αγάπης (Λ)	Πριν	57.1	42.9	58.0	42.0	57.6	42.4
	Μετά	32.8	67.2	32.9	67.1	32.8	67.2
Τα κορίτσια δεν ασκούν ποτέ σωματική βία στους συντρόφους τους (Λ)	Πριν	27.0	73.0	25.7	74.3	26.3	73.7
	Μετά	16.4	83.6	11.9	88.1	14.1	85.9
Όταν ένα αγόρι χαϊδεύει ένα κορίτσι κι εκείνη λέει «όχι», συνήθως εννοεί «ναι» (Λ)	Πριν	35.9	64.1	40.0	60.0	38.1	61.9
	Μετά	29.0	71.0	12.9	87.1	20.5	79.5
Αν ένα άτομο κακοποιείται στην ερωτική του/της σχέση, είναι εύκολο απλά να φύγει (Λ)	Πριν	45.3	54.7	24.3	75.7	34.3	65.7
	Μετά	30.6	69.4	37.1	62.9	34.1	65.9
Η βίαιη συμπεριφορά ενός ατόμου μπορεί να αλλάξει αν ο/η σύντροφός του το αγαπάει αρκετά (Λ)	Πριν	71.4	28.6	55.7	44.3	63.2	36.8
	Μετά	56.5	43.5	49.3	50.7	52.7	47.3
Οι άνδρες είναι εκ φύσεως βίαιοι (Λ)	Πριν	18.8	81.3	20.0	80.0	19.4	80.6
	Μετά	21.0	79.0	18.8	81.2	19.8	80.2
Οι γυναίκες είναι εκ φύσεως βίαιες (Λ)	Πριν	17.2	82.8	2.9	97.1	9.7	90.3
	Μετά	21.0	79.0	8.6	91.4	14.4	85.6
Τα περισσότερα κορίτσια πιστεύουν ότι πρέπει να «κάνουν τις δύσκολες» πριν δεχτούν να κάνουν σεξ (Λ)	Πριν	62.5	37.5	55.1	44.9	58.6	41.4
	Μετά	45.2	54.8	34.8	65.2	39.7	60.3
Τα περισσότερα αγόρια πιστεύουν πως όταν ένα κορίτσι αρνείται να κάνει σεξ μαζί τους, απλώς «κάνει τη δύσκολη» (Λ)	Πριν	54.7	45.3	55.7	44.3	55.2	44.8
	Μετά	41.7	58.3	40.0	60.0	40.8	59.2
Η κατάχρηση ουσιών είναι η αιτία της βίας σε μια σχέση (Λ)	Πριν	55.6	44.4	66.7	33.3	61.4	38.6
	Μετά	45.9	54.1	55.7	44.3	51.1	48.9
Τα περισσότερα κακοποιημένα άτομα πιστεύουν ότι εκείνα φταίνε γι' αυτό που τους συμβαίνει (Σ)	Πριν	39.1	60.9	50.0	50.0	44.7	55.3
	Μετά	39.3	60.7	62.9	37.1	51.9	48.1

* Η σωστή απάντηση σημειώνεται με (Σ) = Σωστό ή (Λ) = Λάθος δίπλα από την πρόταση

Διάγραμμα 14: Γενικές γνώσεις για τους μύθους και τις πραγματικότητες της ΒΕΣ
(συνολικές τιμές -πριν και -μετά, σε αύξουσα σειρά)

Β.3.3. Υποκειμενική αξιολόγηση των εφήβων

Ζητήθηκε από τους/τις έφηβους/-ες να αξιολογήσουν διάφορες πλευρές του εργαστηρίου μέσα από μια σειρά ερωτήσεων που περιλαμβάνονταν στο μετα-ερωτηματολόγιο. Συγκεκριμένα, έπρεπε να βαθμολογήσουν:

1. την **προσωπική τους ικανοποίηση** (Ερ.1-μετά, όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 30) από το εργαστήριο καθώς και το βαθμό στον οποίο εκπληρώθηκαν οι **προσδοκίες** τους καθώς και τα **οφέλη** που αποκόμισαν από το εργαστήριο (Ερ.1.3-μετά, όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 31). Η προσωπική ικανοποίηση μετρήθηκε επίσης έμμεσα (Πίνακας 32) ζητώντας από τους/τις μαθητές/-ριες να βαθμολογήσουν την πιθανότητα να συμμετάσχουν ξανά σε παρόμοιο εργαστήριο στο μέλλον (Ερ.5.1-μετά) ή να συστήσουν σε κάποιον/-α φίλο/-η τους (Ερ.5.4-μετά) να συμμετάσχει σε τέτοιο εργαστήριο, καθώς και μέσω τριών ανοιχτών ερωτήσεων (Ερ.2-μετά) που ρωτούσαν **τι τους άρεσε περισσότερο** και **τι δεν τους άρεσε** στο εργαστήριο στο οποίο είχαν συμμετάσχει, και τους ζητούσε να αναφέρουν **θέματα** που θα ήθελαν να είχαν συζητηθεί στο εργαστήριο, αλλά δεν συζητήθηκαν.
2. την **χρησιμότητα του εργαστηρίου κατά τη δική τους εκτίμηση** (Ερ.1.2-μετά) για τον εαυτό τους και τους/τις άλλους/-ες (βλ. Πίνακα 34) και τις **γνώσεις** (Ερ.3 και Ερ.4-μετά) που πιστεύουν ότι απέκτησαν κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου (βλ. Πίνακες 35 και 36).
3. πόσο **κατάλληλο** ήταν να υλοποιηθεί το εργαστήριο στο **σχολικό περιβάλλον** (Ερ.5.2-μετά) και **από τους/τις καθηγητές/-ριές τους** (Ερ.1.4-μετά), καθώς και την **επάρκεια** του εκπαιδευτικού που υλοποίησε το εργαστήριο (βλ. Πίνακες 37–38).

Προσωπική ικανοποίηση από το εργαστήριο

Ο μέσος όρος ικανοποίησης των εφήβων από τα Εργαστήρια στην Κύπρο όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 30 ήταν πολύ υψηλός σε όλες τις διαστάσεις που ελέγχθηκαν. Τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια ήταν ιδιαίτερα ευχαριστημένα με τον τρόπο με τον οποίο είχε οργανωθεί το εργαστήριο (μέσος όρος = 8,94), την επάρκεια της εκπαιδευτικού (μέσος όρος = 8,93) και με τον τρόπο διεξαγωγής του εργαστηρίου (μέσος όρος = 8,86). Συγκριτικά, οι έφηβοι/-ες ήταν λιγότερο ικανοποιημένοι/-ες από τα ενημερωτικά έντυπα (μέσος όρος = 8,36), τα φύλλα εργασίας που χρησιμοποιήθηκαν (μέσος όρος = 8,40) και τη διάρκεια του εργαστηρίου (μέσος όρος = 8,42). Σε γενικές γραμμές, τα κορίτσια εμφανίστηκαν πιο ευχαριστημένα από τα αγόρια, με υψηλότερο μέσο όρο ικανοποίησης. Οι στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα σε αγόρια και κορίτσια επισημαίνονται με μπλε στον Πίνακα 30.

Πίνακας 30. Μέσος όρος βαθμολογίας της ικανοποίησης των εφήβων (0=καθόλου, 10=απόλυτη) από το Εργαστήριο, βάσει φύλου (Ερ1.1-μετά, Αρ_{αγόρια}=65, Αρ_{κορίτσια}=71)

Πόσο ικανοποιημένος/-η έμεινες από:	Φύλο		Σύνολο
	Αγόρια	Κορίτσια	
το πρόγραμμα συνολικά;	8.09	9.07	8.59
τα θέματα που συζητήθηκαν;	8.15	9.03	8.60
τις δραστηριότητες που χρησιμοποιήθηκαν;	8.33	9.17	8.76
τα φύλλα εργασίας που χρησιμοποιήθηκαν;	8.17	8.63	8.40
τα ενημερωτικά φυλλάδια που σας δόθηκαν;	8.00	8.70	8.36
τον τρόπο με τον οποίο υλοποιήθηκε το πρόγραμμα;	8.46	9.24	8.86
τον τρόπο οργάνωσης του προγράμματος;	8.69	9.20	8.94
την επάρκεια του/της εκπαιδευτικού που υλοποίησε το πρόγραμμα;	8.49	9.35	8.93

την προσωπική σου εμπειρία από τη συμμετοχή σου στο πρόγραμμα;	8.40	9.17	8.80
τη συνολική διάρκεια του προγράμματος;	8.08	8.76	8.42

** Οι σημαντικές διαφορές (ακριβής έλεγχος χ^2 του Fisher) ανάμεσα σε αγόρια και κορίτσια επισημαίνονται με μπλε

Επιπλέον, φαίνεται ότι οι προσδοκίες των εφήβων από το εργαστήριο εκπληρώθηκαν, με το μέσο όρο βαθμολογίας για τις γενικές προσδοκίες, την καταλληλότητα του εργαστηρίου, τις δραστηριότητες και τα οφέλη που αποκόμισαν από 7,86 μέχρι 8,84. Αγόρια και κορίτσια εμφανίζονται να ευχαριστήθηκαν ιδιαίτερα τις δραστηριότητες και αναγνώρισαν επίσης ότι ωφεληθήκαν από το εργαστήριο (μέσος όρος 8,84 και 8,56 αντίστοιχα). Η ικανοποίηση ήταν λιγότερη σχετικά με τη συζήτηση ζητημάτων που αφορούν την καθημερινότητα των εφήβων (μέσος όρος = 7,86). Ωστόσο, αυτό μπορεί να αντανakλά το γεγονός ότι οι έφηβοι/-ες δεν αναγνωρίζουν ακόμα πλήρως ότι η ΒΕΣ τους/τις αφορά πραγματικά.

Πίνακας 31. Μέσος όρος βαθμολογίας των εφήβων (0=καθόλου, 10=απόλυτα) για την εκπλήρωση των προσδοκιών τους, την καταλληλότητα του εργαστηρίου, τις δραστηριότητες και τα οφέλη που αποκόμισαν από τα Εργαστήρια, ανά φύλο (Ερ1.3-μετά, Αρ_{αγόρια}=65, Αρ_{κορίτσια}=71)

Γενικά, σε ποιο βαθμό:	Φύλο		Σύνολο
	Αγόρια	Κορίτσια	
το πρόγραμμα εκπλήρωσε τις προσδοκίες που είχες;	7.97	8.62	8.31
σου άρεσαν οι δραστηριότητες στις οποίες συμμετείχες;	8.54	9.11	8.84
τα θέματα που συζητήθηκαν σε αφορούν στην καθημερινή σου ζωή;	7.25	8.41	7.86
ωφεληθήκες από το πρόγραμμα;	8.03	9.03	8.56
ήταν το πρόγραμμα μια ευχάριστη έκπληξη για σένα;	8.12	9.17	8.67

Η **έμμεση μέτρηση** της ικανοποίησης των μαθητών/-ριών από το εργαστήριο (Ερ.5.1 & 4 -μετά), η οποία υπολογίστηκε μέσα από τις απαντήσεις τους στις ερωτήσεις: 1) «**θα ήθελες να λάβεις μέρος σε ένα παρόμοιο πρόγραμμα στο μέλλον;**» και 2) «**θα συνιστούσες σε έναν φίλο/μία φίλη σου να λάβει μέρος σε ένα τέτοιο πρόγραμμα;**» ήταν επίσης υψηλή.

Πιο συγκεκριμένα, 88% όλων των μαθητών/-ριών (αγόρια και κορίτσια) απάντησαν ότι θα συμμετείχαν ή ότι κατά πάσα πιθανότητα θα συμμετείχαν σε παρόμοιο εργαστήριο στο μέλλον και 92,5% ότι θα συνιστούσαν ή κατά πάσα πιθανότητα θα συνιστούσαν σε φίλο/-η τους να συμμετάσχει σε τέτοιο εργαστήριο. Το γεγονός ότι η προσωπική ικανοποίηση ήταν πολύ υψηλότερη στα κορίτσια φαινόταν επίσης στην πρόθεση μελλοντικής συμμετοχής και σύστασης σε άλλους/-ες. Τα κορίτσια εμφανίστηκαν σημαντικά πιο πρόθυμα από τα αγόρια τόσο να συμμετάσχουν σε παρόμοιο εργαστήριο στο μέλλον όσο και να συστήσουν σε φίλο/-η τους να συμμετάσχει σε τέτοιο εργαστήριο (94,1% έναντι 81% για τη συμμετοχή και 98,6% έναντι 85,7% για τη σύσταση).

Πίνακας 32. Ποσοστό των απαντήσεων των εφήβων σχετικά με την έμμεση μέτρηση της ικανοποίησής τους από το εργαστήριο, ανά φύλο (Ερ.5.1&4-μετά, Αρ_{αγόρια}=63, Αρ_{κορίτσια}=71, εκτός αν επισημαίνεται διαφορετικά)

Πείτε μας τη γνώμη σας για τα εξής:	Φύλο		Σύνολο
	Αγόρια	Κορίτσια	
Θα ήθελες να λάβεις μέρος σε ένα παρόμοιο πρόγραμμα στο μέλλον;			
Σίγουρα ναι	38.1	70.4	55.2
Μάλλον ναι	42.9	23.9	32.8
Μάλλον όχι	19.0	5.6	11.9

Σίγουρα όχι	-	-	-
Θα συνιστούσες σε κάποιον/-α φίλο/-η σας να συμμετάσχει σε ένα τέτοιο εργαστήριο;			
Σίγουρα ναι	57.1	70.0	63.9
Μάλλον ναι	28.6	28.6	28.6
Μάλλον όχι	14.3	1.4	7.5
Σίγουρα όχι	-	-	-

Και οι δύο ερωτήσεις συνοδεύονταν από ανοιχτές ερωτήσεις που ζητούσαν από τους/τις έφηβους/-ες να εξηγήσουν τους λόγους των επιλογών τους. Σχετικά με την προθυμία τους να συμμετάσχουν ξανά σε άλλο παρόμοιο εργαστήριο στο μέλλον, πρέπει καταρχάς να αναφερθεί ότι 83 από τους/τις 137 ερωτηθέντες/-είσες συμπλήρωσαν τις ανοιχτές ερωτήσεις που ζητούσαν από τους/τις μαθητές/-ριες να δηλώσουν τους λόγους για την επιλογή τους.

Οι πιο συχνοί λόγοι που αναφέρθηκαν για τη συμμετοχή τους σε άλλο παρόμοιο εργαστήριο στο μέλλον ήταν: «Ήταν πραγματικά ενδιαφέρον/πολύ ενδιαφέρον» (18 έφηβοι/-ες), «Επειδή μαθαίνεις καινούργια πράγματα/αποκτάς γνώσεις» (18 έφηβοι/-ες), «Ήταν πολύ χρήσιμο. Μάθαμε σημαντικές πληροφορίες που μπορούμε να τις χρησιμοποιήσουμε στις σχέσεις και τις ζωές μας» (16 έφηβοι/-ες), «Επειδή μου άρεσε» (11 έφηβοι/-ες), «Ήταν μια ωραία και διασκεδαστική εμπειρία» (9 έφηβοι/-ες).

Οι λόγοι για τους οποίους **δεν** θα συμμετείχαν σε παρόμοιο εργαστήριο στο μέλλον ήταν: «Δεν μου άρεσε» (3 έφηβοι/-ες), «Δεν ήταν ενδιαφέρον» (1 έφηβος/-η), «Ήταν λίγο βαρετό» (1 έφηβος/-η).

Σχετικά με την προθυμία τους να συστήσουν σε κάποιον/-α φίλο/-η τους να πάρει μέρος σε ένα τέτοιο εργαστήριο, 72 από τους/τις 137 ερωτηθέντες/-είσες συμπλήρωσα τις σχετικές ανοιχτές ερωτήσεις που τους ζητούσαν να αναφέρουν τους λόγους για την επιλογή τους. Οι λόγοι που αναφέρθηκαν **υπέρ** και **κατά** του να συστήσουν σε κάποιον/-α φίλο/-η τους να πάρει μέρος σε ένα τέτοιο εργαστήριο ήταν οι εξής:

Θα σύστηναν στους/τις φίλους/-ες τους να συμμετάσχουν επειδή: «Μπορούν να μάθουν καινούργια πράγματα που μάλλον δεν τα γνωρίζουν» (28 έφηβοι/-ες), «Επειδή τα εργαστήρια μας δίνουν πολλές χρήσιμες πληροφορίες» (13 έφηβοι/-ες), «ήταν πραγματικά ωραίο, διασκεδαστικό και ενδιαφέρον» (16 έφηβοι/-ες), «Για να τους βοηθήσει να αντιμετωπίσουν παρόμοια προβλήματα στις σχέσεις τους» (9 έφηβοι/-ες).

Οι λόγοι για τους οποίους **δεν** θα σύστηναν στους/τις φίλους/-ες τους να συμμετάσχουν ήταν: «Επειδή δεν τους είναι απαραίτητο» (2 έφηβοι/-ες).

Επιπλέον, με βάση τις απαντήσεις που έδωσαν οι έφηβοι/-ες στις ανοιχτές ερωτήσεις «**Αυτό που μου άρεσε περισσότερο απ' όλα ήταν...**» και «**Κάτι που δεν μου άρεσε ήταν...**» βγαίνει το συμπέρασμα ότι (βλ. Πίνακα 33) τους άρεσαν περισσότερο: α) οι δραστηριότητες, β) οι ομάδες εργασίας και η συνεργασία με τους/τις συμμαθητές/ριές τους και γ) οι συζητήσεις και η ανταλλαγή απόψεων.

Αυτά που **δεν άρεσαν** πιο πολύ στους/τις έφηβους/-ες ήταν α) η μικρή διάρκεια του προγράμματος και β) ο θόρυβος που επικρατούσε όταν έκαναν την άσκηση

Πίνακας 33. Απαντήσεις των εφήβων και αριθμός όσων απάντησαν στις ερωτήσεις: «αυτό που μου άρεσε περισσότερο ήταν...» και «κάτι που δεν μου άρεσε ήταν...» (Ερ.2-μετά, Αρ_{σύνολο}=111)

Αυτό που μου άρεσε περισσότερο απ' όλα ήταν...	Αρ	Κάτι που δεν μου άρεσε ήταν...	Αρ
Οι δραστηριότητες	28	Τίποτα. Μου άρεσαν όλα	19
Η ομαδική δουλειά και η συνεργασία με τους/τις συμμαθητές/-ριές μου	15	Η μικρή διάρκεια του προγράμματος. Χρειαζόμασταν περισσότερο χρόνο	7
Οι συζητήσεις και η ανταλλαγή απόψεων	11	Η φασαρία/Γινόταν πολύς θόρυβος	7
Ότι μιλήσαμε και για τα δύο φύλα/καταλάβαμε το άλλο φύλο	5	Ότι κατηγορούμε τον άνδρα/Βάζουμε τον άνδρα στη θέση του δράστη	5
Ότι μάθαμε για την ισότητα των φύλων	5		

Σχετικά με τα **θέματα που θα ήθελαν να είχαν συζητηθεί στο εργαστήριο αλλά δεν συζητήθηκαν** (Αρ.=41), 14 μαθητές/-ριες (10,2% των μαθητών/-ριών και 34,1% όσων απάντησαν) απάντησαν σε αυτή την ανοιχτή ερώτηση πως όλα τα θέματα που ήθελαν να συζητηθούν καλύφθηκαν και 27 μαθητές/-ριες (19,7% των μαθητών/-ριών και 65,85% όσων απάντησαν) απάντησαν ότι θα ήθελαν να είχε συζητηθεί:

- Η ομοφυλοφιλία (10 μαθητές/-ριες)
- Το σεξ και οι σεξουαλικές σχέσεις (5 μαθητές/-ριες)
- Τα κορίτσια ως δράστες στις σχέσεις (3 μαθητές/-ριες)

Τέλος, και εξίσου σημαντικό, στην τελευταία ερώτηση του ερωτηματολογίου -μετά, ζητήθηκε από τους/τις μαθητές/-ριες να πουν αν υπήρχε κάτι άλλο που θα ήθελαν να πουν για το οποίο δεν είχαν ρωτηθεί. Μόνο ένα αγόρι απάντησε στην ερώτηση αυτή, αναφέροντας ότι τα εργαστήρια αυτού του τύπου πρέπει να μην παρουσιάζουν μόνο τα αγόρια σαν τους «κακούς της σχέσης», αλλά να επισημαίνουν ότι και τα δύο φύλα μπορούν να ασκήσουν βία.

Προσωπική αντίληψη για τη χρησιμότητα του Εργαστηρίου και γνώσεις που αποκτήθηκαν

Ο μέσος όρος βαθμολογίας των εφήβων σχετικά με την προσωπική τους αντίληψη για τη χρησιμότητα του εργαστηρίου για τον εαυτό τους και άλλους αναφορικά με τις 4 πλευρές που παρουσιάζονται στον Πίνακα 34 ήταν υψηλός: οι συνολικές μέσες βαθμολογίες έφταναν από 8,71 έως 8,90. Είναι εμφανές ότι τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια αναγνώρισαν ότι το εργαστήριο αυτό τους ήταν πολύ χρήσιμο για τις προσωπικές τους σχέσεις και την καθημερινή ζωή και κυρίως ως προς την προστασία κάποιας φίλης που κακοποιείται. Αυτό φαίνεται πως ήταν ιδιαίτερα σημαντικότερο για τα αγόρια παρά για τα κορίτσια.

Πίνακας 34. Μέση βαθμολογία αξιολόγησης των εφήβων (0=καθόλου, 10=απόλυτα) σχετικά με την προσωπική τους αντίληψη για τη χρησιμότητα του Εργαστηρίου, ανά φύλο (Ερ1.2-μετά)

Πόσο ΧΡΗΣΙΜΟ νομίζεται πως θα είναι το πρόγραμμα αυτό στο οποίο συμμετείχατε:	Φύλο		Σύνολο
	Αγόρια	Κορίτσια	
στην καθημερινή σου ζωή γενικά;	8.38	9.04	8.71
στις προσωπικές σου σχέσεις;	8.45	9.03	8.73
στην περίπτωση που μια γυναίκα/ένα κορίτσι που γνωρίζεις κακοποιείται στη σχέση της;	8.56	9.24	8.90
στην περίπτωση που ένας άνδρας/ένα αγόρι που γνωρίζεις κακοποιεί τη σύντροφό του;	8.58	9.20	8.90

** οι σημαντικές διαφορές (ακριβής έλεγχος χ^2 του Fisher) ανάμεσα σε αγόρια και κορίτσια επισημαίνονται με μπλε

Ζητήθηκε επίσης από τους/τις έφηβους/-ες να αποτιμήσουν προσωπικά τις **γνώσεις** που αποκόμισαν από τη συμμετοχή τους στο εργαστήριο σχετικά με την Ανισότητα των φύλων και τη Βία στις σχέσεις (Ερ. 3-μετά, Πίνακας 35) και να επισημάνουν σε μια κλίμακα 0-100% (Ερ.4-μετά, Πίνακας 36) σε ποιο βαθμό το εργαστήριο τους/τις βοήθησε να αναγνωρίσουν αν η σχέση τους είναι υγιής ή μη, βίαιη ή μη, και σε ποιο βαθμό τους/τις βοήθησε ώστε να γνωρίζουν τι πρέπει να κάνουν αν οι ίδιοι/-ιες ή άλλο άτομο υφίστανται κακοποίηση.

Η συνολική προσωπική αποτίμηση της γνώσης που αποκτήθηκε τόσο αναφορικά με την ανισότητα των φύλων όσο και με τη βία στις σχέσεις είναι σχετικά υψηλή, με 95,2% και 91% των εφήβων να αναγνωρίζουν ότι έμαθαν τουλάχιστον ένα καινούργιο πράγμα. Τα ευρήματα αυτά είναι σύμφωνα με τις μετρήσεις των πραγματικών γνώσεων, που παρουσιάστηκαν παραπάνω σε αυτή την έκθεση.

Σχετικά με το ζήτημα της Ανισότητας των φύλων, **69,9% των μαθητών/-ριών** απάντησαν ότι **έμαθαν πολλά πράγματα** (39,8%) ή **ό,τι χρειάζονται να ξέρουν** (30,1%), 23,3% απάντησαν ότι έμαθαν τουλάχιστον ένα καινούργιο πράγμα και 6,8% απάντησαν ότι δεν έμαθαν κάτι καινούργιο.

Σχετικά με το ζήτημα της Βίας στις σχέσεις, **73,9% των μαθητών/-ριών** απάντησαν ότι **έμαθαν πολλά πράγματα** (41,8%) ή **ό,τι χρειάζονται να ξέρουν** (32,0%), 17,2% απάντησαν ότι έμαθαν τουλάχιστον ένα καινούργιο πράγμα και 9,0% απάντησαν ότι δεν έμαθαν κάτι καινούργιο.

Πίνακας 35. Ποσοστό των απαντήσεων των εφήβων για την προσωπική αποτίμηση των γνώσεων που αποκόμισαν στο Εργαστήριο σχετικά με την Ανισότητα των φύλων και τη Βία στις σχέσεις (Ερ.3-μετά, Αρσγόρια=64, Αρκορίσια=70)

Από τη συμμετοχή σου στο πρόγραμμα, έμαθες κάτι που δεν ήξερες ήδη;	Θέμα					
	Ανισότητα των φύλων			Βία στις σχέσεις		
	Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο	Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο
Δεν έμαθα τίποτα καινούργιο	7.9%	5.7%	6.8%	10.9%	7.1%	9.0%
Έμαθα τουλάχιστον μία καινούργια πληροφορία	34.9%	12.9%	23.3%	25.0%	10.0%	17.2%
Έμαθα πολλά καινούργια πράγματα	39.7%	40.0%	39.8%	43.8%	40.0%	41.8%
Έμαθα όλα όσα μου χρειάζεται να γνωρίζω	17.5%	41.4%	30.1%	20.3%	42.9%	32.0%

Το εργαστήριο GEAR συνέβαλε αναμφίβολα πολύ θετικά στο να βοηθήσει τους/τις έφηβους/-ες να αναγνωρίζουν τα προειδοποιητικά σημάδια της κακοποίησης στις σχέσεις τους και να γνωρίζουν πώς να προστατέψουν τον εαυτό τους και τους άλλους.

Η συνολική μέση βαθμολογία (Πίνακας 36) σχετικά με το βαθμό (από 0% ως 100%) στον οποίο το εργαστήριο βοήθησε τους/τις έφηβους/-ες να:

- αναγνωρίζουν αν η σχέση τους είναι υγιής ή όχι
- να αναγνωρίζουν αν μια σχέση είναι βίαιη ή όχι
- να ξέρουν τι πρέπει να κάνουν αν οι ίδιοι/-ες ή κάποιος/-α που αγαπάνε υφίσταται κακοποίηση

κυμάνθηκε από 82.2% (ΣΑ 18.21) έως 84.1% (ΣΑ = 21.80).

Πίνακας 36. Μέση αξία του βαθμού (κλίμακα 0%-100%) στον οποίο τα εργαστήρια επηρέασαν τους/τις έφηβους/-ες, κατά τη δική τους εκτίμηση, ανά φύλο (Ερ.4-μετά, Αρ_{αγόρια}=63, Αρ_{κορίτσια}=69)

Το εργαστήριο με βοήθησε να:	Φύλο		Σύνολο
	Αγόρια	Κορίτσια	
αναγνωρίζω αν μια σχέση μου είναι υγιής ή όχι	78.44	86.52	82.20
αναγνωρίζω αν μια σχέση μου είναι βίαιη ή όχι	78.65	87.17	83.23
ξέρω τι πρέπει να κάνω αν κάποιος/-α που αγαπάω κακοποιείται	81.55	87.03	84.10

Η άποψη των εφήβων για την υλοποίηση των Εργαστηρίων από τις καθηγήτριές τους στο σχολικό περιβάλλον

Μέσα στις ερωτήσεις που σκοπό είχαν να μετρήσουν έμμεσα (Ερ.5-μετά) πόσο ικανοποιημένοι ήταν οι έφηβοι/-ες από τα εργαστήρια περιλαμβάνονταν και δύο ερωτήσεις που είχαν σκοπό να συλλέξουν πληροφορίες για την άποψη των εφήβων σχετικά με το πόσο κατάλληλο ήταν το σχολικό περιβάλλον (Ερ.5.2-μετά) για την υλοποίηση του Εργαστηρίου και οι καθηγητές/-ριές τους για την υλοποίησή του (Ερ.5.3-μετά). 98,5% των μαθητών/-ριών πιστεύουν ότι αυτού του είδους τα εργαστήρια πρέπει ή μάλλον πρέπει να διεξάγονται στο σχολικό πλαίσιο και 90,2% πιστεύουν ότι αυτού του είδους τα εργαστήρια πρέπει ή μάλλον πρέπει να διεξάγονται από τους/τις εκπαιδευτικούς.

Πίνακας 37. Ποσοστό των απαντήσεων των εφήβων σχετικά με την καταλληλότητα του σχολικού πλαισίου για την υλοποίηση των Εργαστηρίων και των εκπαιδευτικών ως υπεύθυνων υλοποίησης, ανά φύλο (Ερ.5.2&3-μετά, Αρ_{αγόρια}=63, Αρ_{κορίτσια}=70)

Παρακαλώ, πες μας τη γνώμη σου για τα παρακάτω:	Φύλο		Σύνολο
	Αγόρια	Κορίτσια	
Νομίζεις ότι πρέπει να γίνονται τέτοιου είδους προγράμματα στο πλαίσιο του σχολείου;			
Σίγουρα ναι	68.3	82.9	75.9
Μάλλον ναι	30.1	15.7	22.6
Μάλλον όχι	1.6	1.4	1.5
Σίγουρα όχι			
Νομίζεις ότι πρέπει να υλοποιούνται τέτοιου είδους προγράμματα από εκπαιδευτικούς;			
Σίγουρα ναι	39.7	58.6	49.6
Μάλλον ναι	47.6	34.3	40.6
Μάλλον όχι	12.7	5.7	9.0
Σίγουρα όχι	0.0	1.4	0.8

Οι **λόγοι** που αναφέρθηκαν από 88 μαθητές υπέρ της διεξαγωγής των εργαστηρίων στο σχολικό πλαίσιο –μέσω της ανοιχτής ερώτησης που συνόδευε τις παραπάνω ερωτήσεις– ήταν: «Για να εκπαιδεύονται οι μαθητές/-ριες / γιατί βοηθάει να διευρύνουν οι μαθητές/-ριες τις γνώσεις τους» (34 μαθητές/-ριες), «Γιατί είναι χρήσιμο γι' αυτούς/-ες και αποκτούν επιπλέον δεξιότητες/γνώσεις για τη μελλοντική τους ζωή» (28 μαθητές/-ριες), «Είναι ευχάριστο, διασκεδαστικό, ψυχαγωγικό και δημιουργικό» (8 μαθητές/-ριες)

2 μαθητές/-ριες ανέφεραν ότι ήταν κατά της διεξαγωγής των εργαστηρίων στο σχολείο αλλά δεν έδωσαν λόγους για την απάντησή τους.

Οι λόγοι που αναφέρθηκαν από 57 μαθητές/-ριες υπέρ της διεξαγωγής τέτοιων εργαστηρίων από εκπαιδευτικούς ήταν: «Για να διδάξουν στους/τις μαθητές/-ριες πράγματα που δεν γνωρίζουν» (8 μαθητές/-ριες), «Οι καθηγητές/-ριες ξέρουν καλύτερα πώς να κάνουν αυτά τα εργαστήρια γιατί γνωρίζουν τους/τις μαθητές/-ριες» (6 μαθητές/-ριες), «Τα ζητήματα αυτά είναι πολύ χρήσιμα για το μέλλον» (6 μαθητές/-ριες)\

Οι λόγοι που αναφέρθηκαν από 10 μαθητές/-ριες κατά της διεξαγωγής τέτοιων εργαστηρίων από εκπαιδευτικούς ήταν: «Είναι καλύτερα να διεξάγονται από ειδικούς γιατί έχουν περισσότερες γνώσεις/ειδίκευση σε αυτά τα ζητήματα» (8 μαθητές/-ριες), «Γιατί δεν αισθανόμαστε 100% άνετα με τους/τις καθηγητές/ριές μας» (2 μαθητές/-ριες).

Τέλος, όταν ζητήθηκε από τους/τις μαθητές/-ριες να αξιολογήσουν την εκπαιδευτικό που υλοποίησε το εργαστήριο, ο μέσος όρος της βαθμολογίας τους ήταν από 9,03 έως 9,50 στις τρεις διαστάσεις που παρουσιάζονται στον Πίνακα 38. Γενικά, οι μαθητές/-ριες θεώρησαν ότι οι εκπαιδευτικοί ήταν καλά προετοιμασμένες, καταρτισμένες στο αντικείμενο (απαντούσαν όλες τις ερωτήσεις ικανοποιητικά) και έκαναν καλή διαχείριση του χρόνου.

Πίνακας 38. Μέσος όρος βαθμολογίας αξιολόγησης των εφήβων (0=καθόλου, 10=απόλυτα) για την επάρκεια της καθηγήτριάς τους ως υπεύθυνης υλοποίησης του Εργαστηρίου, ανά φύλο (Ερ1.4-μετά, Αρ_{αγόρια}=65, Αρ_{κορίτσια}=70)

Σε ποιο βαθμό νομίζετε ότι ο/η εκπαιδευτικός που συντόνισε το πρόγραμμα:	Φύλο		Σύνολο
	Αγόρια	Κορίτσια	
ήταν καλά προετοιμασμένος/-η	9.14	9.87	9.50
κατένειμε καλά το χρόνο	8.74	9.33	9.03
απάντησε ικανοποιητικά στις ερωτήσεις σου	9.05	9.57	9.30

B.4. Αποτελέσματα αξιολόγησης εκπαιδευτικών

Στη βάση των πληροφοριών που παρείχαν οι Φόρμες Αναφοράς Γ2 τις οποίες συμπλήρωνε κάθε υπεύθυνη υλοποίησης μετά από κάθε συνάντηση με την ομάδα της, η υλοποίηση του Εργαστηρίου ολοκληρώθηκε σύμφωνα με τα αρχικά σχέδια, χωρίς σημαντικές αποκλίσεις.

Επιπλέον, ζητήθηκε από όλες τις υπεύθυνες υλοποίησης να συμπληρώσουν μια Φόρμα Αναφοράς Γ3 στο τέλος του Εργαστηρίου τους για να αναφέρουν τα συνολικά αποτελέσματα όλου του εργαστηρίου που είχαν υλοποιήσει και να το αξιολογήσουν συνολικά. Το ποσοστό απαντήσεων σε αυτό ήταν πολύ χαμηλό εξαιτίας των αυξημένων υποχρεώσεων των εκπαιδευτικών λόγω του τέλους της σχολικής χρονιάς, στο οποίο συνέπιπταν οι τελικές εξετάσεις των μαθητών/-ριών, η ολοκλήρωση του εργαστηρίου και η τελειοποίηση των προϊόντων για την εκστρατεία του προγράμματος.

Ωστόσο, το ΜΙΜΚΦ βρισκόταν σε τακτική επικοινωνία με τις καθηγήτριες που υλοποιούσαν τα εργαστήρια (με ηλεκτρονικά μηνύματα, τηλεφωνικές συνομιλίες και συναντήσεις). Οι πληροφορίες από την επικοινωνία του ΜΙΜΚΦ με τις εκπαιδευτικούς παρουσιάζονται στο επόμενο κεφάλαιο.

B.4.1. Βοηθητικοί παράγοντες και εμπόδια

Ζητήθηκε από τις υπεύθυνες υλοποίησης να καταγράψουν στις Φόρμες Αναφοράς Γ3 τους βοηθητικούς παράγοντες και τα εμπόδια που συνάντησαν κατά την υλοποίηση του εργαστηρίου τους. Λόγω της πίεσης του χρόνου και των υποχρεώσεων του τέλους της χρονιάς, οι υπεύθυνες υλοποίησης δεν μπόρεσαν να επιστρέψουν τις φόρμες στο ΜΙΜΚΦ. Ωστόσο, χάρη στην τακτική ανταλλαγή ηλεκτρονικών μηνυμάτων και τηλεφωνημάτων με τις υπεύθυνες υλοποίησης, το ΜΙΜΚΦ είχε συστηματική επαφή και ενημέρωση σχετικά με την υλοποίηση του προγράμματος και τα εμπόδια που αντιμετώπισε κάθε υπεύθυνη υλοποίησης σε κάθε σχολείο.

Εμπόδια

Εμπόδια ανέφεραν 2 από τις 5 υπεύθυνες υλοποίησης στις φόρμες αναφοράς τους, αλλά και στην τακτική επικοινωνία με το ΜΙΜΚΦ, ενώ οι άλλες 3 εκπαιδευτικοί ανέφεραν ότι δεν αντιμετώπισαν προβλήματα. Τα εμπόδια που ανέφεραν οι εκπαιδευτικοί είχαν να κάνουν με:

- Την έλλειψη υποστήριξης από τη διεύθυνση του σχολείου και τους/τις άλλους/-ες εκπαιδευτικούς, που δεν αφιέρωσαν κάποιον από το δικό τους διδακτικό χρόνο για την υλοποίηση του προγράμματος.
- Τους χρονικούς περιορισμούς, λόγω του ότι το πρόγραμμα υλοποιήθηκε στο τελευταίο τρίμηνο του ακαδημαϊκού έτους. Έτσι, οι εκπαιδευτικοί που ήταν υπεύθυνες για τα βασικά μαθήματα (όπως Ελληνική Φιλολογία) είχαν την πίεση να ολοκληρώσουν το εργαστήριο ευαισθητοποίησης πριν από την έναρξη των τελικών εξετάσεων.
- Χαμένες συναντήσεις λόγω απρόβλεπτων σχολικών δραστηριοτήτων και υποχρεώσεων των μαθητών/-ριών λόγω του τέλους της χρονιάς.

Βοηθητικοί παράγοντες

Οι βοηθητικοί παράγοντες τους οποίους ανέφεραν οι υπεύθυνες υλοποίησης είχαν να κάνουν με:

- Την προθυμία του ΜΙΜΚΦ να προσφέρει την απαραίτητη υποστήριξη στη φάση σχεδιασμού του προγράμματος.
- Την προθυμία του ΜΙΜΚΦ να προσφέρει την απαραίτητη υποστήριξη και βοήθεια κατά τη διάρκεια της υλοποίησης των εργαστηρίων με τους/τις μαθητές/-ριες.

- Την παροχή του απαραίτητου υλικού για την πραγματοποίηση του δημιουργικού εγχειρήματος των μαθητών/-ριών.
- Τα Εγχειρίδια III & IV τα οποία ήταν πολύ κατανοητά, χρήσιμα και εύχρηστα κάθε στιγμή για τις εκπαιδευτικούς.

Σε σύγκριση με τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στα ερωτηματολόγια μετά- των εκπαιδευτικών, πριν από την υλοποίηση υπήρχε κάποια σύμπτωση ανάμεσα στα εμπόδια που περίμεναν να συναντήσουν και αυτά που όντως συνάντησαν κατά την υλοποίηση. Όπως σωστά περίμεναν, οι εκπαιδευτικοί αντιμετώπισαν πίεση χρόνου και δυσκολίες στην εξεύρεση επαρκούς διδακτικού χρόνου στο πρόγραμμά τους για την υλοποίηση του προγράμματος. Αντίθετα, οι ανησυχίες τους σχετικά με τη δική τους έλλειψη εμπειρίας στην υλοποίηση των εργαστηρίων και τις πιθανές αρνητικές αντιδράσεις/αντιστάσεις των μαθητών/-ριών, καθώς και τις πιθανές (αρνητικές) αντιδράσεις από τη διεύθυνση του σχολείου όπως φαίνεται δεν έγιναν πραγματικότητα.

Η προθυμία του ΜΙΜΚΦ να προσφέρει την απαραίτητη υποστήριξη κατά το σχεδιασμό και την υλοποίηση των εργαστηρίων αναγνωρίστηκε ορθά ως σημαντικός βοηθητικός παράγοντας στα ερωτηματολόγια -μετά, κάτι που ίσχυε και όταν έγινε η υλοποίηση. Επιπλέον, επίσης ορθά προβλέφθηκε ότι το καλά οργανωμένο υλικό των Εγχειριδίων III και IV θα αποτελούσε βοηθητικό παράγοντα. Αυτό που φαίνεται ότι οι εκπαιδευτικοί δεν χρησιμοποίησαν αρκετά (όσο προβλεπόταν πριν από την υλοποίηση) ήταν τα στατιστικά και τα εμπειρικά δεδομένα που παρουσιάζονται στο Εγχειρίδιο II.

B.4.2. Ικανοποίηση από το εργαστήριο και προσωπική αποτίμηση της επάρκειας των υπεύθυνων υλοποίησης

Ζητήθηκε από τις υπεύθυνες υλοποίησης να αποτιμήσουν διάφορες όψεις που σχετίζονται με α) την ικανοποίησή τους από το εργαστήριο, β) την επάρκειά τους ως υπεύθυνων υλοποίησης και γ) την ικανοποίηση των μαθητών/-ριών από το εργαστήριο (από τη σκοπιά των υπεύθυνων).

Αναφορικά με τη δική τους ικανοποίηση από το εργαστήριο η πλειονότητα των εκπαιδευτικών (4/5) δήλωσαν απόλυτα ικανοποιημένες, ιδίως με:

- τη συνολική υλοποίηση του Εργαστηρίου «GEAR against IPV»
- τη συμμετοχή των μαθητών/-ριών τους στο Εργαστήριο
- τον εαυτό τους ως υπεύθυνες υλοποίησης του Εργαστηρίου
- τον τρόπο με τον οποίο διεξήγαγαν το Εργαστήριο
- τα θέματα που καλύφθηκαν
- τα αποτελέσματα του Εργαστηρίου.

Αναφορικά με την επάρκειά τους ως υπεύθυνων υλοποίησης των εργαστηρίων η πλειονότητα των εκπαιδευτικών ανέφεραν τα ακόλουθα σημεία:

- ήταν καλά προετοιμασμένες χάρη στο ότι το ΜΙΜΚΦ ήταν σε θέση να τους προμηθεύσει έγκαιρα το υλικό
- τέσσερις από τις πέντε θεώρησαν ότι είχαν κάνει καλή κατανομή του χρόνου
- όλες οι υπεύθυνες υλοποίησης κατάφεραν να κρατούν την προσοχή της ομάδας
- οι περισσότερες υπεύθυνες υλοποίησης πίστευαν ότι απάντησαν ικανοποιητικά στις ερωτήσεις
- τρεις από τις πέντε υπεύθυνες υλοποίησης ένιωθαν ότι ήταν σε θέση να κάνουν την τάξη τους να συμμετέχει ενεργά. Οι υπόλοιπες ένιωθαν ότι η πίεση του χρόνου περιορίζει την ενθάρρυνση για περαιτέρω συμμετοχή – ιδίως σε σχέση με τις δραστηριότητες που

απαιτούσαν δουλειά μετά το σχολείο, όπως τη δημιουργία του υλικού για την εκστρατεία

- οι περισσότερες πίστευαν ότι είχαν μπορέσει να αναγνωρίσουν σωστά και να ανταποκριθούν κατάλληλα στις ανάγκες της ομάδας.

Σε σχέση με τις αντιδράσεις των μαθητών/ριών τους στο εργαστήριο, οι εκπαιδευτικοί εξέφρασαν την απόλυτη ικανοποίησή τους στα εξής ζητήματα:

- στους/στις μαθητές/-ριες άρεσαν οι δραστηριότητες
- οι μαθητές/-ριες αντιμετώπισαν τα θέματα με σοβαρότητα
- οι μαθητές/-ριες καταπιάστηκαν με ζητήματα που τους/τις αφορούν στην καθημερινή τους ζωή
- οι μαθητές/-ριες θεώρησαν τα θέματα με τα οποία καταπιάστηκαν χρήσιμα στην καθημερινή τους ζωή
- οι μαθητές/-ριες ωφελήθηκαν από το εργαστήριο
- οι μαθητές/-ριες βρήκαν το εργαστήριο ευχάριστη έκπληξη
- οι σχέσεις των μαθητών/-ριών μαζί μου βελτιώθηκαν
- οι σχέσεις των μαθητών/-ριών μεταξύ τους βελτιώθηκαν
- οι μαθητές/-ριες αφιέρωσαν τον ελεύθερο χρόνο τους σε κάποιες δραστηριότητες.

B.4.3. Οφέλη για τις εκπαιδευτικούς, τους/τις μαθητές/-ριες και το σχολείο

Οι υπεύθυνες υλοποίησης ρωτήθηκαν ποια ήταν τα οφέλη που αποκόμισαν –κατά την άποψή τους– οι ίδιες, οι μαθητές/-ριες και το σχολείο από τη συμμετοχή τους στην υλοποίηση των Εργαστηρίων «GEAR against IPV». Οι απαντήσεις τους συνοψίζονται πιο κάτω.

Οφέλη για τους/τις μαθητές/-ριες

Κατά την άποψη των εκπαιδευτικών, τα οφέλη που αποκόμισαν οι μαθητές/-ριες από τη συμμετοχή τους στα εργαστήρια ήταν πολλά. Ειδικότερα, ανέφεραν ότι οι μαθητές/-ριες:

- Μπόρεσαν να ακούσουν και να κατανοήσουν τις απόψεις του αντίθετου φύλου για τις σχέσεις
- Κατανόησαν καλύτερα τα χαρακτηριστικά των υγιών και των μη υγιών σχέσεων
- Απέκτησαν βαθύτερη κατανόηση της επιρροής που ασκούν οι στερεοτυπικές στάσεις για τα φύλα και τους κοινωνικά επιβεβλημένους ρόλους στη σχέση τους
- Έμαθαν να εργάζονται συλλογικά σε ομάδα· δεν τους δίνεται συχνά η ευκαιρία να δουλέψουν έξω από το τυπικό πλαίσιο της εκπαίδευσης
- Έμαθαν να έχουν σεβασμό μεταξύ τους, ανεξάρτητα από το φύλο, την εθνότητα, τη θρησκεία και την οικονομική τους κατάσταση.

Οφέλη για τις εκπαιδευτικούς

Σύμφωνα με τις εκπαιδευτικούς, εκτός από τα οφέλη που αποκόμισαν οι μαθητές/-ριες, και οι εκπαιδευτικοί ωφελήθηκαν από τη συμμετοχή τους στην υλοποίηση των εργαστηρίων, από τις ακόλουθες απόψεις:

- Εξασκήθηκαν και απέκτησαν περισσότερη αυτοπεποίθηση για τις θεωρητικές και τις πρακτικές τους γνώσεις σε ζητήματα που αφορούν τα στερεότυπα για τους ρόλους των φύλων, την ισότητα των φύλων και την έμφυλη βία στις σχέσεις των εφήβων
- Ενισχύθηκαν σημαντικά οι ικανότητές τους και αναπτύχθηκαν οι δεξιότητές τους για την υλοποίηση και την αξιολόγηση εργαστηρίων ευαισθητοποίησης εφήβων, όχι μόνο σε σχολικό περιβάλλον αλλά και αλλού, καθώς ορισμένες από τις υπεύθυνες υλοποίησης

χρειάστηκε να βρουν ευέλικτους τρόπους για να υλοποιήσουν το εργαστήριο εκτός του σχολικού προγράμματος

- Ενίσχυσαν τις ικανότητές τους στην αναγνώριση, τη διαχείριση και την αποτελεσματική παραπομπή περιπτώσεων κακοποίησης παιδιών και εφήβων.

Οφέλη για τα σχολεία

Τα οφέλη για τα σχολεία που αναφέρθηκαν από τις υπεύθυνες υλοποίησης ήταν τα εξής:

- Δόθηκε στο σχολείο η δυνατότητα να πραγματώσει τον θεμελιώδη του ρόλο για την προαγωγή της ανθρώπινης προσωπικότητας και την εξύψωση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, την ενίσχυση του σεβασμού για τα ανθρώπινα δικαιώματα και την παροχή ποιοτικής εκπαίδευσης
- Βελτιώθηκε η ποιότητα των παιδαγωγικών επιδόσεων προάγοντας τη μαθητοκεντρική και συμμετοχική διδασκαλία και τις ανάλογες διδακτικές και μαθησιακές πρακτικές και διαδικασίες, καθώς και ένα νέο ρόλο για το επάγγελμα του εκπαιδευτικού
- Αυξήθηκε η πρόσβαση και η συμμετοχή στη μόρφωση δημιουργώντας ένα βασισμένο στα ανθρώπινα δικαιώματα εκπαιδευτικό περιβάλλον το οποίο είναι περιεκτικό, φιλικό, καλλιεργεί οικουμενικές αξίες, ισότητα ευκαιριών, σεβασμό για τη διαφορετικότητα και δεν κάνει διακρίσεις
- Ενισχύθηκε η κοινωνική συνοχή και η αποφυγή συγκρούσεων υποστηρίζοντας την κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού και παρουσιάζοντας μια δημοκρατική αντίληψη της ιδιότητας του πολίτη και τις ανάλογες αξίες.

B.4.4. Προτάσεις των εκπαιδευτικών για τροποποιήσεις και χρήσιμες εμπειρίες

Ζητήθηκε από τις υπεύθυνες υλοποίησης να καταγράψουν στις Φόρμες Αναφοράς Γ2 και Γ3 α) «χρήσιμες συμβουλές» για τους/τις συναδέλφους τους που σκοπεύουν να υλοποιήσουν τα εργαστήρια στις τάξεις τους (Φόρμα Αναφοράς Γ3 – Ερ.8) και β) τυχόν προτάσεις τροποποιήσεων για τη βελτίωση των δραστηριοτήτων ή της διαδικασίας της υλοποίησης των εργαστηρίων, με βάση την εμπειρία τους (Φόρμα Αναφοράς Γ2 – Ερ.14)

Συμβουλές των εκπαιδευτικών προς μελλοντικούς/-ές υπεύθυνους/-ες υλοποίησης

Με βάση την εμπειρία τους, οι υπεύθυνες υλοποίησης κατέγραψαν «χρήσιμες συμβουλές» για τους/τις συναδέλφους τους που σκοπεύουν να υλοποιήσουν το εργαστήριο «GEAR against IPV» στις τάξεις τους. Συγκεκριμένα, συμβούλεψαν τους/τις μελλοντικούς/-ές υπεύθυνους/-ες υλοποίησης των εργαστηρίων:

- Να συμπεριλάβουν έφηβους/-ες από όλα τα τμήματα της ίδιας τάξης· με αυτό τον τρόπο, συνομήλικα παιδιά από όλα τα τμήματα μπορούν να μοιραστούν τις γνώσεις τους και είναι ευκολότερο να διασφαλιστεί η συμμετοχή τους στα εργαστήρια (άδεια από τους/τις καθηγητές/-ριές τους)
- Να εμπλέξουν άλλους/-ες συναδέλφους/εκπαιδευτικούς αν οι μαθητές/-ριες χρειάζονται υποστήριξη με τα δημιουργικά τους εγχειρήματα για την εκστρατεία για παράδειγμα καθηγητές/-ριες μουσικής, πληροφορικής, κ.λπ.).
- Να εντάξουν τις δραστηριότητες του εργαστηρίου στο σχολικό πρόγραμμα της

συγκεκριμένης τάξης (αν είναι εφικτό). Για παράδειγμα, οι εκπαιδευτικοί που δίδασκαν Οικιακή Οικονομία βρήκαν εξαιρετικά χρήσιμο το να εντάξουν τις δραστηριότητες του εργαστηρίου στα θέματα/αντικείμενα της διδακτέας ύλης της τάξης.

Προτεινόμενες τροποποιήσεις για τη βελτίωση των δραστηριοτήτων ή της διαδικασίας του εργαστηρίου

Δεν υπήρξαν προτεινόμενες τροποποιήσεις για τη βελτίωση των δραστηριοτήτων. Σε σχέση με τη διαδικασία των εργαστηρίων, οι υπεύθυνες υλοποίησης πρότειναν να γίνει απλούστερη η διαδικασία για την αναφορά των αποτελεσμάτων των εργαστηρίων στον συντονιστικό φορέα. Θεώρησαν ότι η υπάρχουσα διαδικασία είναι υπερβολικά χρονοβόρα.

Τέλος, όταν ρωτήθηκαν **αν σκοπεύουν να συνεχίσουν να υλοποιούν τα εργαστήρια στο μέλλον** όλες οι υπεύθυνες υλοποίησης απάντησαν θετικά. Ιδίως οι καθηγήτριες που διδάσκουν Οικιακή Οικονομία ένωσαν ότι τα εργαστήρια ταιριάζουν με τη βασική τους ύλη κι έδειξαν ενθουσιασμό στην προοπτική να υλοποιήσουν εργαστήρια και στο μέλλον. Ακόμα και οι εκπαιδευτικοί που δεν μπόρεσαν να υλοποιήσουν τα εργαστήρια στις κανονικές ώρες του σχολείου ανέφεραν ότι, χάρη στη δομή και την ελαστικότητα που έδινε η προσαρμογή των δραστηριοτήτων στις ανάγκες των μαθητών/-ριών, ανυπομονούν να τα υλοποιήσουν και στο μέλλον. Η κύρια δυσκολία έγκειται στο ότι πρέπει να ζητήσουν από συναδέλφους να θυσιάσουν διδακτικές ώρες ή να οργανώσουν συναντήσεις μετά το σχολείο προκειμένου να ολοκληρωθεί το πρόγραμμα. Αυτό απαιτεί επιπλέον προσπάθεια, γραφειοκρατία και οργάνωση. Στη θετική πλευρά, οι μαθητές/-ριες ήταν πολύ πρόθυμοι/-ες να παρακολουθήσουν συναντήσεις μετά το σχολείο για να ολοκληρωθούν τα εργαστήρια.

Γ. Χρήσιμες εμπειρίες & προτάσεις για βελτιώσεις

Στη βάση της εμπειρίας που αποκτήθηκε, ακολουθεί ένας κατάλογος με πράγματα που μάθαμε και προτάσεις για τη βελτίωση της υλοποίησης εργαστηρίων στην Κύπρο στο μέλλον.

Χρήσιμες εμπειρίες

- Εξαιτίας των καθυστερήσεων στην παραχώρηση έγκρισης για την υλοποίηση των εργαστηρίων από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, η εκπαίδευση ξεκίνησε στο τελευταίο τρίμηνο της σχολικής χρονιάς. Το τρίμηνο αυτό είναι το δυσκολότερο για την ενασχόληση εκπαιδευτικών και μαθητών/-ριών με συμπληρωματικές ασχολίες όπως αυτές του προγράμματος λόγω της προετοιμασίας για τις τελικές εξετάσεις και των απρόβλεπτων ακυρώσεων κάποιων συναντήσεων.
- Το γεγονός ότι τα αγόρια έχουν πολύ πιο στερεοτυπικές στάσεις σχετικά με τους ρόλους των φύλων και τις σχέσεις και δείχνουν μεγαλύτερη ανεκτικότητα στη βία δείχνει την ανάγκη για πιο στοχευμένες δραστηριότητες που θα απευθύνονται ειδικά στις αντιλήψεις των αγοριών. Όπως οι δραστηριότητες που υλοποιήθηκαν ειδικά για αγόρια και κορίτσια στην Ενότητα 2 (στερεότυπα για το ρόλο των φύλων), ίσως θα μπορούσαν να ενταχθούν πιο στοχευμένες δραστηριότητες και στις Ενότητες 3 και 4.
- Σχετικά με τη διαδικασία των εργαστηρίων σύμφωνα με την άποψη των υπεύθυνων υλοποίησης, θα έπρεπε να υπάρχει ένας απλούστερος τρόπος αναφοράς στον συντονιστικό φορέα. Αnéφεραν ότι βρίσκονταν υπό μεγάλη πίεση χρόνου στο σχολείο, πράγμα που δεν τους επέτρεπε να συντάσσουν εγκαίρως τις αναφορές.
- Η έλλειψη ενδιαφέροντος από άνδρες εκπαιδευτικούς να υλοποιήσουν τα εργαστήρια στην τάξη τους ήταν απογοητευτική, καθώς θα αποτελούσε μια πολύτιμη ευκαιρία να εμπλακούν οι καθηγητές με την προαγωγή της ισότητας των φύλων και των υγιών ρομαντικών και ερωτικών σχέσεων στους/στις έφηβους/-ες. Η συμμετοχή ανδρών ως υπεύθυνων υλοποίησης των εργαστηρίων θα ήταν σημαντική, καθώς θα αποτελούσαν πρότυπο για τους μαθητές (και τις μαθήτριες).

Προτάσεις για βελτίωση

- Οι εκπαιδευτικοί πρότειναν ότι θα ήταν πιο χρήσιμο αν η κατάρτιση γινόταν το πρώτο τρίμηνο του σχολικού έτους, ώστε το πρόγραμμα να μπορούσε να υλοποιηθεί στην αρχή και όχι στο τέλος της χρονιάς.
- Το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού της Κύπρου πρέπει να επιμένει να είναι τα σχολεία υπεύθυνα για το χειρισμό και την αναφορά περιστατικών κακοποίησης και την παραπομπή των νέων στις κατάλληλες υπηρεσίες.
- Το Υπουργείο Παιδείας πρέπει να επιτρέψει την ένταξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων και προσεγγίσεων όπως το GEAR against IPV στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, σε συστηματική βάση και σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης.

Συμπέρασμα

Το πρόγραμμα GEAR αφορά στενά την πραγματικότητα των εφήβων, καθώς καταπιάνεται με σημαντικά ζητήματα σε σχέση με τους ρόλους των φύλων, την ανισότητα των φύλων, τα έμφυλα στερεότυπα και τις υγιείς και μη υγιείς σχέσεις. Όπως φαίνεται και από αυτή την έκθεση, οι έφηβοι/-ες δεν μπορούν να αναγνωρίσουν εύκολα τις προειδοποιητικές ενδείξεις της κακοποίησης στις σχέσεις τους και τείνουν συχνά να παραβλέπουν ελεγκτικές και δυνητικά βλαπτικές συμπεριφορές, διατρέχοντας έτσι τον κίνδυνο να υποστούν βία. Επιπλέον, οι στερεοτυπικές στάσεις σχετικά με τα φύλα, οι εγγεγραμμένες αντιλήψεις για τους κοινωνικά επιβεβλημένους ρόλους των φύλων, οι στάσεις που δείχνουν ανοχή απέναντι στις βίαιες συμπεριφορές και η δυσκολία αναγνώρισης διαδεδομένων μύθων της ΒΕΣ, αυξάνουν επίσης τον κίνδυνο να διατηρούν οι έφηβοι/-ες μη υγιή χαρακτηριστικά στις σχέσεις τους.

Η αξιολόγηση -πριν και -μετά που έγινε κατά την πορεία του προγράμματος GEAR δείχνει ότι αυτό έχει μια αναμφισβήτητη επίδραση στην αύξηση των γνώσεων των εφήβων και την αμφισβήτηση (και αλλαγή) στάσεων, αντιλήψεων και αυτο-αναφερόμενων συμπεριφορών σχετικά με τη ΒΕΣ. Πρέπει να σημειωθεί ότι μετά την υλοποίηση του προγράμματος, οι στερεοτυπικές αντιλήψεις για τα φύλα μειώθηκαν, οι στάσεις μετατοπίστηκαν στην κατεύθυνση μικρότερης ανοχής απέναντι στη βία, η αναγνώριση ελεγκτικών και βίαιων χαρακτηριστικών στις σχέσεις αυξήθηκε, ενώ καταγράφηκαν υγιέστερες αντιλήψεις σχετικά με τη βία μεταξύ ερωτικών συντρόφων. Αυτό δείχνει ότι το πρόγραμμα GEAR αποτελεί μια σημαντική και ουσιαστική παρέμβαση που επιτρέπει στους/στις έφηβους/-ες να δημιουργούν υγιέστερες σχέσεις βασισμένες στην ισότητα των φύλων και να προστατεύουν τον εαυτό τους και τους άλλους από τη βία.

Επιπλέον, όπως επιβεβαίωσαν και οι εκπαιδευτικοί, το πρόγραμμα GEAR έχει πολλαπλά οφέλη, όχι μόνο για τους/τις μαθητές/-ριες, αλλά και για τους/τις εκπαιδευτικούς και τα σχολεία. Σύμφωνα με την αξιολόγηση των υπεύθυνων υλοποίησης, οι εκπαιδευτικοί δεν αύξησαν απλώς τις γνώσεις τους πάνω σε ζητήματα σχετικά με τα έμφυλα στερεότυπα, την ανισότητα των φύλων και τη βία μεταξύ ερωτικών συντρόφων, αλλά αύξησαν σημαντικά τις ικανότητες, τις δεξιότητες και την αυτοπεποίθησή τους για την πρόληψη, την αναγνώριση και τον αποτελεσματικό χειρισμό περιπτώσεων κακοποίησης παιδιών και εφήβων. Ουσιαστικά, μετά την παρέμβαση GEAR, οι εκπαιδευτικοί είναι σε θέση να προστατεύουν καλύτερα τους/τις μαθητές/ριές τους. Από την άλλη, μέσω της υλοποίησης του προγράμματος GEAR, τα σχολεία μπορούν να πραγματώσουν καλύτερα τον θεμελιώδη τους ρόλο για τη δημιουργία ενός ανοιχτού περιβάλλοντος το οποίο προάγει το σεβασμό για τα ανθρώπινα δικαιώματα, ασπάζεται τις οικουμενικές αξίες, την ισότητα των ευκαιριών, το σεβασμό για τη διαφορετικότητα και την απουσία διακρίσεων, στηρίζει την κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών και προάγει την πλήρη ανάπτυξη της ανθρώπινης προσωπικότητας και την εξύψωση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Παραρτήματα

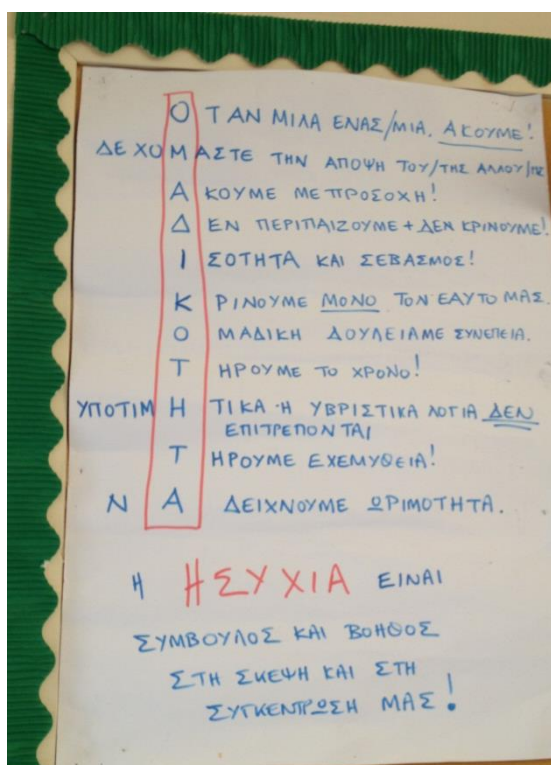
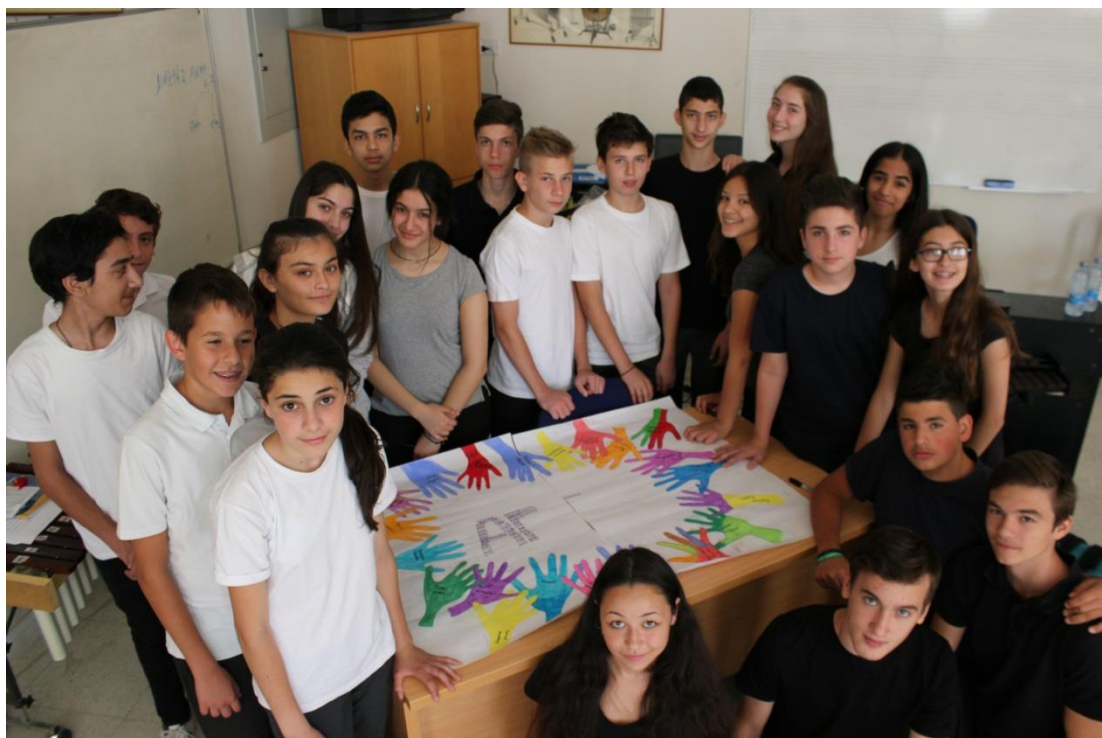

Παράρτημα 1

Φωτογραφίες από την υλοποίηση των εργαστηρίων

Γυμνάσιο Διανέλλου και Θεοδότου, Λευκωσία

If you were a girl
You would feel how I feel
When you say the words that hurt me
And when you make me feel that I'm small
Hang out with the girls
And never feel bad
I'd wear what I wanted
And I'd never get criticized for it
I'd simply be me

If you were a girl
I think you could understand
How it feels to treat a girl
I swear you'd be a better man.
You'd listen to her
'Cause you know how it hurts
When you lose the one you wanted
'Cause you're taken for granted
And everything you had got destroyed

If you were a girl,
If I were a boy,
We would listen to each other
And our world would be a better place
Cause we would understand
If you were a girl ... If I were a boy ...

Λύκειο Απόστολος Βαρνάβας, Λευκωσία

ΧΤΙΖΟΝΤΑΙ ΥΓΙΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ
ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΑ ΔΥΟ ΦΥΛΑ

ΘΕΜΑΤΑ

1. Σχέσεις (Υγιείς)
2. Γάμος
3. ΣΕΞ
4. Ερωτές
5. Δυναμώματα
6. Βία
7. Ρατσισμός/Ανισότητα
8. Ομοφυλιότητα
9. Σχέση μεταξύ των 2 ανδρών
10. Ισοτιμία

ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΘΕΛΩ
ΝΑ ΚΕΡΔΙΣΩ ΕΙΝΑΙ:

1. Γνώσεις για υγιείς σχέσεις
2. Να δημιουργήσουμε υγιείς σχέσεις
3. Ασφάλεια και προστασία έναντι στην βία
4. Εμπειρίες
5. Να μάθουμε για αυτογνωσία και αλληλοσεβασμός
6. Να κατανοήσουμε το αρχαίο φιλό.

ΣΠΡΑΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2.1.1

Πώς Είναι τα Είναι Κορίτσι...

Πώς Είναι τα Είναι Αγόρι...

Χαίρομαι που είμαι κορίτσι

Επειδή:

- Πιο ώριμες (4)
- Μπορώ να χύνω κνέτρα (5)
- Να βίωω την εμπαρία του κοριτσιού
- Είμαστε πιο ασυμμετρικές
- Μπορώ να τιμάνω γυνή με τη κνέτρα μου να βλάω με τα αχόρια
- Δεν αντέχονται πιο εύκολα δουλειές
- Είμαστε πιο ανθεκτικά στην χημική ισορροπία
- Έχω περίοδο και δεν κάνω μωρό
- Είμαι πιο ευαίσθητη να βλάω
- Τα αχόρια είναι προστατευμένα
- Δεν είμαστε που είμαι κορίτσι
- Στο σχέδιο θα έχω ελπίδες που θα είναι πιο εύκολο να βλάω
- Προσέχω περισσότερο τον εαυτό μου (μην βλάω)
- Είμαι πιο ευαίσθητη
- Είμαι πιο ευαίσθητη

Θα ήθελα να ήμουν κορίτσι για να ήμουν κορίτσι

- Για να μπορώ να χύνω κνέτρα
- Δεν θα ήμουν τόσο χαί-δρος όσο τα αγόρια
- Θα ήμουν πιο περιποιημένη
- Να καταλάβω με ποια αρετήρια σέφονται τα κορίτσια της ηλικίας μου
- Για να μπορώ να χύνω το κνέτρο μου
- Για να μπορώ να μην πάρω τόσο εύκολα πλάμη μου
- Για να απομνημονεύω το στρατό (2)
- Για να μην έχω τόσο τρικυφία
- Δεν θα ήθελα να ήμουν κορίτσι (2)
- Για να ήμουν να μπορώ να βλάω οι κορίτσια για τους άνδρες
- Για να μπορώ να είμαι πιο ανώτερος και πιο χαλαρός
- Για να έχω ελπίδα στο club σχέσεων της ηλικίας

Θα ήθελα να ήμουν αγόρι για να ήμουν αγόρι

- Για να μπορώ να αποκτήσω περισσότερη ελευθερία στις ερωτικές (1,1,1,1) → (5)
- Για να αποκτήσω τις σωματικές ερωτικές
- Να πάρω περισσότερο χρόνο με φίλους
- Για να είμαι πιο δυνατός (1)
- Χωρίς πολλές αναστολές
- Για να μην έχω κάθε μήνα περίοδο (2)
- Για να μην έχω τόσο πολύ κνέτρο να αναβώ
- Για να μην γεννάω
- Για να είμαι πιο ανεξάρτητη (3)
- Για να μην έχω τόσο εύκολα ερωτικές
- Για να έχω πιο εύκολη ζωή
- Για να δω πως σέφονται τα αγόρια
- Για να μην φοβάμαι σχέσεις με την υγεία, ανθεκτικότητα χημικών και

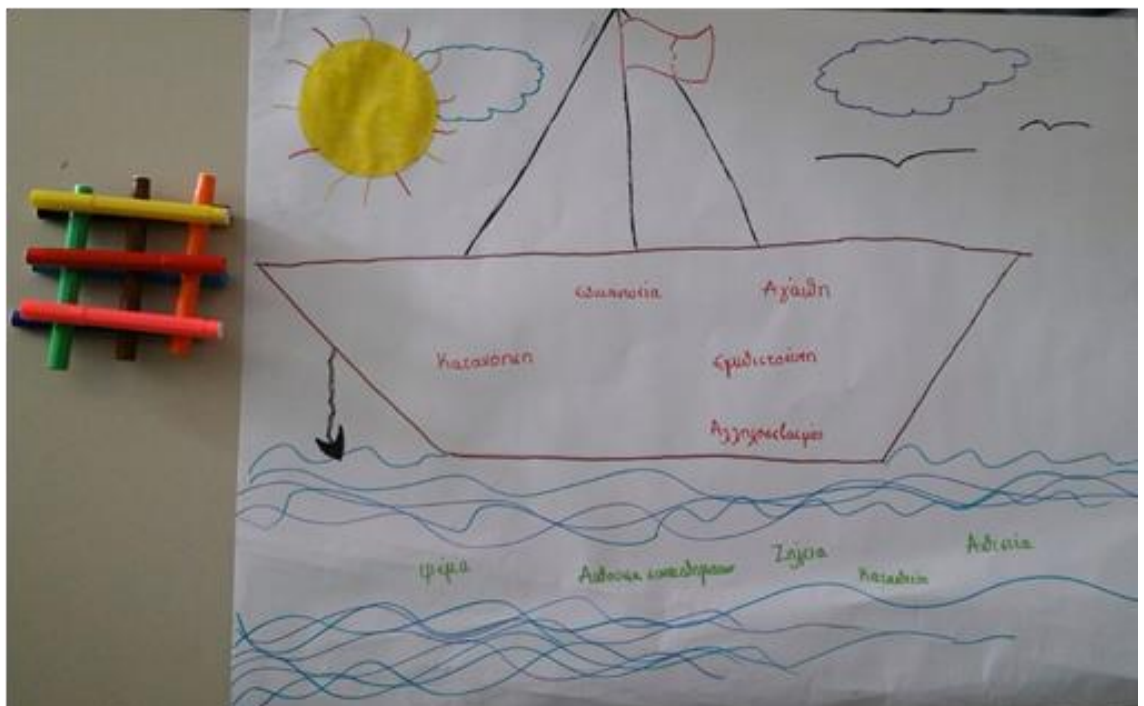
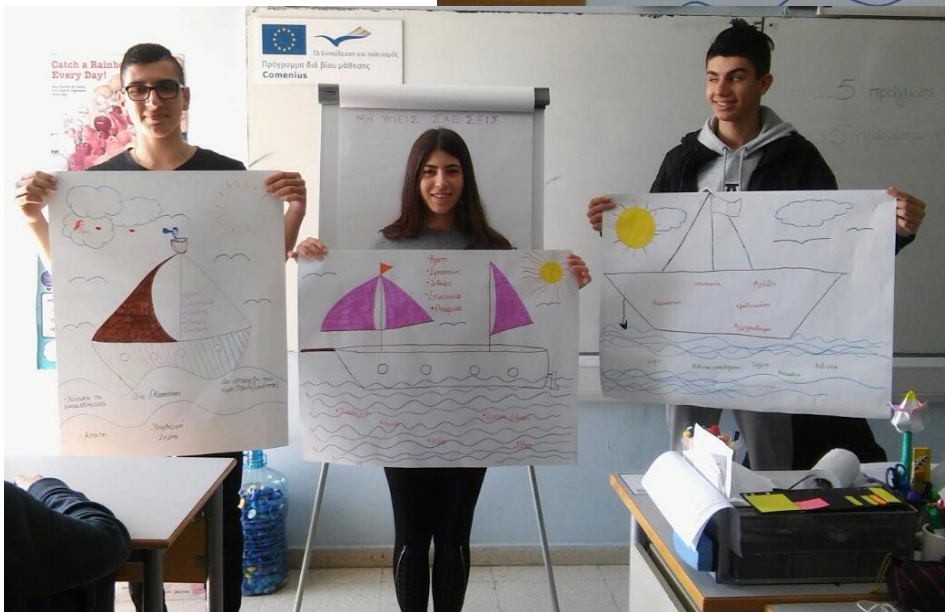
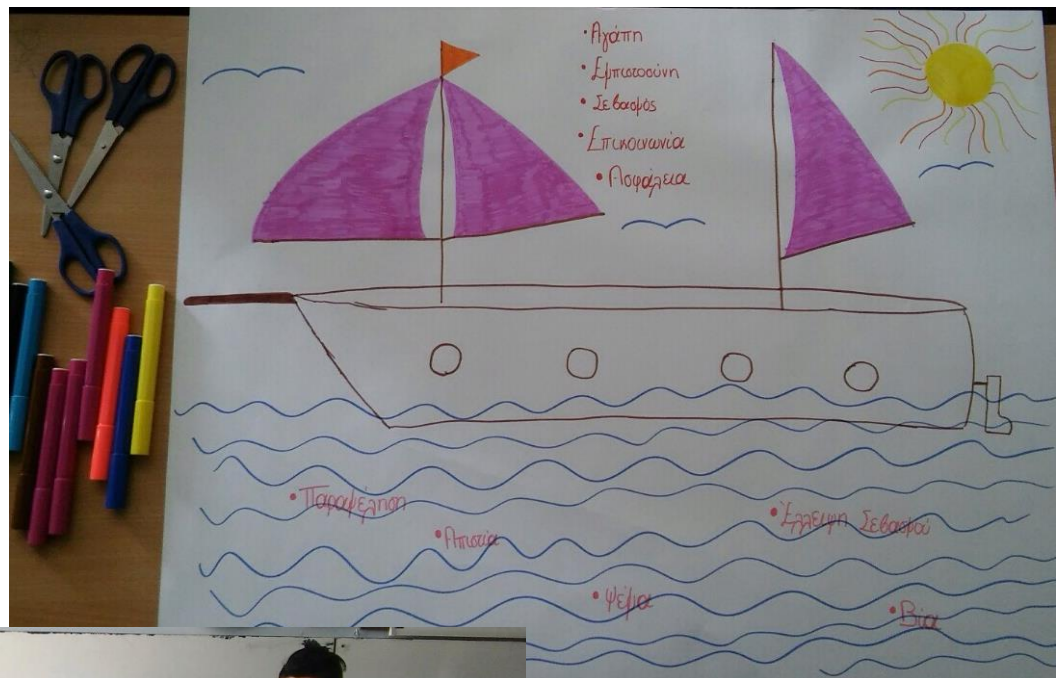

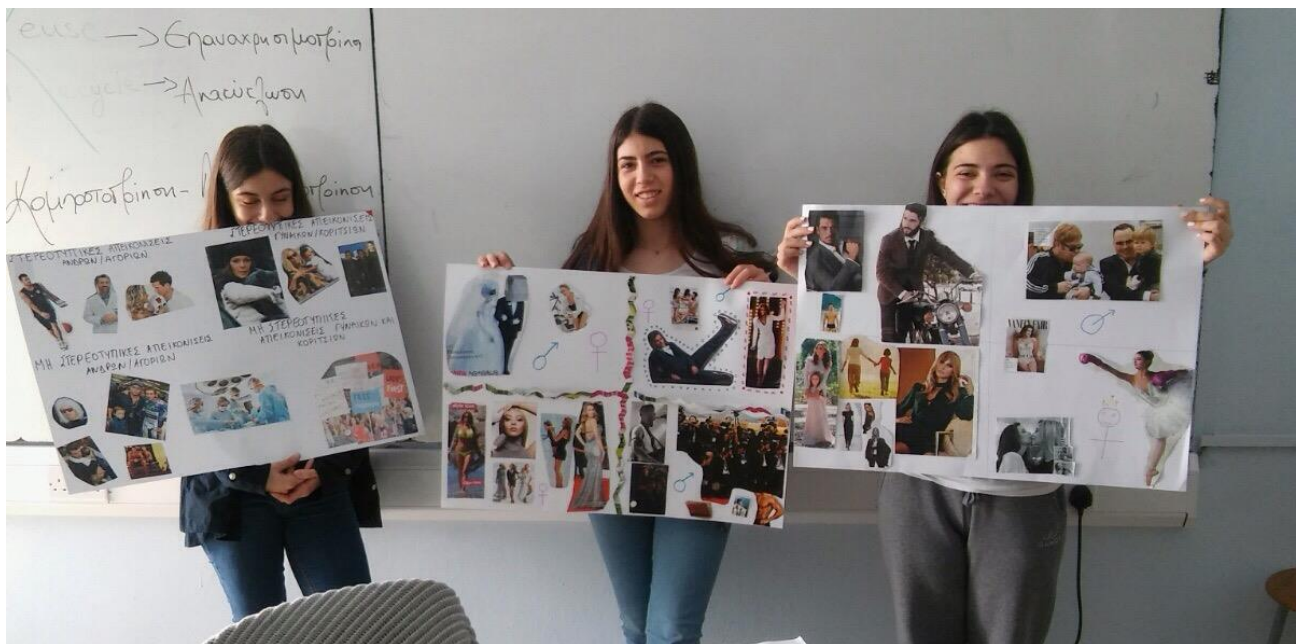
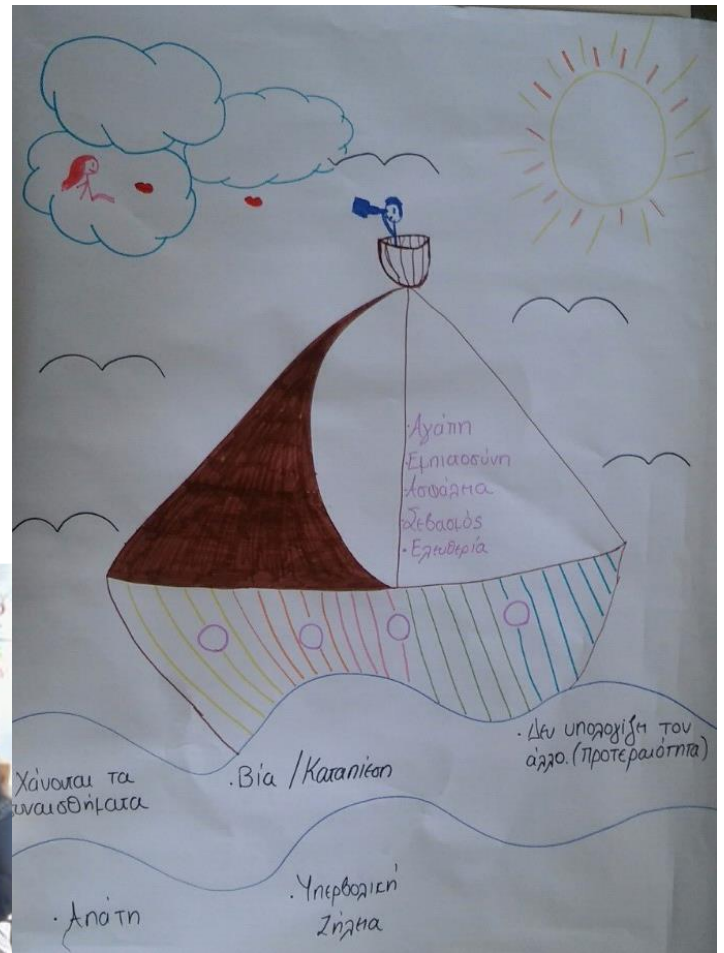

Γυμνάσιο Αγίου Χρυσοστόμου, Λευκωσία

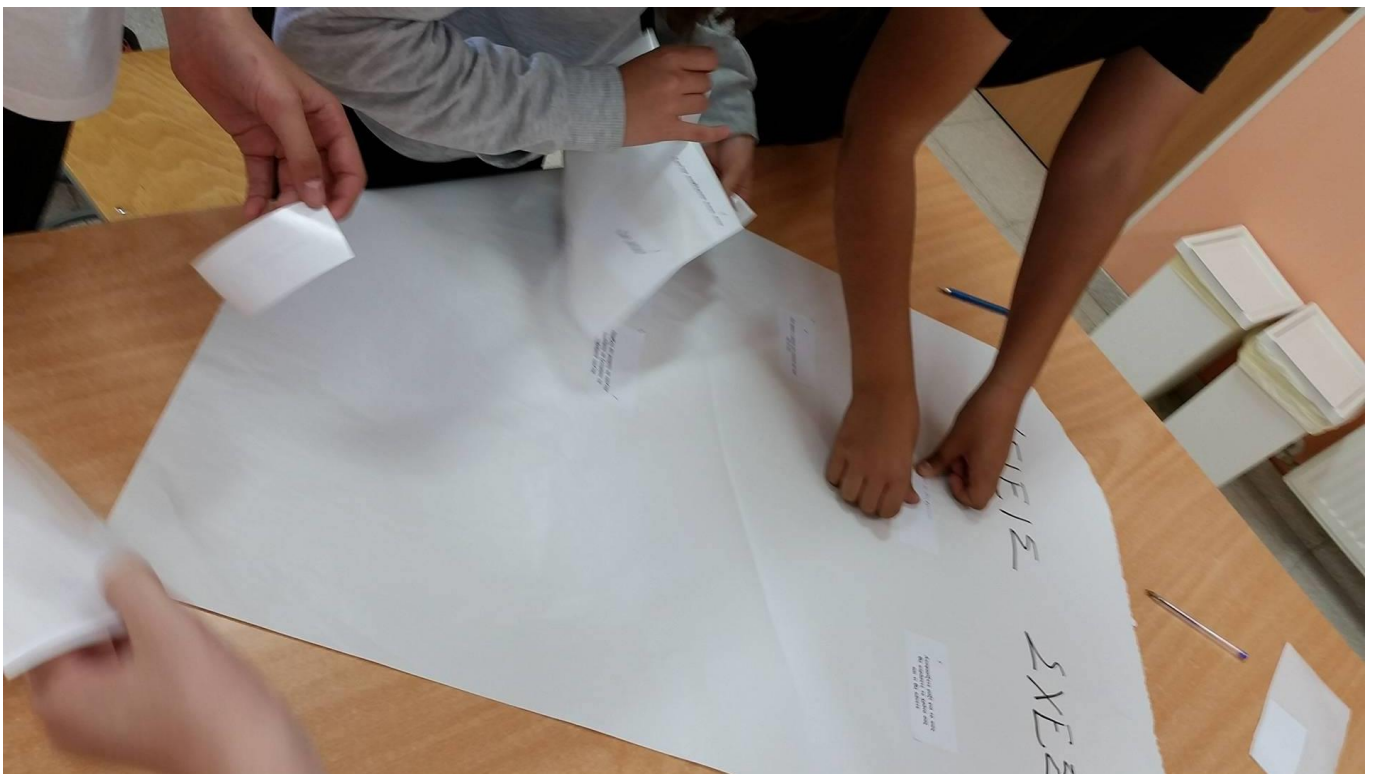
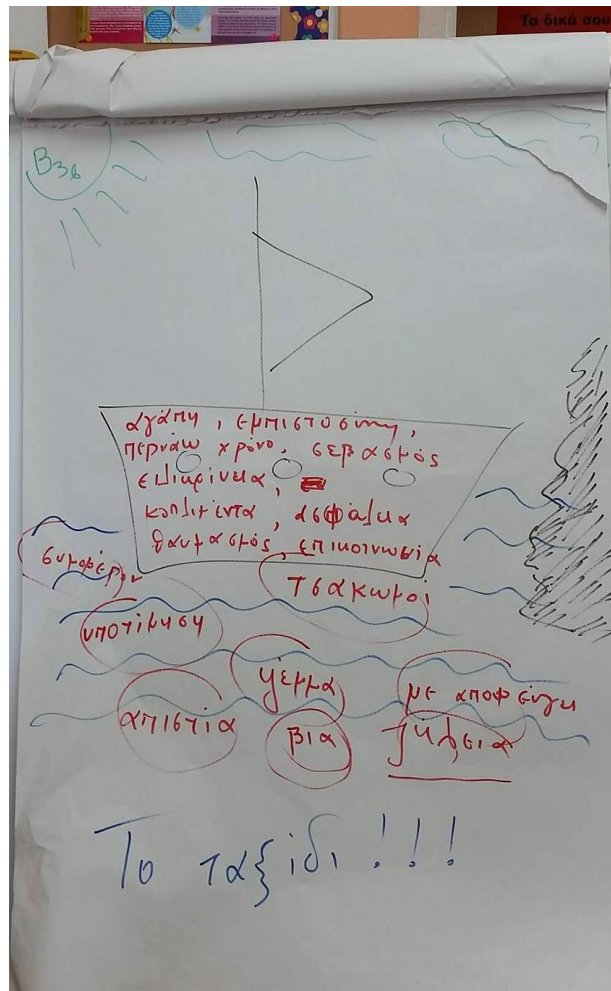

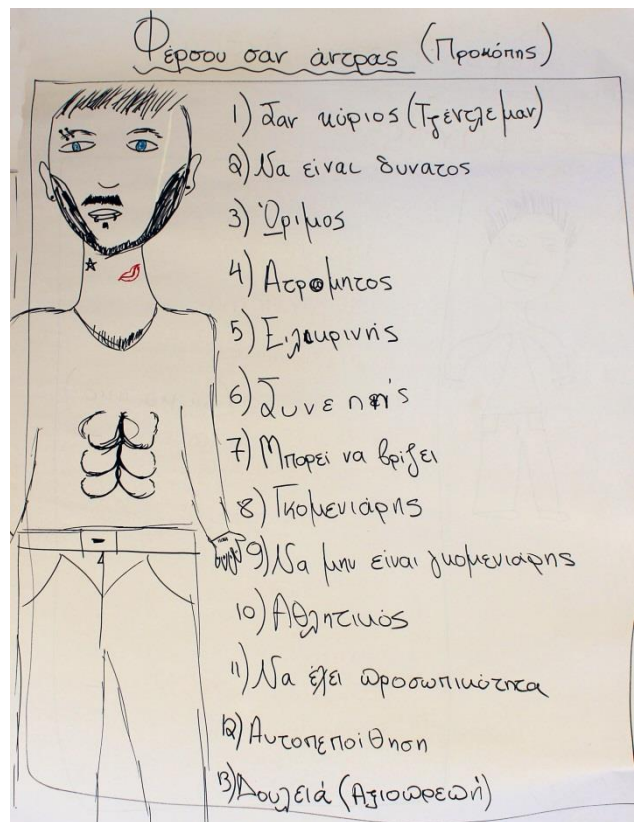

Λύκειο Βεργίνας, Λάρνακα

Τι πιστεύουμε ότι είναι

ΑΝΔΡΑΣ...

Winbank...
και για τα καταθετικά!

BODY

THERM DRINE

paco rabanne
eau de toilette

DIVITIUS

AWAPAZ...

Παράρτημα 2α

Η πρόσκληση των εφήβων για το σχεδιασμό της εκστρατείας

Πρόσκληση Συμμετοχής Εμπειρογνωμόνων
σε Εκστρατεία
κατά της Βίας στις Σχέσεις των Εφήβων

Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου (MIGS)

Πρόσκληση Συμμετοχής Εμπειρογνωμόνων σε Εκστρατεία κατά της Βίας στις Σχέσεις των Εφήβων

Αγαπητέ Έφηβε,

Αγαπητή Έφηβη,

Στο πλαίσιο του Προγράμματος «Χτίζοντας Υγιείς Σχέσεις ανάμεσα στα δύο Φύλα», στο οποίο ήδη συμμετέχεις, θα υλοποιηθεί μια εκστρατεία ευαισθητοποίησης εφήβων.

Στόχος της Εκστρατείας θα είναι η ευαισθητοποίηση και ενημέρωση όλων των εφήβων της Ελλάδας για ζητήματα σχετικά με τα θέματα με τα οποία ασχολείστε στο συγκεκριμένο πρόγραμμα.

Η εκστρατεία θα πραγματοποιηθεί κυρίως μέσω διαδικτύου, αλλά όχι μόνο. Το Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου έχει αναλάβει την ευθύνη για τα διαδικαστικά θέματα που αφορούν την υλοποίηση της συγκεκριμένης εκστρατείας. Τα μηνύματα όμως που θα περιλαμβάνει, όπως σε κάθε σοβαρή εκστρατεία που «σέβεται τον εαυτό της», πρέπει να προέλθουν από εμπειρογνώμονες: δηλαδή, από άτομα που είναι ειδικές και ειδικοί στο θέμα στο οποίο επιθυμεί να παρέμβει η εκστρατεία.

Επειδή όλες και όλοι εσείς είστε οι αρμοδιότερες/-οι για να μιλήσετε για το θέμα των σχέσεων των εφήβων, **έχουμε την χαρά και την τιμή να σας προσκαλέσουμε**, ως εμπειρογνώμονες, να σχεδιάσετε και να δημιουργήσετε τα έργα, μέσω των οποίων, θα μεταδοθούν σχετικά μηνύματα στα συνομήλικά σας άτομα. Μηνύματα για το πώς μπορούν να χτίζουν υγιείς, ισότιμες σχέσεις, που βασίζονται στον αμοιβαίο σεβασμό και είναι απαλλαγμένες από κάθε μορφής βία καθώς και για το τι μπορούν εκείνοι και εκείνες να κάνουν για να αντισταθούν στη βία (σε όποια μορφή κι αν την συναντούν στη ζωή τους).

Το έργο των εμπειρογνωμόνων

Δημιουργία ενός ή περισσότερων μηνυμάτων που σχετίζονται με ένα ή περισσότερα από τα θέματα που πραγματεύεστε στο Πρόγραμμα «Χτίζοντας υγιείς σχέσεις ανάμεσα στα δύο φύλα»: ισότητα των δύο φύλων, ισότιμες και υγιείς σχέσεις, βία στις ρομαντικές και ερωτικές σχέσεις των εφήβων, τρόποι αντίδρασης και απόρριψης κάθε μορφής έμφυλης βίας.

Το μέσο για να περάσετε το μήνυμά σας θα είναι **ένα έργο** που θα δημιουργήσετε όλοι/-ες μαζί, ως ομάδα. Το έργο που θα φτιάξετε μπορεί να έχει οποιαδήποτε μορφή (κείμενο, ζωγραφιά, κολάζ, αφίσα, τραγούδι, θεατρικό δρώμενο, βίντεο ή ότι άλλο επιλέξει η ομάδα σας).

Ανάλογες εκστρατείες θα σχεδιαστούν και θα διεξαχθούν στην Κύπρο, την Κροατία, την Ισπανία και την Ρουμανία από μαθητές και μαθήτριες που, όπως κι εσείς, συμμετέχουν στο ίδιο Πρόγραμμα.

Όροι διεξαγωγής της Εκστρατείας

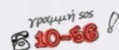
Όλα τα έργα που θα δημιουργηθούν από τις ομάδες εμπειρογνομόνων θα περιληφθούν στην διαδικτυακή εκστρατεία (εκτός από την απίθανη περίπτωση που τα μηνύματα ενός έργου έρχονται σε αντίθεση με τους σκοπούς της Εκστρατείας).

Επιπλέον, ευελπιστούμε ότι από τα έργα που θα δημιουργηθούν θα προκύψει και ο τίτλος της εκστρατείας.

Το έργο κάθε ομάδας πρέπει να συνδέεται οπωσδήποτε με το όνομα της ομάδας που το δημιούργησε, αλλά μπορεί να έχει και πολύ περισσότερες πληροφορίες: εσείς θα επιλέξετε ποιες από τις παρακάτω πληροφορίες θέλετε να εμφανίζονται μαζί με το έργο σας:

- όνομα της Ομάδας σας (δικής σας επινόησης, πραγματικό ή φανταστικό)
- τα ονόματα όλων των δημιουργών του έργου
- το όνομα του ατόμου που υλοποίησε το Πρόγραμμα μαζί σας
- την περιοχή του σπιτιού σας

Η διαδικτυακή εκστρατεία θα ξεκινήσει μετά τον Απρίλιο του 2016 και θα υλοποιείται από την ιστοσελίδα του Προγράμματος (www.gear-ipv.eu/campaigns), και την Ιστοσελίδα του MIGS www.medinstylegenderstudies.org το Facebook και ιστοσελίδων του Συλλόγου Το Χαμόγελο του Παιδιού και του Ευρωπαϊκού Δικτύου κατά της Βίας, ενώ σημαντικό λόγο θα διαδραματίσει και η πλατφόρμα YouSmile του Συλλόγου Το Χαμόγελο του Παιδιού. Τέλος θα προσκληθούν να έχουν ενεργό ρόλο στην διεξαγωγή της Εκστρατείας νεανικοί φορείς αλλά και άλλοι φορείς που σχετίζονται με το εκπαιδευτικό πλαίσιο (π.χ. ιστοσελίδες και FB σχολείων, του Υπουργείου Παιδείας και των εποπτευόμενων δομών του), κλπ.

♦ Διαγωνισμός για επιλογή ενός έργου προς παραγωγή ♦

Αφού συλλεχθούν τα έργα όλων των ομάδων θα επιλεγεί το έργο ή τα έργα που εκπέμπουν τα ισχυρότερα μηνύματα. Ανάλογα με τη φύση των έργων που θα επιλεγούν, ενδέχεται να αποφασιστεί η παραγωγή ενός ή περισσότερων από αυτά (π.χ. αν είναι ζωγραφιά μπορεί να παραχθεί σε αφίσες, μπλουζάκια ή άλλο υλικό, αν είναι τραγούδι ή άλλο οπτικοακουστικό υλικό, μπορεί να επιχειρηθεί η παραγωγή του σε επαγγελματικό στούντιο, κ.α.).

Κάθε ομάδα μπορεί να λάβει μέρος στο διαγωνισμό με **ένα μόνο έργο**. Σε περίπτωση που η ομάδα σας δημιουργήσει περισσότερα από ένα έργα, παρότι θα τα συμπεριλάβουμε όλα στην καμπάνια, θα χρειαστεί να επιλέξετε ποιο από αυτά θέλετε να συμπεριλάβουμε στο διαγωνισμό.

Ελπίζοντας ότι σας ενδιαφέρει να στηρίξετε, ως εμπειρογνώμονες, τη συγκεκριμένη εκστρατεία που, στην πραγματικότητα, σας ανήκει,

Σας ευχαριστούμε θερμά εκ των προτέρων

Σας ευχόμαστε καλή έμπνευση

και

Περιμένουμε με ανυπομονησία να δούμε τα έργα με τα μηνύματά σας!

Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου (MIGS)

Σουσάνα Ελίζα Παύλου, Διευθύντρια

Παράρτημα 2β

Υλικά που δημιουργήθηκαν για την πραγματοποίηση της εκστρατείας

Γυμνάσιο Αγίου Χρυσοστόμου, Λευκωσία – Τάξη Β3

Γυμνάσιο Αγίου Ιωάννη Χρυσοστόμου, Λευκωσία – Τάξη Β3

Ο ΠΟΝΟΣ ΤΟΥ ΦΥΛΟΥ

Στον καθρέφτη που κοιτάω
εφαίξε να χαρμελούσα
είμαι ένα πρόσωπο θλιμμένο
της κοινωνίας παγχυμένο.

Χειρώνος στην καρδιά μου υπάρχει
μια πολιτεία σκοτεινή
με τα δύο φύλα να θρηνούν
την ανισότητα πουούν.

Πως μπορούν να την απαλλάξουν σκέφτονται
μα μόνοι δεν μπορούν
τα κουτιά να σπρίσουν
δυνατά να φωνάξουν
την ανισότητα ν' απαλλάξουν

Αν τα χέρια ενώσουμε
και σκεφτούμε σοβαρά
όλοι να είμαστε μαζί
όλοι ίσοι στη ζωή

Δεν πρέπει να υποκύψουμε
να φανούμε δυνατοί
θαρραλέοι να 'μαστε
να νικούμε τη σιωπή.

Πως μπορούν να την απαλλάξουν σκέφτονται
μα μόνοι δεν μπορούν
τα κουτιά να σπρίσουν
δυνατά να φωνάξουν
την ανισότητα ν' απαλλάξουν.

Γυμνάσιο Αγίου Ιωάννη Χρυσοστόμου, Λευκωσία – Τάξη Β4

Γυμνάσιο Αγίου Ιωάννη Χρυσοστόμου, Λευκωσία – Τάξη Β3- 1ο βραβείο

1. "If I were a boy / If you were a girl" – Τάξη: Β4- 2ο βραβείο

Σκεπτικό για το τραγούδι:

«Όταν ξεκινήσαμε το Πρόγραμμα, μιλώντας για στερεότυπα, το μυαλό μας πήγε στο τραγούδι *If I were a boy*, το οποίο ουσιαστικά εκφράζει το παράπονο της ηρωίδας για τις διακρίσεις που δέχεται λόγω των στερεότυπων για το φύλο της και την αρνητική συμπεριφορά του συντρόφου της. Αποφασίσαμε να κάνουμε μια δική μας διασκευή με κάπως πιο διαφορετικό ρυθμό, χαρακτήρα και μουσικά όργανα στη μουσική, να κρατήσουμε μόνο την πρωτότυπη πρώτη στροφή και το ρεφρέν και να προσθέσουμε τη δική μας δεύτερη στροφή, *If you were a girl*, ένα προσαρμοσμένο ρεφρέν και έναν επίλογο που ενώνει και τα δύο. Οι δικές μας προσθήκες και αλλαγές φαίνονται με **bold**. Πιστεύουμε, ότι με το να απευθύνουμε το λόγο στον άλλο λέγοντάς του, "Αν ήσουν κορίτσι" είναι πιο δυνατό, από το να λέμε "Αν ήμουν αγόρι". Το να κάνει κάποιος κορίτσι τα ίδια που κάνει ένα αγόρι δεν λύει το πρόβλημα. Το θέμα είναι να μπει στη θέση του κοριτσιού το αγόρι και να την καταλάβει ..."

Rationale:

"When we began participating in the program, talking about stereotypes, our minds went to the song *"If I were a boy"*, which essentially is a complaint of the heroine on discrimination faced due to gender stereotypes and the negative behavior of her partner. We decided to make our own arrangement with somewhat different pace, character and musical instruments in music; keep the original first verse and the chorus and add our own second turn, *If you were a girl*, a custom chorus and an epilogue that unites both. Our own additions and changes are shown in **bold**. We believe that by giving the floor to the other partner by saying, "If you were a girl" is a stronger message than saying "If I were a boy." Asking a girl to act like a boy does not solve the problem. The point is to be able to "get in the shoes" of a girl and to understand ..."

Κόμπου Άλκηστη (τραγούδι)

Κρίμε Εύα (τραγούδι)

Κυπραγώρας Αντώνης (πιάνο)

Λαζαρίδου Χριστίνα (κιθάρα)

Μιχαήλ Χριστιάνα (κιθάρα)

Φιλική συμμετοχή: Χατζηγιάννη Δέσποινα, Β1 (τραγούδι)

"If I were a boy / If you were a girl"

(Ο προσαρμοσμένος τίτλος είναι εισήγηση του Β4)

(Toby Gad / Britney Carlson)

If I were a boy
Even just for a day
I'd roll outta bed in the morning
And throw on what I wanted and go
Drink beer with the guys
And chase after girls
I'd kick it with who I wanted
And I'd never get confronted for it.
'Cause they'd stick up for me.

If I were a boy
I think I could understand
How it feels to love a girl
I swear I'd be a better man
I'd listen to her

'Cause I know how it hurts
When you lose the one you wanted
'Cause he's taken you for granted
And everything you had got destroyed

**If you were a girl
You would know how I feel
When you say the words that hurt me
And when you make me feel that I'm small
Hang out with the girls
And never feel bad
I'd wear what I wanted
And I'd never get criticized for it
I'd simply be me**

If you were a girl
I think you could understand
How it feels to treat a girl
I swear you'd be a better man
You'd listen to her
'Cause **you** know how it hurts
When you lose the one you wanted
'Cause **you're** taken for granted
And everything you had got destroyed

**If you were a girl,
If I were a boy,
We would listen to each other
And our world would be a better place
Cause we would understand
If you were a girl ... If I were a boy ...**

2. THE GEAR RELATION-SHIP

Γυμνάσιο Διανέλλου και Θεοδότου, Λευκωσία

Τάξη: Β4

Σκεπτικό:

«Το καράβι μας είναι ένα καλό πειρατικό πλοίο! Διασχίζει τις θάλασσες με όλα τα θετικά μιας υγιούς σχέσης πάνω στα πανιά του για να τα βλέπουν όλοι και όλες, διαδίδοντας παντού τα μηνύματά του και αφηφώντας όλους τους κινδύνους. Το όνομα του καραβιού μας είναι ένα λογο-παίγνιο της έννοιας σχέσης και της λέξης καράβι!»

Rationale:

"Our boat is a good pirate ship! Crossing the seas with all the positive characteristics of a healthy relationship on the sails for all to see, spreading everywhere its messages and defying all dangers. The name of our boat is a word-game between the term relationship and the word boat!"

3. ΑΓΑΠΗ ΜΟΝΟ!// LOVE ONLY!

Γυμνάσιο Διανέλλου και Θεοδότου, Λευκωσία

Τάξη: Β4

3ο βραβείο

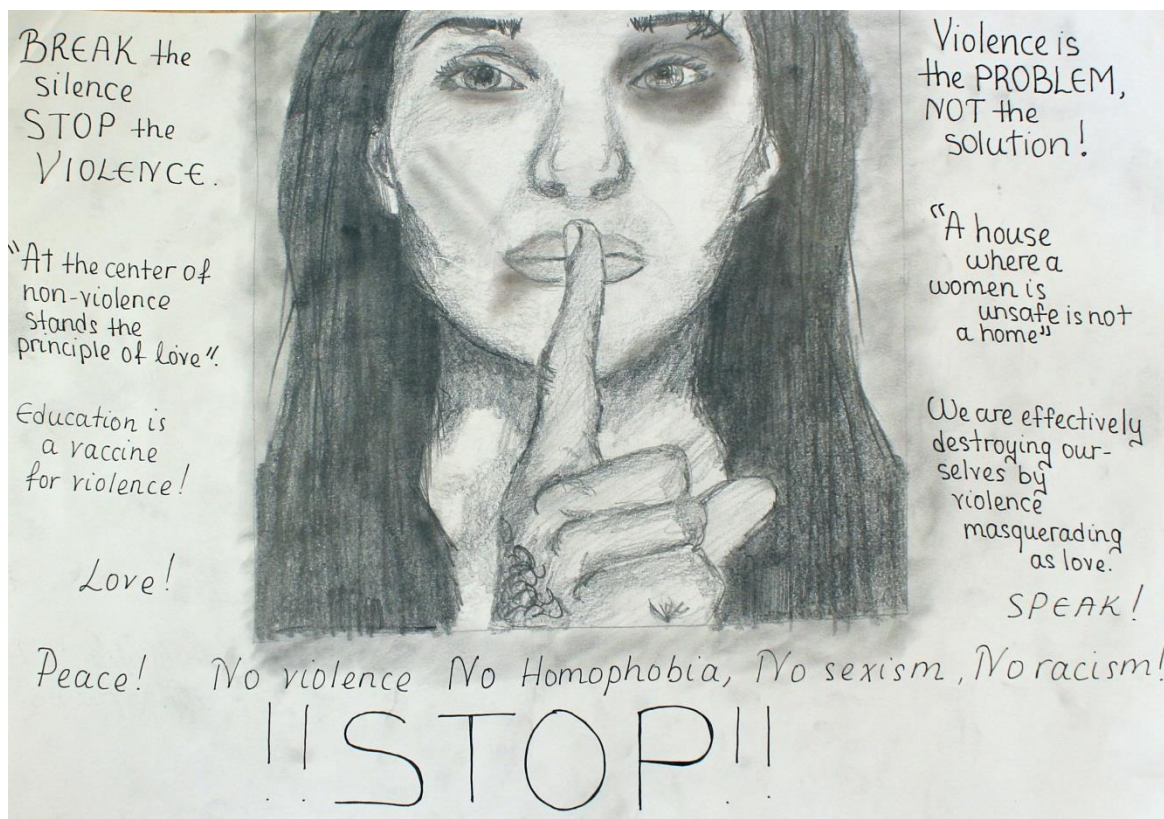
ΣΚΕΠΤΙΚΟ:

«Φτάνοντας στο τέλος του Προγράμματος σκεφτήκαμε να αφήσουμε το αποτύπωμά μας ... κυριολεκτικά! Μαζευτήκαμε όλοι και ο καθένας και η κάθε μία από εμάς ζωγράφισε το σχήμα της παλάμης του/της, επιλέξαμε το χρώμα που μας αντιπροσωπεύει και γράψαμε το όνομά μας και με μία λέξη που ήταν αυτό που πήραμε από το Πρόγραμμα. Τα υλικά που χρησιμοποιήσαμε είναι: κιμωλία, μαρκαδόροι, παστέλ και χρωματιστά. Στη μέση της εικαστικής μας δημιουργίας γράψαμε αυτό που μας αντιπροσωπεύει: ΑΓΑΠΗ ΜΟΝΟ! Τα γράμματα της φράσης σχηματίζονται από θετικά μηνύματά μας για το τι πιστεύουμε πρέπει να χαρακτηρίζει μια υγιή σχέση!!»

Rationale:

"Reaching the end of the GEAR IPV program we wanted to leave our footprint ... literally! We gathered each and every one of us painted the shape of his / her palm, with the color that represents us and wrote our name and a word about what we gained from the GEAR IPV Program. The materials used are: chalk, markers, pastels and coloring pencils. In the middle of our artistic creation we wrote what represents us: LOVE ONLY! The letters of the words formed by our positive messages about what we should characterize a healthy relationship!! "

Λύκειο Απόστολος Βαρνάβας, Λευκωσία

Υγιείς και μη υγιείς σχέσεις

Μια σχέση είναι υγιής όταν:

- ✓ Υπάρχει αμοιβαίος σεβασμός, ειλικρίνεια και εκτίμηση.
- ✓ Δεν περιορίζει και ελέγχει ο ένας τον άλλον.
- ✓ Αισθανόμαστε άνετα και έχουμε προσωπικό χρόνο.
- ✓ Πείνουμε μαζί αποφάσεις.
- ✓ Νιώθουμε συναισθήματα αυτοεκτίμησης και ευχαρίστησης.
- ✓ Διαπραγματευόμαστε όταν υπάρχει σύγκρουση.
- ✓ Υποστηρίζουμε ο ένας τον άλλον.
- ✓ Δεν υπάρχει φόβος στη σχέση.

Πώς μπορώ να αποκτήσω μια υγιή σχέση:

- ✓ Όταν είμαστε ειλικρίνεις μεταξύ μας από την αρχή.
- ✓ Αφήνοντας χώρο να αναπνεύσουμε.
- ✓ Αναλαμβάνουμε την ευθύνη των πράξεων μας.
- ✓ Όταν συμπεριφερόμαστε όπως θα θέλαμε να μας συμπεριφέρονται.
- ✓ Υποχωρούμε στους καυγάδες.
- ✓ Υπάρχει αγάπη μεταξύ μας.

Μια σχέση δεν είναι υγιής όταν:

- ✓ Υπάρχει βία.
- ✓ Ο ένας από τους δύο ζηλεύει υπερβολικά.
- ✓ Χρησιμοποιούνται υποστημητικοί χαρακτηρισμοί.
- ✓ Ασκειται πίεση για οποιοδήποτε αριθμό πραγμάτων.
- ✓ Δεν μπορούν να συμβιβαστούν.
- ✓ Δεν σεβονται τις απόψεις και τα συναισθήματά τους.

ΜΑΘΗΜΑ: Οικονομική/Βιολογία/Υγιείς Σχέσεις
 ΟΝΟΜΑ: Κωνσταντίνος/Ελεονώρα
 ΟΝΟΜΑ ΚΛΗΡΗΤΗΡΙΑΣ: Ελεονώρα Παπαδοπούλου
 ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ: 2015-2016
 ΘΕΜΑ: Υγιείς και μη υγιείς σχέσεις.

Εργασία για το θέμα των αρχών στερεοτύπων
Μάθητ: Ουαίλ Ουαίλ/Αννί Γκίλ
Όλη ομάδα: Μαρί-Ουαίλ/Σοφία
Όλη ομάδα: Γιώργος/Μαρίνα
Σχολείο: 2015-2016

ΣΤΑΖΟΥΜΕ ΤΙΣ ΑΛΥΣΙΔΕΣ ΤΩΝ ΕΜΦΥΛΩΝ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΩΝ

Υπάρχουν φορές που έχεις ακούσει εκφράσεις όπως: "Οι γυναίκες πρέπει να είναι νοικοκυρές και να κάνουν τις δουλειές του σπιτιού", "Οι άντρες πρέπει να κάνουν τις βαριές δουλειές". Αυτές είναι εκφράσεις-στερεοτύπων που δυστυχώς πολλοί άνθρωποι πιστεύουν και έτσι οι "αρχαίες".

Υπάρχουν όμως και μερικοί άνθρωποι που νιώθουν πως αυτά τα "πρέπει" τους καταπιάνουν. Δηλαδή νιώθουν σαν αυτά τα "πρέπει" να είναι χροιάς αλυσίδες που τους δένουν σφιχτά με αυτούς για ζωή τους τη ζωή!

Παρόλο αυτά όμως άνθρωποι αυτοί δεν υποκύπτουν στα "πρέπει" και έτσι σπάζουν τις αλυσίδες χωρίς να τους ενδιαφέρει ιδιαίτερα το τι θα πουν οι άλλοι για αυτούς και έτσι μπορούν να ζουν πιο ελεύθερα.

Τίτλος: <http://www.scoop.intel.gr/news/area/1016/la-patruila-de-cala-la-patruila/>

<http://www.scoop.intel.gr/news/area/1016/la-patruila-de-cala-la-patruila/>

<http://www.scoop.intel.gr/news/area/1016/la-patruila-de-cala-la-patruila/>